§ 106
Yttrande över remiss Samråd om ny regional utvecklingsplan
FSN 2024-0132

Sammanfattning
Fastighets- och servicenämnden har beretts möjlighet att yttra sig över remiss – samråd om ny regional utvecklingsplan RS 2024-0344. Detta yttrande avser endast fastighetsverksamheten, för serviceverksamheten avstår fastighets- och servicenämnden att besvara remissen.

Beslutsunderlag
- Förvaltningschefens tjänsteutlåtande
- Missiv samrådsförslag Regional utvecklingsplan
- Samrådsförslag Regional utvecklingsplan
- Beräkning demografiskt bostadsbehov
- Samlad konsekvensbedömning

Yrkanden
[redacted] (S) yrkar bifall till förvaltningschefens tjänsteutlåtande

Beslut
Fastighets- och servicenämnden beslutar följande.
1. Förvaltningschefens tjänsteutlåtande (FSN 2024-0132) utgör fastighets- och servicenämndens yttrande över remiss – samråd om ny regional utvecklingsplan enligt förslag.

Deltar ej i beslutet
[redacted] (M) anmäler att Moderaterna inte deltar i beslutet.
[redacted] (KD) deltar inte beslutet.

Skickas till
Regionledningskontoret

Fastighetsverksamheten genom Locum AB

TJÄNSTEUTLÅTANDE

2024-08-29

FSN dnr 2024-0132

Klass: K1

Fastighets- och servicenämnden

Yttrande över remiss - samråd om ny regional utvecklingsplan

Ärendebeskrivning

Fastighets- och servicenämnden har beretts möjlighet att yttra sig över remiss – samråd om ny regional utvecklingsplan RS 2024-0344. Detta yttrande avser endast fastighetsverksamheten, för serviceverksamheten avstår fastighets- och servicenämnden att besvara remissen.

Beslutsunderlag

Förvaltningschefens tjänsteutlåtande
Missiv samrådsförslag Regional utvecklingsplan
Samrådsförslag Regional utvecklingsplan
Beräkning demografiskt bostadsbehov
Samlad konsekvensbedömning

Förslag till beslut

Fastighets- och servicenämnden föreslås fatta följande beslut.

1. Förvaltningschefens tjänsteutlåtande (FSN 2024-0132) utgör fastighets- och servicenämndens yttrande över remiss – samråd om ny regional utvecklingsplan enligt förslag.

Förvaltningens förslag och motivering

Sammanfattning

Fastighet- och servicenämnden har beretts möjlighet att yttra sig över remiss – samråd om ny regional utvecklingsplan RS 2024-0344.
Regionledningskontoret vill särskilt ha svar på ett antal frågeställningar kopplat till:

- Styrkor och utmaningar
- Vision, mål och prioriteringar
- Rumslig utveckling och plankarta
- Gemensamt ansvar för den regionala utvecklingen och former för samverkan

I Locums ägardirektiv framgår att Locums uppdrag innebär att utveckla, förvalta, bygga och hyra ut lokaler i regionens vårdfastigheter. Särskild

uppmärksamhet har därför ägnats åt avsnitt som berör hälso- och sjukvård, robusthet, klimatpåverkan, besöksströmmar och kommunikationer samt säkerhet och beredskap.

Samrådsförslaget anger nedanstående sju styrkor och fem långsiktiga utmaningar för regionen:

Sju styrkor enligt samrådsförslaget

- Livskvalitet
- Närheten mellan natur och stad
- Innovativt och konkurrenskraftigt näringsliv
- Hög kompetens och stark arbetsmarknad
- Framgångsrika forskningsmiljöer
- Motor i den gröna omställningen
- Människorna

Fem långsiktiga utmaningar enligt samrådsförslaget att möta

- Hur kan vi växa på ett hållbart sätt när invånarna blir fler?
- Hur kan vi minska skillnaderna i livsvillkor och öka tryggheten?
- Hur kan vi möta klimatmålen och skapa en motståndskraftig och robust region?
- Hur kan vi stärka vår internationella konkurrenskraft i en växande global konkurrens?
- Hur kan vi stärka kompetensförsörjningen och inkludera fler på arbetsmarknaden?

Locum anser att samrådsförslaget fångar Stockholmsregionens samlade styrkor och långsiktiga utmaningar i stort.

Visionen konkretiseras i samrådsförslaget i tre övergripande mål för regionens utveckling. Till varje övergripande mål föreslås ett antal mål som förtydligar ambitionen och viljeinriktningen för Stockholmsregionens utveckling. Målen har tidsperspektivet 2040.

För respektive övergripande mål föreslås ett antal prioriteringar som kortfattat beskriver vad Stockholmsregionens aktörer behöver göra för att uppfylla visionen och nå målen.

Locum ser särskilt positivt på att den regionala utvecklingsplaneringen prioriterar:

- Klimatanpassning för att säkra mark, vatten och livsmedel.
- Robusta säkerhetssystem
- Stärkt beredskap i hela samhället
- Investera för ett transporteffektivt samhälle

Av samrådsförslaget framgår en rumslig utveckling av regionen. Locum anser att det är viktigt med en god framförhållning för resurseffektiv fastighetsplanering för sjukhus i lämpliga lägen. Kommunerna behöver särskilt värna om mark för samhällsservice och välfärdstjänster samt för kollektivtrafikens långsiktiga behov av utrymme och framkomlighet när bebyggelsen växer.

Locum kommer i flera delar kunna bidra till genomförandet av planen. Locum tillser att vårdverksamheterna kan bedrivas säkert så att sjukhusbyggnaderna och de däri installerade fastighetstekniska systemen är robusta och fungerar även vid olika typer av samhällsstörningar.

Locums övergripande miljömål är att nå klimatneutralitet och minimera den negativa påverkan på miljö och hälsa. På så sätt bidrar bolaget till Region Stockholms målsättningar om att nå klimatneutralitet år 2035 hälsa. Gröna ytor ska tas tillvara och utvecklas för att bland annat säkerställa hantering av dagvatten och främja pollinering.

Det är av yttersta vikt att alla aktörer inom regionen stärker den civila beredskapen över kommungränserna och säkrar tillgången till mat, vatten, jordbruks- och odlingsmark samt viktiga samhällsfunktioner.

Bakgrund

Regionledningskontoret remitterar för yttrande - samråd om ny regional utvecklingsplan RS 2024-0344.

Den nuvarande regionala utvecklingsplanen antogs av regionfullmäktige i november 2019. Planen gäller till och med hösten 2026. I budget för år 2022 (RS 2020-0775) gavs uppdraget till dåvarande tillväxt- och regionplanenämnden att påbörja arbetet med att revidera och uppdatera den regionala utvecklings-planen för Stockholmsregionen. Nu finns ett sammanställt förslag till en ny regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen att samråda kring.

Syftet med samrådet är att få in synpunkter och perspektiv för att kunna göra de prioriteringar och vägval som i slutändan ska resultera i en regional utvecklingsplan som många aktörer har nytta och stöd i. Regionledningskontoret vill särskilt ha svar på ett antal frågeställningar.

Övervägaganden

I Locums ägardirektiv framgår att Locums uppdrag innebär att utveckla, förvalta, bygga och hyra ut lokaler i regionens vårdfastigheter. Särskild uppmärksamhet har därför ägnats åt hälso- och sjukvård, robusthet, klimatpåverkan, besöksströmmar och kommunikationer samt säkerhet och beredskap.

Frågeställningar regionledningskontoret vill ha svar på.

1) Styrkor och utmaningar

- Har ni synpunkter på de styrkor och långsiktiga utmaningar som beskrivs?

- Hanterar samrådsförslaget de utmaningar vi står inför, däribland klimatförändringar och det förändrade omvärldsläget och dess tänkbara konsekvenser? Vad kan utvecklas?

Samrådsförslaget anger nedanstående sju styrkor och fem långsiktiga utmaningar.

Sju styrkor enligt samrådsförslaget:

Livskvalitet - God stadsplanering, kultur, natur och idrott är viktiga inslag för att stärka regionens attraktivitet. Ikoniska byggnader som t.ex. Nationalmuseum, Globen, Dramaten och Aula Medica likaså.

Närheten mellan natur och stad - Närheten till natur, rekreation och friluftsliv i kombination med ett rikt, storstadsnära utbud av nöjen, idrott, kultur och service är unik.

Innovativt och konkurrenskraftigt näringsliv -
Stockholmsregionens näringsliv bidrar på ett avgörande sätt till Sveriges attraktions- och konkurrenskraft och står för 20 procent av varuexporten och nästan 50 procent av tjänsteexporten samt för en tredjedel av landets BNP.

Hög kompetens och stark arbetsmarknad - Invånarnas utbildningsnivå är bland de högsta i Europa: 38 procent av alla i åldern 25–

64 år har en eftergymnasial utbildning. Arbetsmarknaden sysselsätter 1,3 miljoner människor vilket motsvarar en sysselsättningsgrad på 80 procent.

Framgångsrika forskningsmiljöer - Universitet och högskolor är högt rankade och flera internationellt framstående forskningsmiljöer lockar studenter och forskare från hela världen. Karolinska Universitetssjukhuset rankas som Europas främsta sjukhus.

Motor i den gröna omställningen - Ur ett hållbarhetsperspektiv lyfts Stockholmsregionen ofta fram som en internationell förebild, bland annat till följd av ambitiösa klimatmål, låga utsläpp, god luftkvalitet, stadsnära natur och satsningar på hållbara transporter och förnybar energi. Stockholms-regionen har under lång tid legat i framkant i den gröna omställningen.

Människorna - I regionen samlas människor med olika bakgrund från hela Sverige och världen, och bidrar till allt från ett levande kulturliv till samhället i stort. Invånarnas höga utbildningsnivå och starka entreprenörsanda i kombination med kreativa miljöer, gör också att de som bor och arbetar här.

Fem långsiktiga utmaningar enligt samrådsförslaget att möta:

- Hur kan vi växa på ett hållbart sätt när invånarna blir fler?
- Hur kan vi minska skillnaderna i livsvillkor och öka tryggheten?
- Hur kan vi möta klimatmålen och skapa en motståndskraftig och robust region?
- Hur kan vi stärka vår internationella konkurrenskraft i en växande global konkurrens?
- Hur kan vi stärka kompetensförsörjningen och inkludera fler på arbetsmarknaden?

Locum anser att samrådsförslaget fångar Stockholmsregionens samlade styrkor och långsiktiga utmaningar i stort.

2) Vision, mål och prioriteringar

- Visar vision och mål regionens vilja? Fångar prioriteringarna åtgärder som leder till att vi kan hantera de gemensamma utmaningarna och vidareutveckla regionens styrkor?
- Hur kan prioriteringarna utvecklas? Är någon prioritering viktigare än andra och varför? Bör någon prioritering utgå och varför?
- Vilka indikatorer mäter på bästa sätt målen?

Visionen konkretiseras i samrådsförslaget i tre övergripande mål för regionens utveckling. Till varje övergripande mål föreslås ett antal mål som förtydligar ambitionen och viljeinriktningen för Stockholmsregionens utveckling. Målen har tidsperspektivet 2040.

Vision **Europas mest attraktiva och hållbara storstadsregion att bo, leva och verka i**		
Övergripande mål		
En jämlik, trygg och inkluderande region med god livsmiljö.	En ledande tillväxt- och kunskapsregion.	En tillgänglig och robust region utan klimatpåverkande utsläpp.
Mål		
En bostadsförsörjning som tillgodoser invånarnas behov. Goda livsmiljöer där invånare trivs och känner delaktighet i samhällsutvecklingen. Förbättrad folkhälsa i hela länet.	Stärkt internationell position inom forskning och näringsliv. Världsledande inom grön omställning. Säkerställd kompetensförsörjning och möjlighet till arbete.	Säkerställ att Stockholmsregionen kan uppnå nettonollutsläpp 2045. Säkerställda och robusta system, strukturer och samband som möter krav på höjd beredskap. Säkra en robust och hållbar energiförsörjning och stärk elektrifieringen. Ökad transporteffektivitet i hela regionen.

Bild 1 visar, övergripande mål och förtydligande mål

För respektive övergripande mål föreslås ett antal prioriteringar som kortfattat beskriver vad Stockholmsregionens aktörer behöver göra för att uppfylla visionen och nå målen.

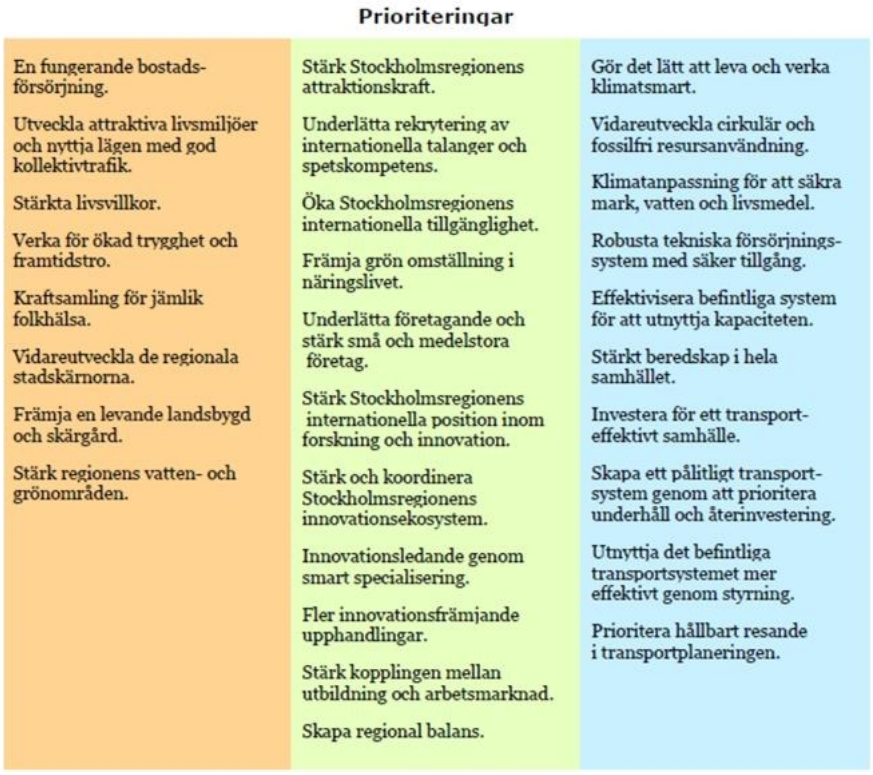

Bild 2 visar samrådsförslagets prioriteringar

Locum har varit delaktiga i framtagandet av mål och prioriteringar inom ramen för den regionala utvecklingsplanen. Locum ser särskilt positivt på att den regionala utvecklingsplaneringen prioriterar

- Klimatanpassning för att säkra mark, vatten och livsmedel.
- Robusta säkerhetssystem
- Stärkt beredskap i hela samhället
- Investera för ett transporteffektivt samhälle

Locum anser att komplexitet och beroendeförhållanden, internationalisering och teknikutveckling är exempel på faktorer som påverkar samhällsviktiga verksamheter.

3) Rumslig utveckling och plankarta

- Saknar ni information eller förhållningssätt gällande den rumsliga utvecklingen?

- Hur ser ni på plankartans utformning och tillhörande förhållningssätt?

- Är utgångspunkterna för bebyggelsestrukturens avgränsning tydliga?

Locum anser att det är viktigt med en god framförhållning för resurseffektiv fastighetsplanering för sjukhus i lämpliga lägen. Kommunerna behöver särskilt värna om mark för samhällsservice och välfärdstjänster samt för kollektivtrafikens långsiktiga behov av utrymme och framkomlighet när bebyggelsen växer.

Det finns utmaningar med att bedriva sjukvård i tät stadsmiljö, vilket kan bli en målkonflikt med regionalutvecklingsplanens rumsliga principer. Kommunernas krav på gestaltning och krav på bevarande av äldre byggnader gör att det inte alltid är fysiskt möjligt att bygga högspecialiserad vård eller att utveckla befintliga sjukhus i framtiden för vård.

I arbetet med det civila förvaret lyfts samhällets förmåga att återhämta sig i händelse av kris eller krig. Den geografiska placeringen av vårdbyggnader och relationen till kringliggande anläggningar och funktioner spelar en stor roll för samhällets förmåga att återhämta sig. Liksom förmågan att ha eget vatten, egenproducerad värme och kyla.

Locum anser att plankartan är vägledande och blir ett stort stöd i samband den långsiktiga övergripande planeringen för sjukhusfastigheterna. Utgångspunkterna för bebyggelsestrukturens avgränsning är tydliga.

<u>4) Gemensamt ansvar för den regionala utvecklingen och former för samverkan</u>
- Hur ser er organisation på er roll kopplat till den regionala utvecklingen och hur kan er organisation bidra för att vi ska nå planens mål och stärka genomförandet?
- Vilka dialog- och samverkansformer bör vi använda eller utveckla för att kunna agera tillsammans för att nå planens mål och stärka genomförandet?

Locum gör flera delar för att bidra till det två målen, mål läkande utemiljöer och biologisk mångfald samt mål regionens målsättning om att uppnå klimatneutralitet 2035 vilket framgår ovan.

Regionfullmäktige formulerar Locums uppdrag och sätter ramen för verksamheten via budget, ägardirektiv, avtal, policyer, strategier och riktlinjer. Nedan beskrivs vidare hur Locum kommer bidra till genomförandet av planen.

Hälso- och sjukvård

Genom ägardirektiv svarar Locum för såväl teknisk som ekonomisk förvaltning av regionens vårdfastigheter. Locum ska utöver förvaltningsuppdraget utföra de uppdrag som Locum tilldelas av sin ägare samt fastighets- och servicenämnden, exempelvis genomförande av investeringar (byggprojekt). Bolaget ska bistå ägaren i fastighetsstrategiska frågor bland annat i samband med investeringsplaneringen. Locum tar för varje sjukhusområde fram långsiktiga fastighetsutvecklingsplaner. Planerna tas fram för att säkerställa den långsiktiga planeringen inom Region Stockholms strategiska fastigheter.

För att vård ska kunna bedrivas är sjukhusfastigheterna beroende av kontinuerlig leverans i obruten kedja av vital extern media som till exempel el, vatten, värme, kyla och fungerande IT-system. Ett avbrott i ett tekniskt försörjningssystem eller uteblivna leveranser kan få allvarliga konsekvenser för patientsäkerheten. För att kunna tillse att verksamheterna kan bedrivas säkert behöver sjukhusbyggnaderna och de däri installerade fastighetstekniska systemen vara robusta och fungera även vid olika typer av samhällsstörningar.

Hållbarhet och klimatpåverkan

I enlighet med Locums ägardirektiv ska bolaget, inom ramen för sitt uppdrag, aktivt arbeta för att skapa hållbara och hälsofrämjande miljöer i fastigheter som nyttjas av regionkoncernens verksamheter.

Locums övergripande miljömål är att nå klimatneutralitet och minimera den negativa påverkan på miljö och hälsa. På så sätt bidrar bolaget till Region Stockholms målsättningar om att nå klimatneutralitet år 2035 hälsa. Gröna ytor ska tas tillvara och utvecklas för att bland annat säkerställa hantering av dagvatten och främja pollinering.

Klimatförändringar medför att till exempel värmeböljor, stormar och översvämningar kommer att inträffa allt oftare. Sjukhusbyggnader och tekniska system är inte dimensionerade för framtida väderleksförhållanden.

Klimatanpassningsåtgärder behöver genomföras då vi redan nu ser konsekvenser av ett förändrat klimat. Detta innebär nya utmaningar, hänsynstagande och en förändrad riskbild för Locum. Det handlar bland annat om extremväder som exempelvis värmeböljor och skyfall, men också förändringar i den miljön som tekniska system verkar i och ändrade förutsättningar i leveranssäkerheten av kritiska beroenden.

Locum genomför övergripande klimat-, risk-, och sårbarhetsanalyser där många av de identifierade riskerna kan härledas till ett förändrat klimat. Klimat-, risk-, och sårbarhetsanalyserna visar att även om Locum vidtar tekniska och organisatoriska åtgärder så är riskbilden beroende av hur samhället i övrigt fungerar samt hur teknisk infrastruktur och system är dimensionerade utanför sjukhusens fastighetsgräns.

Gemensamt för klimatrelaterade händelser är att de ofta har en geografisk spridning över flera vårdfastigheter vilket ger en svårhanterad riskbild med omfattande konsekvenser. Med hjälp av bolagets fortlöpande riskhantering och kontinuitetsplaner kan konsekvenser begränsas och återgången till normalläge ske snabbt. Förutom att möta de risker som ett förändrat klimat medför handlar också en del av klimatanpassning att ställa om till en mer hållbar fastighetsdrift, vilket kan medföra en förändrad riskbild då ny teknik installeras i fastigheterna.

Den teknikutveckling som just nu pågår i samhället ligger före regelverken vilket innebär att ett stort ansvar läggs på Locum att värdera nytta och risk med den nya tekniken, något som görs fortlöpande inom verksamheterna. Ytterligare åtgärder för att klimatanpassa fastigheterna kan vara att prioritera åtgärder i den yttre miljön, exempelvis genom bevarande av och tillgång till gröna ytor. Utemiljön utformas särskilt med hänsyn till dagvattenhantering, artrikedom och biologisk mångfald samt att det finns tillgång till platser för kontemplation och samtal i syfte att främja mentalt välbefinnande.

Säkerhet och beredskap

Locum ser positivt på att den regionala utvecklingsplaneringen också inkluderar säkerhet och beredskap och därmed hur samhället ska planera och arbeta mer proaktivt och förebyggande gällande oförväntade händelser och kriser. Regionens förmåga att stå emot inre och yttre störningar i de tekniska försörjningssystemen behöver särskilt uppmärksammas.

För att öka robustheten i vårdfastigheterna gentemot ökade risker utifrån klimatförändringar och ett försämrat säkerhetspolitiskt läge ska Locum under 2024 ta fram en åtgärdsplan. Den ska redovisa åtgärder som ökar robustheten och cybersäkerheten i byggnader och system på kort och lång sikt. Planen kommer utifrån ökade krav på fysisk och digital säkerhet, redundans och civilt försvar vara tidsatt och innehålla prioriteringar och ekonomiska konsekvenser av genomförandet.

Dialog och samverkansformer

Ändrat säkerhetspolitiskt läge kräver förberedelser för plötsliga och oväntade omställningar. Komplexa utmaningar kräver samverkan där ansvaret mellan olika offentliga myndigheter inte är självklar. Det är viktigt att kommunerna har planberedskap om extra ordinär händelse inträffar samt för ökade krav på redundans och säkerhet.

Kommunerna är genom sitt planmonopol genomförare av en regionplan. Kommunerna behöver ha en tydlig framförhållning vad gäller sjukvårdens behov av bra kommunikationer, mark och tillgänglighet. För att rätt kunna prioritera fördelningen av de begränsade ytor som finns i anslutning till sjukhusens angöringspunkter krävs, utöver goda förutsättningar för cykeltrafik och parkering av cyklar, en väl utbyggd kollektivtrafik anpassad även efter de anställdas obekväma arbetstider.

Det är viktigt för alla aktörer inom regionen att stärka den civila beredskapen över kommungränserna och säkra tillgången till mat, vatten, jordbruks- och odlingsmark samt till viktiga samhällsfunktioner.

Samordning krävs för strategisk lokalisering av olika anläggningar för att säkra Stockholmsregionens beredskap i händelse av avbrott, men också vid extraordinära händelser, höjd beredskap och krig.

Miljökonsekvenser

Förslaget innebär positiva konsekvenser för miljön och regionens hållbarhetsarbete i stort.

Ekonomiska konsekvenser

Ekonomiska konsekvenser av förslaget övertid är i nuläget svåra att uppskatta.

.....

[redacted]

Fastighetsverksamheten genom Locum AB

TJÄNSTEUTLÅTANDE

2024-08-29

FSN dnr 2024-0132

Klass: K1

Fastighets- och servicenämnden

Beslutsexpediering:
Regionledningskontoret, registrator
Akt

Region Stockholm

Regionledningskontoret
Utveckling och regionplanering

2024-04-09

Diarienummer
RS 2024-0344

Utskickslista samrådshandling Ny regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen

Almega Tjänsteföretagen
Byggföretagen
Energiföretagen
EnergiFöretagens Arbetsgivareförening
Grafiska Företagen
Gröna Arbetsgivare
IKEM – Innovations- och kemiindustrierna
Innovationsföretagen
Kemisk Tekniska Företagen
Livsmedelsföretagen
Svensk Handel
Sveriges Managementkonsulter, SMC
Teknikföretagen
TEKO, Sveriges Textil- och Modeföretag
Transportföretagen (Transportgruppen)
Trä- och Möbelföretagen
Återvinningsindustrierna
Bruksindustriföreningen / Jernkontoret
Byggmaterialindustrierna
Försäkringsbranschens Arbetsgivareorganisation
Industriarbetsgivarna
Läkemedelsindustriföreningen, LIF
Skogsindustrierna
Vårdföretagarna
Almega Serviceföretagen
Sveriges bagare och konditorer
Plåt och ventföretagen
Maskinentreprenörerna
Installatörsföretagen
VISITA
Akademiska hus AB
Vattenfall AB
Swedavia AB
AB Botkyrkabyggen
AB Nykvarnsbostäder (Nybo)
AB Nynäshamnsbostäder
AB Sigtunahem
AB Stockholmshem

Akelius fastigheter AB
Atrium Ljungberg AB
Einar Mattsson
Fabege AB
Familjebostäder
Fastighets AB Förvaltaren
Fastighetsägarna Stockholm
Haninge Bostäder AB
Hufvudstaden AB
Hyresgästföreningen Region Stockholm
Järfällahus
Nynäshamnsbostäder
Skandia fastigheter AB (Diligentia AB)
Sollentunahem
Svenska Bostäder AB
Tyresö Bostäder AB (TYBO)
Villaägarnas Riksförbund
Upplands-Brohus
Vasakronan (AP Fastigheter AB)
Victoriahem
Värmdö Bostäder AB
Väsbyhem
Aberdeen Property Investors AB
Armada Fastighets AB
Ekeröbostäder AB
Förvaltaren
GE Real Estate Norden
HSB Stockholm
Huge Fastigheter AB
Jagvillhabostad.nu
Jernhusen AB
KF Fastigheter AB
Klövern AB
Kungsleden AB
Lidingöhem AB
Micasa Fastigheter i Stockholm AB
Remondis (Dalkia AB)
Roslagsbostäder AB
Signalisten (Bostadsstiftelse i Solna)
Sigtunahem AB
Stiftelsen Stockholms studentbostäder (SSSB)
Stockholms Byggmästareförening

Stockholms Kooperativa Bostadsförening (SKB)
Sveriges BostadsrättsCentrum AB
Telge (Telgebostäder AB)
Tyresö Bostäder AB
Aleris AB
Capio AB
Ersta Diakonisällskap
PIST – Personalägda vårdcentraler i Stockholm
Praktikertjänst AB
Stiftelsen Stockholm sjukhem
Stockholms privata fysioterapeuter
Stockholms privatläkarförening/Stockholms privatläkarservice AB
IF Metall
Kommunal
Ledarna
LO-distriktet i Stockholms län
Naturvetarna
Sveriges Farmaceuter
Unionen
Vision
Finansförbundet
SACO
Sveriges ingenjörer
Handels
Byggnads
TCO Stockholms län
Europainstitutet
Industrifonden
Industrifonden
KK-stiftelsen
Länsförsäkringar Bank AB
Skandiabanken
Svensk Exportkredit (SEK)
Swedbank
Exportkreditnämnden
Handelsbanken AB
Nordea AB
SEB AB
AB Telgebostäder
AstraZeneca AB
Business Sweden
Coompanion – Kooperativ Utveckling Stockholms län

EIT Health
Ericsson
Fastighetsägarna
Flemingsberg Science
Företagarna i Stockholms län
Gröna Lund
IBM Svenska AB
Invest Stockholm
KI Holding
Kista Science City
KTH Holding
Kulturinkubatorn Transit
Netport Science Park
Oslo-Stockholm 2:55
Postnord (Posten AB)
Riksbyggen
RISE (Research Institute of Sweden)
Scania
Siemens AB
Skanska Sverige AB
Småa AB
Stockholm Science City Foundation
Stockholms studentkårers centralorganisation (SSCO)
Svenska Turistföreningen
Swedavia
Swedish Incubators and Science Parks, SISP
Synskadades Riksförbund Stockholms och Gotlands län
Södertälje Science park
EIT Digital
Film Capital Stockholm
IVL Svenska Miljöinstitutet
Lindholmens Science Park
Mälardalsrådet
NCC AB
Nordic Innovation
Nyföretagarcentrum Sv AB
Peab Sverige AB
Pensionärernas Riksorganisation, PRO, Stockholms län
Rådet för Europeiska socialfonden i Stockholm
Samhall AB
Scandic Hotels AB
SJ

Skansen
Småföretagarnas riksförbund
Sting (Stockholm Innovation & Growth) (Pär Hedberg)
Stockholm Business Region
Stockholms hamnar AB
SVCA Svenska Uppfinnareföreningen
Svenska Riskkapitalföreningen, SVCA
Svenskt Näringsliv, Regionkontor Stockholm
Sveriges kommuner och regioner (SKR)
Storstockholms brandförsvarsförbund (SSBF)
Visit Stockholm
Samordningsförbundet Östra Södertörn
Samordningsförbundet Stockholms stad
Samordningsförbundet Roslagen
Handelsrådet
Friluftsfrämjandet Region Mälardalen
RF-SISU Stockholm
Fastighetsbranschens utbildningsnämnd (FASTUN)
Transportfackens yrkes- och arbetsmiljönämnd (TYA)
VVS-branschens yrkesnämnd
Finsam Suvs
Finsam Värna
Samordningsförundet Samsund
Sfris
Skärgårdsstiftelsen
ALMI Stockholm Sörmland
Alternativ stad
Friluftsfrämjandet, Stockholms distriktsförbund
Funktionsrätt Sverige (Handikappförbundens samarbetsorgan)
Handelns utredningsinstitut
Hushållningssällskapet Stockholm Uppsala Södermanlands län
Institutet för näringslivsforskning
Karolinska Institutet Science Park AB
Kommittén för bevarande av Storstockholms friluftsområden
Landsrådet för Sveriges Ungdomsorganisationer (LSU) (Hannah Kroksson)
Lantbrukarnas riksförbund (LRF)
Näringslivets forskningsinstitut (RATIO)
Skärgårdens Intresseföreningars Kontaktorganisation (SIKO)
Visit Stockholm
Stockholms handelskammare
Svenska Bankföreningen
Sveriges Elevråds Centralorganisation, Elevrådsstödet Stockholm

Visita (Sveriges hotell- och restaurangföretagare (SHR))
YIMBY, Stockholm
Östsvenska handelskammaren
Föreningen en skärgårdsprodukt
Föreningen Skärgårdshandlarna
Greenpeace Sverige
Handelskammaren Mälardalen
Världsnaturfonden (WWF)
Naturskyddsföreningen Stockholm
Nordregio
Biodrivöst
RF SISU (Stockholms Idrottsförbund)
Stockholms Akademiska Forum
Stockholms Hantverksförening
Stockholms läns hembygdsförbund
Svenska Turistföreningen (Stockholm lokalavdelning) (Stockholmskretsen)
Sveriges Pensionärsförbund SPF, Stockholmsdistriktet
Gröna mobilister
Ideell Kulturallians i Region Stockholm
Stockholms läns Bildningsförbund
Botaniska sällskapet i Stockholm
Folkets hus och parker
Landsbygdsnätverket
Lantbrukarnas Riksorganisation Regionala organisation (LRF Mitt)
TechSverige
Swedish FinTech Association
Riksförbundet PensionärsGemenskap
SKPF Pensionärerna
SPF Seniorerna
Klimataktion Stockholm
Föreningen Gnestapendeln
Gnesta kommun
Gotlands kommun (Region Gotland)
Håbo kommun
Nyköpings kommun
Strängnäs kommun
Trosa kommun
Västerås stad
Knivsta kommun
Linköpings kommun
Uppsala kommun
Östhammars kommun

Botkyrka kommun
Danderyds kommun
Ekerö kommun
Haninge kommun
Huddinge kommun
Järfälla kommun
Lidingö stad
Nacka kommun
Norrtälje kommun
Nykvarns kommun
Nynäshamns kommun
Salems kommun
Sigtuna kommun
Sollentuna kommun
Solna stad
Stockholm stad
Sundbybergs stad
Södertälje kommun
Tyresö kommun
Täby kommun
Upplands-Bro kommun
Upplands-Väsby kommun
Vallentuna kommun
Vaxholm kommun
Värmdö kommun
Österåker kommun
Storsthlm
Göteborgsregionens kommunalförbund
Bollnäs kommun
Gävle kommun
Hofors kommun
Hudiksvalls kommun
Ljusdal kommun
Nordanstigs kommun
Ockelbo kommun
Ovanåkers kommun
Sandvikens kommun
Söderhamns kommun
Eskilstuna kommun
Flens kommun
Gnesta kommun
Katrineholms kommun

Nyköpings kommun
Oxelösunds kommun
Strängnäs kommun
Trosa kommun
Vingåkers kommun
Enköpings kommun
Heby kommun
Håbo kommun
Knivsta kommun
Tierps kommun
Älvkarleby kommun
Östhammars kommun
Arboga kommun
Fagersta kommun
Hallstahammars kommun
Kungsörs kommun
Köpings kommun
Norbergs kommun
Sala kommun
Skinskattebergs kommun
Surahammars kommun
Västerås stad
Askersunds kommun
Degerfors kommun
Hallsbergs kommun
Hällefors kommun
Karlskoga kommun
Kumla kommun
Laxå kommun
Lekebergs kommun
Lindesbergs kommun
Ljusnarsbergs kommun
Nora kommun
Örebro kommun
Boxholms kommun
Finspångs kommun
Kinda kommun
Mjölby kommun
Motala kommun
Norrköpings kommun
Söderköpings kommun
Vadstena kommun

Ydre kommun
Åtidabergs kommun
Ödeshögs kommun
Göteborgs stad
Göteborgsregionen
Malmö stad
Länsstyrelsen Gotland
Länsstyrelsen Stockholm
Länsstyrelsen Södermanland
Länsstyrelsen Västmanland
Arkdes
Naturhistoriska riksmuseet
Moderna Museet
Nationalmuseum
Statens maritima och transporthistoriska muséer
Migrationsverket
Arbetsförmedlingen
Diskrimineringsombudsmannen (DO)
Havs- och vattenmyndigheten
Jordbruksverket
Lantmäteriet
Livsmedelsverket
Luftfartsverket
Läkemedelsverket
Länsstyrelsen i Stockholms län
Länsstyrelsen i Uppsala län
Myndigheten för arbetsmiljökunskap
Myndigheten för delaktighet
Polismyndigheten i Stockholms län
Riksarkivet
Skatteverket
Skolverket
Statens beredning för medicinsk och social utvärdering
Folkhälsomyndigheten
Statens försvarshistoriska museer
Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll
Svenska ESF-rådet
Svenska filminstitutet
Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut
Trafikanalys
Trafikverket
Trafikverket (Region Stockholm)

Barnombudsmannen (BO)
Boverket
Försvarsmakten
Försäkringskassan
Medlingsinstitutet
Myndigheten för digital förvaltning
Myndigheten för digital förvaltning
Myndigheten för kulturanalys
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap
Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser
Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor
Myndigheten för vård- och omsorgsanalys
Myndigheten för yrkeshögskolan
Naturvårdsverket
Nämnden för hemslöjdsfrågor
Post- och telestyrelsen
Riksantikvariatet (Riksantikvarieämbetet)
Riksantikvarieämbetet
Rådet för Europeiska Socialfonden i Stockholm
Sametinget
Skogsstyrelsen
SMHI
Socialstyrelsen
Statens centrum för arkitektur och design (ArkDes)
Statens energimyndighet
Statens strålsäkerhetsmyndighet
Statens fastighetsverk
Statens geotekniska institut
Statens historiska museer
Statens institutionsstyrelse
Statens jordbruksverk
Statens jordbruksverk
Statens konstråd
Statens kulturråd
Statens skolinspektion
Statens skolverk
Statens veterinärmedicinska anstalt
Statens väg- och transportforskningsinstitut
Statistiska centralbyrån
Statskontoret
Svenska institutet
Sveriges export- och investeringsråd (Business sweden)

Sveriges Geologiska Undersökning (SGU)
Swedgeo
Polisen
Säkerhetspolisen
Tillväxtverket
Transportstyrelsen
Universitet- och högskolerådet (UHR)
Verket för innovationssystem (Vinnova)
Formas (statligt forskningsråd för hållbar utveckling)
Sjöfartsverket
Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF)
Energimyndigheten
Konjunkturinstitutet
Jämställdhetsmyndigheten
Brottsförebyggande rådet
Kommerskollegium
Kulturrådet
Svenska Kraftnät
Västra Götalandsregionen
Region Gotland
Region Gävleborg
Region Halland
Region Skåne
Region Sörmland
Region Uppsala
Region Västmanland
Region Örebro län
Region Östergötland
AB Storstockholms Lokaltrafik
Hälso- och sjukvårdsförvaltningen
Kulturförvaltningen
Patientnämndens förvaltning
Regionledningskontoret
Revisionskontoret
Stockholms läns sjukvårdsområde
Serviceförvaltningen
Trafikförvaltningen
Fastighets- och servicenämnden (Serviceförvaltningen)
Film Stockholm AB
Folktandvården Stockholms län AB
Förvaltning för utbyggd tunnelbana
Karolinska Universitetssjukhuset

Kulturnämnden (Kulturförvaltningen)
Södertälje Sjukhus AB
Tiohundra AB
Tobiasregistret
Trafiknämnden (Trafikförvaltningen)
Samverkansnämnden Stockholm - Gotland
Revisorkollegiet
Kommunalförbundet sjukvård och omsorg i Norrtälje
Klimat- och regionutvecklingsnämnden
Waxholms Ångfartygs AB (WÅAB)
Ambulanssjukvården i Storstockholm AB (AISAB)
Danderyds Sjukhus AB
Patientnämnden
Hälso- och sjukvårdsnämnden
Primärvårdsnämnden
Locum AB
MediCarrier AB
S:t Eriks Ögonsjukhus AB
Södersjukhuset AB
Gabi Rehbinder
Rebecka Tomasson
Cykelfrämjandet
Godstransportrådet (Mälardalsrådet)
Kollektivtrafikant Sthlm
Motorbranschens Riksförbund (MRF)
Sveriges åkeriföretag - Stockholm/Uppsala (Åkeriföreningen ABC-åkarna)
Cykelfrämjandet, Storstockholmskretsen
Motorförarnas Helnykterhetsförbund (MHF)
Nationalföreningen för Trafiksäkerhetens Främjande (NTF)
Resenärsforum
Skärgårdens trafikantförening
Sörmlandstrafiken (Länstrafiken Sörmland)
Upplands Lokaltrafik AB
Islamiska Förbundet i Sverige
Judiska Församlingen, Stockholm
Stockholms katolska stift
Svenska kyrkan, Stockholms stift
Svenska kyrkan, Uppsala stift
Sveriges Frikyrkosamråd
Nytänkande romska kvinnonätverket
Le romane nevimata
Romers rättigheter i samhället riksförbund

Sameföreningen i Stockholm
Stockholms distrikt Sverigefinska Riksförbundet
Sverigefinska ungdomsförbundet
Finska församlingen i Stockholm
Tornedalingar i Stockholm
Enskilda Högskolan Stockholm
Stockholms konstnärliga högskola
Stockholms musikpedagogiska institut
Stockholms universitet
Beckmans designhögskola
Försvarshögskolan
Gymnastik- och idrottshögskolan
Hyper Island
Karolinska institutet
Konstfack
Kungliga tekniska högskolan
Kungliga konsthögskolan
Kungliga musikhögskolan
Marie Cederschiölds högskola
Röda korsets högskola
Skandinaviens akademi för psykoterapiutveckling
Sophiahemmet högskola
Svenska insitutet för kognitiv psykoterapi
Södertörns högskola
ABF Folkuniversitetet Medborgarskolan
Beijerinstitutet
Handelshögskolan i Stockholm
Institutet för framtidsstudier
Stiftelsen för internationalisering av högre utbildning och forskning (STINT)
Stockholms läns bildningsförbund (Eva Arnek)
Studiefrämjandet i Stockholm
Studieförbundet Näringsliv och Samhälle (SNS)
Studieförbundet Vuxenskolan
The Stockholm School of Entrepreneurship (SSES)
Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI)
Vetenskapsrådet
Arbetarnas Bildningsförbund i Stockholms län (ABF)
Folkuniversitetet
Region Stockholm Sensus studieförbund
Sensus studieförbund, region Stockholm-Gotland
Stiftelsen för samverkan mellan universiteten i Uppsala, näringsliv och samhälle (STUNS)

Stiftelsen för Strategisk Forskning
Studieförbundet Bilda för kyrka och samhälle
Nykterhetsrörelsens bildningsverksamhet
Studieförbundet Vuxenskolan, Region Stockholm-Uppsala
Universitets- och högskolerådet
Universitetskanslersämbetet
ABF Distriktet i Stockholmsregionen
Yrkeshögskoleförbundet
Föreningen yrkeshögskoleanordnare i Stockholms län (YHSL)
Studieförbundet Bilda Öst
Ibn Rushd
Kulturens Bildningsverksamhet
KTH, ITM skolan
Linköpings universitet
Högskolan i Gävle
Mälardalens universitet
Örebro universitet
Sveriges Landsbruksuniversitet
Uppsala universitet
Blekinge högskola
Circkle K (Statoil AB)
E.ON Sverige AB
Ekerö Energi AB
Energiföretagen (Svensk Energi)
Energiföretagen (Svensk Fjärrvärme AB)
Fortum Sverige AB
Käppalaförbundet
Norrtälje Energi AB
Nynäshamn Energi AB
Oljekonsumenternas förbund (OKQ8)
SFAB (Södertörns Fjärrvärme AB)
Stockholm Exergi
Stockholm Vatten och avfall
Telge Energi AB
Ellevio
Nacka Energi AB
Norrenergi AB
Norrvatten
Roslagsvatten
Sollentuna energi och miljö (SEOM)
SRV återvinning AB
Sveriges bergmaterialindustri (SBMI)

SöderEnergi AB
Biogas Öst
SÖRAB
Ideell kulturallians i region Stockholm (styrelsen)
Konstärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (KLYS), ordf
Centrum för fotografi
Cerntrum för dramatik
Danscentrum Stockholm
Filmcentrum Stockholm
Författarcentrum Öst
Illustratörcentrum
Konstnärscentrum Öst
Manegen
Musikcentrum Öst
Teatercentrum Stockholm
Översättarcentrum
Konsthantverkscentrum Stockholm
Döva, hörselskadade och språkstörda barn (DHB) Östra
RBU Stockholms län
Stockholms Dövas Ungdomsråd (SDUR)
Unga Hörselskadade Stockholm och Gotland
Unga Rörelsehindrade i Stockholms län
Delaktighet, Handlingskraft, Rörelsefrihet

Regionledningskontoret
Utveckling och regionplanering

MISSIV
2024-04-09

Diarienummer
RS 2024-0344

Samråd om ny regional utvecklingsplan

För att vi ska vara Europas mest attraktiva och hållbara storstadsregion – att bo leva och verka i, behöver vi – alla aktörer i regionen – jobba tillsammans. Den regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen är ett gemensamt verktyg som hjälper oss alla att arbeta mot samma mål för att regionen ska utvecklas på ett hållbart sätt.

Nu finns ett sammanställt förslag till en ny regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen att samråda kring. Syftet med samrådet är att få in era synpunkter och perspektiv för att kunna göra de prioriteringar och vägval som i slutändan ska resultera i en regional utvecklingsplan som så många aktörer som möjligt har nytta och stöd i.

Under tiden samrådsförslaget är på remiss ser Region Stockholm fram emot en dialog med er, där vi tillsammans kan diskutera den regionala utvecklingen och de frågor och vägval vi står inför. Ett stort fokus kommer också att ligga på att diskutera hur vi – alla aktörer inom regionen - vill jobba tillsammans i arbetet med att utveckla vår gemensamma region.

Detta missiv innehåller ett antal frågeställningar som Region Stockholm vill ha era skriftliga synpunkter och perspektiv på. Synpunkterna kommer att sammanställas i en samrådsredogörelse som ska ligga till grund för ett kommande granskningsförslag. Parallellt med att samrådsförslaget är ute på remiss fortsätter arbetet med att vidareutveckla kunskap och planeringsunderlag. Det är i dagsläget känt att det behövs kompletterande underlag gällande blåstruktur, tekniska försörjningssystem och verksamhetsområden. Därutöver pågår en rad parallella processer som kan komma att påverka utformningen av granskningsförslaget, exempelvis översynen av det storregionala planeringsunderlaget ÖMS 2050 och utredningen för framtidens tunnelbane- och spårutbyggnad (TN 2023-0333, FUT 2023-0666). Granskningsförslaget planeras att remitteras under 2025. Ambitionen är att den nya regionala utvecklingsplanen ska antas i Regionfullmäktige i maj 2026. Den antagna planen gäller sedan tillsvidare med aktualitetsprövning/översyn en gång per mandatperiod.

Frågor som vi önskar era skriftliga inspel på:

Styrkor och utmaningar:

- Har ni synpunkter på de styrkor och långsiktiga utmaningar som beskrivs?
- Hanterar samrådsförslaget de utmaningar vi står inför, däribland klimatförändringar och det förändrade omvärldsläget och dess tänkbara konsekvenser? Vad kan utvecklas?

Vision, mål och prioriteringar:

- Visar vision och mål regionens vilja? Fångar prioriteringarna åtgärder som leder till att vi kan hantera de gemensamma utmaningarna och vidareutveckla regionens styrkor?
- Hur kan prioriteringarna utvecklas? Är någon prioritering viktigare än andra och varför? Bör någon prioritering utgå och varför?
- Vilka indikatorer mäter på bästa sätt målen?

Rumslig utveckling och plankarta:

- Saknar ni information eller förhållningssätt gällande den rumsliga utvecklingen?
- Hur ser ni på plankartans utformning och tillhörande förhållningssätt?
- Är utgångspunkterna för bebyggelsestrukturens avgränsning tydliga?

Gemensamt ansvar för den regionala utvecklingen och former för samverkan:

- Hur ser er organisation på er roll kopplat till den regionala utvecklingen och hur kan er organisation bidra för att vi ska nå planens mål och stärka genomförandet?
- Vilka dialog- och samverkansformer bör vi använda eller utveckla för att kunna agera tillsammans för att nå planens mål och stärka genomförandet?

Remissen
Välkommen att skicka in synpunkter på samrådsförslaget. Synpunkterna skickas elektroniskt till registrator.rlk@regionstockholm.se i både word- och pdf-format. Vänligen ange diarienummer RS 2024-0344.

Synpunkterna ska vara Region Stockholm tillhanda senast den 30 september 2024. Remissvaren kommer att publiceras på www.regionstockholm.se/rufs2060 och kommer också att sammanställas i en samrådsredogörelse.

Bilagor:
Bilaga 1: Samrådsförslag ny Regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen.
Bilaga: Beräkning av demografiskt bostadsbehov i Stockholms län 2022–2060
Bilaga: Samlad konsekvensbedömning av Regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen
Bilaga: Sändlista remissinstanser.

Mer information finns på www.regionstockholm.se/rufs2060. Där finns samrådshandlingarna för nedladdning, fördjupat underlag, presentationsmaterial samt information om de aktiviteter som kommer att pågå under samrådsperioden. Vid frågor om remissen kan du kontakta:

[redacted]

Ny regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen

Samrådsförslag april 2024

Region Stockholm

Region Stockholm möjliggör en hållbar utveckling av Stockholmsregionen genom en regional utvecklingsplanering som grundas på kvalificerat underlag och analys. Genom samverkan och kommunikation bidrar vi till att regionens aktörer når en samsyn gällande regionens tillväxt och utveckling.

Region Stockholm tar initiativ till och skapar förutsättningar för att visioner, mål, strategier och åtaganden i den regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen, RUFS, kan förverkligas.

Citera gärna innehållet i rapporten men uppge alltid källan. Även kopiering av sidor i rapporten är tillåtet, förutsatt att källan anges och att spridning inte sker i kommersiellt syfte. Att återge bilder, foto, figurer och tabeller (digitalt eller analogt) är inte tillåtet utan särskilt medgivande.

Region Stockholm
Box 22550, 104 22 Stockholm
Besök: Lindhagensgatan 98
Telefon växel: 08-123 130 00
E-post: regionstockholm@regionstockholm.se
www.regionstockholm.se

Datum: april 2024
Diarienummer: 2024-0344

Grafisk form och produktion: Luxlucid

Innehåll

Förord **4**

Kapitel 1. Inledning **5**
Processen bakom den nya regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen . 6
Samrådsförslagets struktur 7

Kapitel 2. Stockholmsregionens förutsättningar **10**
Sju styrkor att bygga vidare på 12
Fem utmaningar att möta 15

Kapitel 3. Vision, mål och prioriteringar för Stockholmsregionens utveckling **17**
En jämlik, trygg och inkluderande region med god livsmiljö 20
En ledande kunskaps- och tillväxtregion 28
En tillgänglig och robust region utan klimatpåverkande utsläpp 35

Kapitel 4. Stockholmsregionens rumsliga inriktning **44**
Den regionalt prioriterade bebyggelsestrukturen 48
Regional grönstruktur 57
Det regionala transportsystemet 62
Det regionala spårsystemet 63
Tekniska försörjningssystem 69

Kapitel 5. Gemensam kraftsamling för Stockholmsregionens utveckling .. **75**
Delat regionalt ledarskap 75
Kraftsamling kräver samsyn och ständig dialog 76

Kapitel 6. Lärande och uppföljning för en mer kraftfull och hållbar utveckling **79**
Delade erfarenheter och lärande leder oss framåt 79
Uppföljning av den regionala utvecklingsplanen 79

Kapitel 7. Påverkan och konsekvenser av den regionala utvecklingsplanen **82**
Utgångspunkt 82

Ord och begrepp **84**

Källor **89**

Bilagor **92**

Förord

Stockholmsregionen – Europas mest attraktiva och hållbara storstadsregion – att bo, leva och verka i.

Den gemensamma visionen för Stockholmsregionen är ambitiös. För att lyckas uppnå den, behöver vi aktörer i regionen samverka och sträva åt samma håll utifrån gemensamma mål och prioriteringar. Samrådsförslaget till en ny regional utvecklingsplan är resultatet av faktainsamling, analyser och en omfattande dialog tillsammans med företrädare för kommuner, myndigheter, näringsliv, akademi och civilsamhälle. Många inspel, önskemål och idéer har förts fram under processens gång. Jag vill rikta ett stort tack till alla som på olika sätt bidrar med stort engagemang och intresse till den kommande regionala utvecklingsplanen. Vilken kraft det ligger i att utveckla Stockholmsregionen tillsammans!

Nu inleds remissperioden som pågår mellan 10 april och 30 september 2024. Under denna period bjuder Region Stockholm in till fortsatt dialog och aktiviteter med möjlighet att lyfta frågeställningar, förslag och synpunkter.

Region Stockholm ser fram emot att mötas och hoppas att ni liksom vi ser att ett gemensamt ansvar och arbete är avgörande för en hållbar och framgångsrik utveckling av vår Stockholmsregion.

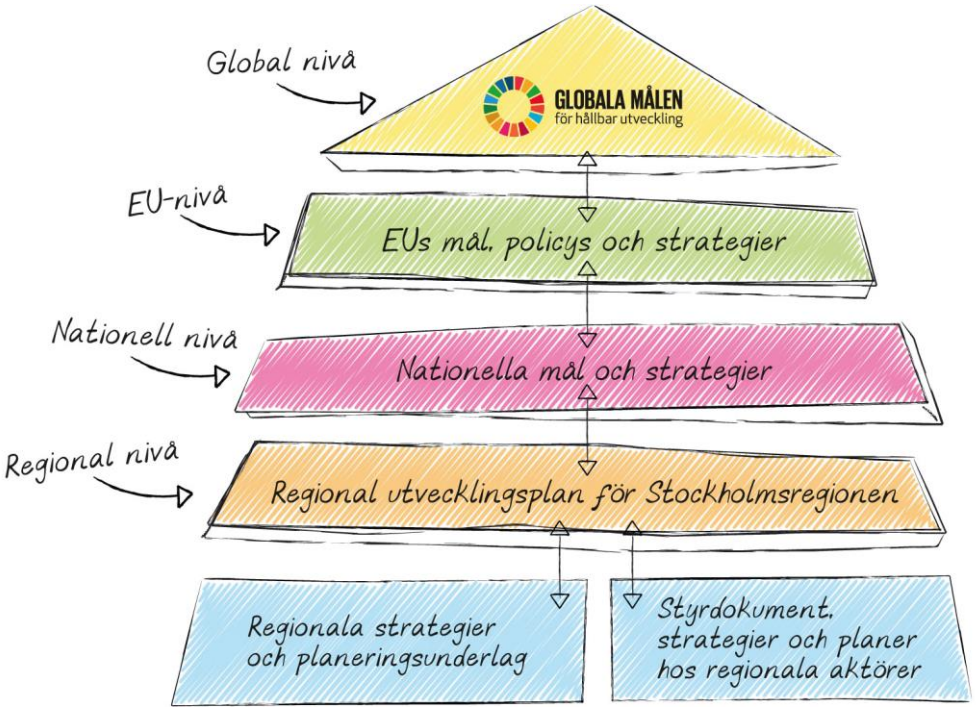
[redacted]
[redacted]
Region Stockholm

Kapitel 1. Inledning

Alla som bor och verkar i Stockholmsregionen – Region Stockholm, kommuner, statliga myndigheter, akademi, näringsliv, civilsamhälle och invånare – har möjlighet att bidra till en långsiktig och hållbar utveckling av hela länet. Den regionala utvecklingsplanen är ett verktyg som ger regionala aktörer samsyn kring Stockholmsregionens styrkor, utmaningar, mål och prioriteringar. Utvecklingsplanen ger oss möjlighet att ta ett gemensamt ansvar, samverka och gå åt samma håll i strävan att uppnå visionen om att Stockholmsregionen ska vara Europas mest attraktiva storstadsregion att bo, leva och verka i.

Den regionala utvecklingsplanen är övergripande och strategisk. Den förhåller sig till internationella och nationella mål, strategier och planer inom relevanta samhällsområden och visar hur Stockholmsregionens aktörer gemensamt och på en övergripande nivå svarar mot dessa.

Figur 1. Den regionala utvecklingsplanens förhållande till andra strategier och mål på internationell, nationell samt regional och lokal nivå.

Agenda 2030 med 17 globala mål för hållbar utveckling syftar bland annat till att utrota fattigdom och hunger, förverkliga de mänskliga rättigheterna för alla, säkerställa ett varaktigt skydd för planeten och dess naturresurser. De globala målen är integrerade och odelbara och balanserar de tre dimensionerna av hållbar utveckling: den ekonomiska, den sociala och den miljömässiga. På EU-nivå ger exempelvis EU:s tillväxtstrategi, Den gröna given, förutsättningar för att stimulera till investeringar i grön teknik och hållbara lösningar, bidra till fler jobb samt bana väg för en rättvis och socialt jämlik omställning. På nationell nivå ger den nationella strategin för hållbar regional

utveckling i hela landet 2021–2030 den inriktningen för den regionala utvecklingspolitiken och därmed den regionala utvecklingsplanen.

Den regionala utvecklingsplanen är en grund för kommande beslut, prioriteringar och investeringar av betydelse för såväl regional utveckling som för regional fysisk planering. Den är till exempel utgångspunkt för de europeiska fonderna för tillväxt och sysselsättning: Europeiska regionala utvecklingsfonden (ERUF) och Europeiska socialfonden plus (ESF+).

Utvecklingsplanen är vägledande och står för regional samordning i frågor som gäller mark- och vattenanvändning respektive lokalisering av bebyggelse och byggnadsverk som har betydelse för regionens fortsatta utveckling. Den fungerar också som en gemensam plattform för samverkan med de omkringliggande regionerna i östra Mellansverige (ÖMS) och är en utgångspunkt i både den statliga och den regionala planeringen av transportinfrastruktur.

Till den regionala utvecklingsplanen hör ett antal strategier, handlingsplaner och dokument inom olika sakområden, till exempel näringslivs- och tillväxtstrategi, trafikförsörjningsprogrammet, klimatfärdplan, kulturstrategi, hälso- och sjukvårdsstrategi, folkbildningsstrategi, cykelplan, kollektivtrafikplan 2050, landsbygds- och skärgårdsstrategi. I dessa underliggande dokument omsätts utvecklingsplanens långsiktiga inriktningar och mål i ett kortare tidsperspektiv och med mer detaljerade viljeinriktningar och insatsområden.

Det svenska Natomedlemskapet kommer att påverka den regionala planeringen och det är viktigt att kunna ta tillvara synergier och samtidigt minska målkonflikter. Innebörden av ett Natomedlemskap kommer att hanteras i den fortsatta processen.

Regional utvecklingsplan

Den regionala utvecklingsplanen är både en regional utvecklingsstrategi, RUS, i enlighet med lagen om regionalt utvecklingsansvar (SFS 2010:630) och en regionplan i enlighet med plan- och bygglagen (SFS 2010:900) och är upprättad med stöd i dessa lagar.

Stockholmsregionens aktörer

Med Stockholmsregionens aktörer menas samtliga aktörer som medverkar till regionens utveckling, exempelvis kommuner, näringsliv, civilsamhälle och myndigheter.

Processen bakom den nya regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen

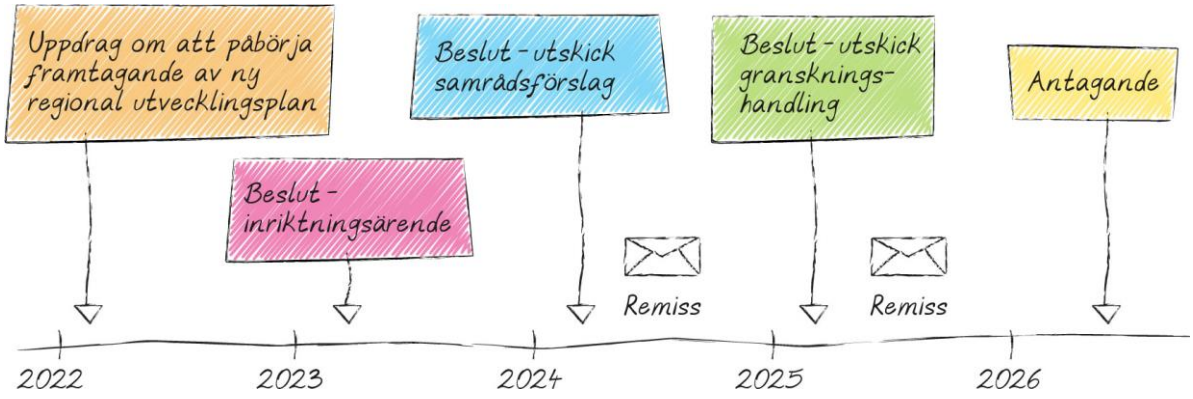
Den nuvarande regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen, RUFS 2050, upphör att gälla i oktober 2026. Uppdraget att revidera och uppdatera denna, startade i och med Region Stockholms budget för år 2022 (RS 2020-0775). I juni 2023 beslutade regionstyrelsen om inriktningen för den nya utvecklingsplanen. Inriktningen beskriver

övergripande ramar och struktur, och grundar sig dels i det politiska uppdraget, dels i de dialoger och analyser som dittills genomförts.

Sedan hösten 2022 har Region Stockholm fört dialog tillsammans med kommuner och andra regionala aktörer om den framtida utvecklingen av regionen. Resultatet är det här samrådsförslaget som nu utgör underlag för fortsatt dialog.

Under perioden 10 april–30 september 2024 är samrådsförslaget ute på remiss. Hösten 2024 sammanställer Region Stockholm de synpunkter som kommit in under remisstiden. Därefter prioriterar och reviderar Region Stockholm innehållet ytterligare inför granskningsförslaget som remitteras under våren 2025. De slutliga justeringarna genomför Region Stockholm inför det planerade antagandet av den nya regionala utvecklingsplanen i regionfullmäktige i maj 2026.

Figur 2. Tidplan och process för framtagande av ny regional utvecklingsplan.

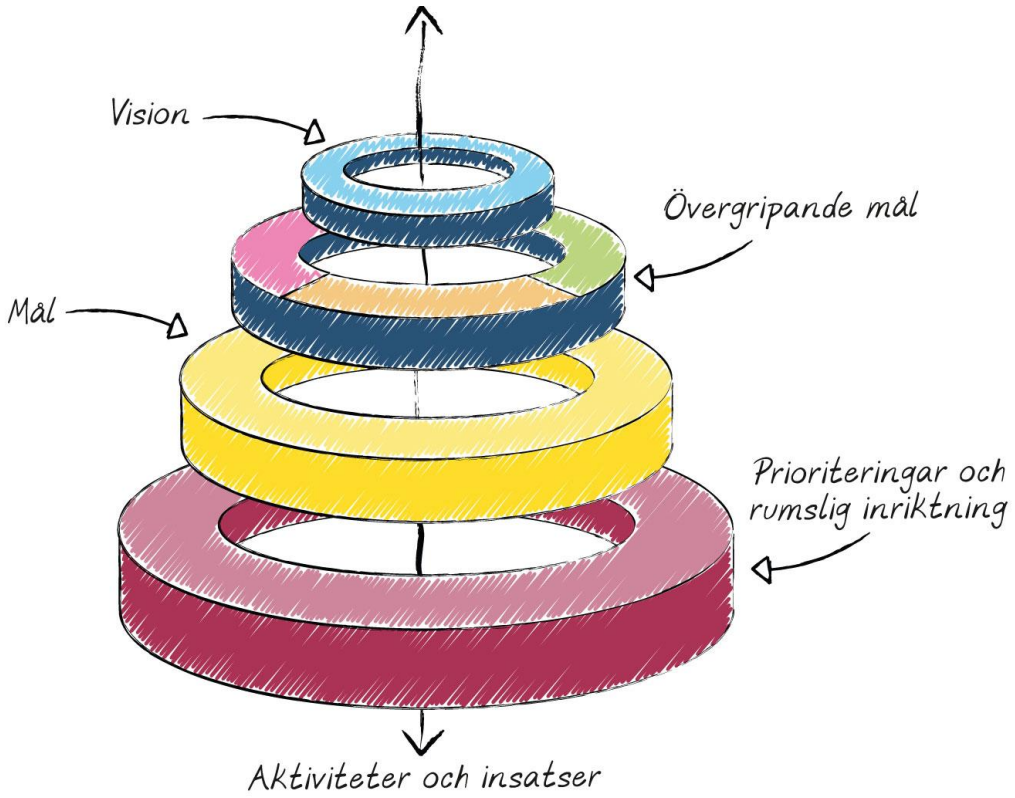

Samrådsförslagets struktur

Förslaget till ny regional utvecklingsplan utgår från dialoger med Stockholmsregionens aktörer och utgångspunkten att utvecklingsplanen ska vara långsiktig, ha ett större fokus på gemensamt ansvar och kraftsamling samt vara användbar och lättillgänglig. Dessutom har förändrade förutsättningar i omvärlden och i lagstiftningen påverkat utvecklingsplanens innehåll och struktur.

Strukturen i samrådsförslaget utgår ifrån RUFS 2050 men med vissa förändringar. Samrådsförslagets struktur förklaras i figur 3.

Figur 3. Illustration över samrådsförslagets struktur som visar att utvecklingsplanen utgår från ett holistiskt perspektiv där mål, prioriteringar och rumslig struktur verkar tillsammans. En prioritering kan till exempel bidra till att uppfylla fler mål.

Vision och övergripande mål för Stockholmsregionens utveckling

Stockholmsregionens vision om att vara Europas mest attraktiva och hållbara storstadsregion att bo, leva och verka i, är långsiktig och tidlös. Den genomsyrar all utveckling och gäller både nu och bortom 2060. Visionen konkretiseras i tre övergripande mål för regionens utveckling:

- En jämlik, trygg och inkluderande region med god livsmiljö
- En ledande kunskaps- och tillväxtsregion
- En tillgänglig och robust region utan klimatpåverkande utsläpp

De övergripande målen beskriver ett önskvärt läge år 2060 och tydliggör utvecklingsplanens förhållande och bidrag till hållbar utveckling.

Mål

Till varje övergripande mål föreslås ett antal mål som förtydligar ambitionen och viljeinriktningen för Stockholmsregionens utveckling. Målen har tidsperspektivet 2040, är relativt brett utformade, kvalitativa och visar på riktning eller önskad nivå. Målen följs upp genom ett antal kvantifierbara indikatorer. Indikatorerna sätts utanför den regionala utvecklingsplanen och mäts årligen för att ge underlag till uppföljning och analys av regionens utveckling.

Prioriteringar

För respektive övergripande mål föreslås även ett antal prioriteringar som kortfattat beskriver vad Stockholmsregionens aktörer behöver göra för att uppfylla visionen och nå målen. De prioriteringar som föreslås i samrådsförslaget är utgångspunkt för dialog om vad regionens aktörer behöver kraftsamla kring under kommande år.

Stockholmsregionens rumsliga utveckling

Regionens rumsliga utveckling tar avstamp i utvecklingsplanens föreslagna mål och prioriteringar. Plankartan visar målbilden för regionens rumsliga utveckling och hur Stockholmsregionen på ett övergripande, regionalt och rumsligt sätt behöver utvecklas för att vi ska kunna uppfylla visionen och de mål som satts upp för regionens utveckling, med sikte mot år 2060. Plankartan är vägledande och ett stöd för kommuner och andra aktörer, den bidrar med regionala avvägningar och perspektiv i den rumsliga planeringen. Till plankartan hör förhållningssätt som beskriver kartans markanvändningskategorier, vilken regional funktion de har och hur det regionala intresset bör beaktas i den fortsatta planeringen och i andra beslut som rör mark- och vattenanvändning i Stockholmsregionen.

Kapitel 2. Stockholmsregionens förutsättningar

I Stockholmsregionen bor 2,5 miljoner människor och länet är en av Europas snabbast växande storstadsregioner där invånarantalet beräknas öka till 3,3 miljoner år 2060. Stockholms län är även en del av storregionen östra Mellansverige (ÖMS) tillsammans med Gävleborgs län, Södermanlands län, Uppsala län, Västmanlands län, Örebro län och Östergötlands län. Totalt bor 4,5 miljoner invånare i ÖMS, vilket motsvarar cirka 43 procent av Sveriges befolkning. Länen i östra Mellansverige utgör i flera avseenden en sammanlänkad enhet i form av väl integrerade arbets-, utbildnings- och bostadsmarknader, och har en ledande roll för hela landets utveckling, tillväxt och internationella konkurrenskraft.

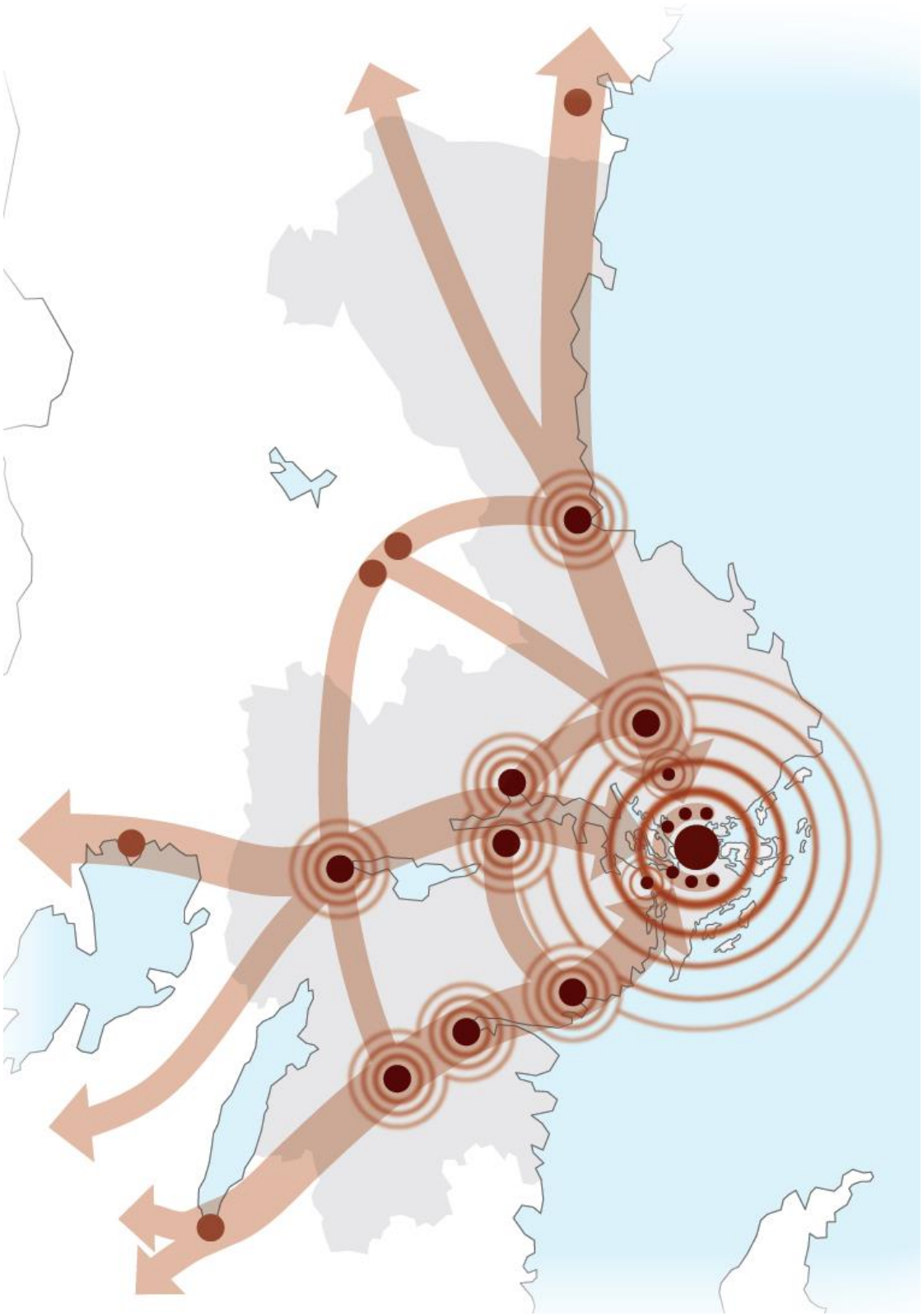
Den geografiska placeringen mitt i Norden gynnar Stockholmsregionens roll som regionalt centrum och som en viktig internationell plats för handel och kommunikation. Det strategiska läget vid Östersjön gör regionen till ett viktigt nav för transport och logistik, vilket underlättar för handel och förbindelser mellan norra Europa och resten av världen.

Stockholmsregionen är en av Europas ledande ekonomiska och kulturella knutpunkter. EU spelar en avgörande roll för Stockholmsregionens utveckling och internationella ställning. Regionen är därför en aktiv, framåtlutad och tillförlitlig part inom EU-samarbetet och på den internationella arenan.

Principen om lika möjligheter för alla är en viktig faktor i Sveriges och Stockholmsregionens konkurrens- och attraktionskraft. Den öppna ekonomin, låg korruption, hög arbetsmoral och hög innovationsförmåga skapar ett gynnsamt företagsklimat. Den nordiska välfärdsmodellen med exempelvis föräldraledighet, kostnadsfri utbildning och sjukvård ses internationellt som en förebild som ger människor goda förutsättningar till likvärdiga möjligheter att skapa sitt eget liv och bidra till samhället. Det är också värden som lockar internationella talanger, investerare och företag att flytta hit, investera eller etablera sig här.

Stockholmsregionen som huvudstadsregion erbjuder sammantaget goda utvecklingsmöjligheter, livschanser och upplevelser. Den är ett nav för hela landet genom sin roll som motor för innovation och företagande, och även med en särställning för kulturaktiviteter och beslutsfattarfunktioner. Den har unika särdrag och besöksmål med skärgården, sammanhängande gröna kilar, rika landsbygdsmiljöer, historiska städer och en bebyggelse som varierar från industrialismens epok till dagens boendemiljöer.

Figur 4. Stockholms län är en del av storregionen östra Mellansverige (ÖMS) tillsammans med Gävleborgs län, Södermanlands län, Uppsala län, Västmanlands län, Örebro län och Östergötlands län. Totalt bor 4,5 miljoner invånare i ÖMS, vilket motsvarar cirka 43 procent av Sveriges befolkning.

Sju styrkor att bygga vidare på

Det finns mycket att var stolt över i Stockholmsregionen. Regionen hamnar ofta på topplaceringar i internationella rankningar som mäter jämlikhet, miljö, hälsa, arbetsmarknad, utbildning, konkurrenskraft och innovation. För att uppfylla visionen och nå målen behöver regionens aktörer bygga vidare på, och stärka, de styrkor som ligger bakom placeringarna, bland annat:

Livskvalitet

God stadsplanering och hur regionens bebyggelse och bostadsområden är gestaltade bidrar tillsammans med natur- och vattenområden till god livskvalitet och attraktiva miljöer för både invånare och besökare. Kultur, natur och idrott är viktiga inslag i regionens DNA. Utbudet av lokal kultur och kulturskolor är stort och har bland annat fostrat många internationella musiker, dansare och konstnärer. Ikoniska byggnader som Nationalmuseum, Globen, Dramaten och Aula Medica är exempel på platser som lockar allt från stora idrottsevenemang och konserter till konstutställningar och internationella konferenser.

Närheten mellan natur och stad

Stockholms län är Sveriges tredje största landsbygdslän (utifrån folkmängd), med omkring 160 000 invånare utanför tätorterna. Närheten till natur, rekreation och friluftsliv i kombination med ett rikt, storstadsnära utbud av nöjen, idrott, kultur och service är unik. Här finns en mångfald av natur- och kulturmiljöer med flera naturreservat, täta stadsmiljöer, sammanhängande grönområden, historiska städer, landsbygd och skärgård – alla med spår av människor som går långt bakåt i tiden och som bidrar med en förståelse för vår historia och vår samtid. Rent vatten, frisk luft och grönområden med biologisk mångfald och ett rikt djurliv bidrar till helhetsupplevelsen – från Stockholms city, via förorterna och hela vägen ut till landsbygden och skärgården.

Enligt en internationell undersökning (Oliver Wyman Forum tillsammans med University of California, Berkeley år 2022) har Stockholmsregionen en kollektivtrafik i världsklass. Tåg, bussar, tunnelbanor och sjötrafik länkar samman länets olika delar och kopplar ihop regionen med övriga Mälardalen. Kollektivtrafiken drivs av biobränsle eller förnybar el och utnyttjas av cirka 720 000 resenärer varje vardag. I ett internationellt perspektiv har kollektivtrafiken även överkomliga priser och korta promenadavstånd till hållplatser och stationer.

Innovativt och konkurrenskraftigt näringsliv

Stockholmsregionens näringsliv representerar 93 procent av alla branscher och består av allt från småföretagare och entreprenörer till industrier och internationella huvudkontor. Stockholms- och Uppsalaregionen har en stor och stark sektor inom life science och den gemensamma klusterbildningen skapar mervärden för båda regionernas näringsliv. Företag som verkar inom de sju branscher som kallas för ”Stockholmregionens styrkeområden” är särskilt starka. De är: informations- och kommunikationsteknologi (IKT), life science, finans, miljöteknik, kulturella och kreativa branscher (KKB), besöksnäring och högspecialiserad industriell tillverkning. Tillsammans står dessa för över 40 procent av sysselsättningen och omsättningen i regionen och har därmed en stark potential att bidra till en långsiktigt hållbar regional tillväxt.

IKT är en starkt bidragande orsak till att Stockholmsregionen står för hälften av hela Sveriges tjänsteexport. Det är den bransch som växer snabbast, med mer än en fördubbling av omsättningen de senaste 12 åren. IKT har även en viktig roll för andra branscher, till följd av den snabba digitala omställningen i många företag, och fungerar som en motor i Stockholmsregionens näringslivsutveckling.

Stockholmsregionens näringsliv bidrar på ett avgörande sätt till Sveriges attraktions- och konkurrenskraft och står för 20 procent av varuexporten och nästan 50 procent av tjänsteexporten samt för en tredjedel av landets BNP. Enligt internationella undersökningar är det även attraktivt att investera i och etablera företag här. Av alla utländska huvudkontor i Norden återfinns hela 57 procent i Stockholms län, och regionen ligger tillsammans med Amsterdam på topp 3 i Europa (efter London och Paris) när det gäller antalet globala huvudkontor som tillhör internationella storföretag. Stockholm har flest unicorns per capita, näst efter Silicon Valley med 0,8 företag per 100 000 invånare.

En stor andel av landets fria kulturaktörer är etablerade i Stockholmsregionen och en femtedel av alla företag i länet tillhör de kulturella och kreativa branscherna. Med sitt varierade utbud bidrar dessa både till upplevelser för invånare och besökare och, mer generellt, till huvudstadsregionens attraktivitet och tillväxt.

Hög kompetens och stark arbetsmarknad

Invånarnas utbildningsnivå är bland de högsta i Europa: 38 procent av alla i åldern 25–64 år har en eftergymnasial utbildning. Arbetsmarknaden sysselsätter 1,3 miljoner människor vilket motsvarar en sysselsättningsgrad på 80 procent. Folkbildningstraditionen är stark och regionens rika föreningsliv möjliggör bland annat livslångt lärande och bidrar till social hållbarhet.

Framgångsrika forskningsmiljöer

Stockholmsregionen har utsetts till Europas mest innovativa region i konkurrens med 240 europeiska regioner, och företagen i regionen investerar drygt 3,5 procent av BRP i forskning varje år. Här finns en stark tradition av kunskap, kultur och kompetens, där universitet och högskolor är högt rankade och flera internationellt framstående forskningsmiljöer lockar studenter och forskare från hela världen. Karolinska Universitetssjukhuset rankas som Europas främsta sjukhus, och Nobelpriset – en av de mest prestigefyllda utmärkelserna inom litteratur, fysik, kemi, medicin och ekonomi – delas ut varje år i Stockholm, vilket attraherar världens ledande forskare inom många discipliner till huvudstaden varje år.

Motor i den gröna omställningen

Ur ett hållbarhetsperspektiv lyfts Stockholmsregionen ofta fram som en internationell förebild, bland annat till följd av ambitiösa klimatmål, låga utsläpp, god luftkvalitet, stadsnära natur och satsningar på hållbara transporter och förnybar energi. Stockholmsregionen har under lång tid legat i framkant i den gröna omställningen och den innovationskraft som finns inom ny grön teknik bidrar till näringslivsutveckling. Stockholmsregionens ambition som ledande inom hållbar utveckling är en viktig del av vårt internationella varumärke. Flera stadsutvecklingsprojekt är föregångare när det gäller hållbarhet, som till exempel Hammarby sjöstad och Norra Djurgårdsstaden. Flera andra stadsutvecklingsprojekt har nu möjlighet att gå i deras fotspår.

Miljötekniksektorn i Stockholmsregionen har många sysselsatta, framför allt i små företag. Samtidigt finns potential att stärka området och satsningar görs för att introducera nya företag och innovationer på marknaden.

Människorna

Sist men inte minst: människorna - Stockholmsregionens kanske främsta styrka. I regionen samlas människor med olika bakgrund från hela Sverige och världen, och bidrar till allt från ett levande kulturliv till samhället i stort. Invånarnas höga utbildningsnivå och starka entreprenörsanda i kombination med kreativa miljöer, gör också att de som bor och arbetar här ses som tidiga användare (early adopters) av nya teknologier, trender och innovationer. Sammantaget bidrar bredden av invånarnas olika perspektiv och erfarenheter till kreativa lösningar och idéer, såväl i näringslivet som i innovationsutvecklingen. Det gör Stockholmsregionen till en intressant marknad för globala företag att testa och lansera sina tjänster och produkter på, och bidrar till bilden av en världsledande teknik- och innovationshubb.

Sammantaget bidrar styrkorna till regionens konkurrens- och attraktionskraft och lockar såväl företag, investerare, spetskompetens och talanger som internationella och svenska besökare.

BRP – bruttoregionprodukt

Bruttoregionprodukt (BRP) är den regionala motsvarigheten till det nationella måttet – bruttonationalprodukt (BNP). BRP är det samlade värdet av alla producerade varor och tjänster i en region under ett år. BRP visar hur stor produktionen är räknat i kronor. (Källa: Regionfakta.com)

Innovationshubb

Ett konkret sätt för storföretag att börja samarbeta med kreativa och snabbrörliga startups eller scaleups är att etablera en så kallad ”innovationshubb”.

Fem utmaningar att möta

Stockholmsregionens utgångsläge är starkt, samtidigt ska vi regionala aktörer rusta oss för att möta fem identifierade utmaningar. Utmaningarna är både regionala och globala och baseras på trender i omvärlden och utvecklingen i dagens region.

1) Hur kan vi växa på ett hållbart sätt när invånarna blir fler?

Stockholmsregionen fortsätter att växa och det innebär en ökad efterfrågan på bostäder, infrastruktur, transporter, vård och service. När invånarna blir fler ökar konkurrensen om mark och olika intressen behöver vägas mot varandra i takt med att regionen förtätas. Redan idag är det trångt på spår och vägar, och tillgången till bostäder ökar inte i samma takt som befolkningen.

Energiförsörjningen och det ökade behovet av el som följer av den gröna omställningen för att nå klimatmålet är också en stor utmaning. Det är redan idag brist på kapacitet i elnätet och situationen förväntas förvärras när regionen växer samtidigt som transportsektorn och andra sektorer elektrifieras. En robust och hållbar energiförsörjning är en förutsättning för att uppnå klimatmål och säkra Stockholmsregionens framtida tillväxt.

2) Hur kan vi minska skillnaderna i livsvillkor och öka tryggheten?

Våra invånare lever allt längre men skillnaderna i livsvillkor och hälsa mellan olika bostadsområden är stora. Var fjärde invånare bor i områden som präglas av låga inkomster och sårbara livsvillkor. Skillnaderna i livsvillkor påverkar både människors möjlighet att leva fullgoda liv och synen på samhället, i form av minskad tillit och engagemang.

Under det senaste decenniet har Stockholmsregionen utmanats av en ny och mer organiserad brottslighet med en ökad upplevelse av otrygghet som följd. Det kan få konsekvenser i form av minskat förtroende för de demokratiska institutionerna, och på sikt påverka Stockholmsregionens attraktivitet och näringslivsklimat.

3) Hur kan vi möta klimatmålen och skapa en motståndskraftig och robust region?

Till följd av händelser i omvärlden behöver den civila beredskapen i regionen stärkas och de samhällsviktiga verksamheterna rustas för både kris och krig. Stockholmsregionen som huvudstad är särskilt utsatt för yttre och inre hot. För att förebygga och hantera de risker som följer av detta behöver regionen öka både robusthet och resiliens, men även ha en inbyggd flexibilitet.

Klimatförändringar, hälsohot, störningar i försörjningskedjor, desinformation, angrepp med militära eller andra maktmedel mot civil infrastruktur och befolkning är exempel på händelser som Stockholmsregionens aktörer behöver öka sin förmåga att hantera. Klimatförändringar leder till utmaningar med extremväder, översvämningar, erosion och förlust av biologisk mångfald. Behovet av klimatanpassning ökar och utsläppen av växthusgaser måste minska om vi ska bidra till att nå Parisavtalets mål, vilket är en särskild utmaning för en växande region.

4) Hur kan vi stärka vår internationella konkurrenskraft i en växande global konkurrens?

I ett globalt sammanhang är Stockholmsregionen en relativt liten region med långa avstånd till andra marknader. Samtidigt som regionen är beroende av kontakter med omvärlden är den internationella tillgängligheten med tåg, båt och flyg begränsad. Den globala konkurrensen hårdnar och det är en utmaning att vara tillräckligt attraktiv för att på ett hållbart sätt attrahera såväl etableringar och investeringar som a besökare till regionen. Samtidigt ökar protektionismen och allt fler länder sluter sig. Det påverkar en liten och öppen ekonomi som Stockholmsregionen, som har ett internationaliserat näringsliv. Trots att regionens näringsliv idag ligger i framkant, är det ingen garanti för hög konkurrenskraft i framtiden.

5) Hur kan vi stärka kompetensförsörjningen och inkludera fler på arbetsmarknaden?

Behovet av kompetensförsörjning är stort och växer i många branscher. Utmaningen förstärks ytterligare av att andelen personer i arbetsför ålder minskar framöver i takt med att befolkningen åldras. I framtiden kommer färre personer behöva försörja fler. Parallellt finns det en stor grupp som står långt från arbetsmarknaden och en matchningsproblematik som innebär att för få utbildas i yrken där efterfrågan är stor. För att klara av kompetensförsörjningen är Stockholmsregionens aktörer beroende av att människor från olika delar av Sverige och världen vill flytta hit. Samtidigt försvåras möjligheten att attrahera arbetskraft och matcha jobb inom regionen på grund av svårigheter på bostadsmarknaden.

Civil beredskap

Samlingsbegrepp för åtgärder som används vid krisberedskap och civilt försvar. Civil beredskap beskriver arbetet för att förbereda och stärka samhällets generella motståndskraft mot olika kriser, medan civilförsvar handlar om att hantera och skydda befolkningen i händelse av allvarliga hot och kriser.

Robusthet

Förmåga att fortsätta fungera även om en del av systemet misslyckas eller går sönder.

Resiliens

Förmåga att snabbt återhämta sig från störningar och hantera oväntade händelser.

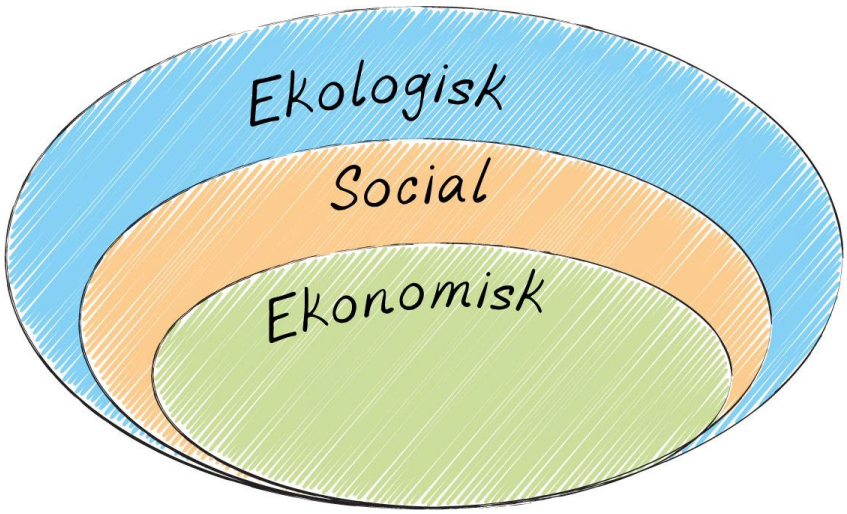
Kapitel 3. Vision, mål och prioriteringar för Stockholmsregionens utveckling

I detta kapitel presenteras vision, mål och prioriteringar. Innehållet och beskrivningarna är ett resultat av kunskapsinsamling, analyser samt dialoger och möten som Region Stockholm så här långt har haft med kommuner och aktörer i arbetet med att ta fram samrådsförslaget.

Stockholmsregionens vision om att vara *Europas mest attraktiva och hållbara storstadsregion att bo, leva och verka i* är långsiktig och tidlös. Den genomsyrar all utveckling och gäller både nu och bortom 2060.

En förutsättning för att regionen ska upplevas som attraktiv är att regionen utvecklas på ett hållbart sätt. Illustrationen nedan visar hur den regionala utvecklingsplaneringen förhåller sig till de tre hållbarhetsperspektiven och dess ömsesidiga beroende av varandra. Investeringar och utvecklingsinsatser ska leda till ökad konkurrenskraft, hälsa och välbefinnande för regionens invånare, samtidigt som de planetära gränserna inte får överskridas eftersom både människors hälsa och den ekonomiska utvecklingen är beroende av att ekosystem är i balans.

Figur 5. Den regionala utvecklingsplaneringens förhållande till hållbar utveckling. De tre hållbarhetsperspektiven – det sociala, ekologiska och ekonomiska – är ömsesidigt beroende av varandra.

Visionen konkretiseras i tre övergripande mål för regionens utveckling. De övergripande målen beskriver ett önskvärt läge år 2060 och tydliggör planens förhållande och bidrag till hållbar utveckling:

- En jämlik, trygg och inkluderande region med god livsmiljö
- En ledande kunskaps- och tillväxtregion
- En tillgänglig och robust region utan klimatpåverkande utsläpp

Till varje övergripande mål föreslås ett antal mål som förtydligar ambitionen och viljeinriktningen för Stockholmsregionens utveckling. Målen har tidsperspektivet 2040, är relativt brett utformade, kvalitativa och visar på riktning eller önskad nivå.

För respektive övergripande mål föreslås ett antal prioriteringar som kortfattat beskriver vad Stockholmsregionens aktörer behöver göra för att uppfylla visionen och nå målen. Prioriteringar i samrådsförslaget är utgångspunkt för dialog om vad regionens aktörer behöver kraftsamla kring under kommande år. Åtgärder för att nå prioriteringen är formulerade som ska-meningar, för att trycka på att det krävs ett aktivt åtagande från oss aktörer för att gå från plan till genomförande och från ord till handling.

Målen planeras att följas upp genom ett antal kvantifierbara indikatorer, som sätts utanför den regionala utvecklingsplanen och som mäts årligen för att ge underlag till uppföljning och analys av regionens utveckling.

Vision
Europas mest attraktiva och hållbara storstadsregion att bo, leva och verka i

Övergripande mål

En jämlik, trygg och inkluderande region med god livsmiljö.	En ledande tillväxt- och kunskapsregion.	En tillgänglig och robust region utan klimatpåverkande utsläpp.

Mål

En bostadsförsörjning som tillgodoser invånarnas behov. Goda livsmiljöer där invånare trivs och känner delaktighet i samhällsutvecklingen. Förbättrad folkhälsa i hela länet.	Stärkt internationell position inom forskning och näringsliv. Världsledande inom grön omställning. Säkerställd kompetensförsörjning och möjlighet till arbete.	Säkerställ att Stockholmsregionen kan uppnå nettonollutsläpp 2045. Säkerställda och robusta system, strukturer och samband som möter krav på höjd beredskap. Säkra en robust och hållbar energiförsörjning och stärk elektrifieringen. Ökad transporteffektivitet i hela regionen.

Prioriteringar

En fungerande bostadsförsörjning. Utveckla attraktiva livsmiljöer och nyttja lägen med god kollektivtrafik. Stärkta livsvillkor. Verka för ökad trygghet och framtidstro. Kraftsamling för jämlik folkhälsa. Vidareutveckla de regionala stadskärnorna. Främja en levande landsbygd och skärgård. Stärk regionens vatten- och grönområden.	Stärk Stockholmsregionens attraktionskraft. Underlätta rekrytering av internationella talanger och spetskompetens. Öka Stockholmsregionens internationella tillgänglighet. Främja grön omställning i näringslivet. Underlätta företagande och stärk små och medelstora företag. Stärk Stockholmsregionens internationella position inom forskning och innovation. Stärk och koordinera Stockholmsregionens innovationsekosystem. Innovationsledande genom smart specialisering. Fler innovationsfrämjande upphandlingar. Stärk kopplingen mellan utbildning och arbetsmarknad. Skapa regional balans.	Gör det lätt att leva och verka klimatsmart. Vidareutveckla cirkulär och fossilfri resursanvändning. Klimatanpassning för att säkra mark, vatten och livsmedel. Robusta tekniska försörjningssystem med säker tillgång. Effektivisera befintliga system för att utnyttja kapaciteten. Stärkt beredskap i hela samhället. Investera för ett transporteffektivt samhälle. Skapa ett pålitligt transportsystem genom att prioritera underhåll och återinvestering. Utnyttja det befintliga transportsystemet mer effektivt genom styrning. Prioritera hållbart resande i transportplaneringen.

En jämlik, trygg och inkluderande region med god livsmiljö

I Stockholmsregionen är livsmiljöerna goda och möjligheterna jämlika och jämställda. Här kan människor förverkliga sina drömmar och vara delaktiga i samhället utifrån förmåga. Samhällsklimatet är öppet och inkluderande med hög tillit. Demokratin är stark och varje invånare har inflytande och möjlighet att påverka sin livssituation.

Här känner sig människor fria och trygga. Grunden läggs genom goda uppväxtvillkor för barn och unga i hela regionen och genom att ta till vara människors unika resurser och erfarenheter under hela livet. Möjligheterna till utbildning, arbete, vidareutbildning och företagande är goda och gagnar inte bara oss som lever här, utan även utvecklingen i hela Sverige. Tillsammans bidrar alla aktörer till regionens framtid.

Det finns goda möjligheter att få en bostad i attraktiva boendemiljöer, där invånarna har likvärdig tillgång till samhällsservice, kollektivtrafik, parker, idrott och kultur. Grönområden och vatten spelar en viktig roll för människors hälsa, även rekreation och livsmiljö, liksom stadens puls och mötesplatser. Här finns något för alla. Folkhälsan är god och jämlik, främjande och förebyggande insatser är norm, och vård och omsorg är tillgänglig i hela regionen.

Förslag till mål

- En bostadsförsörjning som tillgodoser invånarnas behov.
- Goda livsmiljöer där invånare trivs och känner delaktighet i samhällsutvecklingen.
- Förbättrad folkhälsa i hela länet.

Prioriteringar

- En fungerande bostadsförsörjning.
- Utveckla attraktiva livsmiljöer och nyttja lägen med god kollektivtrafik.
- Stärkta livsvillkor.
- Verka för ökad trygghet och framtidstro.
- Kraftsamling för jämlik folkhälsa.
- Vidareutveckla de regionala stadskärnorna.
- Främja en levande landsbygd och skärgård.
- Stärk regionens vatten- och grönområden.

En fungerande bostadsförsörjning

Att ha tillgång till en god bostad påverkar människors livssituation. En välfungerande bostadsmarknad är en viktig förutsättning för att bland annat öka tryggheten, stärka integrationen, möta arbetsmarknadens kompetensbehov samt locka talanger och arbetskraft. En fungerande bostadsförsörjning är därmed avgörande för Stockholmsregionens konkurrens- och attraktionskraft. Bostadsmarknaden ska erbjuda en

mångfald av boendeformer av varierande storlek och upplåtelseformer som människor har möjlighet att efterfråga och som passar i livets olika faser.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- säkerställa att det regionala behovet av tillkommande bostäder tillgodoses. Se bilaga med beräknat bostadsbehov.
- säkerställa att nybyggnationen är hållbar med hälsosamma material och liten klimatpåverkan, och driva på för större cirkularitet inom byggsektorn. Vi ska också verka för fler och nya bostadslösningar.
- nyttja och värna det befintliga bostadsbeståndet bättre och skapa större lokal variation av upplåtelseformer, bostadsstorlekar och specialbostäder.
- sänka trösklarna på bostadsmarknaden så att fler får tillgång till godtagbara bostäder som svarar mot hushållets behov.
- verka för effektiva och förutsägbara planprocesser, däribland regelverk och handläggningstider.

Utveckla attraktiva livsmiljöer och nyttja lägen med god kollektivtrafik

Hur livsmiljöerna i regionen är utformade har betydelse för hur människor trivs. Närhet till bland annat natur, kultur, service och arbetsplatser samt gestaltade miljöer med offentlig konst och funktioner för lek och rekreation är exempel på vad som kan bidra till attraktiva livsmiljöer. Genom att främja en sammanhållen bebyggelsestruktur minskar vi länets behov av att ta ny mark i anspråk och bidrar till att människor får närmare till såväl varandra som till viktiga funktioner.

Mångfalden av landskap och kulturmiljöer med stora kulturhistoriska värden bidrar till Stockholmsregionens identitet och attraktionskraft. Kulturarvet är en viktig kvalitet som bidrar till god livsmiljö.

För att fler ska kunna resa på ett hållbart sätt och samtidigt ha närhet till ett större utbud av service och arbetsplatser, ska ny bebyggelse framför allt planeras till områden där servicen redan är utbyggd och där kollektivtrafikförsörjningen är god. Därigenom skapar vi förutsättningar för ett hållbart resande samtidigt som de gemensamma markresurserna värnas.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- främja hälsosamma och attraktiva livsmiljöer genom att utgå från platsens värden och förutsättningar vid placering och gestaltning av ny bebyggelse och genom att skapa yta för grönska och rörelse.
- utveckla en sammanhållen bebyggelsestruktur med närhet och tillgänglighet till viktiga funktioner som bidrar till en god hushållning med regionens mark.
- samplanera bebyggelse och kollektivtrafik för att nyttja system och investeringar mer effektivt, samtidigt som kollektivtrafikens behov av utrymme i närheten av stationer eller bytespunkter ska värnas.

Stärkta livsvillkor

Människorna är Stockholmsregionens främsta tillgång och goda livsvillkor är grunden för en positiv utveckling i hela länet. Grundläggande faktorer som bostad, utbildning,

ekonomi och arbete definierar befolkningens livsvillkor, och skillnaderna mellan olika områden är stora. Var fjärde invånare lever med sårbara livsvillkor och det påverkar människors hälsa och förutsättningar. Med goda livsvillkor kan fler ta del av regionens breda utbud av kultur, natur- och kulturmiljöer, vilket gynnar sammanhållning, tillit, öppenhet, trygghet och samhällsutveckling i stort.

Ur ett samhällsperspektiv innebär ojämlika och ojämställda livsvillkor att Stockholmsregionen inte tar till vara alla regioninvånares resurser i den sociala och ekonomiska utvecklingen, och därmed inte nyttjar regionens fulla potential. Länets aktörer har alla ansvar utifrån sina respektive roller och fyller en viktig funktion för att stärka förutsättningarna i områden med sårbara livsvillkor, något som gynnar utvecklingen i hela regionen.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- arbeta för att förbättra livsvillkoren och skapa förutsättningar för utveckling, framför allt i sårbara områden där en större andel invånare har sämre socioekonomiska förutsättningar.
- främja en mer jämlik tillgång till utbildning, arbete och bostäder i hela regionen och stärka tillgängligheten till välfärdstjänster och samhällsservice, särskilt i de områden där behoven är som störst.
- stärka möjligheterna att ta del av folkbibliotek, öppna motionsområden, kultur-, idrotts- och föreningsverksamhet. Insatserna ska särskilt riktas så att fler barn och unga kan ta del av utbudet.
- öka kunskapen om segregationens effekter på utvecklingen, för att bättre möta sociala utmaningar och därmed stärka Stockholmsregionens attraktionskraft.

Livsvillkor

Livsvillkor beskriver människors förmågor att leva fullgoda liv. Begreppet används i många sammanhang, bland annat kopplat till folkhälsa, hälsans bestämningsfaktorer och social hållbarhet. Ofta ingår faktorer som arbete, utbildning och boende. I Region Stockholms livskvalitetindex är livsvillkor definierat som ”de resurser, relationer och förhållanden som påverkar individers (och gruppers) förutsättningar att fullt ut kunna utveckla sina förmågor (kapaciteter)”.

Välfärdstjänster

Utbildningsväsendet, hälso- och sjukvård, omsorg, socialtjänst, socialförsäkringssystem samt offentligt finansierat kultur- och idrottsutbud.

Samhällsservice

Tjänster och verksamheter som tillhandahålls av samhället för att möta invånarnas behov och för att förbättra livskvaliteten. Exempel på detta är: polis, kollektivtrafik, kommersiell service, kommersiellt kultur- och idrottsutbud, kommunal service som sophantering med mera.

Verka för ökad trygghet och framtidstro

Alla människor ska ha goda möjligheter att se sig själva som en del av samhället. Upplevd ojämlikhet bidrar till polarisering och motsättningar mellan grupper och försvårar därmed den sociala sammanhållningen. För att värna om demokratin behöver fler invånare vilja och kunna vara delaktiga i civilsamhället och samhällsutvecklingen. Genom att stärka barn- och ungdomsperspektivet ökar möjligheterna för barn och unga att göra sina röster hörda. Tillit, både till varandra och till samhället i stort, är viktigt för tryggheten.

Organiserad brottslighet och hot innebär lidande för dem som utsätts och utgör ett hinder för Stockholmsregionens utveckling på många plan. Ett exempel är näringslivet som är beroende av regionens attraktivitet och internationella konkurrenskraft för att locka till sig kompetens, investeringar och besökare. Ökad brottslighet och otrygghet är en oroande samhällsutveckling som behöver brytas.

En stor del av våra liv, både i arbetet och privat, är digitalt. För att upprätthålla tillförlitlighet och tillit behöver samhället kunna hantera brott och hot som till exempel välfärdsbrott, desinformation, påverkanskampanjer och cyberattacker.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- främja samverkan mellan region, kommuner och regionala aktörer för att motverka otrygghet, utanförskap och segregation.
- stötta civilsamhällets aktörer och verka för att grundfinansiering av kultur, folkbildning och föreningsliv följer samhällets kostnads- och utgiftsutveckling.
- förbättra förutsättningarna för invånare från regionens olika områden att mötas i vardagen, till exempel genom att skapa trygga miljöer i det offentliga rummet, överbrygga barriärer och främja god tillgänglighet.
- lyfta fram länets unika mångfald och förstärka lokala värden i regionens olika delar.
- genomföra riktade insatser för att minska risken för digitalt utanförskap, framför allt hos dem med låg kunskap.
- höja kunskapsnivån kring brottslighet och hot.
- prioritera brottsförebyggande och trygghetsskapande åtgärder i hela Stockholmsregionen och säkra tryggheten för individer och företag.

Kraftsamling för jämlik folkhälsa

En god och jämlik folkhälsa är en förutsättning för ett hållbart och robust samhälle. I Stockholmsregionen är folkhälsan generellt sett god, men det finns väsentliga skillnader mellan olika grupper i sjuklighet, dödlighet och upplevd hälsa. Ohälsa har direkta effekter på människors liv och försämrar invånarnas förutsättningar till utbildning och arbete exempelvis. Hela befolkningen ska kunna ta del av hälsofrämjande och förebyggande insatser. Välfärden ska vara jämlik och personcentrerad och ska utvecklas med särskilda insatser för att motverka hälsoklyftorna riktade till dem med störst behov. Resurserna inom vård och omsorg ska fördelas så att de ger god effekt utifrån såväl behov som vårdnivå. Utvecklingen av vård och omsorg i det egna hemmet och andra vårdformer är avgörande för att kunna möta den växande andelen äldre i befolkningen.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- satsa på främjande och förebyggande insatser som håller över tid för att motverka hälsoklyftorna.
- stärka samverkan mellan Stockholmsregionens aktörer med särskilt fokus på grupper med störst risk för ohälsa.
- värna vårdens och omsorgens kvalitet och tillgänglighet genom samverkan mellan region och kommun, och säkra en jämlik och personcentrerad vård och omsorg efter behov.
- verka för geografisk närhet till primärvård och viss öppenvård i hela regionen.

Vidareutveckla de regionala stadskärnorna

Stockholmsregionen har åtta regionala stadskärnor utanför den centrala regionkärnan (Södertälje, Kungens kurva-Skärholmen, Flemingsberg, Haninge centrum, Kista-Sollentuna-Häggvik, Arlanda-Märsta, Barkarby-Jakobsberg och Täby centrum-Arninge). De är strategiskt placerade vid några av regionens större knutpunkter i transportsystemet - det finns fyra på den norra sidan och fyra på den södra sidan.

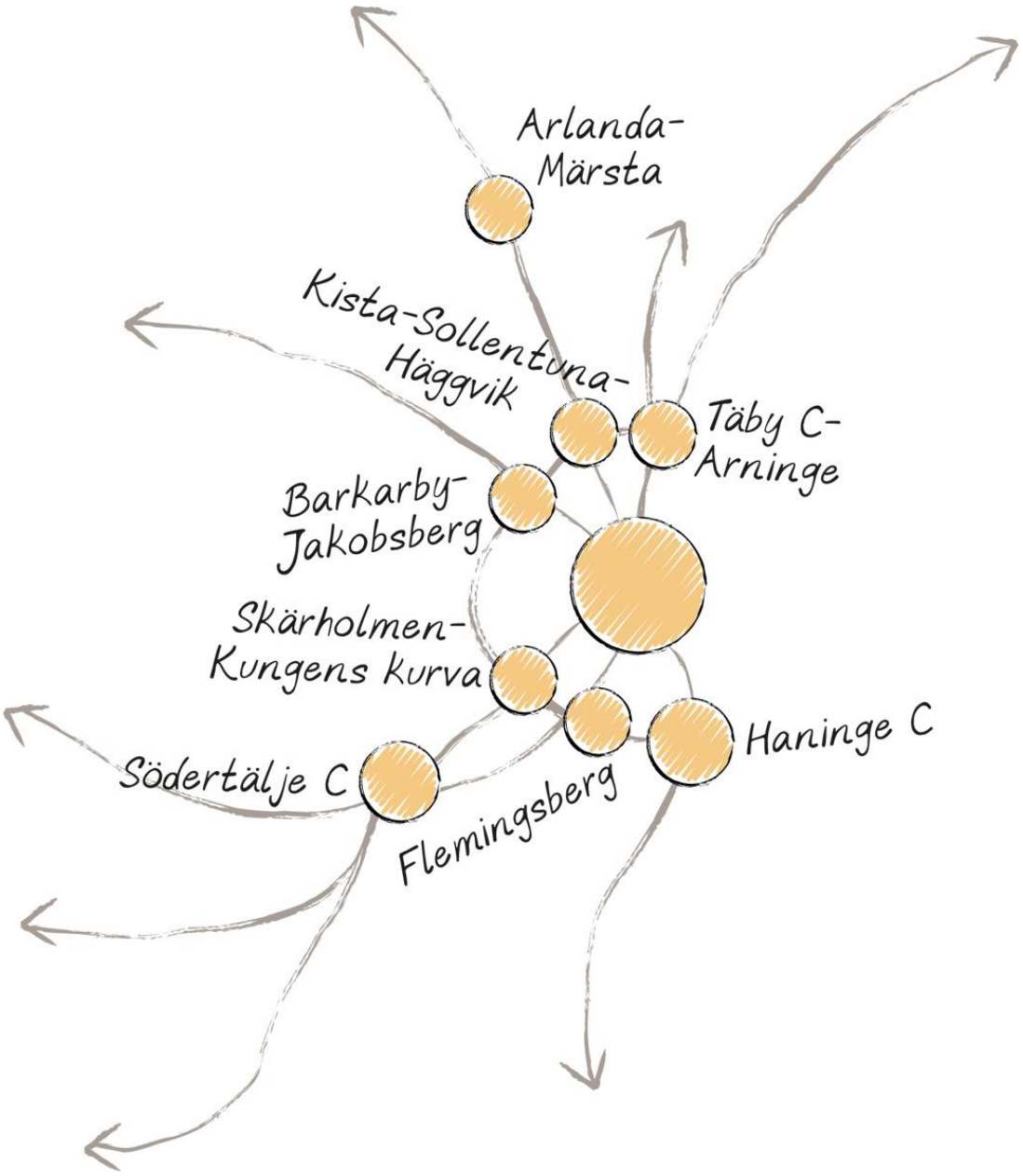
En flerkärnig region avlastar och kompletterar den centrala regionkärnan. Det bidrar till en ökad regional balans av arbetsplatser och service och till en hållbar tillväxt i hela länet. Genom att stärka de regionala stadskärnorna som nav för viktiga funktioner – till exempel större arbetsplatser, utbildning, vård, samhällsservice, kultur och idrott – ökar närheten till dessa för fler invånare, framför allt i delar av länet där tillgången idag är låg. En utveckling i de regionala stadskärnorna bidrar även till ett effektivt nyttjande av mark och gemensamma resurser och till ett hållbart resande med minskade klimatutsläpp som följd.

I syfte att stärka utvecklingen och bidra till ett genomförande av den regionala utvecklingsplanen pågår ett arbete med att ta fram handlingsplaner för de regionala stadskärnorna. Arbetet bedrivs i samverkan med länets aktörer och utgår från kärnornas olika karaktärer och komparativa fördelar. Handlingsplanerna ska även beakta hur kulturen kan involveras när de regionala stadskärnorna utvecklas.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- arbeta för att genomföra handlingsplanerna för de regionala stadskärnorna i samverkan med offentliga aktörer, näringsliv, fastighetsägare och akademi samt öka kännedomen om de regionala stadskärnorna och deras potential för Stockholmsregionens hållbara utveckling.
- arbeta för att öka tillgängligheten med gång, cykel och kollektivtrafik till, inom och mellan de regionala stadskärnorna.
- använda de regionala stadskärnorna som testmiljöer för nya idéer och innovationer, och som förebilder i klimatomställningen.

Figur 5. Stockholmsregionens regionala stadskärnor. En flerkärnig region avlastar och kompletterar den centrala regionkärnan och bidrar till en ökad regional balans av arbetsplatser och service, och till en hållbar tillväxt i hela länet.

Främja en levande landsbygd och skärgård

Landsbygden och skärgården har en betydande roll för Stockholmsregionens attraktionskraft och kopplingen mellan stad, landsbygd och skärgård behöver stärkas. Bebyggelseutveckling på landsbygden och i skärgården stärker förutsättningarna att bo och verka i regionens mer glesbebyggda områden och bidrar till ett varierat utbud av boendemiljöer. Genom att hålla ihop bebyggelsen skapar vi hållbara livsmiljöer med underlag för kollektivtrafik samt för utveckling av lokalt näringsliv och samhällsservice. Samtidigt värnar vi om värdefull natur, jordbruksmark och säkerställer hållbart lantbruk, skogsbruk och fiske.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- skapa möjligheter för fler att bo på landsbygden och i skärgården genom att utveckla befintliga tätorter och mindre samhällen, och på så sätt skapa underlag för kollektivtrafik, utveckling av lokalt näringsliv och samhällsservice.
- värna värdefulla naturområden, jordbruksmark och näringar som bidrar till hållbart nyttjande av naturresurser.

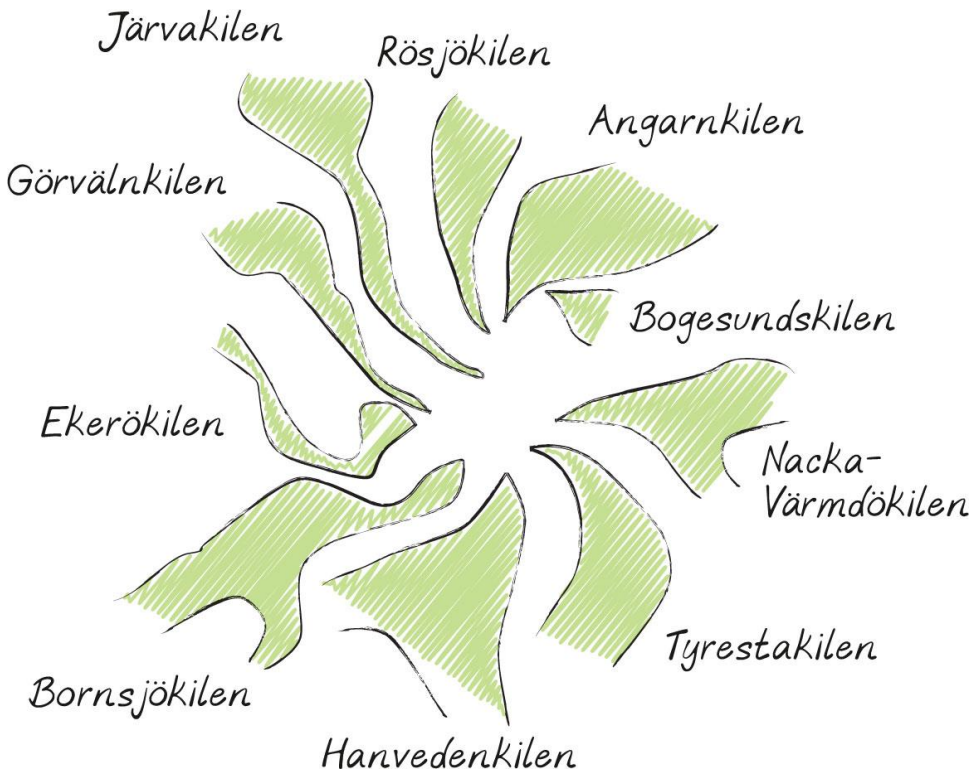
Stärk regionens vatten- och grönområden

Stockholmsregionen erbjuder en mångfald av kulturmiljöer och landskapstyper. Vatten- och grönområden bidrar med stora sociala, ekologiska och ekonomiska värden som är viktiga för såväl attraktivitet och goda livsmiljöer som naturbaserade lösningar. Tio gröna kilar bildar unika och sammanhängande naturområden som är tätt sammankopplade med bebyggelsen i både stads-, landsbygds- och skärgårdslandskapet. De tio kilarna utgörs av Järvakilen, Rösjökilen, Angarnkilen, Bogesundskilen, Nacka-Värmdökilen, Tyrestakilen, Hanvedenkilen, Bornsjökilen, Ekerökilen och Görvälnkilen. Genom att stärka och utveckla det sammanhängande nätverket av parker, skogar, odlingslandskap, hav, sjöar, vattendrag och grundvatten värnar vi den tätortsnära naturen och den biologiska mångfalden. Kilarna bidrar även till länets klimatanpassning och till människors hälsa.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- lyfta fram grön- och blåstrukturen som en viktig resurs, och trygga tätortsnära ekosystemtjänster i utvecklingen av vår region.

Figur 6. Stockholmsregionens gröna kilar.

Ekosystemtjänster

Produkter och tjänster som naturen skapar och som människor nyttjar. De brukar delas in i fyra huvudkategorier: producerande (mat och råvaror etcetera), kulturella (till exempel naturupplevelser), reglerande (vattenrening etcetera) och pollinering samt understödjande (biologisk mångfald och det hydrologiska kretsloppet med mera).

En ledande kunskaps- och tillväxtregion

Företagsklimatet i Stockholmsregionen är innovativt och kreativt och bygger på ett välutvecklat samarbete mellan näringsliv, akademi och offentlig sektor. Regionen är världsledande inom forskning och innovation och den gröna omställningen har lett till ett cirkulärt samhälle med klimat- och energismarta lösningar. Startup-scenen i Stockholmsregionen är stor och flera företag som växt från idé till global miljonaffär leder vägen för innovativa startups placerade i regionen.

Kompetensförsörjningen är god med möjlighet att attrahera och rekrytera medarbetare såväl regionalt och nationellt som globalt. De internationella förbindelserna är starka och bidrar till ökad kompetens, företagsetableringar och goda exportmöjligheter.

Digitalisering och smarta tjänster har motverkat digitalt utanförskap och fortsätter att bidra till utvecklingen av näringsliv, offentlig sektor och människors vardag.

Förslag till mål

- Stärkt internationell position inom forskning och näringsliv.
- Världsledande inom grön omställning.
- Säkerställd kompetensförsörjning och möjlighet till arbete.

Prioriteringar

- Stärk Stockholmsregionens attraktionskraft.
- Underlätta rekrytering av internationella talanger och spetskompetens.
- Öka Stockholmsregionens internationella tillgänglighet.
- Främja grön omställning i näringslivet.
- Underlätta företagande och stärk små och medelstora företag.
- Stärk Stockholmsregionens internationella position inom forskning och innovation.
- Stärk och koordinera Stockholmsregionens innovationsekosystem.
- Innovationsledande genom smart specialisering.
- Fler innovationsfrämjande upphandlingar.
- Stärk kopplingen mellan utbildning och arbetsmarknad.
- Skapa regional balans.

Stärk Stockholmsregionens attraktionskraft

Med sin unika kombination av stadsliv, natur och skärgård, innovativt näringsliv och stort kultur- och nöjesutbud lockar Stockholmsregionen internationella företag, investeringar, talanger och besökare. Många internationella bolag har valt Stockholm som global eller nordisk nod. Stora företag och huvudkontor ligger ofta i framkant i utvecklingen, satsar mycket på forskning och innovation och är en viktig kompetenspool.

Stockholmsregionens aktörer behöver verka för att dessa bolag ska stanna och att fler ska välja att etablera sig och investera i Stockholmsregionen.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- stärka vår position ytterligare och fortsätta att marknadsföra regionens unika styrkor för att attrahera internationella företag, investeringar, högkvalificerad arbetskraft, spetskompetens och besökare.

Underlätta rekrytering av internationella talanger och spetskompetens

Tillgång till högkvalificerad arbetskraft är avgörande för att företag och forsknings- och innovationsmiljöer ska välja att etablera sig, utvecklas och växa. Konkurrensen om de internationella talangerna blir allt tuffare och om möjligheten att rekrytera spetskompetenser saknas, flyttar innovativa företag till områden där kompetensbehovet kan tillgodoses. Talangattraktion och kompetensförsörjning påverkas också av brister i bostadsförsörjningen samt långa restider till många arbetsplatser. Stockholmsregionen ska vara välkomnande, attraktiv och öppen och ha ett bra mottagande av både talanger och medföljande. Effektiva och snabba myndigheter som minimerar väntetider är därför av stor vikt.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- verka för enklare regler kring försörjning av internationell kompetens där brist på utbildad arbetskraft konstaterats inom Stockholmsregionen.
- underlätta internationell rekrytering av talanger för att säkerställa tillgång till spetskompetens, exempelvis genom en effektivare myndighetshantering.

Öka Stockholmsregionens internationella tillgänglighet

Internationell tillgänglighet och hållbart resande med båt, flyg och tåg är viktig för att stärka Stockholmsregionens attraktivitet, konkurrenskraft, talangattraktion och export. I en global kontext är Stockholmsregionen en relativt liten och avlägset placerad region med långa avstånd till andra större marknader och därmed beroende av god kontakt och samverkan både inom och utanför riket. För den fortsatta internationella konkurrenskraften är det viktigt att Stockholmsregionen kan konkurrera med andra storstadsområden som har ett mer gynnsamt geografiskt läge.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- arbeta för att stärka förutsättningarna för ett hållbart resande inom flera trafikslag och med så lite miljöpåverkan som möjligt.
- arbeta för att Arlanda ska kunna flytta fram sin position i konkurrens med flygplatser i övriga nordiska länder och för att etablera fler strategiska flyglinjer.
- stärka tillgängligheten med kollektivtrafik till och från Arlanda flygplats.
- verka för goda förbindelser till Finland och Baltikum med sjöfart samt mellan Stockholm och Oslo med järnväg.

Främja grön omställning i näringslivet

Innovativa lösningar och affärsutveckling är viktiga drivkrafter i Stockholmsregionens näringsliv och ger goda förutsättningar att bidra till den gröna omställningen

internationellt. Hållbara varor och tjänster skapar konkurrensfördelar som kan innebära stora tillväxtmöjligheter för regionala företag. Den gröna produkt- och tjänsteutvecklingen behöver effektiviseras för en hållbar utveckling över tid och grön omställning kan samtidigt stärka beredskapen genom ett minskat behov av importvaror.

Många av Stockholmsregionens företag ligger redan i framkant när det gäller att styra mot hållbarhet och har en viktig roll i det fortsatta arbetet för att driva på utvecklingen. Samtidigt finns det fortfarande mycket kvar att göra, till exempel för att säkerställa låg klimatpåverkan genom hela produktlivscykeln, etablera cirkulära och klimatsmarta affärsmodeller och produktionssätt.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- främja näringslivets gröna omställning med fokus på att säkerställa låg klimatpåverkan genom hela produktlivscykeln samt etablera affärsmodeller som bidrar till cirkulära och klimatsmarta produktionssätt.
- underlätta utvecklingen av näringslivet så att det blir mer anpassningsbart i den globala konkurrensen och kan använda sig av samt integrera ny teknik.

Underlätta företagande och stärk små och medelstora företag

Små och medelstora företag (SMF) kan behöva stöd för att starta, utvecklas, ställa om och växa. De viktigaste insatserna handlar om digitalisering, export, grön omställning och kompetensförsörjning. Sveriges och Stockholmsregionens export har ökat de senaste åren, men i internationell jämförelse har andelen minskat – som huvudstadsregion borde Stockholm kunna prestera bättre. Inom styrkeområdena besöksnäring och kulturella och kreativa branscher finns särskilt många små- och mikroföretag, liksom på landsbygden och i skärgården. Dessa är viktiga för Stockholmsregionens utveckling ur ett bredare perspektiv.

Många företag, framför allt mikroföretag och SMF, upplever att det är komplicerat med olika regler på kommunal, regional, nationell och EU-nivå. Konkurrensen missgynnas ytterligare av olika regler i olika delar av regionen. Om hela länet ska vara attraktivt för näringslivet underlättar det att företag har samma förutsättningar och liknande tillgång till service, oavsett vilken kommun de verkar i, inte minst i hanteringen och tillämpningen av tillståndsfrågor.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- verka för att ge SMF särskilt stöd för att de ska kunna dra nytta av digitaliseringens möjligheter och ställa om sina affärsmodeller. En framgångsrik digital transformation förutsätter höga kunskaper hos företag och individer.
- integrera internationaliseringsperspektivet i olika former av rådgivning, finansiering och nätverk samt kompetenshöjande insatser för SMF, som har störst outnyttjad potential att öka sin export.
- verka för att stärka gröna och blå företag med stor betydelse för regionala ekosystemtjänster och livsmedelsnära produktion.
- underlätta för besöksnäringen och de kreativa och kulturella branscherna så att de kan utöka sitt tjänsteutbud i staden och erbjuda fler hållbara besöksmål året runt på landsbygden och i skärgården.
- arbeta för regelförenklingar i de egna organisationerna.

- lyfta företagens behov av regelförenklingar, likriktad tillämpning och myndighetsutövning samt regler som främjar hållbar näringslivsutveckling till nationell nivå.

Stärk Stockholmsregionens internationella position inom forskning och innovation

Stockholmsregionen är en av Europas ledande innovationsregioner, med en betydande koncentration av högteknologiska forskningsinstitutioner, universitet och företag. Ett fortsatt konkurrenskraftigt innovationssystem och en världsledande akademi kräver regionala satsningar, internationellt samarbete och partnerskap. För att ligga i framkant behövs såväl långsiktiga resurser som samarbete och partnerskap med forskningsinstitutioner, företag och innovationsmiljöer där tvärvetenskaplig samverkan kan leda till banbrytande resultat. Genom att länka samman vår region med andra framstående regioner kan vi tillsammans utveckla innovativa tjänster och produkter som bidrar till att lösa komplexa samhällsutmaningar och möta behov hos till exempel invånare, patienter, kunder, samarbetspartners och medarbetare.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- säkerställa god tillgång till forsknings- och innovationsinfrastruktur, öppna data och riktade scaleup-program.
- länka Stockholmsregionens forsknings- och innovationsekossystem till andra framstående internationella miljöer för att tillsammans utveckla innovativa produkter, tjänster och arbetssätt som bidrar till att lösa samhällsutmaningar.
- fortsätta att bygga starka samarbeten med forskningsinstitutioner, företag och innovativa ekosystem över hela världen, bland annat genom internationella forskningspartnerskap, gemensamma forskningsprojekt och innovationssatsningar samt utbyte av bästa praxis.

Scaleup

Ett scaleup-bolag är ett företag som haft en genomsnittlig vinst på 20 procent de tre senaste åren med minst tio anställda enligt OECD. En annan beskrivning är att scaleup-bolag befinner sig i tillväxtfas.

Stärk och koordinera Stockholmsregionens innovationsekosystem

Aktörerna i det regionala innovationsekosystemet har en viktig roll för hållbar tillväxt och bidrar med forskningsbaserad kunskap och utveckling av innovativa lösningar. Här är tydlig koordinering och rollfördelning tillsammans med långsiktig finansiering av det innovations- och företagsfrämjande systemet viktigt.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- öka offentliga och privata investeringar i forskning och innovation som en andel av BRP (bruttoregionprodukt).
- tillgängliggöra forsknings- och innovationsinfrastrukturer, öppna data från offentlig och privat sektor samt erbjuda riktade scaleup-program för att innovativa företag ska kunna starta och växa.

Hållbar tillväxt

Begrepp för att beskriva att ekonomisk tillväxt bör vara förenlig med social rättvisa och miljömässig hållbarhet. Välbefinnande för dagens generation ska inte äventyra möjligheterna för framtida generationer att tillgodose sina behov.

Innovationsekosystem

Ekosystemet för innovation utgörs av fler sammankopplade aktörer – offentliga, civilsamhället, näringslivet, akademi, individuella entreprenörer och fler. Framgångsfaktorn uppstår när dessa jobbar tillsammans. Varje uppsättning ihopkopplade aktörer utgör ett eget ekosystem och i Sverige kan man därför säga att vi har lokala, regionala och ett nationellt ekosystem som i sin tur är kopplat till flera globala ekosystem. Ett innovationsekosystem består av olika aktörer, relationer och resurser som alla spelar en roll för att ta en bra idé till transformativ påverkan i skala. Effekten av varje del inom innovationsekosystemet är beroende av andra delar av systemet, exempelvis är entreprenörer beroende av att kunna få tillgång till finansiering. En förändring av en del av innovationsekosystemet leder till förändringar i andra delar av innovationsekosystemet. (Källa: SISP)

Innovationsledande genom smart specialisering

Smart specialisering handlar om att satsa på områden där regionens näringsliv är starkast och att identifiera de områden som har störst tillväxtpotential där offentliga forsknings- och innovationsmedel kan göra störst nytta. Identifierade områden för smart specialisering i Stockholmsregionen är:

- Life science, vård och hälsa
- IKT, tech och digitalisering
- Industriell omställning genom hållbar produktion
- Klimat- och miljösatsningar för hållbar stadsutveckling

Stockholmsregionens aktörer ska:

- förverkliga den tillväxtpotential som finns inom områden för smart specialisering och dra nytta av offentliga forsknings- och innovationsmedel på regional, nationell och europeisk nivå.
- fortsätta utveckla och satsa på Uppsala- och Stockholmsregionen som internationellt kluster inom life science.

Life science

Brett tvärvetenskapligt område inom forskning och akademi som studerar hälsa och sjukdomar genom integrering av olika discipliner inom medicin, biologi och teknik. Det kan bland annat innefatta medicin, biomedicin, läkemedel, molekylärteknik, genetik och miljömedicin.

Smart specialisering

Strategi och metod inom regional utveckling som syftar till att identifiera och fokusera på områden där en region har specifika styrkor och konkurrensfördelar. Det är en metod för att öka regionens innovationskapacitet och ekonomiska tillväxt genom att koncentrera resurser och insatser på områden där regionen har potential att vara ledande och konkurrenskraftig.

Fler innovationsfrämjande upphandlingar

Offentliga organisationer har stor möjlighet att bidra till utveckling och implementering av innovativa och hållbara produkter och tjänster genom upphandlingar. Inom många upphandlande organisationer och företag är kunskapen om olika typer av upphandlingsformer fortfarande begränsad, till exempel gällande innovationsupphandling, förkommersiell upphandling, funktionsupphandling och innovationspartnerskap.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- satsa på kunskapshöjande insatser kring förutsättningarna för att tillämpa olika upphandlingsmetoder hos såväl offentliga aktörer som företag. I satsningen ingår även att öka kunskapen om immateriella rättigheter.

Stärk kopplingen mellan utbildning och arbetsmarknad

Ett av de största tillväxthindren i Stockholmsregionen är att arbetsgivare har svårt att hitta rätt arbetskraft i många branscher.

För att klara av kompetensförsörjningen i regionen är det viktigt att ha hög kvalitet i grund- och gymnasieskolan. Det finns betydande skillnader inom och mellan kommunerna i hur stor andel elever som går ut grund- och gymnasieskolan med godkända betyg och går vidare till yrkes- och högre utbildning. Detta behöver ändras om inte utvecklingsmöjligheterna för Stockholmsregionen ska försämras.

Flera branscher i regionen står inför kompetensbrist. Möjligheten att vidareutbilda sig under yrkeslivet bidrar till rörlighet på arbetsmarknaden och till god kompetensförsörjning i näringslivet och den offentliga sektorn. Samtidigt har många människor svårt att etablera sig på arbetsmarknaden eller arbetar i en bransch som genomgår strukturella förändringar kopplade till digitaliseringen och automatisering, och som därmed riskerar att bli arbetslösa.

Rätt utbildning och kompetens är nödvändigt för att människor ska möta framtida rekryteringsbehov i privat och offentlig sektor. Samtidigt finns det utbildningar som inte är tillräckligt attraktiva i relation till arbetsmarknadens efterfrågan, och många människor arbetar inom yrken de inte är utbildade för. Kompetensförsörjningen säkras dels genom fler utbildningar med tydligare koppling till arbetsmarknadens föränderliga behov, dels genom olika insatser som ökar intresset för yrkesutbildningar. Arbetsmarknaden är dessutom en viktig plats där människor med olika bakgrund och åldrar möts, vilket bidrar till ökad tillit och spelar en viktig roll i att bygga ett tryggt och sammanhållet samhälle med bättre folkhälsa.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- underlätta effektiv matchning och stärka kopplingen mellan utbildning och arbetsmarknad.
- främja folkbildning som bidrar till utjämnande av utbildningsklyftor.
- skapa insatser för att öka attraktionskraften för yrken och utbildningar och genomföra insatser som ökar attraktiviteten i branscher och yrken som annars riskerar kompetensbrist.
- validera yrkeskunskap och identifiera de utbildningsinsatser som krävs för att öka kunskapsnivån där det finns behov.
- skapa former för att bättre ta tillvara människors kompetens genom hela yrkeslivet och stärka möjligheterna till ett livslångt lärande och vidareutbildningar som bättre matchar arbetsmarknadens behov och som möjliggör byte av bransch eller yrke.
- verka för högre andel som kvalificerar sig för, samt genomför, gymnasiet.

Skapa regional balans

För att Stockholmsregionen ska utvecklas på ett socialt, ekonomiskt och ekologiskt hållbart sätt förutsätts en sammanhållen region i balans, som minskar transportbehoven och ökar tillgängligheten till arbetsplatser och högre utbildning. Detta skapar förutsättningar för fler investeringar och företagsetableringar samt ger möjlighet att öka hela regionens hållbara tillväxt, med en ökad branschbredd och resiliens.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- samverka för fler och mer jämnt fördelade investeringar, företagsetableringar, arbetsplatser och utbildningsplatser i hela länet och främst till de regionala stadskärnorna.
- skapa regional balans i investeringar i transportsystemet för att öka tillgängligheten och underlätta investeringar och företagsetableringar i hela länet.

En tillgänglig och robust region utan klimatpåverkande utsläpp

Stockholmsregionen lever upp till klimatmålen och använder cirkulära affärsmodeller och resurser på ett hänsynsfullt och effektivt sätt. Stockholmsregionen är ett nav för hela Sverige med hög tillgänglighet både inom och utanför regionen. Transportsystemet är robust och effektivt och det är enkelt och smidigt att resa, transportera gods och bedriva nyttotrafik. De tekniska försörjningssystemen förser invånare och verksamheter med rent vatten, energi, avlopps- och avfallshantering, där cirkulära system omhändertar och återanvänder använda resurser. Digitalisering, elektrifiering och klok markanvändning har fört såväl människor som verksamheter närmare varandra. Naturresurserna brukas på ett ansvarsfullt sätt och bidrar till bland annat näringsrik mat, upptag av kol och vacker natur med rik biologisk mångfald. Vattnet är rent och luften frisk att andas.

För att minska Stockholmsregionens klimatpåverkan, öka regionens robusthet och vår självförsörjandegrad samt nå målet om nettonollutsläpp 2045, behöver vi accelerera den gröna omställningen på alla nivåer. Sammantaget har regionen god förmåga och kapacitet att förebygga och hantera okända och kända störningar i form av till exempel klimatförändringar, kriser, katastrofer eller knappa resurser.

Förslag till mål

- Säkerställ att Stockholmsregionen kan uppnå nettonollutsläpp 2045.
- Säkerställda och robusta system, strukturer och samband som möter krav på höjd beredskap.
- Säkra en robust och hållbar energiförsörjning och stärk elektrifieringen.
- Ökad transporteffektivitet i hela regionen.

Prioriteringar

- Gör det lätt att leva och verka klimatsmart.
- Vidareutveckla cirkulär och fossilfri resursanvändning.
- Klimatanpassning för att säkra mark, vatten och livsmedel.
- Robusta tekniska försörjningssystem med säker tillgång.
- Effektivisera befintliga system för att utnyttja kapaciteten.
- Stärkt beredskap i hela samhället.
- Investera för ett transporteffektivt samhälle.
- Skapa ett pålitligt transportsystem genom att prioritera underhåll och återinvestering.
- Utnyttja det befintliga transportsystemet mer effektivt genom styrning.
- Prioritera hållbart resande i transportplaneringen.

Gör det lätt att leva och verka klimatsmart

Transporter och konsumtion står för en större del av Stockholmsregionens utsläpp av växthusgaser. Den plast som hamnar i hushållens restavfall bidrar också till en stor andel av utsläppen när avfallet går till förbränning för att producera fjärrvärme. På individnivå behöver konsumtions- och resmönster förändras. Offentlig sektor och näringsliv kan bidra till att utveckla livsmiljöer, strukturer och produkter som ger förutsättningar för och stöttar en hållbar livsstil utan klimatutsläpp.

Omställningen till fossilfrihet är en utmaning som har betydande påverkan på våra transporter. Elektrifiering är en del av lösningen. Ur ett beredskaps- och klimatperspektiv behöver vi även möta konsekvenserna av ett intensifierat behov av el.

Internationell tillgänglighet, främst med flyg, är en förutsättning för tillväxt och besöksnäring i Stockholmsregionen. Genom till exempel storskalig inblandning av fossilfria bränslen, högre beläggning per resa, effektivare flygvägar samt elektrifiering av kortare flygvägar, kan resor med flyg gå mot ökad klimatneutralitet.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- vara drivande i att ta fram och dela metoder som mäter konsumtionens utsläpp av växthusgaser.
- göra det lätt att leva klimatsmart genom satsningar på till exempel hållbart resande och större möjligheter till återbruk, reparation och återvinning.
- skapa förutsättningar för utveckling av fossilfria transporter och påskynda användningen av fossilfria bränslen, bland annat genom utbyggnad av laddinfrastruktur och infrastruktur för biobränslen och vätgas.
- aktivt verka för att klimatpåverkande utsläpp från transporter i Stockholmsregionen ska upphöra till år 2035.

Vidareutveckla cirkulär och fossilfri resursanvändning

Användningen av både nya råvaror och energi behöver minska. Cirkulär resursanvändning, där varor och material ingår i ett kretslopp, minskar såväl mängden avfall och energianvändning som behovet av utvinning av nya råvaror.

Bygg- och anläggningssektorn står för betydande klimatutsläpp, framför allt från transporter och produktion av byggmaterial. När inredning och byggmaterial inte återbrukas går resurser och värdefullt kulturarv till spillo. Genom att minimera antalet transporter och utveckla fler åtgärder för en cirkulär plan- och byggprocess som använder klimatsmarta byggmaterial kan vi minska utsläppen och använda resurserna på ett ansvarsfullt sätt. Alternativ till att bygga nytt och lösningar för hur vi kan använda befintlig bebyggelse behöver utvecklas. För att nå klimat- och miljömålen kan även kompletterande åtgärder krävas i form av avskiljning, lagring och upptag av koldioxid. Gemensam planering och infrastruktur för detta kan stärka regionens aktörer.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- ställa om alla steg i produktlivscykeln för att säkra låg klimatpåverkan och cirkulär resursanvändning – från design, produktion och affärsmodeller till användning, återanvändning och återvinning.

- ta fram åtgärder för en cirkulär plan- och byggprocess och användning av klimatsmarta byggmaterial.
- prioritera utveckling av befintliga byggnader och anläggningar och använda oss av återbrukat byggmaterial.
- som komplement till minskade utsläpp, öka avskiljning, lagring och upptag av koldioxid genom tekniska lösningar i kraft- och fjärrvärmeverk (bio-CCS) och genom naturbaserade lösningar i Stockholmregionens markanvändning (kolsänkor).
- bidra till att utveckla kunskap, dela data och beräkningsmetoder för kolsänkor och kolfångst samt säkerställa att kolsänkor är en del i beslutsprocessen vid markanvändning.

Klimatanpassning för att säkra mark, vatten och livsmedel

Den civila beredskapen över kommungränserna behöver stärkas för att säkra tillgången till mat, vatten, el, mark och viktiga samhällsfunktioner. Klimatanpassningen är en viktig del av den civila beredskapen och hanterar resiliens mot risker och sårbarheter kopplade till klimatförändringar och andra kriser i omvärlden.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- stärka den civila beredskapen över kommungränserna och säkra tillgången till mat, vatten, jordbruks- och odlingsmark samt till viktiga samhällsfunktioner.
- inom varje organisation konkretisera klimatrisker och sårbarheter som behöver hanteras i samverkan.
- planera för fler kostnadseffektiva, naturbaserade lösningar, som med sin variation stärker och bygger upp tätortsmiljöer, jordbruksmark, skogs- och kustmiljöer.

Robusta tekniska försörjningssystem med säker tillgång

Tekniska försörjningssystem är grundläggande för att samhället ska fungera och alla aktörer behöver bidra med stråk och ytor för att säkerställa geografisk placering och funktion i samtliga system, samt för underhåll och utveckling. De tekniska försörjningssystemen i Stockholmsregionen står inför betydande ekonomiska och tekniska utmaningar, där flera har en stor underhållsskuld. Samtidigt varierar behovet av investeringar, både mellan olika försörjningssystem och i Stockholmsregionens olika delar.

Digital uppkoppling, energiförsörjning, vatten och avlopp (VA), avfalls- och masshantering – alla tekniska system behöver vara kapacitetsstarka, resurseffektiva och motståndskraftiga för att möta ett växande behov. Flera av dessa är ömsesidigt beroende av varandra, vilket både kan hindra och hjälpa funktionerna.

Strategisk lokalisering av olika anläggningar kan säkra Stockholmsregionens beredskap i händelse av avbrott, men också vid extraordinära händelser, höjd beredskap och krig. Detta kan till exempel hanteras med hjälp av lagring och distribution av vattenreserver och drivmedel. Robusta system är avgörande för att hantera kriser och minska risken för störningar utan större avbrott i Stockholmsregionens tekniska försörjning. Alla system måste även kunna hantera och återhämta sig från olika typer av påfrestningar, som extrema väderförhållanden eller avsiktliga försök till sabotage.

Utifrån den ökande befolkningsmängden och anläggningarnas kapacitet behöver utbyggnaden av VA-system, el-nät och elproduktion framtidssäkras samtidigt som vi planerar för avfallshantering, återvinningsanläggningar och masshantering och säkrar elkapacitet genom hela kedjan; från produktion till distribution.

Stockholms län är mycket beroende av import av el eftersom endast runt 10 procent av elanvändningen produceras lokalt. Den huvudsakliga planerbara energiproduktionen som finns i länet består av fjärrvärmeverken. De fjärrvärmeverk som också kan producera el kallas för kraftvärmeverk. Planerbar energiproduktion är en viktig del i ett förutsägbart och hållbart energisystem eftersom det går att reglera när och i vilken kapacitet energi ska produceras. Region Stockholm har tillsammans med Länsstyrelsen i Stockholms län etablerat ett samverkansforum, REST, för att möta långsiktiga utmaningar i länets elförsörjning.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- underhålla och återinvestera i våra tekniska försörjningssystem, och investera i robusta, flexibla digitala system för att säkerställa framtida behov.
- förbereda den digitala infrastrukturen för framtida uppkopplingsbehov, till exempel av sjukvårdens digitala tjänster och för automatisering inom bland annat skogs- och lantbruk.
- arbeta för att säkra Stockholmsregionens elförsörjning och främja lösningar både för förnybar och planerbar energiproduktion utan fossila utsläpp, som bidrar till eleffekt, minskad klimatpåverkan och stabilitet i elnätet.
- främja lösningar för ökad inomregional produktion av förnybar energi och verka för en förnybar energiförsörjning.
- verka för större samsyn kring behov, krav och lagstiftning för att minska ledtiderna. I utbyggnaden av olika tekniska system bör samförläggning ske när det är möjligt.
- identifiera risker och brister som kan ha negativ påverkan i händelse av kris eller störning.

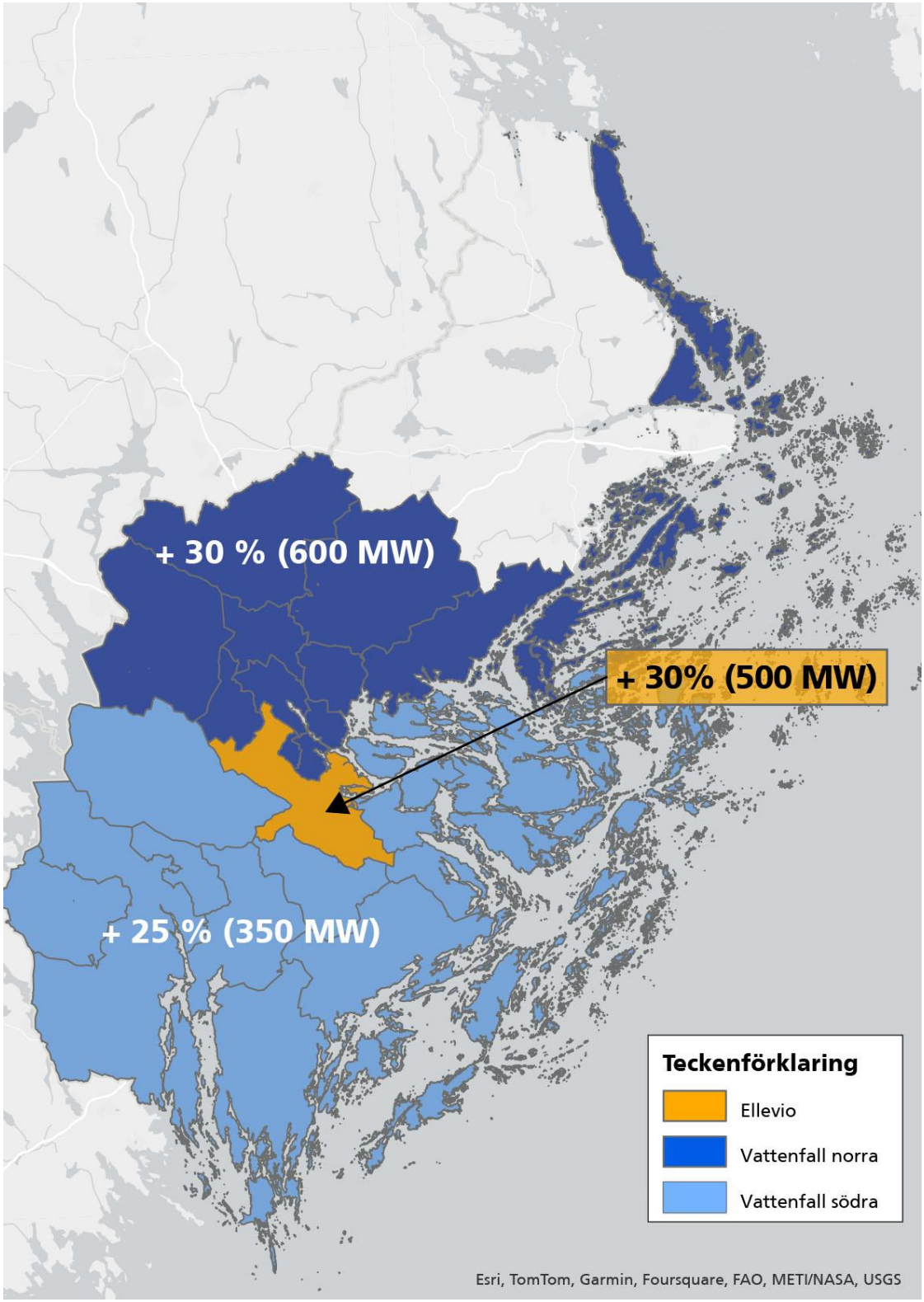
Planerbar energiproduktion utan fossila utsläpp

Energikällor där vi kan bestämma när och hur mycket energi som ska produceras. Exempel på dessa är kärnkraft, vattenkraft och fjärrvärmeverk/kraftvärmeverk (fjärrvärmeverk som även kan producera el).

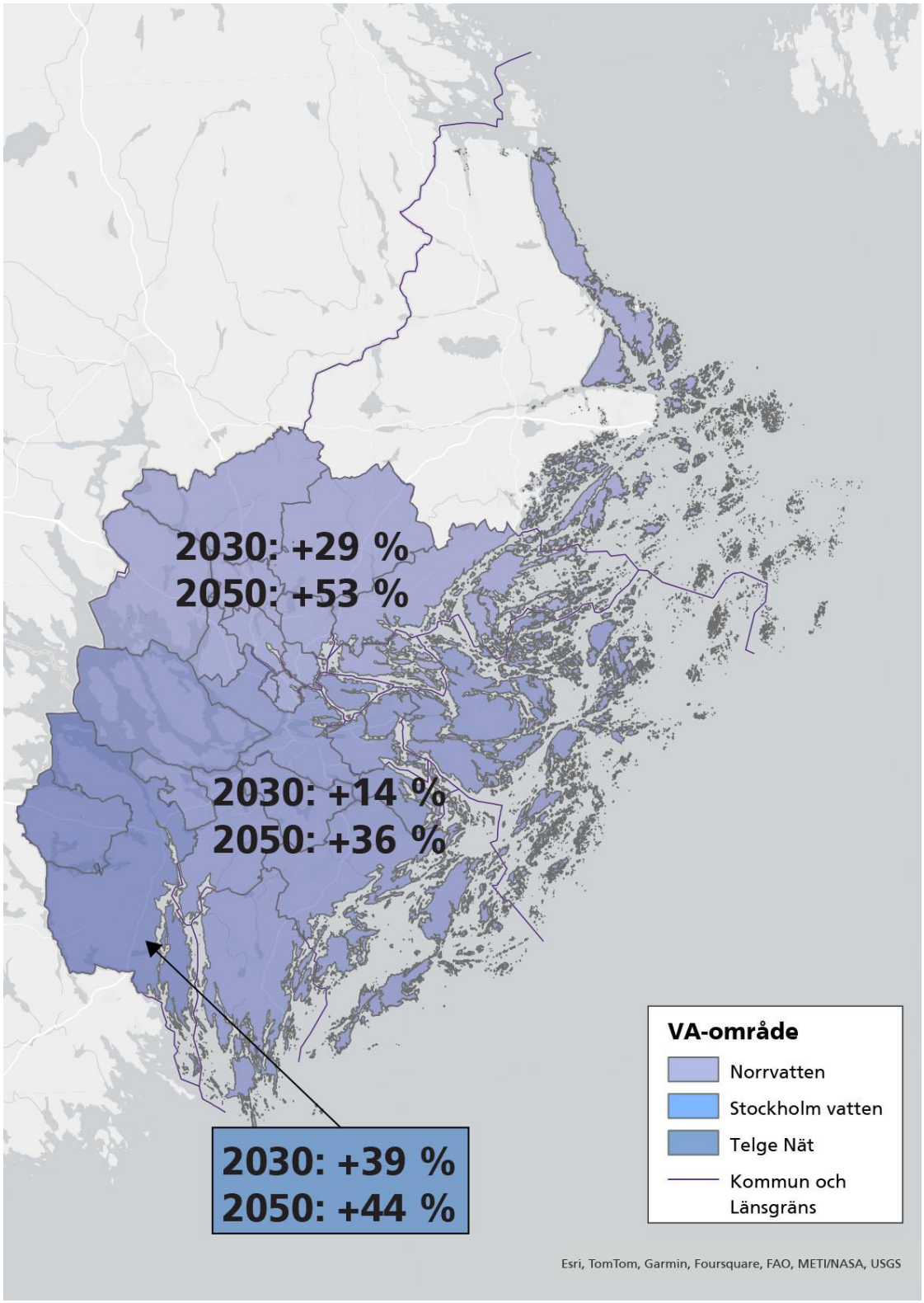
Förnybar energiproduktion

Förnybar energiproduktion är energi som kommer från naturliga källor som sol, vind, vatten och biomassa, och som förnyas kontinuerligt. Vissa av dem är väderberoende vilket gör att vi inte kan bestämma när och hur mycket energi som produceras.

Figur 7. Karta som visar tillkommande effektbehov fram till år 2030/2031.
Källa: Elförsörjning i Stockholms län, REST, 2023, egen bearbetning.

Figur 8. Karta som visar beräknat ökat behov av vatten och avlopp (VA) till år 2030 och 2050. Källa: Regional vattenförsörjningsplan för Stockholms län, egen bearbetning.

Effektivisera befintliga system för att utnyttja kapaciteten

Kapaciteten i de tekniska försörjningssystemen behöver utnyttjas mer effektivt. Digitalisering som AI och automatisering kan bidra till såväl minskad energianvändning som smartare drift, och den pågående renoveringen av fastighetsbeståndet kan bidra till ytterligare minskad energianvändning. När efterfrågan på el ökar måste vi använda den befintliga elkapaciteten mer effektivt och prioritera elektricitet där den verkligen behövs. Fjärrvärme är avgörande för att länets energiförsörjning ska fungera. Användningen av vatten måste effektiviseras för att minska belastningen, både på vatten- och avloppssystem och på bakomliggande vattenresurser.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- utveckla fjärrvärmenätet och koppla samman nät och stationer för att frigöra kapacitet och avlasta elnätet.
- verka för mer effektiv användning av de tekniska försörjningssystemen genom till exempel renovering av fastighetsbestånd och digitalisering.

Stärkt beredskap i hela samhället

Uppbyggnaden av ett stärkt totalförsvar och just uppbyggnaden av den civila beredskapen är en viktig fråga för att Stockholmsregionen ska klara påfrestningar och extraordinära händelser såväl som höjd beredskap och krig. Robusthet och resiliens i samhället bygger på samtidiga åtgärder som gör regionen mindre sårbar eller utsatt. Det bygger också på samverkan och planering mellan såväl offentliga som privata aktörer, och leder till synergieffekter i flera led. Grön omställning minskar Stockholmsregionens klimatpåverkan och stärker samtidigt länets beredskap genom ett minskat behov av importvaror.

Stora delar av Region Stockholms egen verksamhet, exempelvis hälso- och sjukvården samt kollektivtrafiken, är klassad som samhällsviktig med stor betydelse för Sveriges funktion och därmed viktiga byggstenar i den civila beredskapen.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- förebygga risker och skapa förutsättningar för att hantera kriser i syfte att upprätthålla samhällsviktiga funktioner oavsett situation. Bland annat genom att ge rätt förutsättningar för ändamålsenliga lokaler och infrastruktur för samhällsviktiga verksamheter, och beakta en robust och flexibel civil beredskap vid upphandlingar.
- identifiera synergier mellan beredskap, klimat och hälsa och uppmuntra till alternativa lösningar som samtidigt minskar vår sårbarhet och stärker individernas hälsa och välmående.
- höja kompetensen och förmågan att kunna omhänderta krav på civil beredskap.
- verka för stärkt totalförsvar och delta i planering och övningar som genomförs kopplat till höjd beredskap och ytterst krig.

Samhällsviktig verksamhet

Med samhällsviktig verksamhet avses verksamhet, tjänst eller infrastruktur som upprätthåller eller säkerställer samhällsfunktioner som är nödvändiga för samhällets grundläggande behov, värden eller säkerhet.

Investera för ett transporteffektivt samhälle

För att bibehålla transportsystemets funktion, såväl i normalfall som vid kris, och möta länets befolknings- och näringslivsutveckling, krävs fortsatta strategiska satsningar på kollektivtrafik och väginfrastruktur utöver redan beslutade projekt. Behoven av investeringar är störst i kollektivtrafiken och järnvägen. Det tillkommer också följdinvesteringar som är kopplade till de stora utbyggnaderna av den statliga infrastrukturen. Dessa följdinvesteringars kostnader och andra konsekvenser behöver synliggöras i den strategiska planeringen av transportinfrastrukturen.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- skapa en tydlig målbild för den strategiska utvecklingen av transportsystemet och gemensamt lyfta de statliga investeringar som krävs, samt skapa goda finansieringslösningar för utbyggnad och drift av kollektivtrafiksystemet.
- utreda var kommande investeringar gör bäst regional nytta och bidrar till ett transporteffektivt samhälle och hållbar mobilitet. Ett första steg är att utarbeta en systemanalys och process för det fortsatta arbetet.
- samordna våra processer för planering och finansiering av transportsystemets utveckling bättre och se planeringen av bebyggelseutveckling, ekonomiska styrmedel och infrastrukturplanering i ett gemensamt sammanhang.
- verka för ökade statliga investeringar i Stockholmregionens transportinfrastruktur.
- verka för förbättrade kommunikationer till och från platser med många arbetstillfällen och god tillväxtpotential.

Skapa ett pålitligt transportsystem genom att prioritera underhåll och återinvestering

Transportsystemet har kapacitetsbrister och underhållet av såväl spår- och tunnelbanesystem som vissa vägavsnitt är eftersatt. Detta riskerar att skapa störningar och förseningar för invånare, näringsliv och viktiga samhällsfunktioner, som alla är beroende av ett pålitligt transportsystem och att komma fram i tid. Större satsningar på underhåll och bättre nyttjande av befintlig infrastruktur är avgörande för att transporterna ska fungera. All infrastruktur, inklusive stationsmiljöer och depåer, ska vara anpassad för att möta olika typer av störningar eller oförutsedda händelser.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- upprätthålla god framkomlighet genom till exempel underhåll, reinvesteringar, styrmedel och trimningar som gör att vi även kan möta störningar och oförutsedda händelser.
- stärka Stockholmsregionens motståndskraft genom att säkerställa alternativa färdvägar, både för resenärer och för kritiska varor som läkemedel, livsmedel och drivmedel.
- ta särskild hänsyn till hur samhällsbärande funktioner kan upprätthållas i händelse av kris när vi utformar kollektivtrafik- och vägsystem, och säkerställa resmöjligheter för personer i samhällsbärande yrken.

Utnyttja det befintliga transportsystemet mer effektivt genom styrning

Genom att bättre nyttja den befintliga infrastrukturen kan en ökande efterfrågan på transporter mötas på ett resurssnålt och effektivt sätt. För att minska trängsel och få en mer resurseffektiv användning av transportsystemet är det nödvändigt att utveckla styrmedel på kommunal, regional och nationell nivå. Persontransporter behöver till så stor del som möjligt styras om till gång, cykel och kollektivtrafik samt ha en större spridning över dygnet. Utveckling av gemensamma och långsiktiga ekonomiska styrmedel är angeläget, till exempel genom en vidareutveckling av trängselskatten. Framgångsrik teknikutveckling och digitalisering kan bidra till effektivisering av hela transportsystemet. På sikt kan det möjliggöra en större andel självkörande bilar och nya transporttjänster, till exempel anropsstyrd kollektivtrafik, intelligenta transportsystem, fordon och drivmedel med låg miljöpåverkan.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- använda beprövade och effektiva sätt att styra trafiken och sprida ut efterfrågan över fler timmar på dygnet, till exempel genom ekonomiska styrmedel som trängselskatt, ändamålsenlig parkeringspolitik, miljözoner, digital information och trafikledning.
- verka för att regionalisera trängselskatten.
- prioritera kollektivtrafik vid kapacitetsbrist i vägnätet, i syfte att stärka dess roll som ett attraktivt alternativ.
- stödja och styra mot införande av ny teknik genom att följa utveckling och effekter samt genomföra analyser för att identifiera åtgärder som potentiellt kan ha stor betydelse för att främja effektivt användande av transportsystemet.

Prioritera hållbart resande i transportplaneringen

Ett hållbart och robust transportsystem länkar samman Stockholmsregionens olika delar och skapar god tillgänglighet nationellt och internationellt. Alla investeringar i infrastruktur ska leda till ett mer transporteffektivt samhälle, där fler kan välja hållbara färdmedel som främjar god folkhälsa och miljö. Genom att fullt ut ta till vara potentialen för såväl ny teknik och nya mobilitetstjänster som för gång, cykel och kollektivtrafik, minskar trycket på vägsystemet med större kapacitet och framkomlighet för näringslivets transporter som följd. Kollektivtrafiken ska vara persontrafikens ryggrad, präglad av ett hela-resan-perspektiv med smidiga byten mellan olika trafikslag. Det regionala cykelvägnätet binder ihop platser som är viktiga för pendling och rekreation.

Stockholmsregionens aktörer ska:

- stimulera och inspirera till beteendeförändringar och hållbart resande genom att förenkla byten mellan trafikslag och främja attraktivitet och bekvämlighet i planeringen av kollektivtrafiken.
- stärka kollektivtrafikens roll och erbjuda resor som möter människors behov av att resa – både på fritiden och i arbetet.
- bygga ut cykelinfrastrukturen i hela länet, förbättra trafikinformationen och stärka kommunikationsinsatserna för att öka resandet med cykel.
- stärka möjligheterna till kombinationsresor med cykel och kollektivtrafik samt tydligare arbeta för ökad samverkan mellan cykling och folkhälsa.

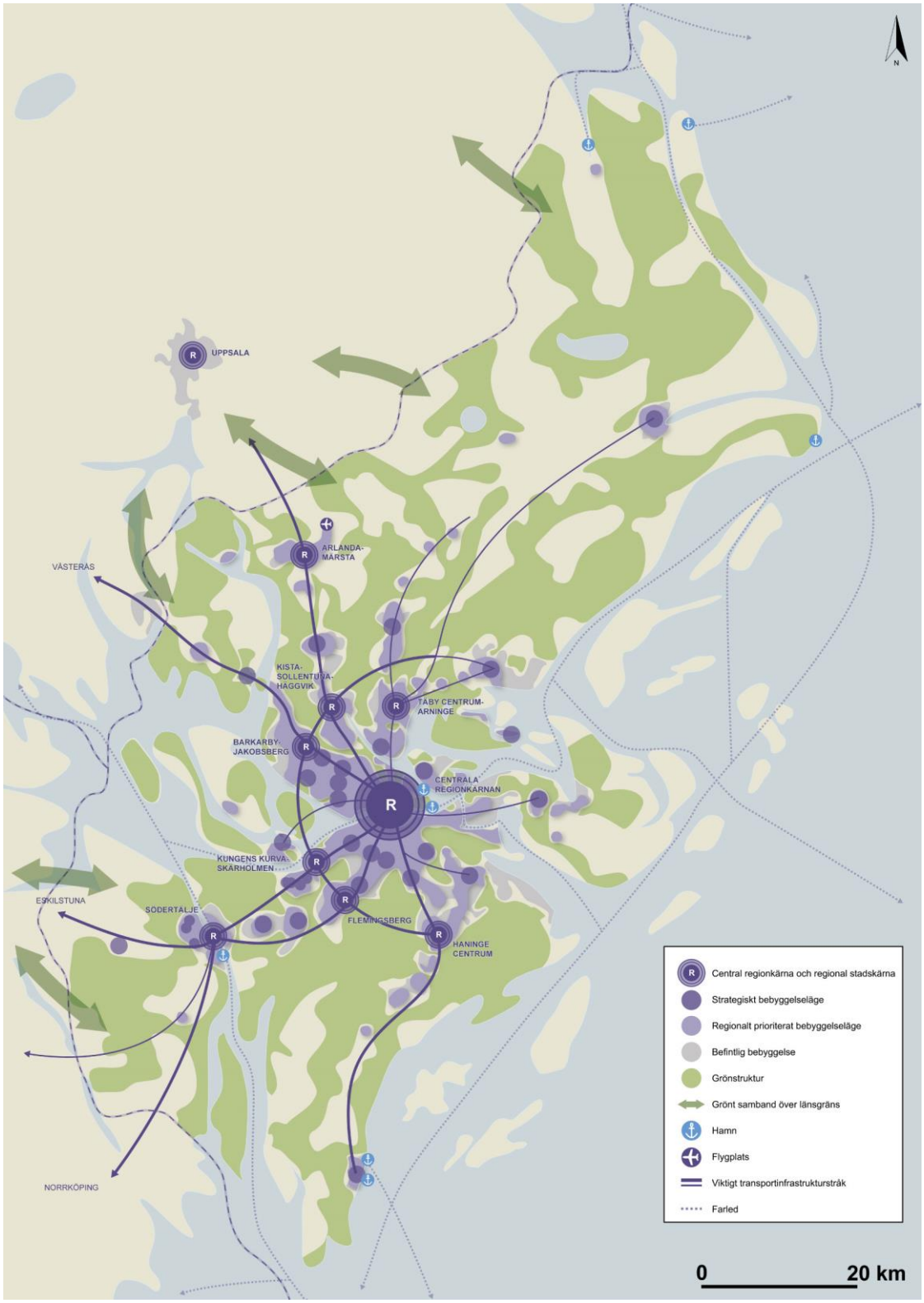
Kapitel 4. Stockholmsregionens rumsliga inriktning

Var vi lokaliserar och hur vi utformar ny bebyggelse, infrastruktur och områden för rekreation påverkar på lång sikt hur vi rör oss, möts och mår i framtiden. Regionens rumsliga inriktning har därför stor betydelse för vår förmåga att hantera den kommande befolkningsökningen på ett hållbart sätt och för att uppfylla visionen och nå målen. Transportinfrastruktur, tekniska försörjningssystem, välfärdstjänster, samhällsservice och kultur är stöttande strukturer som behöver samplaneras med bebyggelseutvecklingen.

I det här kapitlet redovisas förhållningssätt för bebyggelseutveckling och för utveckling och bevarande av den regionala grönstrukturen, transportsystemet samt tekniska försörjningssystem. Utgångspunkten är de mål och prioriteringar som presenteras i kapitel 3.

Strukturkartan visar de övergripande strukturerna för Stockholmsregionens rumsliga inriktning med en flerkärnig, sammanhängande bebyggelsestruktur som stöttas av ett transportsystem som knyter ihop regionens olika delar. Bebyggelsestrukturen samspelar även med grönstrukturen som utgörs av större sammanhängande områden som sträcker sig från regionens yttre delar in mot de mer centrala delarna. Grönstrukturen är också sammankopplad med grönområden utanför länet. Över länsgränsen sträcker sig också transportsamband i form av vägar, järnvägar, farleder och flyg som kopplar Stockholmsregionen till andra delar av landet och världen.

Figur 9. Strukturkarta Stockholms län 2060, en stiliserad karta som visar länets kärnor, bebyggelse, grönstruktur, hamnar, flygplats och vägar.

Plankartan och tillhörande förhållningssätt ger vägledning i regionala frågor av mellankommunal karaktär som har betydelse för användningen av mark- och vattenområden i Stockholmsregionen. Plankartan och förhållningssätten ska vara ett stöd för kommuner och andra aktörer i den fortsatta planeringen och i andra beslut som rör mark- och vattenanvändning.

Region Stockholm bedömer att följande är mellankommunala frågor av regional betydelse:

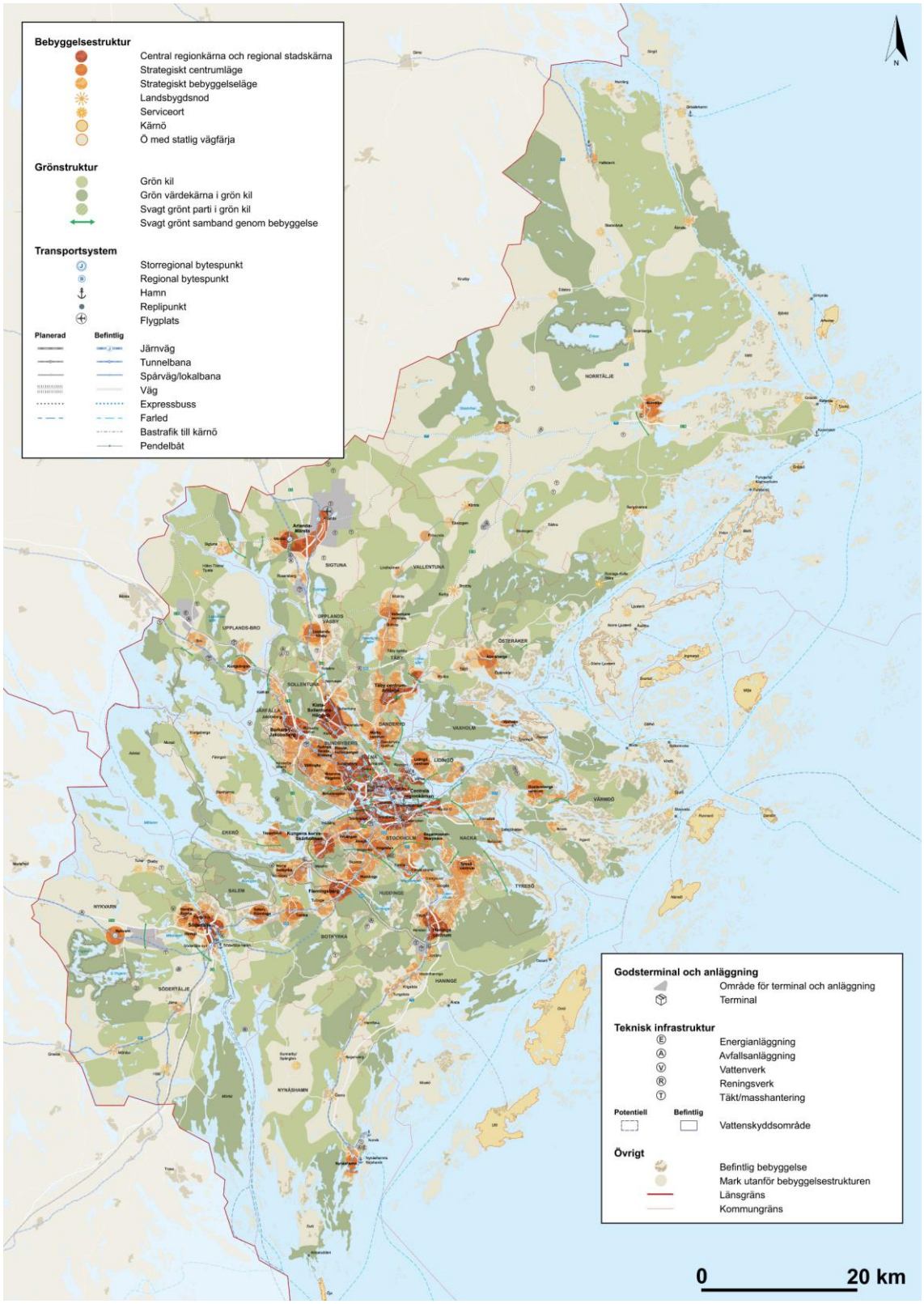
- Bebyggelsestruktur, inklusive landsbygdens- och skärgårdens rumsliga struktur
- Grön- och blåstruktur
- Transportinfrastruktur, inklusive gods- och logistikstruktur
- Teknisk infrastruktur
- Verksamhetsområden
- Kulturmiljö
- Kultur- och idrottsanläggningar
- Klimatanpassningsfrågor
- Bostadsförsörjning
- Krisberedskap och civilt försvar

Gränserna på plankartan är schematiska och översiktliga. Avvägningar har gjorts baserat på aspekter som är principiellt viktiga för Stockholmsregionens utveckling. I den fortsatta planeringen behöver avvägningarna kompletteras med en samlad bedömning av platsens potential och tålighet, baserat på lokala förutsättningar och påverkan på allmänna intressen, som till exempel natur- och kulturvärden och miljö- och klimataspekter. I efterföljande planering är det även nödvändigt att göra en mer utförlig bedömning för att säkerställa att riksintressen tillgodoses, att gällande miljökvalitetsnormer följs och att förslaget är lämpligt med hänsyn till människors hälsa och säkerhet samt med hänsyn till risken för olyckor, översvämning, ras, skred eller erosion.

Allmänt intresse

Allmänna intressen beskrivs i plan- och bygglagen (2010:900, kap 2) och är bland annat natur- och kulturaspekter, utformningen av bebyggelse samt vissa bestämmelser i miljöbalken. Kommunerna ska ta hänsyn till de allmänna intressena vid planläggning och lovgivning, liksom regionplaneorganet vid regionplanering. Vissa av de allmänna intressena har även pekats ut som riksintressen.

Figur 10. Plankarta Stockholms län 2060. Kartan visar bebyggelse, grönstruktur, infrastruktur med mera.

Den regionalt prioriterade bebyggelsestrukturen

Den regionalt prioriterade bebyggelsestrukturen består av sex bebyggelsekategorier:

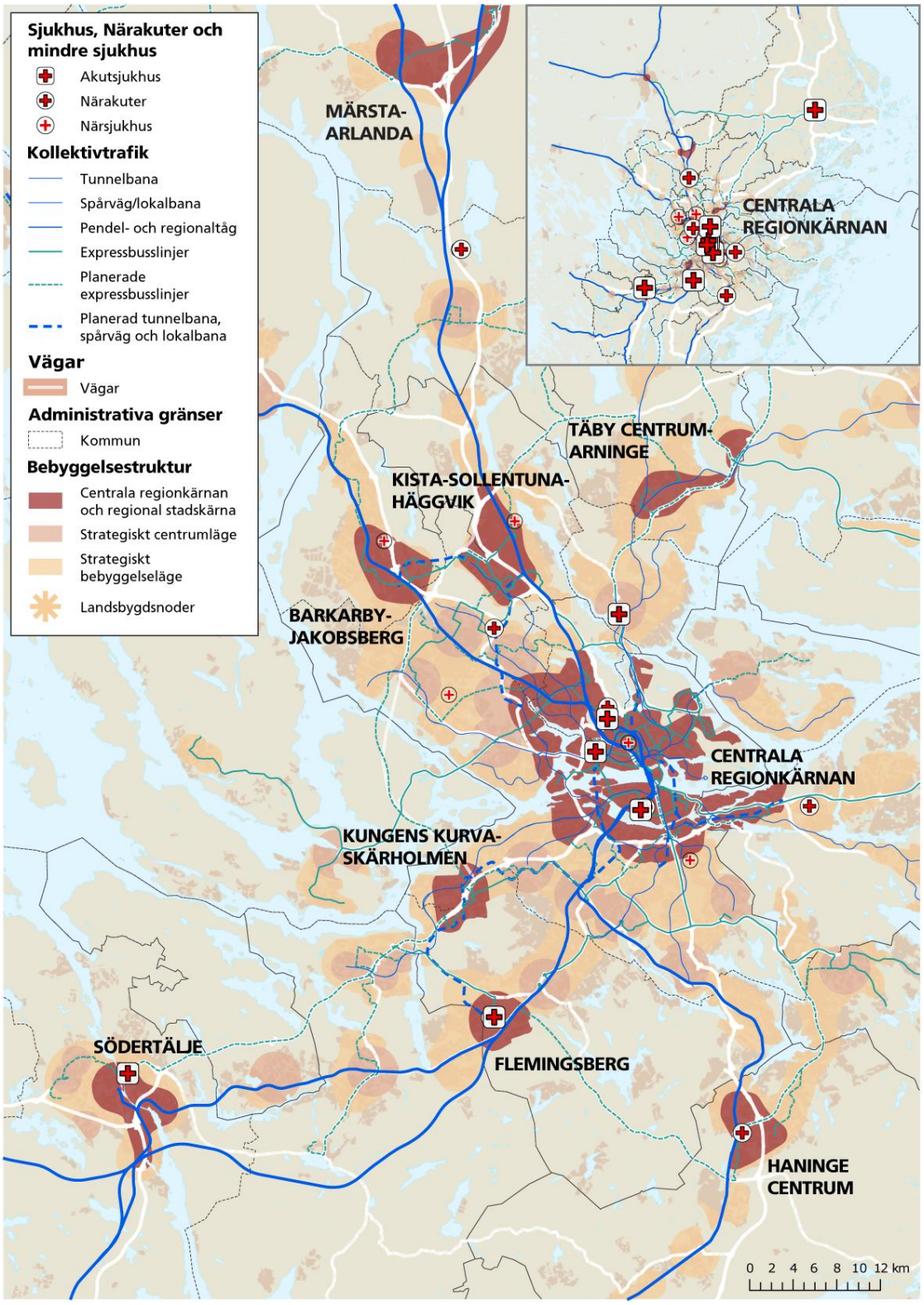
1. den centrala regionkärnan och regionala stadskärnor
2. strategiska centrumlägen
3. strategiska bebyggelselägen
4. landsbygdsnoder
5. serviceorter
6. kärnöar och öar med statlig vägfärja.

Bebyggelsestrukturen består av lägen med olika karaktär och förutsättningar för bebyggelseutveckling. Variationen i områdenas karaktär är en styrka som bidrar till regionens attraktivitet och områdena behöver utvecklas med utgångspunkt från de kvaliteter som utmärker den specifika platsen.

Områden som ingår i bebyggelsestrukturen är prioriterade utifrån att utveckling i dessa områden bedöms bidra till inriktningar, prioriteringar och mål i den regionala utvecklingsplanen. Det är områden där bebyggelseutveckling kan dra nytta av redan genomförda eller beslutade investeringar i kollektivtrafiken och därmed bidra till en hållbar utveckling, både ur ett ekonomiskt, socialt och miljömässigt perspektiv. En bebyggelseutveckling här bidrar även till underlag för olika investeringar som kollektivtrafik och teknisk infrastruktur liksom en struktur som, genom att samla bebyggelsen och prioritera ett effektivt markutnyttjande, stödjer god hushållning med Stockholmsregionens mark.

Närhet och tillgänglighet är en av de grundläggande principerna för regionens bebyggelseutveckling. Samtliga bebyggelsekategorier, såväl regionala stadskärnor och strategiska centrumlägen som landsbygdsnoder, serviceorter och kärnöar, bygger på principen att skapa närhet och tillgänglighet till funktioner som regionens invånare behöver och använder i sin vardag. Genom att utveckla i dessa lägen stärks förutsättningarna för och närheten till livskvaliteter som kollektivtrafik, arbetsplatser, utbildning, samhällsservice, välfärdstjänster, kultur- och fritidsaktiviteter samt till natur- och kulturmiljöer. En utveckling i den regionalt prioriterade bebyggelsestrukturen ger även fler invånare möjlighet att nå vardagens målpunkter inom gång- och cykelavstånd eller med kollektivtrafik. Den här typen av principer är också utgångspunkter för konceptet ”15-minutersstaden” som bygger på att skapa närhet till viktiga funktioner inom 15 minuters resa med gång, cykel eller kollektivtrafik.

Figur 11. Kartan visar lokalisering av akutsjukhus, närakuter och närsjukhus i Stockholms län.

Övergripande förhållningssätt för Stockholmsregionens bebyggelseutveckling

Inom den regionalt prioriterade bebyggelsestrukturen eftersträvas ett effektivt markutnyttjande, särskilt i stationsnära lägen med hög tillgänglighet. En stor andel av tillkommande bebyggelse bör därför lokaliseras inom den utpekade strukturen. Utanför de prioriterade bebyggelselägena finns inte samma förutsättningar för en hållbar bebyggelseutveckling. Här bör ny bebyggelse därför tillkomma genom varsam utbyggnad och förtätning. Lägenas olika förutsättningar, till exempel i form av möjligheter att skapa tillgänglighet med kollektivtrafik till viktiga målpunkter samt befintliga värden på platsen, sätter ramarna för utvecklingspotentialen.

Bebyggelseutvecklingen ska främja hälsosamma och attraktiva livsmiljöer. Genom en medvetenhet om platsens värden, till exempel kulturmiljövärden och naturvärden, kan ny bebyggelse bidra till att stärka platsens identitet och attraktivitet. Därför är det av stor vikt att planeringen utgår från kunskap om befintliga värden och hur dessa kan omhändertas och utvecklas. Även hanteringen av risker är en viktig del i att skapa hälsosamma och attraktiva livsmiljöer.

Lokalisering och utformning av ny bebyggelse behöver därför anpassas med hänsyn till de risker som finns på platsen. Det är särskilt viktigt att säkerställa att lokaliseringen av samhällsviktiga verksamheter, exempelvis sjukhus och andra vårdinrättningar, är lämplig med hänsyn till risk för olyckor, översvämning, ras, skred och erosion. Bebyggelsestrukturen som redovisas på plankartan har inte avgränsats med hänsyn till kulturmiljövärden, lokala naturvärden eller risker, eftersom en bedömning av hur befintliga värden påverkas av bebyggelseutveckling och hur risker påverkar möjligheten till ny bebyggelse behöver utgå från varje plats specifika förutsättningar.

Dessa förhållningssätt gäller all bebyggelseutveckling och ska tillämpas tillsammans med de förhållningssätt som gäller för respektive bebyggelsekategori.

Resurseffektiv bebyggelseutveckling

- Prioritera utbyggnad inom de områden som ingår i den regionalt utpekade bebyggelsestrukturen.
- Prioritera utveckling av befintliga byggnader framför att bygga nytt och använd i första hand återbrukat byggmaterial.
- Planera för och värna om mark för samhällsservice och välfärdstjänster samt för kollektivtrafikens långsiktiga behov av utrymme och framkomlighet när bebyggelsen växer. Lokalisera tillkommande samhällsservice och välfärdstjänster i goda kollektivtrafiklägen.
- Brukningsvärd jordbruksmark får endast tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar om det behövs för att tillgodose ett väsentligt samhällsintresse och om detta behov inte kan tillgodoses genom att annan mark tas i anspråk. Undvik i största mån exploatering på större sammanhängande jordbruksmark.
- Trygga långsiktigt god hushållning av vatten vid planering av ny bebyggelse som riskerar att påverka yt- och grundvatten.

Hälsosamma livsmiljöer

- Planera för ett blandat bostadsbestånd där hushåll och individer med olika behov och förutsättningar har möjlighet att bo.
- Värna och utveckla de gröna sambanden mellan den lokala och regionala grön- och blåstrukturen.
- Planera bebyggelse med varsamhet om befintliga kulturmiljövärden. Kunskap och kompetens om befintliga kulturvärden ska vara en utgångspunkt vid ändringar, tillägg och nyproduktion.
- Planera för hälsosamma miljöer avseende buller, luftkvalitet, förorenad mark och tillgång till parker och grönområden.

Riskhänsyn och beredskap

- Säkerställ att det finns tillräckligt med utrymme för att utveckla och upprätthålla funktionen i transportsystemet och i de tekniska försörjningssystemen när bebyggelsen utvecklas. Skyddsavstånd kan behövas för att hantera risker och störningar, inklusive risker kopplade till transporter av farligt gods.
- Ta hänsyn till risker för översvämning, ras, skred och erosion, inklusive risker som följer med förhöjda havsnivåer och förändrade nederbördsmönster vid planering av ny bebyggelse. Planera samhällsviktig verksamhet så att funktionen kan upprätthållas vid en översvämning.
- Säkerställ en dagvattenhantering som är anpassad till ett förändrat klimat. Beakta även påverkan av ökat dagvatten på kringliggande infrastruktur. Lokalt omhändertagande av dagvatten och naturbaserade lösningar prioriteras.
- Säkerställ hållbara och ändamålsenliga VA-lösningar med tillräcklig kapacitet.
- Planera ny bebyggelse med hänsyn till områden med betydelse för totalförsvaret.

Centrala regionkärnan

Den centrala regionkärnan är landets politiska, administrativa och kulturella centrum med stor betydelse för Sveriges hållbara tillväxt, internationella konkurrenskraft och attraktivitet. Både den regionala och nationella tillgängligheten är hög och attraherar stora delar av näringslivet, särskilt inom kunskapsintensiva branscher. En stor andel av landets internationella huvudkontor ligger här. I den centrala regionkärnan finns också flera nationella kulturinstitutioner, ett stort utbud av kommersiell service som handel och restauranger, samt många unika besöksmål. Regionkärnan karaktäriseras av höga kulturmiljövärden och bebyggelsen är tät och sammanhållen med blandade funktioner.

Förhållningssätt för vidareutveckling av den centrala regionkärnan

- Stärk de kvaliteter som är viktiga för den centrala regionkärnans internationella konkurrenskraft och funktion som tillväxtmotor, till exempel hög tillgänglighet, attraktiva stadsmiljöer, närhet till vatten och större grönområden och ett rikt kultur-, nöjes- och serviceutbud, även under kvällstid.
- Värna och utveckla miljöer för ett innovativt och kunskapsintensivt näringsliv med hög specialiseringsgrad och/eller ett stort regionalt upptagningsområde.
- Utveckla funktionsblandade och täta miljöer som bidrar till ett effektivt markutnyttjande och ökad närhet till service.

- Lokalisera i första hand samhällsservice och välfärdstjänster med ett regionalt upptagningsområde till den centrala regionkärnan och de regionala stadskärnorna.
- Säkerställ samhällsviktiga verksamheters funktion och eventuella behov av utrymme för utveckling vid planering av ny bebyggelse.
- Förvalta och bygg vidare på de höga kulturvärden som präglar stora delar av den centrala regionkärnan och hantera dem som en resurs utifrån sina förutsättningar.
- Håll en hög ambitionsnivå i arkitekturen och gestaltningen av bebyggelse och offentliga miljöer för att fortsatt stärka den centrala regionkärnans attraktionskraft.
- Prioritera kapacitetsstark kollektivtrafik samt gång, cykel och nyttotrafik vid utformning av gaturummet.
- Styr reglering av och tillgång till bilparkering för att gynna ett ökat resande med cykel och kollektivtrafik samt för att öka framkomligheten.

Regionala stadskärnor

Stockholmsregionens åtta regionala stadskärnor; Arlanda-Märsta, Barkarby-Jakobsberg, Kista-Sollentuna-Häggvik, Täby centrum-Arninge, Flemingsberg, Haninge centrum, Kungens kurva-Skärholmen och Södertälje, är alla strategiskt placerade invid några av regionens större knutpunkter i transportsystemet. Flera av de regionala stadskärnorna har även ett storregionalt upptagningsområde och ingår i ett övergripande stadsnätverk i östra Mellansverige.

De regionala stadskärnorna är målpunkter för ett större regionalt omland. Genom sina lägen, funktioner och höga regionala tillgänglighet, har de förutsättningar att utvecklas till naturliga lokaliseringsplatser för näringsliv och regionalt viktiga funktioner, till exempel utbildning, vård, samhällsservice, kultur, nöjen och idrott. Utvecklingen i de regionala stadskärnorna ska komplettera och avlasta den centrala regionkärnan och bidra till att fler får närhet till arbetsplatser, service och kollektivtrafik, särskilt i delar av Stockholmsregionen där tillgången till dessa funktioner är låg.

De regionala stadskärnorna är alla olika i sin storlek och karaktär, och utvecklingen av de regionala stadskärnorna behöver därför utgå ifrån varje kärnas unika förutsättningar och karaktärer.

Förhållningssätt för att stärka de regionala stadskärnorna

- Planera för en varierad och upplevelserik livsmiljö med urbana kvaliteter och blandade funktioner. Fokusera på en ökad etablering av kontor, utbildning, service, handel och kultur.
- Planera för ett ökat bostadsutbud och befolkningsunderlag som stärker underlaget för service, nöjen och kvällsliv och som ger förutsättningar för ett ökat utbud av kollektivtrafik.
- Utveckla de regionala stadskärnorna som testmiljöer för nya idéer och innovationer samt som förebilder i klimatomställningen.
- Samhällsservice och välfärdstjänster med ett regionalt upptagningsområde lokaliseras i första hand till de regionala stadskärnorna och till den centrala regionkärnan.

- Planera för ett effektivt markutnyttjande i de bästa kollektivtrafiklägena. Kontor och besöksintensiva verksamheter samt regionala funktioner så som samhällsservice och välfärdstjänster lokaliseras i första hand inom gångavstånd, 700 meter, från den regionala stadskärnans bytespunkter.
- Öka tillgängligheten med gång, cykel och kollektivtrafik till, inom och mellan de regionala stadskärnorna. Planera för en sammanhängande stadsväv med ett finmaskigt gatunät som länkar samman stadskärnans olika målpunkter och underlättar för människor att gå och cykla.
- Prioritera kapacitetsstark kollektivtrafik, gång, cykel och nyttotrafik vid utformning av gaturummet.
- Styr reglering av och tillgång till parkering för att gynna ett ökat resande med cykel och kollektivtrafik.

Särskilda förhållningssätt för bebyggelseutveckling inom den regionala stadskärnan Arlanda-Märsta gäller tillsammans med ovanstående förhållningssätt.

- Utvecklingen av stadskärnan Arlanda-Märsta bör ske med hänsyn till flygplatsens funktion och behov av mark och omland för framtida utveckling.
- Utvecklingen av stadskärnan bör värna om tillgängligheten till Arlanda flygplats genom en samordnad bebyggelse- och transportplanering. Utnyttja möjligheten för bostadsändamål nära Märsta station. Besöks- och personintensiva verksamheter bör i första hand lokaliseras till stadskärnans bytespunkter för kollektivtrafik, medan ytkrävande och mindre arbetsplatstäta verksamheter med fördel kan lokaliseras till mindre centrala lägen.

Strategiska centrumlägen

Strategiska centrumlägen utgörs av lokala platser för centrumfunktioner med goda lokala resmöjligheter med gång, cykel och kollektivtrafik. Kollektivtrafiken från de strategiska centrumlägena har konkurrenskraftiga restider till den centrala regionkärnan. Syftet med de strategiska centrumlägena är att främja en jämlik tillgång och närhet till olika typer av service i Stockholmsregionen och varje kommun har åtminstone ett strategiskt centrumläge. Här prioriteras bebyggelseutveckling som stärker utbudet av samhällsservice och välfärdstjänster, kultur och idrott. Även utveckling och komplettering av bostadsbeståndet är en viktig del av utvecklingen i de strategiska centrumlägena.

Förhållningssätt för att stärka de strategiska centrumlägena

- Planera för att stärka de strategiska centrumlägenas funktion som centrum genom ett ökat utbud av välfärdstjänster och samhällsservice, inklusive kultur, idrott och andra fritidsverksamheter. Det är särskilt viktigt att utveckla utbudet i de lägen som idag har påtagliga brister.
- Planera för ett effektivt markutnyttjande i de strategiska centrumlägena.
- Lokalisera arbetsplatsintensiva verksamheter, offentliga funktioner och handel inom ett gångavstånd på cirka 700 meter från stationsläge.
- En god kollektivtrafikförsörjning bör upprätthållas och vid behov utvecklas. Prioritera kopplingen till större lokala och regionala målpunkter, till exempel närmaste regionala stadskärna.

Strategiska bebyggelselägen

De strategiska bebyggelselägena domineras av bostadsområden av olika karaktär men här återfinns också andra områden. Karaktären på områdena inom den utpekade strukturen varierar mellan tätare och funktionsblandade miljöer, handelsområden och verksamhetsområden samt områden med småhusbebyggelse. Även potentialen för bebyggelseutveckling skiljer sig åt mellan olika områden, beroende på faktorer så som nivå av tillgänglighet, befintliga värden och andra lokala förutsättningar på platsen.

Inom de utpekade lägena finns en god tillgänglighet med kollektivtrafik. Avgränsningen av de strategiska bebyggelselägena syftar till att stärka en regionalt sammanhängande struktur och en markanvändning som innebär att oexploaterad mark kan bevaras i så stor utsträckning som möjligt. En utveckling inom dessa lägen gynnar även ett hållbart resande och ett effektivt nyttjande av gemensamma resurser som infrastruktur, kollektivtrafik, teknisk försörjning och service. En betydande andel av Stockholmsregionens tillkommande bebyggelse, till stor del bostäder, ryms inom de strategiska bebyggelselägena. Potentialen för bebyggelseutveckling kan emellertid skilja sig åt mellan olika områden, beroende på faktorer så som nivå av tillgänglighet, befintliga värden och andra lokala förutsättningar på platsen.

Förhållningssätt för bebyggelseutveckling inom de strategiska bebyggelselägena

- Lokalisera en stor andel av Stockholmsregionens tillkommande bebyggelse inom de strategiska bebyggelselägena.
- Utveckla bebyggelsen genom förtätning, omvandling eller utbyggnad i anslutning till den befintliga bebyggelsen och med varsamhet om platsens värden, till exempel natur- och kulturmiljövärden, samt med hänsyn till andra lokala förutsättningar.
- Planera för ett lokalt utbud av närservice, som livsmedelsaffär, skolor, förskolor och fritidsaktiviteter, vid utveckling av bostadsområden.
- Planera för ett effektivt markutnyttjande och lokalisera målpunkter som behöver ha tillgänglighet i kollektivtrafiknära lägen.
- Lokalisera arbetsplatsintensiva verksamheter, offentliga funktioner och handel inom ett gångavstånd på cirka 700 meter från stationsläge.

Landsbygdsnoder

Landsbygdsnoderna är tätorter med betydelse för den omgivande landsbygden och bedöms ha potential att utvecklas både som bostadsort och servicenod. Landsbygdsnoderna har en befintlig befolkning på cirka 1 000 invånare eller bedöms ha potential att uppnå denna befolkningsmängd. Landsbygdsnoderna har en service med viss bredd som bland annat omfattar livsmedelsbutik, skola, idrottsplats och äldrevård. Samtliga landsbygdsnoder bör ha tillgång till kontinuerlig kollektivtrafik till närmsta kommuncentrum, för att ge invånarna i landsbygdsnoderna tillgänglighet till grundläggande samhällsservice och välfärdstjänster, kultur, idrott och dagligvaror. Bebyggelseutveckling på landsbygden, särskilt större exploateringar, bör prioriteras i landsbygdsnoderna för att stödja en hållbar landsbygdsutveckling med tillgång till service och kollektivtrafik.

Förhållningssätt för att stärka landsbygdsnoderna

- Lokalisera i första hand ny bebyggelse, samhällsservice och välfärdstjänster på landsbygden till landsbygdsnoderna.
- Stärk utbudet av samhällsservice och välfärdstjänster i landsbygdsnoderna.
- Eftersträva kontinuerlig kollektivtrafik för arbets- och skolresor samt fritidsresor från landsbygdsnoderna till kommuncentrum.
- Använd och bygg vidare på platsens karaktär och identitet som utgångspunkt vid utveckling av landsbygdsnoderna.

Serviceorter

Serviceorter är mindre orter i strategiska lägen på landsbygden med en befolkning på minst 250 invånare. De är ofta viktiga för det lokala näringslivet och förser omgivningen med viss service, till exempel förskola, äldreomsorg och livsmedelsbutik. För att ge invånarna i serviceorterna tillgång till andra grundläggande servicefunktioner bör det finnas förbindelser med kollektivtrafik till närmsta kommuncentrum. Serviceorterna har potential att utvecklas med ny bebyggelse i en varsam skala och omfattning. En utveckling i serviceorterna bidrar till ett ökat utbud av landsbygdsnära boende med närhet till service och viss kollektivtrafik.

Förhållningssätt för att stärka serviceorterna

- Planera för en utveckling av närservice och för det lokala näringslivet i serviceorterna, för att därigenom stärka tillgången till dessa funktioner på landsbygden.
- En mindre andel av nya bostäder på landsbygden kan tillkomma i serviceorterna.
- Säkerställ kollektivtrafikförbindelser mellan serviceorter och kommuncentrum.
- Använd och bygg vidare på platsens karaktär och identitet som utgångspunkt vid utveckling av serviceorter.
- Planera för en effektiv avfallshantering och för hållbara och ändamålsenliga VA-lösningar.
- Lokalisera ny bebyggelse till lägen där tillgången till sötvatten är godtagbar och gör vid behov avvägningar utifrån de lokala förutsättningarna gällande tekniska lösningar för att hantera risk för försämrad vattenkvalitet.

Kärnöar och öar med vägfärja

Kärnöar är större öar utan fast förbindelse i form av bro, tunnel eller vägfärja men som försörjs med en bastrafik av kollektivtrafik, vilket möjliggör resor till och från fastlandet året runt. På kärnöarna bedöms det finnas förutsättningar för en varsam utveckling av fler bostäder och för ett utvecklat utbud av service och infrastruktur med syfte att stärka förutsättningarna för att bo och verka i skärgården. En utveckling av service och infrastruktur stärker också kärnöarnas funktion som servicepunkter för befolkningen på omgivande öar och för turism och friluftsliv. Kärnöarna inkluderar: Arholma, Tjockö, Gräskö, Ingmarsö, Möja, Sandön, Runmarö, Nämndö, Ornö, Utö och Öja.

I skärgården finns det även öar med fast förbindelse i form av statlig vägfärja. Dessa är Tynningö, Rindö, Skarpö, Ljusterö, Yxlan och Blidö. På dessa öar bedöms det finnas förutsättningar för en varsam utveckling av fler bostäder och lokala verksamheter.

Förhållningssätt för utveckling på kärnöar och öar med statlig vägfärja

- Planera för en varsam bebyggelseutveckling på kärnöarna och på öar med statlig vägfärja, med fokus på utveckling av det lokala näringslivet, närservice och bostäder för att stärka tillgången till dessa funktioner i skärgården.
- Planera för flexibla lösningar där bebyggelsen kan inrymma flera funktioner som kan variera över tid.
- Säkerställ en bastrafik till kärnöarna som gör det möjligt att resa till och från fastlandet – varje dag, året runt.
- Anpassa ny bebyggelse till platsens natur-, kultur- och rekreationsvärden.
- Lokalisera tillkommande bostäder inom eller i anslutning till befintliga bebyggelseområden med långsiktig vatten- och avloppsförsörjning.
- Lokalisera ny bebyggelse till lägen där tillgången till sötvatten är godtagbar och gör vid behov avvägningar utifrån de lokala förutsättningarna gällande tekniska lösningar för att hantera risk för försämrad vattenkvalitet. Anpassa ny bebyggelse med hänsyn till känsliga marina miljöer.
- Säkerställ vattenkvaliteten i vattendrag och grunda havsvikar vid planering av ny bebyggelse och omvandling av fritidshus.
- Planera för en effektiv avfallshantering och hållbara och ändamålsenliga VA-lösningar.

Bebyggelseutveckling utanför den regionalt prioriterade bebyggelsestrukturen

De områden som ligger utanför den prioriterade bebyggelsestrukturen har sinsemellan en stor variation gällande täthet, funktion, karaktär och läge i regionen. Vissa områden har en relativt tät struktur, medan andra karaktäriseras av en mer spridd bebyggelse i landsbygds- eller skärgårdsmiljö. Gemensamt för områden utanför den regionalt prioriterade bebyggelsestrukturen är att möjligheterna att skapa närhet till service och god tillgänglighet med kollektivtrafik är begränsade.

I lägen utanför de strategiska bebyggelselägena finns också mark som är viktig för jord- och skogsbruksnäringar, samt natur- och kulturmiljöer med stora rekreativa och biologiska värden. Jordbruksmarken utgör en viktig del i Stockholmsregionens livsmedelsförsörjning och har därför stor betydelse för regionens civila beredskap.

I många av Stockholmsregionens mer landsbygdsnära områden och fritidshusområden är bebyggelsetrycket högt. Den typen av boendemiljöer utgör ett viktigt komplement till de tätare boendemiljöerna i mer centrala lägen, men på grund av behovet av att skapa en hållbar bebyggelsestruktur och ett hållbart transportsystem, är det endast lämpligt att en mindre andel av tillskottet av bostäder i regionen tillkommer här.

Förhållningssätt för bebyggelseutveckling utanför de regionalt prioriterade bebyggelselägena

- Undvik utspridd bebyggelse. Lokalisera ny bebyggelse i anslutning till befintlig samlad bebyggelse och i lägen med befintlig kollektivtrafik, eller där det finns möjlighet att tillskapa en god kollektivtrafikförsörjning.
- Planera bebyggelseutveckling utanför de regionalt prioriterade bebyggelselägena i nära dialog med Region Stockholms trafikförvaltning i ett tidigt skede.
- Planera gatu- och vägnät som ger förutsättningar för en god framkomlighet för buss.
- Lokalisera och utforma bebyggelsen med hänsyn till platsens natur- och kulturmiljövärden. Undvik större utbyggnader och etableringar av störande verksamhet i områden med värdefulla natur- och kulturmiljöer.
- Ytterskärgårdens karaktär av ostört natur- och kulturlandskap ska bevaras.
- Anpassa ny bebyggelse med hänsyn till känsliga marina miljöer.
- Undvik exploatering på brukningsvärd jordbruksmark.
- Planera ny bebyggelse så att hållbara tekniska försörjningssystem uppnås, inklusive en ändamålsenlig VA-försörjning. Det är särskilt angeläget att säkerställa hållbara VA-lösningar för ny bebyggelse samt i omvandlingsområden som ligger nära viktiga yt-och grundvattentäkter.
- Lokalisera ny bebyggelse till lägen där tillgången till sötvatten är godtagbar.

Regional grönstruktur

Grönstrukturen utgör ett nätverk av natur- och kulturmiljöer i form av skog, ängar, hagar, betes- och jordbruksmark, parker, grönstråk, och även sjöar och vattendrag. Den regionala grönstrukturen består av både grönska och vatten i form av gröna kilar respektive svaga gröna samband genom bebyggelse. De gröna kilarna består i sin tur av olika kategorier; kilområden, värdekärnor och svaga partier.

Den regionala grönstrukturen bildar en sammanhållen struktur som följer bebyggelsen i de tätbebyggda delarna. På landsbygden finns den framför allt i anslutning till landsbygdsnoder och serviceorter. Den ger god tillgång till tätortsnära natur- och grönområden och fungerar som utflyktsområde, beskriver historiska skeenden och omfattar ofta ett biologiskt kulturarv som har formats av kontinuerlig skötsel under lång tid. Grönskan och vattnet är en naturresurs som långsiktigt kan förse Stockholmsregionen och dess invånare med nödvändiga funktioner som såväl rekreation och friluftsliv som biologisk mångfald. Strukturen möjliggör även att djur och växter kan fortplanta sig och spridas. Den fungerar också som kolsänka, bidrar till klimatanpassning, främjar bildande av grundvatten samt bidrar med dricksvatten och andra livsviktiga ekologiska funktioner och naturbaserade lösningar.

Den regionala grönstrukturen består av fyra kategorier:

1. Grön kil
2. Värdekärna i grön kil
3. Svagt parti i grön kil

4. Svagt grönt samband genom bebyggelsen

Övergripande förhållningssätt för att upprätthålla och stärka den regionala grönstrukturens funktioner och värden

Dessa förhållningssätt gäller alla områden inom den regionala grönstrukturen och ska tillämpas tillsammans med förhållningssätten för grönstrukturens olika kategorier.

- Bevara den sammanhängande strukturen och undvik fragmentering av de gröna kilarna.
- Uppmärksamma särskilda kvaliteter inom grönstrukturen, som stränder, områden med låg påverkan av buller och stråk med grönstruktur, som har stor betydelse för samband mellan värdefulla biotoper. Det här gäller särskilt ädellövskogs- och äldre barrskogsmiljöer med unika värden för vilka Stockholmsregionen har ett särskilt nationellt ansvar.
- Redovisa de gröna kilarna och de svaga gröna sambanden i kommunala översiktsplaner tillsammans med riktlinjer kring bevarande och utveckling av grönstruktur. Syftet är att säkra rekreationsstråk, skapa tillgång och tillgänglighet till större strövområden och att upprätthålla ekologiska funktioner och spridningssamband på dessa platser.
- Undvik lokalisering av ny bebyggelse, anläggningar och verksamheter som bryter av eller försämrar den regionala grönstrukturens funktioner och värden.
- Använd kunskap om det gröna kulturarvet och kulturmiljöerna som en resurs för utveckling och förvaltning av grönstrukturen.
- För att underlätta för människor att vistas och röra sig genom Stockholmsregionens grönområden, bör tillgängligheten till kilarna öka och den lokala och regionala grönstrukturen kopplas samman.
- Om det finns risk för negativ påverkan på den regionala grönstrukturen bör skadelindringshierarkin tillämpas och lämpliga åtgärder genomföras för att upprätthålla dess värden och funktioner.
- Skogsbruk inom de gröna kilarna bör vara diversifierat och skonsamt mot ekologiska värden.
- Verka för en hållbar utveckling av blåstrukturen som bevarar den biologiska mångfalden och skapar förutsättningar för att uppnå miljökvalitetsnormerna i EU:s vattendirektiv.

Grön kil

De gröna kilarna utgör en sammanhängande struktur av områden som i huvudsak har en bredd på minst 500 meter. De är viktiga för spridning av arter mellan de gröna värdekärnorna och andra livsmiljöer som finns inom alla kilar. Därmed utgör de gröna kilarna stommen i länets gröna infrastruktur. Stora delar av kilarna är av riksintresse för naturvård, friluftsliv och kulturmiljövård. De är en förutsättning för Stockholmsregionens biologiska mångfald, friluftsliv och rekreation samt för ekosystemtjänster och naturbaserade lösningar.

Förhållningssätt för att upprätthålla och stärka de gröna kilarna

- Planering av exploatering som berör en grön kil är en mellankommunal fråga av regional betydelse. En konsekvensbedömning för negativ påverkan på hela kilens funktioner och värden behöver därför genomföras och samråd ske med övriga kommuner längs med den aktuella kilen.
- En kil bör ha en bredd på minst 500 meter. Förlust av viktiga funktioner och värden behöver kompenseras med lämpliga åtgärder.
- I områden med särskilt höga värden bör ett långsiktigt skydd övervägas.

Värdekärna i grön kil

De gröna värdekärnorna utgör kärnan i de gröna kilarna och är de mest skyddsvärda områdena som innehåller de allra högsta rekreations-, natur- eller kulturmiljövärdena, i många fall som naturreservat eller riksintressen. De har ofta rika upplevelsevärden, innehåller tysta områden och har en stor biologisk mångfald och variationsrikedom.

Förhållningssätt för att upprätthålla och stärka de gröna värdekärnorna

- Vid etablering av störande verksamheter bör en buffertzon anges mot de gröna värdekärnorna för att undvika negativ påverkan.
- Undvik helt ny bebyggelse samt nya anläggningar, infrastruktur och verksamheter som bryter av eller riskerar att försvaga funktionerna i en värdekärna.
- Hyggesbruk längs vandringsleder genom skog bör undvikas.
- Säkra och förbättra tillgängligheten till värdekärnorna där det behövs, till exempel genom lättillgänglig information, anlagda leder samt attraktiva entréer och målpunkter.
- Anpassa rekreation och turism i känsliga gröna och blå natur- och kulturmiljöer för att förhindra slitage och negativ miljöpåverkan.

Svagt parti i grön kil

De svaga partierna är smala eller sårbara partier i de gröna kilarna och har oftast en bredd mellan 500 och 1 500 meter, ibland smalare än så. De har ofta inslag av en blandad markanvändning och innehåller ibland jordbruksmark. De kan genomkorsas av en befintlig eller planerad väg/järnväg med barriäreffekt. Dessa partier är avgörande för att hålla ihop de gröna kilarna och binda samman värdekärnorna med varandra. Om dessa partier försvagas ytterligare eller byggs bort, bryts kilen upp i separata delar och regionala funktioner och värden riskerar därmed att gå förlorade.

Förhållningssätt för att upprätthålla och stärka de gröna länkarna

- Säkerställ och skydda de svaga partierna så att den gröna kilen behåller sina funktioner.
- Undvik helt ny bebyggelse samt nya anläggningar och verksamheter som bryter av eller riskerar att försvaga funktionerna i ett svagt parti.
- Utveckla och stärk de svaga partierna i de gröna kilarna genom förstärknings- och förbättringsåtgärder som anpassas till platsens förutsättningar.

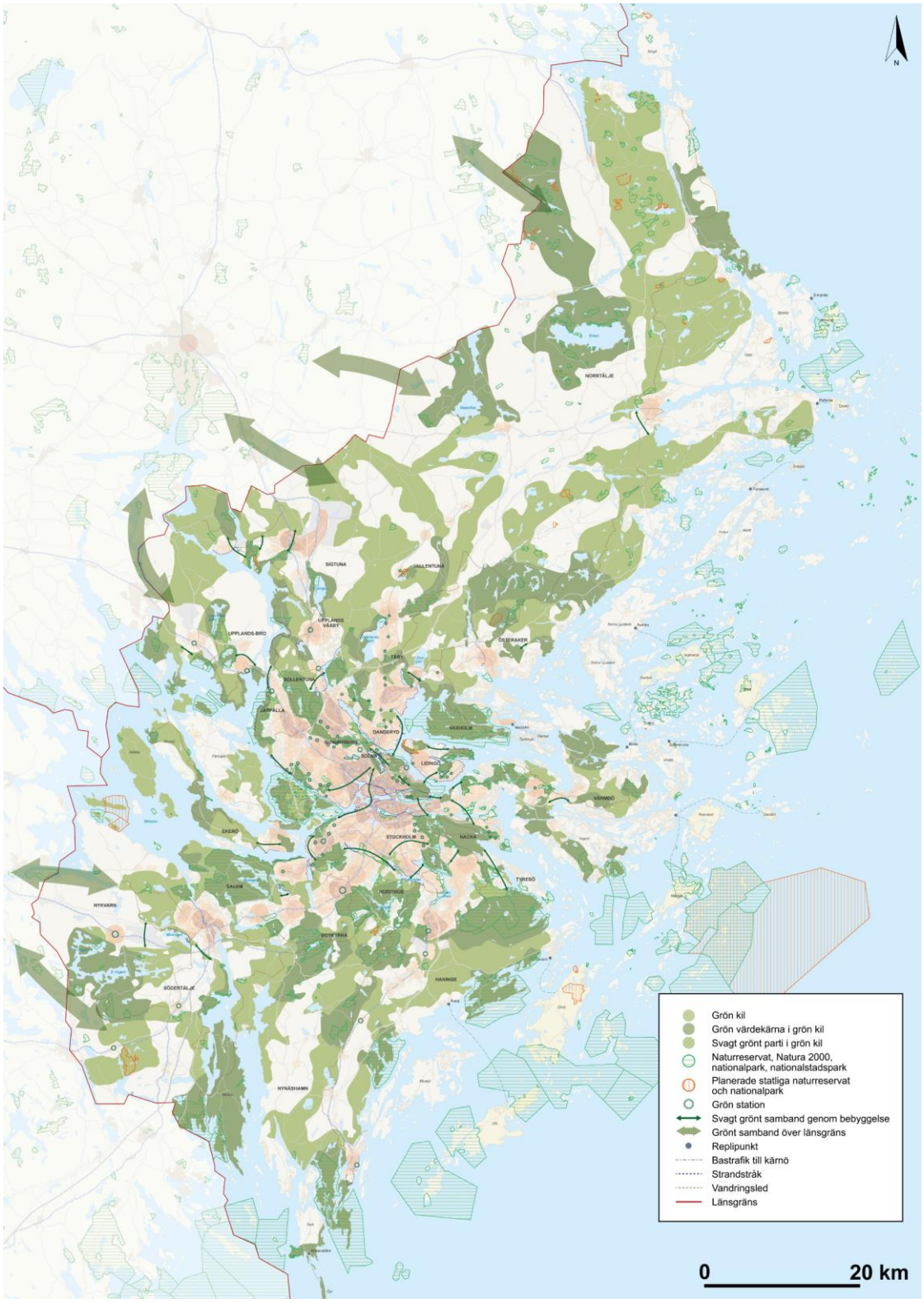
Svagt grönt samband genom bebyggelse

De svaga gröna sambanden är smala eller sårbara partier av lokal grönstruktur som går genom eller längs med bebyggelse och som har betydelse för den regionala strukturens funktioner. Sambanden består av vegetation, vatten eller värdefulla träd och de bidrar till att binda samman den lokala och regionala grönstrukturen. De har också ofta betydelse för den gröna infrastrukturen. I vissa fall genomkorsas de av en befintlig eller planerad väg/järnväg som skapar en barriäreffekt. Om sambanden byggs bort eller bryts av i separata delar riskerar såväl regionala rekreativa som ekologiska funktioner och värden att gå förlorade.

Förhållningssätt för att upprätthålla och stärka de svaga gröna sambanden

- Undvik ny bebyggelse samt nya anläggningar och verksamheter som kan försvaga de ekologiska och rekreativa funktionerna i ett svagt grönt samband.
- Utveckla och stärk de svaga gröna sambanden genom förstärknings- och förbättringsåtgärder utifrån ett helhetsperspektiv som anpassas till platsens förutsättningar.

Figur 12. Karta som visar den regionala grönstrukturens utbredning.

Det regionala transportsystemet

Det regionala transportsystemet består av samtliga trafiksystem i regionen: det internationella, nationella och regionala väg- och järnvägsnätet, kollektivtrafikens stomnät för pendeltåg, tunnelbana, lokalbanor, expressbussar och sjö- och pendelbåtstrafik samt det regionala cykelvägnätet. Även flygplatser, farleder, hamnar och godsterminaler ingår.

Det regionala transportsystemet har en betydande funktion för person- och godstransporter och bidrar till en sammanhållen region. Systemet har även en stor betydelse för att upprätthålla samhällets funktionalitet i kris och krig. Hur transportsystemet utformas och utvecklas påverkar möjligheten att tillhandahålla en god tillgänglighet och förutsättningar för hållbara resor och transporter. Det har också stor betydelse för Stockholmsregionens framtida utveckling och attraktivitet. Den bebyggelseutveckling som sker i regionen förutsätter att transportsystemet kan möta ökade resandeströmmar genom utveckling av befintliga system.

Plankartan redovisar befintlig infrastruktur samt planerad utveckling av transportsystemet fram till år 2040 genom redan beslutade investeringar. Planerade infrastruktursatsningar, eller de som redan pågår, kommer att innebära en betydande ökning av kapacitet och funktionalitet i det regionala transportsystemet, och bedöms därmed få stor påverkan på resandet ur ett regionalt perspektiv. Bortom år 2040 finns för närvarande inga beslut om finansiering av ytterligare ny infrastruktur.

Övergripande vägledning för att upprätthålla och utveckla transportsystemets funktion

Dessa förhållningssätt gäller alla områden inom transportsystemet och ska tillämpas tillsammans med specifika förhållningssätt för transportsystemets olika kategorier.

- Samplanera transportsystemets utveckling med bebyggelsestrukturen och annan markanvändning. Utgå från Trafikverkets 4-stegsprincip och använd olika åtgärder för samtliga trafikslag, inklusive informationsåtgärder för att skapa ett effektivt transportsystem.
- Säkerställ det regionala transportsystemets nuvarande och framtida funktion genom att prioritera redovisade mark- och vattenområden för det regionala transportsystemet.
- Motverka och bygg bort barriärer i planeringen av ny infrastruktur för att förbättra den fysiska integrationen mellan olika bebyggelseområden.
- Stärk den tvärgående kollektivtrafiken, i synnerhet mellan de regionala stadskärnorna.
- Utveckla ett robust och resilient transportsystem som är flexibelt och kan upprätthålla sin funktion vid yttre påfrestningar och oförutsedda händelser, till exempel risker kopplade till ett förändrat klimat.
- Planera ny infrastruktur med varsamhet om befintliga natur- och kulturmiljövärden.

4-stegsprincipen

4-stegsprincipen är ett förhållningssätt för planering inom transportsystemet som innebär att möjliga förbättringar i transportsystemet ska prövas stegvis. Principen syftar både till att hushålla med investeringsmedlen samt minska trafikens negativa effekter på exempelvis trängsel, luftkvaliteten och klimatet.

Det regionala spårsystemet

Det regionala spårsystemet består av nationell och regional spårinfrastruktur och utgör ett strukturerande system med hög kapacitet och effektivitet. Systemet har stor betydelse för Stockholmsregionens person- och godstransporter. Pendeltågssystemet, tunnelbanesystemet och lokalbanorna fyller alla en viktig funktion genom att ta emot stora resenärsflöden och binda ihop länet. För att spårsystemet både ska kunna ta emot fler resenärer och ökade godsvolymer i takt med att Stockholmsregionen växer, behöver mark reserveras för att möjliggöra insatser som ökar kapaciteten i systemen. Det gäller särskilt uppställnings- och depåkapacitet.

Under de kommande cirka 20 åren planeras en betydande utbyggnad av tunnelbanesystemet och lokalbanorna, med flera nya sträckningar som länkar samman Stockholmsregionen på ett nytt sätt. Andra beslutade objekt inkluderar utbyggnad till fyra spår på Mälarbanan mellan Tomteboda och Kallhäll, utbyggnad till fyra spår på Ostkustbanan mellan Stockholm och Uppsala samt Stockholmsförhandlingens och Sverigeförhandlingens objekt. Planerade spårinvesteringar kommer att innebära en ökad kapacitet och tillgänglighet i kollektivtrafiken. Utöver de redan beslutade objekten är det också nödvändigt med ytterligare investeringar för en ökad spårkapacitet, så som nya stambanor söder-, väster- och norrut till viktiga målpunkter nationellt med järnväg. Även internationellt finns järnvägsbrist som behöver åtgärdas längs sträckan Stockholm-Oslo.

Förhållningssätt för att upprätthålla och utveckla det regionala spårsystemets funktion

- Säkerställ mark för utveckling av spårsystemet, som exempelvis depåer och uppställningskapacitet för järnväg, spårväg och lokalbanor.

Regional väginfrastruktur

Den regionala väginfrastrukturen består av nationella, regionala och kommunala vägar som tillsammans binder samman Stockholmsregionen. Vägsystemet har betydelse för såväl persontrafiken som för näringslivets resor och transporter av varor och gods. Den regionala väginfrastrukturen utgör även en viktig del av expressbussarnas stomnät. Expressbussarnas stomnät binder samman Stockholmsregionen på ett effektivt sätt med en hög standard vad gäller turtäthet, restider och framkomlighet. Genom att ge expressbussar hög prioritet och, vid behov, eget utrymme i vägsystemet, kan kapaciteten för personresor längs flera av länets hårdast trafikerade vägar öka samtidigt som det radiella spårnätet avlastas. För att säkra kollektivtrafikens funktion behöver det långsiktiga behovet av terminaler och depåer säkerställas.

God framkomlighet i vägsystemet ger pålitlighet och punktlighet, vilket är viktigt för att systemet ska fungera. I länet planeras stora investeringar i väginfrastrukturen. Förbifart Stockholm och Tvärförbindelse Södertörn kommer tillsammans att bilda en yttre ringled som binder samman Stockholmsregionen och de regionala stadskärnorna på tvären, och avlastar på så sätt de centrala delarna. Planerade investeringar kommer att ge ett betydande kapacitetstillskott och ökad tillgänglighet i vägsystemet.

Förhållningssätt för att upprätthålla och utveckla det regionala vägsystemets funktion

- Prioritera kollektivtrafik och nyttotrafik vid kapacitetsbrist i det regionala vägtransportsystemet.
- Säkerställ god framkomlighet för befintliga och planerade expressbusslinjer i vägnätet vid bebyggelseutveckling.
- Säkerställ kollektivtrafikens långsiktiga behov av utrymme för terminaler och depåer.

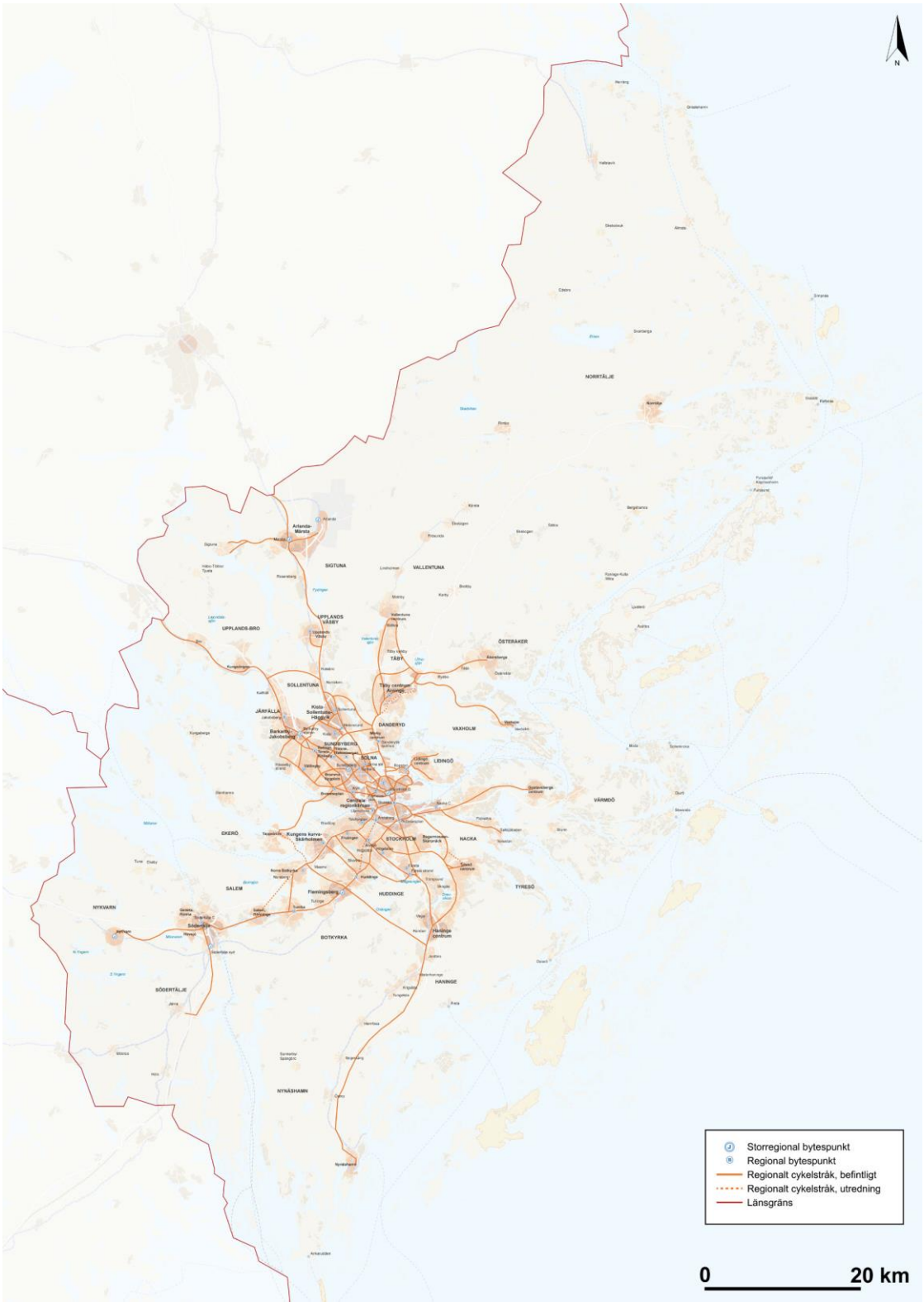
Regionalt cykelvägnät

Det regionala cykelvägnätet omfattar cykelvägar som pekats ut som särskilt viktiga för att koppla samman länets olika delar och cykelinfrastruktur. Planering av det regionala cykelvägnätet är en mellankommunal fråga av regional betydelse. Utveckling av cykelstråken behöver därför ske i samverkan mellan flera olika aktörer. Trafikverket och kommunerna i Stockholms län ansvarar för utbyggnad, skyltning, drift och underhåll av de regionala cykelstråken och Region Stockholm ansvarar för samordning och uppföljning.

Förhållningssätt för att upprätthålla och utveckla det regionala cykelvägnätet

- Säkerställ tillgång till mark för att bygga ut det regionala cykelvägnätet.

Figur 13. Karta som visar utpekade regionala cykelstråk i Stockholms län.

Regionala och storregionala bytespunkter

Regionala bytespunkter utgörs av större knutpunkter i kollektivtrafiksystemet. Platserna har ett högt resandeunderlag och stor betydelse för det inomregionala resandet och den regionala tillgängligheten med kollektivtrafik.

De storregionala bytespunkterna är bytespunkter som även trafikeras av regionaltåg, vilket ger dem en storregional funktion i systemet med kopplingar mot östra Mellansverige.

Vägledning för att upprätthålla och utveckla bytespunkternas funktion

- Lokalisera i första hand nya storregionala bytespunkter till de regionala stadskärnorna.
- Säkerställ bytespunkternas funktion och behov av utrymme vid utveckling av ny eller befintlig bebyggelse.
- Främja enkla byten mellan olika trafikslag genom att beakta behovet av utrymme för bland annat cykelparkering, bussuppställning och vändytor.
- Planera för bra service i anslutning till bytespunkterna för att skapa smidigare resor med möjlighet att uträtta ärenden under resan.

Replipunkter

Replipunkterna utgör viktiga bytespunkter för kollektivtrafikresor mellan kärnöar, kommuncentrum och den centrala regionkärnan. Replipunkterna ska vara välfungerande för person- och godstransporter till och från kärnöarna med så kallad bastrafik. Bastrafik innebär att det ska vara möjligt att göra dagliga pendlingsresor och resor mellan kärnöar och fastland året runt. Bastrafiken baseras på resbehov och resandeutveckling till och från respektive kärnö. Replipunkterna är alla av olika karaktär och förutsättningarna för utveckling skiljer sig åt beroende på lokala förhållanden och rådigheten över mark och infrastruktur.

Förhållningssätt för att upprätthålla och utveckla replipunkternas funktion

- Bastrafiken till kärnöar bör utgå från replipunkterna.
- Samordna och säkerställ attraktiva byten vid replipunkterna mellan kollektivtrafik på land och till sjöss.
- Säkerställ goda kollektivtrafikförbindelser mellan replipunkterna och kommuncentrum.
- Beakta behovet av utrymme för bryggor, vänd- och lastningsplatser och infrastruktur för förnybara drivmedel samt utrymme för bil- och båtparkering för såväl boende som besökare.
- Respektive berörd aktör behöver bidra utifrån sin rådighet för att säkerställa replipunkternas funktion.

Godsterminal och anläggning

Strategiskt belägna terminalområden är knutpunkter för godstransporter med omlastningsmöjlighet, lager och varuhantering. Platserna behöver ha god tillgänglighet och

kopplingar mellan olika trafikslag. Verksamheterna kan vara störande och utrymmeskrävande, men är nödvändiga för att säkra Stockholmsregionens varuförsörjning.

Förhållningssätt för att stödja Stockholmsregionens behov av godsterminaler och anläggningar

- Värna befintliga godsterminaler och anläggningar och beakta verksamheternas behov av utrymme vid bebyggelseutveckling.
- Nya godsterminaler och anläggningar bör lokaliseras i logistiskt strategiska lägen i Stockholmsregionen.
- Säkerställ god elkapacitet för utpekade godsterminaler och anläggningar för att möjliggöra elektrifiering av tunga transporter.

Flygplats

Arlanda flygplats har en viktig funktion, både för nationell och internationell tillgänglighet. Vid en nedläggning av Bromma flygplats kommer sannolikt en del av flygtrafiken att flyttas över till Arlanda.

Förhållningssätt för att upprätthålla Arlandas funktion

- Säkerställ mark för framtida utveckling av Arlanda flygplats.
- Säkerställ god tillgänglighet, främst med hållbara transporter, till och från Arlanda flygplats.
- Värna kapaciteten och utrymmet i de stora transportstråken till Arlanda genom samplanering av bebyggelse och transportinfrastruktur.

Sjöfart

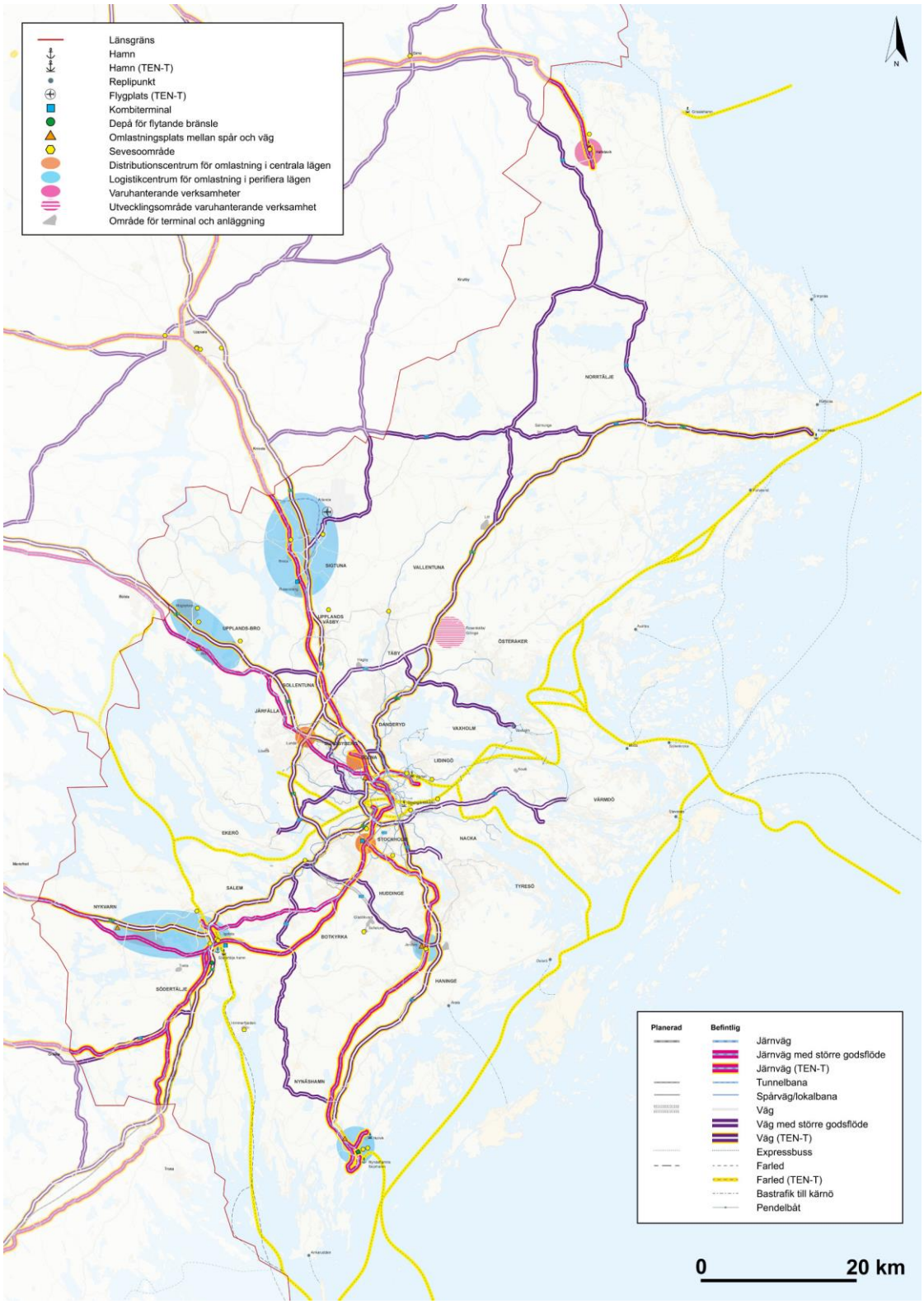
De redovisade farlederna fyller en viktig funktion för godstransporter och för passagerartrafik. Hamnarna som redovisas är passagerarterminaler och hamnar för gods med viktiga funktioner, både för internationella godstransportflöden och godstransportflöden till och genom Stockholmsregionen samt övriga Mälardalen. Dessa inkluderar Värtahamnen, Stadsgårdskajen, Södertälje hamn, Norvik, Nynäshamns hamn, Kapellskär, Grisslehamn och Hallstavik. Hamnarna har en bärande funktion för försörjning av varor, bränslen och material, och utgör samhällsviktig verksamhet. En effektiv struktur för godstransport bygger på att hamnarna har funktionella farleder och landanslutningar.

Förhållningssätt för att upprätthålla effektiva godstransporter på vatten

- Säkerställ inseglingsförhållandena till Stockholmsregionens hamnar.
- Utveckla och säkerställ ändamålsenlig infrastruktur för att främja god samordning mellan sjötransporter och andra transportslag.
- Säkerställ och vidareutveckla strategiska kajlägen för gods- och persontransporter, särskilt i Stockholmsregionens centrala delar.
- Värna sjöfartens och hamnarnas funktion genom att beakta behovet av skyddsavstånd med hänsyn till buller och andra risker vid planering av ny bebyggelse i närheten av hamnar och farleder.
- Beakta risken för påverkan på vattenresurser vid utveckling av farleder och hamnar.

- Säkerställ god elkapacitet för utpekade hamnar för att möjliggöra elektrifiering av sjöfart och hamnens verksamhet.

Figur 14. Karta som visar gods- och logistikinfrastruktur i Stockholms län.

Tekniska försörjningssystem

Infrastrukturen för Stockholmsregionens tekniska försörjningssystem omfattar anläggningar och ledningar för VA, energi, masshantering, avfall och digital uppkoppling. De tekniska försörjningssystemen utgör viktiga samhällsfunktioner och är ofta mellankommunala frågor av regional betydelse. Den bebyggelseutveckling som sker i regionen är beroende av att de tekniska försörjningssystemen kan möta ökade behov. De tekniska försörjningssystemen behöver effektiviseras, utvecklas och underhållas. Parallellt behöver de anpassas till ett förändrat klimat och utvecklas för att bli mer robusta.

I plankartan redovisas befintliga anläggningar med tillstånd.

Övergripande förhållningssätt för utveckling av de tekniska försörjningssystemen

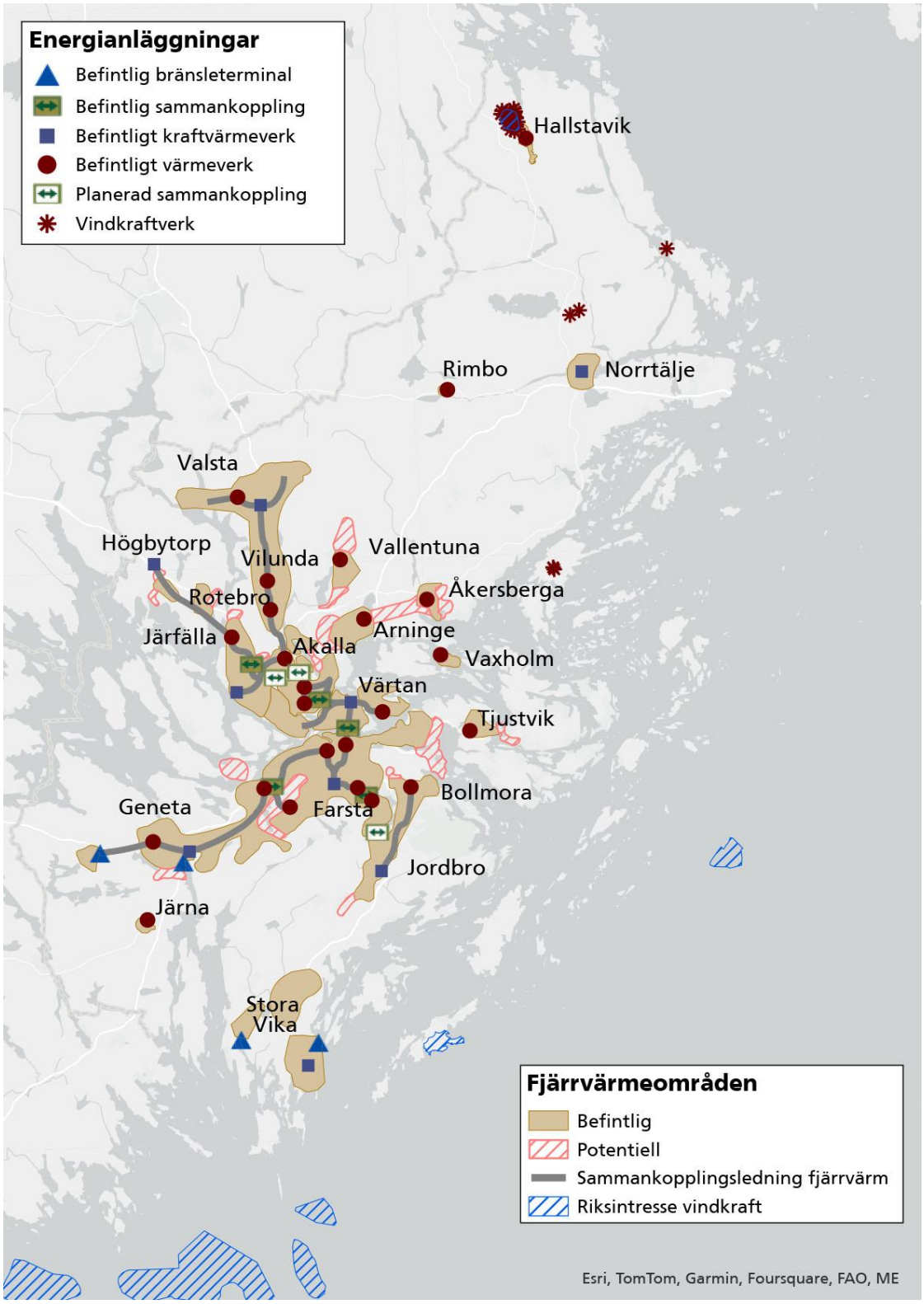
Dessa förhållningssätt gäller samtliga tekniska försörjningssystem och ska tillämpas tillsammans med förhållningssätten för respektive system:

- Samplanera ny teknisk infrastruktur med bebyggelseutvecklingen för att säkerställa funktion och framtida utveckling.
- Säkerställ befintliga anläggningars funktion och framtida utveckling vid planering av ny bebyggelse. Skyddsavstånd kan behövas för att hantera risker och störningar som verksamheten medför.
- Vid förändringar som medför negativ påverkan på de tekniska försörjningssystemens funktion behöver en konsekvensbedömning av systemet som helhet genomföras och alternativ utredas som säkerställer att funktionen kan upprätthållas.
- Eftersträva samförläggning av ledningar där det är tekniskt möjligt för ett effektivt utnyttjande av markutrymmet för ledningsdragning.
- Utveckla robusta och resilienta tekniska försörjningssystem som är flexibla och kan upprätthålla funktionen vid yttre påfrestningar och oförutsedda händelser, till exempel risker kopplade till ett förändrat klimat.
- Beakta risken för påverkan på Stockholmsregionens vattenförekomster vid utveckling av de tekniska försörjningssystemen.
- Planera nya anläggningar, byggnader och ledningar med varsamhet om befintliga natur- och kulturmiljövärden.

Energianläggning och energidistribution

De stora energianläggningarna som har en regional betydelse förser länet med en basproduktion av värme, kyla och delvis även elektricitet. Förnybara drivmedel och bränslen produceras i ökande grad även i nya kretsloppsanläggningar. De stora energianläggningarna för värme och kyla behöver fortsätta att knytas samman i ett resilient och sammanhängande distributionssystem.

Figur 15. Karta över Stockholms län med information om olika anläggningar som bidrar till Stockholmsregionens energiförsörjning, bland annat värmeverk. Den visar även fjärrvärmenätets utsträckning samt var det finns vindkraftverk i länet.

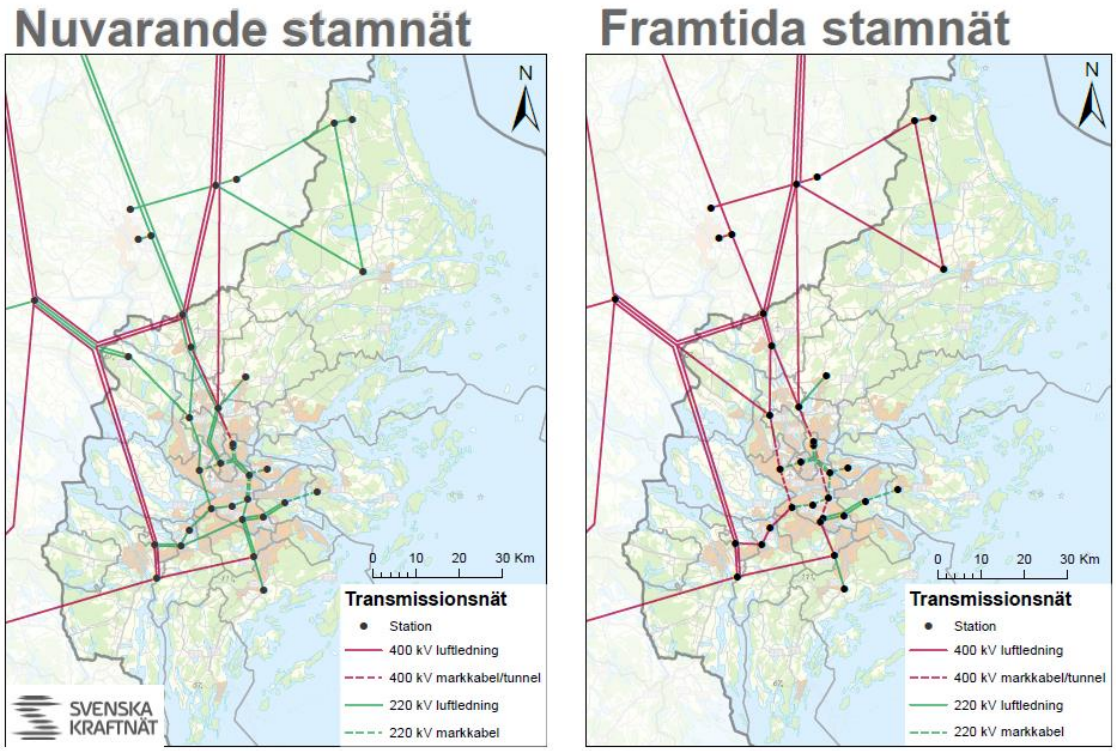

Elnätet i och till länet behöver byggas ut och uppgraderas för att tillföra den kapacitet och effekt som behövs i en växande region och för att skapa förutsättningar för elektrifiering och omställning. Rätt typ av ledningar behöver prioriteras för att säkerställa funktionen i olika nivåer av elnätet, där förutsättningarna ser olika ut för transmissionsnät, regionnät och lokalnät. För högre spänningsnivå (transmissions- och regionnät) bör luftledningar i de flesta fall prioriteras, eftersom de har längre livslängd, generellt är mer driftsäkra och även mer ekonomiska. Markkabel är ett alternativ främst på korta sträckor där luftledningar inte är möjliga, till exempel i tätbebyggda områden eller där risken för nedfallna träd är stor. Uppgradering av elnätet omfattar även nya nätstationer och återinvesteringar i befintliga.

Förhållningssätt för att upprätthålla och utveckla anläggningar för energi och eldistribution samt kraftledningar

- Värna och behåll energianläggningar av regional betydelse.
- Lokalisera energianläggningar som är beroende av bränsletransporter i strategiskt goda lägen, nära hamn- eller järnvägsanslutningar och i närheten av drivmedel- och bränsletillgång.
- Säkerställ behovet av mark för utbyggnad av transmissionsnätet och regionnätet, inklusive de ledningsgator som behöver omge ledningarna samt skyddsavstånd till bebyggelse.

Figur 16. Kartor som visar nuvarande och framtida transmissionsnät.
Källa: Svenska kraftnät.

Avfallsanläggning

Avfallsanläggningar är ytkrävande och upplevs ofta störande, men är nödvändiga för en regionalt effektiv avfallshantering. Anläggningarna utvecklas alltmer från deponier till platser där avfallet förbereds för återanvändning samt för material- och energiåtervinning. De stora anläggningarnas effektiva avfallshantering är beroende av att hela behandlingskedjan fungerar, det vill säga att det finns utrymme för insamling, sortering, omlastning och lagring, återanvändning och återvinning. Att utveckla cirkulär produktion och produktion av varor som är enkla att återanvända, reparera och återvinna har också betydelse för en effektiv avfallshantering.

Sambanden mellan avfallshantering, avloppsrening och energiförsörjning är starka. Avfall betraktas alltmer som en resurs – viktig för materialåtervinning och för biogas- och energiproduktion. Anläggningarna ligger genomgående i halvperifera lägen, men har goda väganslutningar och delvis även järnvägsanslutningar.

Förhållningssätt för att upprätthålla och utveckla avfallsanläggningarnas funktion

- Värna och behåll avfallsanläggningar av regional betydelse.
- Eftersträva samlokalisering med energianläggningar för avfallsförbränning samt biogas-, biogödsel- och drivmedelsproduktion vid planering av nya anläggningar och utveckling av befintliga anläggningar.

Vattenverk och vattenskyddsområden

Dricksvatten är vårt viktigaste livsmedel och en förutsättning för att Stockholmsregionen ska kunna expandera i den takt som förväntas. Vattenverken vid Mälaren levererar dricksvatten till alla kommuner i länet och även till ett par kommuner utanför Stockholmsregionen. De tillhörande näten byggs successivt ut, vilket innebär att det även går att bygga i områden som annars har bristande möjligheter till vattenförsörjning. Allt eftersom vattenbehovet i Stockholmsregionen ökar ställs högre krav på vattenverk och ledningsnät. Vattenverkens kapacitet att rena och leverera dricksvatten

behöver därför motsvara en ökad efterfrågan för att vattenbrist inte ska uppstå. Detta gäller både på kort sikt i perioder av torka, och på lång sikt när efterfrågan ökar som ett resultat av befolkningstillväxten. EU:s ramdirektiv för vatten kräver att erforderligt skydd säkerställs för de vattenförekomster som används eller som är avsedda att användas i framtiden för uttag av dricksvatten, i syfte att undvika försämring av kvalitet. Detta innebär i praktiken att vattenresurserna behöver ha ett aktuellt vattenskyddsområde och ändamålsenliga skyddsföreskrifter, och att det är av stor vikt att föreskrifterna efterlevs i planering och utveckling. Den regionala vattenförsörjningsplanen utgör en del av arbetet med EU:s ramdirektiv för vatten.

Förhållningssätt för att främja en robust vattenförsörjning

- Värna och behåll vattenverk av regional betydelse.
- Skydda yt- och grundvattentäkter med omgivande markområden mot påverkan och utsläpp i enlighet med den regionala vattenförsörjningsplanen.
- Trygga långsiktigt god hushållning med vatten vid planering av ny bebyggelse som riskerar att påverka yt- och grundvatten. Förlust av viktiga funktioner och värden behöver kompenseras med lämpliga åtgärder.

- Inrätta vid behov ytterligare vattenskyddsområden för att säkerställa den långsiktiga regionala och lokala vattenförsörjningen i enlighet med den regionala vattenförsörjningsplanen.

Reningsverk

I de regionala avloppsreningsverken går det att effektivt rena avloppsvatten från nästan alla kommuner i Stockholmsregionen, men befolkningstillväxt och kommande bebyggelseutveckling innebär tillsammans med ökade miljökrav att kapaciteten behöver öka och avloppsreningen förnyas och utvecklas. Pågående revidering av EU:s avloppsdirektiv kommer också att förändra förutsättningarna för länets avloppsrening och påverka hur vårt avloppsvatten kan hanteras framöver.

Förhållningssätt för att upprätthålla och utveckla reningsverkens funktion

- Värna och behåll reningsverk av regional betydelse.
- Beakta behovet av ökad kapacitet och behovet av en fortsatt utveckling av de regionala reningsverken vid större exploateringar.
- Lokalisera nya anläggningar i lägen som möjliggör en integrering av avloppshanteringen med fjärrvärme- och biogasproduktionen.

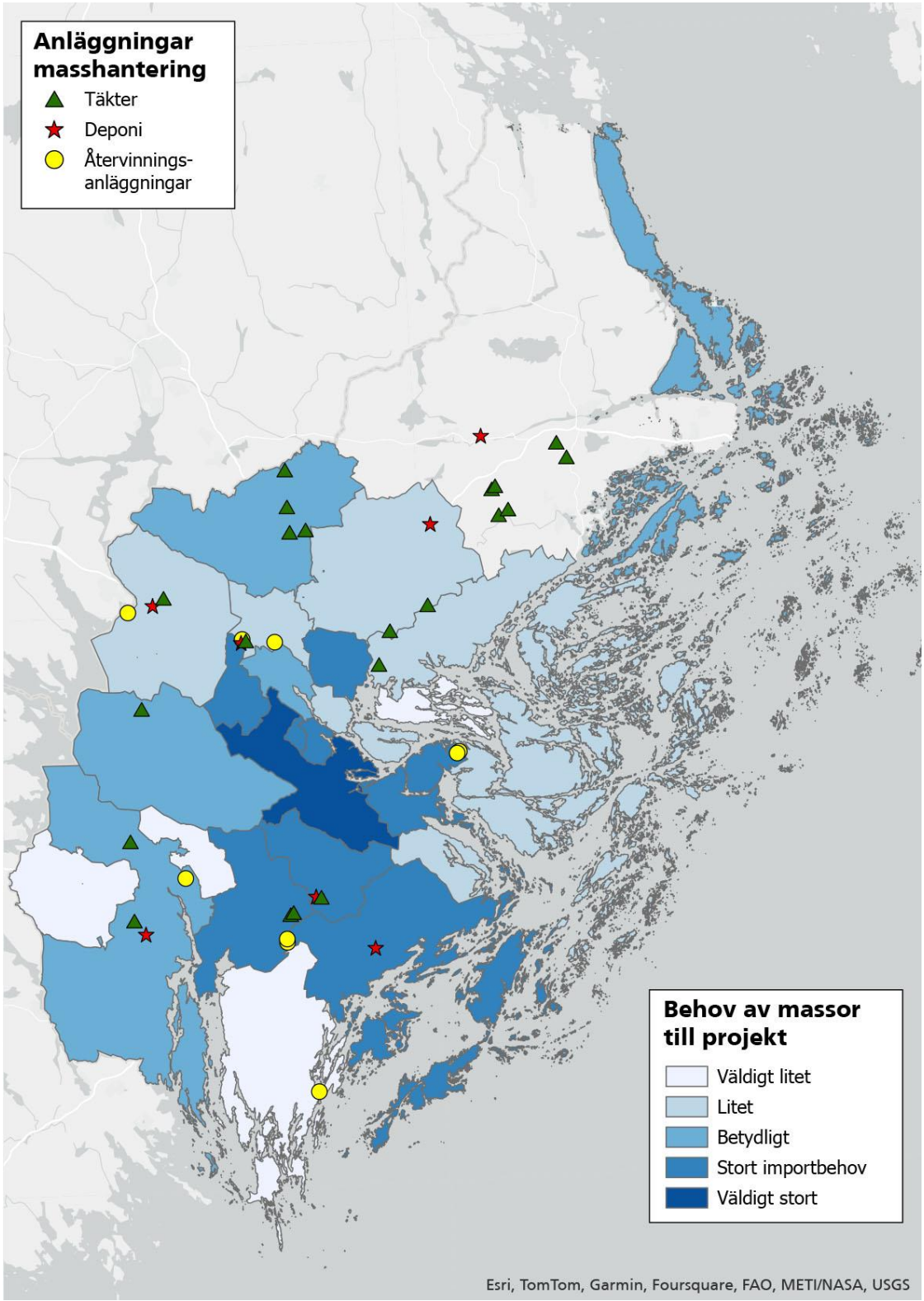
Masshantering

Utvecklingen av bebyggelse och infrastruktur i länet är beroende av berg- och grusmaterial för konstruktions- och markförberedande arbeten. Stora byggprojekt ger även upphov till olika typer av schaktmassor. De stora täkterna förser bygg- och anläggningssektorn med ballastråvara. Ofta hanteras också olika slags massor som sprängsten och schaktmassor från byggen för återanvändning, vidareförädling och återvinning. Anläggningar för sådana verksamheter är ytkrävande och kan vara störande för omgivningen. Täkter och materialterminaler ligger i allmänhet långt från regioncentrum och regionala stadskärnor där många stora bygg- och anläggningsprojekt utvecklas och planeras, vilket leder till långa och tunga transporter med lastbil.

Förhållningssätt för att säkra en effektiv masshantering

- Säkra befintliga centralt belägna materialterminaler i anslutning till stora utbyggnadsområden samt större infrastrukturprojekt för att minska behovet av transporter i enlighet med strategin för hantering av massor i Stockholmsregionen.
- Säkra befintliga regionala ballastterminaler med hamn- och järnvägslägen.
- Säkerställ skyddsavstånd med hänsyn till buller och andra störningar vid utbyggnad av nya täkt- och masshanteringsanläggningar.

Figur 17. Karta som visar behov av massor (exempelvis utfyllnadsmaterial) fram till 2030 fördelat per kommun. Störst behov har Stockholms stad. Kartan visar även var det finns masshanteringsanläggningar belägna i Stockholms län. Det kan vara täkter, deponier och anläggningar där massor hanteras, exempelvis lagras eller krossas. Källa: Strategi för hantering av massor i Stockholms län, 2023, egen bearbetning.

Kapitel 5. Gemensam kraftsamling för Stockholmsregionens utveckling

Visionen om att *Stockholmsregionen ska vara Europas mest attraktiva och hållbara storstadsregion att bo, leva och verka i* är ambitiös. Som regionala aktörer har vi alla olika verktyg och möjligheter att bidra till visionen och till utvecklingen mot att vara *en jämlik och inkluderande region med god livsmiljö, en stark tillväxt- och kunskapsregion* samt *en robust region utan klimatpåverkande utsläpp*. För att lyckas krävs en gemensam kraftsamling av Stockholmsregionens aktörer. Genom tydliga ramar och gemensamma mål och prioriteringar ökar förutsättningarna för oss regionala aktörer att bidra till Stockholmsregionens utveckling utifrån våra olika roller och verksamheter.

Delat regionalt ledarskap

Ingen aktör har ensam rådighet i regionala frågor och nyckeln till ett delat ledarskap är samsyn, samverkan och samarbete. Det gäller såväl kring regionens styrkor, utmaningar och mål som vad vi tillsammans väljer att prioritera för att driva utvecklingen framåt och för att Stockholmsregionen fortsatt ska stå sig stark i konkurrensen med andra europeiska storstadsregioner.

Vi behöver föra en konstruktiv dialog och vara tydliga med *vad* och *hur* respektive aktör kan bidra när den regionala utvecklingsplanen ska omsättas i praktiken – från tidiga idéer och faktisk planering, till spaden i marken, daglig drift och funktion.

Figur 18: Ingen aktör har ensam rådighet i regionala frågor och nyckeln till ett delat ledarskap är samsyn, samverkan och samarbete. Genom tydliga ramar och gemensamma mål och prioriteringar ökar möjligheten att bidra till Stockholmsregionens utveckling utifrån våra olika roller och verksamheter.

Kraftsamling kräver samsyn och ständig dialog

Tydliga och systematiska arbetssätt och samverkansformer är avgörande för att vi aktörer ska kunna kraftsamla kring viktiga frågor. Bland annat behöver vi öppna upp för dialog mellan fler intressenter och utmana oss själva och varandra i ambitionen att utveckla hela Stockholmsregionen. Hur kan vi vara modiga och vidga våra perspektiv? Pröva det outforskade? Hitta nya lösningar genom nya sätt att samarbeta kring genomförandet?

Förslag till strukturerad samverkansprocess

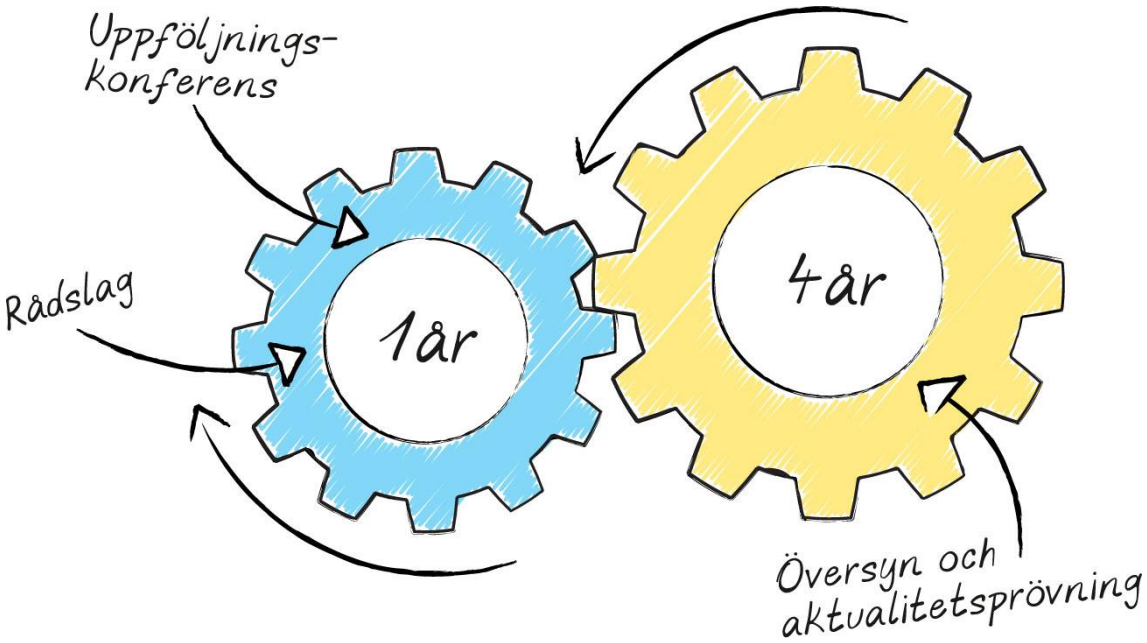
För att uppnå full nytta och effekt i genomförandet av utvecklingsplanen, vill Region Stockholm skapa en strukturerad process för samverkan och dialog på flera nivåer. Samsyn på högsta ledningsnivå är en viktig förutsättning, men för att processen ska vara framgångsrik behöver den inkludera alla nivåer – från den politiska och högsta tjänstepersonnivån till handläggare och medarbetare. Region Stockholm föreslår därför en formaliserad process för samverkan, med kontinuerlig dialog över året och med ett arbetssätt där aktiviteter och insatser anpassas utifrån förändrade förutsättningar och behov. Processen följer en årlig cykel med en större regional konferens som följs upp av ett regionalt rådslag eller liknande.

Den årligt återkommande konferensen utgår från uppföljningen av den regionala utvecklingsplanen som visar hur Stockholmsregionen utvecklas i förhållande till utvecklingsplanens mål. Konferensen vänder sig till en bred målgrupp av regionala aktörer, i syfte att lyfta flera perspektiv och visa på konkreta insatser som leder arbetet framåt. För att viktiga frågor ska få genomslag, vänder sig det efterföljande regionala rådslaget till representanter på politisk och/eller högsta ledningsnivå. Rådslaget diskuterar prioriteringar och enar aktörerna kring olika insatser som under kommande år ska leda utvecklingen mot målen i den regionala utvecklingsplanen. Rådslaget kan komma överens om att utveckla nya arenor eller andra samverkansplattformar kopplat till specifika frågor eller områden, eller skapa andra former av samverkan och samhandling utifrån identifierade behov.

Förslag på frågeställningar som skulle kunna diskuteras under ett regionalt rådslag är:

- Vilka gemensamma prioriteringar ska vi lägga extra fokus på under kommande år?
- Vilka regionala strategier, genomförandeplaner, planeringsunderlag och kunskapsunderlag behöver tas fram för olika områden de kommande åren?
- Hur fördelar vi ansvaret och deltagandet i Stockholmsregionen när det gäller olika insatser och aktiviteter?

Figur 19. Med en strukturerad och årligt återkommande dialog kopplad till planen stärks genomförandet, samtidigt som aktualitetsarbetet underlättas eftersom processen föreslås utformas med hänsyn till en fyraårig cykel.

Rådslag
En strukturerad dialog där syftet är att skapa förutsättningar för samsyn, samverkan och samarbete.

Region Stockholms roll i genomförandet

Region Stockholms arbete med regional utvecklingsplanering utgår från fyra ansvarsområden, som syftar till att stödja och stärka genomförandet såväl inom Region Stockholms olika verksamheter som hos övriga aktörer i Stockholmsregionen:

- Finansiering
- Strategier och planer
- Kunskap och kompetens
- Påverkan

Samtidigt stödjer Region Stockholms alla verksamheter på olika sätt den regionala utvecklingen och genomförandet av den regionala utvecklingsplanen. Exempelvis utgår den långsiktiga planeringen av kollektivtrafiken från det regionala trafikförsörjningsprogrammet och Kollektivtrafikplan 2050, som båda syftar till att bidra till att uppnå den regionala utvecklingsplanens mål och vision. Likaså förtydligar Kulturstrategi för Stockholmsregionen hur arbetet med konst och kultur bör bedrivas för att nå visionen och målen för Stockholmsregionens långsiktiga utveckling. Hälso- och sjukvården

bidrar på flera olika sätt till regional utveckling, inte minst genom folkhälsoarbete och arbetet med en jämlik och sammanhållen vård.

Finansiering

Regional, nationell och europeisk finansiering är avgörande för att Region Stockholm ska kunna initiera och genomföra initiativ som leder mot mål och inriktningar i den regionala utvecklingsplanen. Arbete med olika program kopplade till de europeiska strukturfonderna tar stöd i den regionala utvecklingsplanen, liksom fördelningen av statliga utvecklingsmedel, särskilda statliga utlysningar och regionala projektmedel. ”Länsplan för transportinfrastruktur” medfinansierar utvecklingen av Stockholmsregionens väg-, spår- och cykelinfrastruktur.

Strategier och planer

Underliggande strategier, vägledningar, handlingsplaner och riktlinjer inom olika sakområden är en viktig del i Region Stockholms bidrag till den regionala utvecklingen. Dessa tas fram på eget initiativ eller i samverkan med andra aktörer och syftar till att utveckla, förtydliga och konkretisera olika sakfrågor samt ge ytterligare vägledning och stöd i genomförandet. En del av dessa fungerar också som styrdokument i Region Stockholms egen verksamhet.

Kunskap och kompetens

Genom att initiera, ta fram och dela kunskapsunderlag och statistiska underlag bidrar Region Stockholm till utvecklingen av regionala perspektiv i samhällsplaneringen. Region Stockholm har också ett särskilt uppdrag att utreda och lämna underlag kring frågor av betydelse för Stockholmsregionens fysiska miljö. Underlagen stärker bland annat kunskapen om regionens nuläge, behov och utmaningar inom olika områden. Kunskapen delar och vidareutvecklar vi regelbundet i dialoger, seminarier, workshops och lärandeträffar.

Påverkan

Påverkansarbete på flera nivåer är ett långsiktigt och viktigt uppdrag för att utvecklingsplanen ska få genomslag. Region Stockholm är både en samlande och en pådrivande kraft, och kan i samverkan och dialog med kommuner, näringsliv, civilsamhälle och andra intressenter driva och påverka frågor på nationell och internationell nivå. Genom att engagera olika aktörer och bygga starka relationer baserade på samsyn och gemensam förståelse, skapar vi tillsammans synlighet för regionalt viktiga frågor och möjligheter till aktiv påverkan på olika nivåer. Region Stockholm verkar också för att den regionala utvecklingsplanen ska få genomslag på kommunal och statlig nivå, bland annat genom att formellt yttra sig kring kommunala översiktsplaner, riktlinjer för bostadsförsörjning och kommunala näringslivsstrategier samt statliga väg- och järnvägsplaner med mera.

Kapitel 6. Lärande och uppföljning för en mer kraftfull och hållbar utveckling

Delade erfarenheter och lärande leder oss framåt

Ett gemensamt lärande och kontinuerligt utbyte av erfarenheter och kunskap mellan olika regionala aktörer är viktigt i arbetet med att stärka genomförandet av den regionala utvecklingsplanen. Ett gemensamt lärande kan handla om såväl kunskapsutveckling i olika sakfrågor som processer som stärker samhandling, tvärsektoriell samordning och flernivåstyrning. För att alla aktörer ska ha förutsättningar att lära av varandra, krävs strukturerade arbetssätt och processer med tydliga hållpunkter. Detta sker dels genom effektiva nätverk där aktörernas specifika kompetens och kunskapsområden tas tillvara, och där vi utbyter erfarenheter och delar information från olika regionala arenor och samverkansplattformar. Det sker även genom systematisk och löpande uppföljning av utvecklingen kopplad till planens vision och övergripande mål.

Det regionala samarbetet kring lärande behöver löpande utvecklas och stärkas. Samverkan mellan akademin och andra regionala aktörer är särskilt viktig för det gemensamma lärandet genom kunskaps- och metodutveckling. Kommunikation och kunskapsspridning är viktiga delar som ytterligare ökar möjligheterna till lärande. Här är den årliga kontinuerliga uppföljningen av den regionala utvecklingsplanen en viktig utgångspunkt.

Uppföljning av den regionala utvecklingsplanen

För att veta om Stockholmsregionen är på väg åt rätt håll behöver vi kontinuerligt följa upp hur utvecklingen går i förhållande till planens mål och prioriteringar. Att arbeta systematiskt med uppföljning är samtidigt en del av det gemensamma lärandet och kan också utgöra en viktig del i regionala aktörers styr- och ledningsprocesser. Med utgångspunkt i statistik och analyser utforskas frågor som: Vad betyder resultatet av uppföljningen för oss och för Stockholmsregionen i stort? Hur kan det förklaras, vad ligger bakom? Drar alla aktörer samma slutsatser av resultatet eller är det något som skiljer? Vilka insatser och aktiviteter kan vi, i samverkan eller enskilt, behöva utveckla eller justera för större effekt i genomförandet?

Den årliga uppföljningen ska ligga till grund för en fortsatt systematisk kunskapsutveckling i det regionala utvecklingsarbetet. Formerna för en gemensam analys av uppföljningens resultat behöver utvecklas för att ta tillvara kunskap från olika aktörer. Detta föreslås ske genom förslaget till strukturerad samverkansprocess med årligt återkommande konferens och rådslag. En gemensam analys är grunden för en stark och resultatinriktad samverkan kring genomförandet av den regionala utvecklingsplanen.

Process för uppföljning

Uppföljningen genomförs en gång per år av Region Stockholm och utgår från de långsiktiga och kvalitativa målen i planen. För att få en helhetsbild av Stockholmsregionens utveckling analyseras dessutom ett antal kvantitativa indikatorer. Genom att inte inkludera indikatorerna som en del i den regionala utvecklingsplanen, kan indikatorerna justeras och kompletteras i takt med att vi får tillgång till nya och bättre datakällor.

Målen i den regionala utvecklingsplanen (se kapitel 3) följs upp genom mätbara indikatorer med målvärde specificerade för år 2040 samt kompletterande mått. Indikatorerna med målvärde för 2040 bidrar till att sätta ambitionsnivåer för arbete mot måluppfyllnad. Indikatorernas målvärden är inte mål i sig utan de anger ambitionsnivå och riktning för arbetet inom målområdet. Utfallet ger en indikation, men inte en helhetsbild av hur läget i Stockholmsregionen ser ut i förhållande till måluppfyllnad. Det behövs alltså fler insatser och åtgärdsområden än de som anges av indikatorerna för att nå måluppfyllelse.

För varje mål följer därför ofta ett eller flera kompletterande mått som del i en samlad uppföljning. Måtten anges inte med målvärden utan de är intressanta att följa som trend. De fungerar som komplement till redovisade indikatorer för att ge en bredare bild av måluppfyllnad. I den samlade uppföljningen kan indikatorer och mått också brytas ner på en mer detaljerad nivå, för att det ska gå att studera skillnader och likheter mellan exempelvis geografiska områden och målgrupper. Syftet med uppföljningen är att ge regionens aktörer en övergripande bild av den regionala utvecklingen.

Målen i den regionala utvecklingsplanen följs upp årligen av Region Stockholm. Förslag på indikatorer samt hur dessa kopplar till målen i den nya regionala utvecklingsplanen presenteras i granskningsskedet, preliminärt våren 2025.

I gällande regional utvecklingsplan RUFS 2050 finns fyra mål och 16 delmål med målvärden avseende år 2030. Dessa följs upp årligen och redovisas tillsammans med annan statistik och kartläggningar i rapporten Läget i Stockholmsregionen. Gällande delmål beskrivs på nästa sida och utgör ett underlag för framtagande av indikatorer till kommande regionala utvecklingsplan.

RUFS 2050 – delmål för år 2030

Mål 1. En tillgänglig region med god livsmiljö

1. Minst 22 000 bostäder per år behöver tillkomma.
2. Kollektivtrafikens restid mellan regionala stadskärnor, och till Arlanda flygplats, ska vara konkurrenskraftig med bilens restid.
3. Andelen av länets invånare som upplever besvär av trafikbuller och dålig luftkvalitet ska inte öka.
4. Minst 95 procent av ny bebyggelse bör tillkomma i regionens relativt sett mest tillgängliga lägen.

Mål 2. En öppen, jämställd, jämlik och inkluderande region

1. Skillnaderna i förväntad medellivslängd mellan olika socioekonomiska grupper och kommuner i länet ska minska och medellivslängden ska öka för samtliga.
2. Förvärvsfrekvensen hos befolkningen mellan 20–64 år ska vara väl över 80 procent för både kvinnor och män, och gapet mellan inrikes- och utrikesfödda ska minska.
3. Andelen gymnasieelever som inom tre år fullföljer utbildningen och får en gymnasieexamen ska vara högre än 80 procent, och skillnaderna mellan gymnasieskolorna och länets olika kommuner ska minska.
4. Andelen som känner tillit till sina grannar ska öka och otrygghetens påverkan på livskvaliteten och invånares utsatthet för våldsbrott ska minska.

Mål 3. En ledande tillväxt- och kunskapsregion

1. Andelen sysselsatta med högre utbildning, respektive sysselsatta inom kunskapsintensiva yrken ska vara minst 55 procent för både kvinnor och män.
2. Antalet nystartade företag ska öka till 18 per 1 000 invånare.
3. Privata och offentliga investeringar i forskning och utveckling (FoU) ska uppgå till minst 4,5 procent av bruttoregionalprodukten.
4. Samtliga invånare, företagare och offentlig sektor ska ha tillgång till fast och mobil bredbandsuppkoppling med höga överföringshastigheter.

Mål 4. En resurseffektiv och resilient region utan klimatpåverkande utsläpp

1. De årliga direkta utsläppen av växthusgaser ska vara mindre än 1,5 ton per invånare och utsläppen av växthusgaser ur ett konsumtionsperspektiv ska halveras.
2. Den årliga energianvändningen per invånare ska minska kontinuerligt till under 16 MWh, och regionens energiproduktion ska vara 100 procent förnybar.
3. Kollektivtrafikens andel av de motoriserade resorna ska öka med fem procentenheter i jämförelse med 2015, och minst 70 procent av alla resor inom länet ska ske med gång, cykel och kollektivtrafik, och cykelandelen ska vara 20 procent i enlighet med den regionala cykelplanen.
4. Hushållsavfallet ska ha minskat till högst 360 kg per person och år och minst 70 procent, inklusive matavfallet, ska materialåtervinnas.

Kapitel 7. Påverkan och konsekvenser av den regionala utvecklingsplanen

Parallellt med processen att ta fram samrådsförslaget till en ny regional utvecklingsplan görs en konsekvensbedömning. Konsekvensbedömningen genomförs med de tre hållbarhetsperspektiven som utgångspunkt – ekologiskt, socialt och ekonomiskt. I konsekvensbeskrivningen integreras en strategisk miljöbedömning enligt miljöbalken. Se även Samlad konsekvensbedömning, Bilaga till samrådsförslag för ny regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen.

Utgångspunkt

Samrådsförslaget till ny regional utvecklingsplan har 2060 som målår och är brett och generellt formulerat. Detta får till följd att det är svårt dels att bedöma vilka konsekvenser planen får, dels att beskriva dessa mer ingående. Bedömningen av planförslagets konsekvenser kommer av nödvändighet därför att vara mycket övergripande i samrådsförslaget, och successivt bli mer detaljerad i takt med att planhandlingen färdigställs.

Arbetet med att bedöma vilka konsekvenser planförslaget för med sig fortsätter som en integrerad del i processen för att ta fram en ny regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen och är ett kontinuerligt arbete för att identifiera behovet av utveckling, justering och fördjupning i förslaget. Ett viktigt inspel i detta är de synpunkter som kommer in från Stockholmsregionens aktörer under samrådet.

Målkonflikter

Så här långt identifierar konsekvensbedömningen ett antal målkonflikter som kan ha avgörande konsekvenser för att nå visionen i den regionala utvecklingsplanen. Dessa behöver tas om hand såväl i det fortsatta arbetet med planförslaget som i det faktiska genomförandet.

Planförslaget innehåller både prioriteringar för att minska Stockholmsregionens klimatpåverkan och därmed nå nettonollutsläpp, och prioriteringar som förordar expansion på flera områden i takt med att regionen växer. Planförslaget skulle bättre kunna beskriva den målkonflikt som uppstår när tillgången på bostäder och utvecklingen av infrastruktur ska prioriteras samtidigt som regionens klimatpåverkan ska minska.

Omställningen till fossilfrihet har betydande påverkan på transporter både inom och utanför Stockholmsregionens gränser. Planförslaget skulle bättre kunna beskriva de målkonflikter som uppstår när prioriteringar som leder till internationell tillgänglighet, främst med flyg, är en förutsättning för tillväxt och besöksnäring i regionen.

Planförslaget innehåller prioriteringar för att öka tillgängligheten till bland annat välfärdstjänster, service, bostäder, rekreation och kollektivtrafik, utan att problematisera det faktum att de offentliga och privata ekonomiska resurserna är begränsade. Detta innebär att genomförandet av planens prioriteringar är svårbedömda och att många svåra avvägningar behöver göras i efterföljande planering.

Genomförbarhet

En regionplan kan inte hantera alla kommunala och lokala intressen, och ytterligare avvägningar måste därför göras i efterföljande planering. På regional nivå handlar det om att peka på inriktningar och övergripande avvägningar mellan olika intressen och förhållningssätt som ska användas som vägledning i den efterföljande planeringen, samt att redovisa övergripande geografiska regionala avvägningar.

För att planförslaget ska få genomslag i efterföljande planering behöver Stockholmsregionens aktörer arbeta i enlighet med mål och prioriteringar. Planförslaget behöver därmed tydligt redogöra för en riktning som Stockholmsregionens aktörer kan ställa sig bakom. Konsekvensbedömningen av utvecklingsplanens genomförbarhet försvåras av att samrådsförslaget är generellt skrivet och har breda mål och prioriteringar. Fördelen är att många aktörer kan ställa sig bakom utvecklingsplanen, nackdelen är att svåra avvägningar och målkonflikter behöver hanteras i den efterföljande planeringen.

Planförslagets genomförbarhet är starkt beroende av samsyn hos de regionala aktörerna och en gemensam kraftsamling kring regionala inriktningar, mål och prioriteringar. Det är först i den efterföljande planeringen som intentionerna i planförslaget får genomslag, till exempel i kommunernas översiktsplanering.

Ord och begrepp

Allmänt intresse

Allmänna intressen beskrivs i plan- och bygglagen (2010:900, kap 2) och är bland annat natur- och kulturaspekter, utformningen av bebyggelse samt vissa bestämmelser i miljöbalken. Kommunerna ska ta hänsyn till de allmänna intressena vid planläggning och lovgivning, liksom till regionplaneorganet vid regionplanering. Vissa av de allmänna intressena har även pekats ut som riksintressen.

Bastrafik

Bastrafik beskriver trafiken mellan replipunkter och kärnöar i skärgården. Från kärnöar ska det vara möjligt att göra dagliga arbets- och skolresor samt resor till kommuncentrum med tillgång till samhällsservice året runt.

Blåstruktur

Blåstrukturen är den sammanlagda ytan av vatten inom ett geografiskt område och består både av synligt vatten, till exempel Mälaren och Östersjön, och av grundvatten och avrinningsområden som inte är synliga i dagen. Blåstrukturen är viktig för såväl dricksvattenförsörjning som andra ekosystemtjänster, bland annat rekreation, transporter och olika vattenanknutna näringar.

BRP – bruttoregionprodukt

Bruttoregionprodukt (BRP) är den regionala motsvarigheten till det nationella måttet bruttonationalprodukt (BNP). BRP är det samlade värdet av alla producerade varor och tjänster i en region under ett år. BRP visar hur stor produktionen är räknat i kronor. (Källa: Regionfakta.com)

Civil beredskap

Samlingsbegrepp för åtgärder som används vid krisberedskap och civilt försvar. Civil beredskap beskriver arbetet för att förbereda och stärka samhällets generella motståndskraft mot olika kriser, medan civilförsvar handlar om att hantera och skydda befolkningen i händelse av allvarliga hot och kriser.

Ekosystemtjänster

Produkter och tjänster som naturen skapar och som människor nyttjar. De brukar delas in i fyra huvudkategorier: producerande (mat och råvaror etcetera), kulturella (till exempel naturupplevelser), reglerande (vattenrening etcetera) och pollinering samt understödjande (biologisk mångfald och det hydrologiska kretsloppet med mera).

Framskrivningar

En beräkning av den genomsnittliga framtida utvecklingen av befolkningsmängden fram till ett visst år utifrån att parametrar som födelsetal, dödstal, inflyttning och utflyttning följer vissa mönster. Befolkningsframskrivningar skiljer sig från befolkningsprognoser, som beräknar den framtida befolkningen per år och som även kan ta hänsyn till hur förändringsfaktorer som bostadsbyggande och konjunktursvängningar påverkar utvecklingen. Framskrivningar görs också för ekonomisk utveckling och sysselsättning.

Förnybar energiproduktion

Förnybar energiproduktion är energi som kommer från naturliga källor som sol, vind, vatten och biomassa, och som förnyas kontinuerligt. Vissa av dem är väderberoende vilket gör att vi inte kan bestämma när och hur mycket energi som produceras.

Gestaltad livsmiljö

Utformning och struktur av den fysiska miljön där människor bor, arbetar och rör sig kallas gestaltad livsmiljö. Begreppet används ofta värderande för att beskriva vikten av att skapa städer och regioner som är attraktiva, hållbara och anpassade till framtida utmaningar.

Hållbar tillväxt

Hållbar tillväxt handlar om tillväxt som inte endast är ekonomiskt hållbar utan även skapar förutsättningar för ekologisk och social hållbarhet. Inte minst att motverka arbetslöshet och minska utanförskap. Innovationsdriven tillväxt kan driva på den gröna omställningen genom utveckling av ny teknik, nya produkter och nya tjänster.

Hållbara transporter

Hållbara transporter har låg ekonomisk, social och miljömässig kostnad och ska främja en balanserad och långsiktigt hållbar mobilitet. Det kan handla om exempelvis förändrade resvanor, minskat resande, förbättrad energieffektivitet i bränslen och fordon och jämlik tillgänglighet.

Innovationshubb

Ett konkret sätt för storföretag att börja samarbeta med kreativa och snabbrörliga startups eller scaleups är att etablera en så kallad ”innovationshubb”.

Innovationsekosystem eller ekosystem för innovation

Ekosystemet för innovation utgörs av fler sammankopplade aktörer – offentliga, civilsamhället, näringslivet, akademi, individuella entreprenörer med flera. Framgångsfaktorn uppstår när dessa jobbar tillsammans. Varje uppsättning ihopkopplade aktörer utgör ett eget ekosystem och i Sverige kan man därför säga att vi har lokala, regionala och ett nationellt ekosystem som i sin tur är kopplat till flera globala ekosystem. Ett innovationsekosystem består av olika aktörer, relationer och resurser som alla spelar en roll för att ta en bra idé till transformativ påverkan i skala. Effekten av varje del inom innovationsekosystemet är beroende av andra delar av systemet (exempelvis är entreprenörer beroende av att kunna få tillgång till finansiering) En förändring av en del av innovationsekosystemet leder till förändringar i andra delar av innovationsekosystemet. (Källa: SISP)

Kolsänka

Markområde där det sker ett större naturligt upptag av växthusgaser från atmosfären än vad som avges.

Kolfångst

När koldioxid fångas upp och avskiljs från övriga rökgaser som bildas vid förbränning, vilket kan göras med olika tekniker.

Life science

Ett brett och tvärvetenskapligt område inom forskning och akademi som studerar hälsa och sjukdomar genom integrering av olika discipliner inom medicin, biologi och teknik. Kan bland annat innefatta medicin, biomedicin, läkemedel, molekylärteknik, genetik och miljömedicin.

Livsvillkor

Livsvillkor beskriver människors förmågor att leva fullgoda liv. Begreppet används i många sammanhang, bland annat kopplat till folkhälsa, hälsans bestämningsfaktorer och social hållbarhet. Ofta ingår faktorer som arbete, utbildning och boende. I Region Stockholms livskvalitetindex är livsvillkor definierat som ”de resurser, relationer och förhållanden som påverkar individers (och gruppers) förutsättningar att fullt ut kunna utveckla sina förmågor (kapaciteter)”.

Hälsans bestämningsfaktorer

Med hälsans bestämningsfaktorer avses att människors hälsa påverkas av en mängd faktorer som på olika sätt samspelar med varandra under hela livet. En del bestämningsfaktorer kan påverkas av individen, så som matvanor och fysisk aktivitet, men även i viss mån våra sociala nätverk. Många bestämningsfaktorer är av mer strukturell karaktär och därmed möjliga att påverka genom politiska beslut. Det gäller till exempel utbildning, försörjning, boende och den fysiska miljön, men också möjlighet till inflytande och delaktighet i samhället. Även övergripande samhällsfaktorer som miljö, klimat, kultur och samhällsekonomi är bestämningsfaktorer för hälsa.

Mellankommunal fråga

Frågor om mark- eller vattenanvändning som angår två eller fler kommuner och som behöver utredas och planeras gemensamt är mellankommunala. Den regionala utvecklingsplanen hanterar mellankommunala frågor utifrån regionplaneringens definition i plan- och bygglagen (2010:900, kap 7).

Planerbar energiproduktion

Planerbar energiproduktion är energikällor där vi kan bestämma när och hur mycket energi som ska produceras. Exempel på dessa är kärnkraft, vattenkraft och fjärrvärmeverk/kraftvärmeverk (fjärrvärmeverk som även kan producera el).

Regional utvecklingsplan

Den regionala utvecklingsplanen är både en regional utvecklingsstrategi, RUS, i enighet med lagen om regionalt utvecklingsansvar (SFS 2010:630) och en regionplan i enighet med plan- och bygglagen (SFS 2010:900) och är upprättad med stöd i dessa lagar.

Replipunkt

Strategiska bytespunkter för resor med kollektivtrafik mellan kärnöar, kommuncentrum och den centrala regionkärnan. De utgör viktiga länkar för person- och

godstransporter till och från kärnöarna samt tillgodoser behoven av pendlingsmöjligheter för såväl båt som bil.

Resiliens

Förmåga att snabbt återhämta sig från störningar och hantera oväntade händelser.

Riksintressen

Områden av riksintresse är statliga intressen av nationell betydelse och omfattas av länsstyrelsens tillsynsansvar enligt plan- och bygglagen (2010:900).

Robusthet

Förmåga att fortsätta fungera även om en del av systemet misslyckas eller går sönder.

RUFS 2050

Den nu gällande regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen med målår 2050, förkortas RUFS 2050.

RUS – regional utvecklingsstrategi

RUS återfinns i förordningen (2017:583) om regionalt tillväxtarbete. Den regionala utvecklingsstrategin ska enligt §8 vara en samlad och sektorsövergripande strategi för det regionala tillväxtarbetet i ett eller flera län och innehålla mål och långsiktiga prioriteringar för detsamma.

Samhällsservice

Tjänster och verksamheter som tillhandahålls av samhället för att möta invånarnas behov och för att förbättra livskvaliteten. Exempel på detta är: polis, kollektivtrafik, kommersiell service, kommersiellt kultur- och idrottsutbud, kommunal service som sophantering med mera.

SME eller SMF företag

Små- och medelstora företag med under 250 anställda.

Scaleup

Ett scaleup-bolag är ett företag som haft en genomsnittlig vinst på 20 procent de tre senaste åren med minst tio anställda enligt OECD. En annan beskrivning är att scaleup-bolag befinner sig i tillväxtfas.

Smart specialisering

Strategi och metod inom regional utveckling som syftar till att identifiera och fokusera på områden där en region har specifika styrkor och konkurrensfördelar. Det är en metod för att öka Stockholmsregionens innovationskapacitet och ekonomiska tillväxt genom att koncentrera resurser och insatser på områden där regionen har potential att vara ledande och konkurrenskraftig.

Stockholmsregionens aktörer

Med Stockholmsregionens aktörer menas samtliga aktörer som medverkar till regionens utveckling exempelvis kommuner, näringsliv, civilsamhälle och myndigheter.

Styrkeområden

En sektor eller specialiseringsområde där en organisation, region eller nation har specifika styrkor, kompetenser eller fördelar jämfört med andra. Att identifiera och utveckla styrkeområden är ofta en del av strategisk planering och ekonomisk utveckling för att skapa konkurrensfördelar och främja hållbar tillväxt. *Stockholmsregionens styrkeområden - Nuläge och utveckling 2010–2021*

Unicorn

Beteckning på nystartat företag (start-up-bolag) med ett börsvärde på över en miljard dollar. Några exempel på svenska unicorn-företag är Skype, Klarna, Spotify, Mojang, Truecaller, Instabox, Kry, Northvolt och Einride.

Källor

Bostadsförsörjning

Efterfrågan på nya bostäder i Stockholmsregionen. En skattning av vad hushållen kan och vill efterfråga. Tillväxt- och regionplaneförvaltningen, Region Stockholm (2020). regionstockholm.se/4907af/contentassets/43537ece51a840f29cdfb12f191ef639/efterfragan-pa-nya-bostader-i-stockholms-regionen/

Flyttkedjor – En litteraturöversikt över befintlig forskning om bostadsflyttkedjor. Tillväxt- och regionplaneförvaltningen, Region Stockholm (2018). Microsoft Word - flyttkedjor_forskning_om_bostadsflytt_181126.docx (regionstockholm.se)

Flyttstudie 2022. Regionledningskontoret, Region Stockholm (2022). regionstockholm.se/48fd10/contentassets/9ee4ea05765d4b9ca2d97034f3749e6b/flyttstudie/

Studie om behovet av studentbostäder. Region Stockholm (2023). Studie om behovet av studentbostäder (regionstockholm.se)

Hushållens tillgång till godtagbara bostäder i Stockholmsregionen. Region Stockholm (2021). Hushållens tillgång till godtagbara bostäder i Stockholmsregionen (regionstockholm.se)

Energiförsörjning

Elförsörjning i Stockholms län – En lägesbild av kapaciteten för samhällets elektrifiering. Regionalt elförsörjningsforum Stockholms län (2023). Elförsörjningen i Stockholms län - En lägesbild av kapaciteten för samhällets elektrifiering (regionstockholm.se)

Varför planera för elförsörjning? Ett kunskapsunderlag för planerare. Region Stockholm (2020). regionstockholm.se/49082d/contentassets/ee54e46c7f4347ff880a707bf79d6c91/handledning---kunskapsunderlag-for-planerare/?_t_id=u3G4-VDMGAJcAiTEGi2mgQ%3d%3d&_t_uuid=A0kBlNYWSRae-YuZIFPpBw&_t_q=Varför+planera+för+elförsörjning%3f+Ett+kunskapsunderlag&_t_tags=siteid%3a2766ae9f-98d2-4448-bd88-fd267971b483%2clanguage%3asv%2candquerymatch&_t_hit.id=RegionStockholm_Web_Features_General_ContentTypes_Media_DocumentMedia/_6a1283c9-7e9c-41a6-9204-903ae43a330b&_t_hit.pos=3

Försvar

Gemensam regional inriktning – Fredstida militärt värdlandsstöd. SamVerkan Stockholmsregionen. 2023. (PDF, ej digitalt tillgänglig)

Hållbarhet och klimat

Med skogen som mötesplats. Handlingsplan 2022–2025. Länsstyrelsen Stockholm (2023). Med skogen som mötesplats - Handlingsplan 2022–2025 (lansstyrelsen.se)

Kontrollstation 2022 – uppföljning av Klimatfärdplan 2050 för Stockholmsregionen. Regionledningskontoret, Region Stockholm (2022). Kontrollstation 2022 – uppföljning av Klimatfärdplan 2050 för Stockholmsregionen (regionstockholm.se)

Regional vattenförsörjningsplan för Stockholms län. En aktualisering avseende vattenförsörjningsplanens åtgärder har gjorts 2023. Länsstyrelsen Stockholm (2023). Regional vattenförsörjningsplan för Stockholms län (lansstyrelsen.se)

Strategi för hantering av massor i Stockholms län. Länsstyrelsen Stockholm (2023. Verksamhetsplan 2023 (regionstockholm.se)

Stockholms läns livsmedelsstrategi. Länsstyrelsen Stockholm, Region Stockholm och RLF Mälardalen (2019). DA_2019_16 (lansstyrelsen.se)

Hälsa

Folkhälsopolicy. God hälsa och minskade hälsoklyftor i befolkningen. Hälso- och sjukvårdsförvaltningen, Region Stockholm (2021). Folkhälsopolicy (regionstockholm.se)

Strategi för främjande av psykisk hälsa och välbefinnande samt förebyggande av psykisk ohälsa 2022–2030. Region Stockholm (2021). rs-2020-0457-strategi-for-framjande-av-psykisk-halsa-och-valbefinnande-samt-forebyggande-av-psykisk-ohalsa-20222030-1.pdf (regionstockholm.se)

Framtidsplan för hälso- och sjukvården – första steg i genomförandet. Stockholms läns landsting (2012). Rapport (regionstockholm.se)

Mål och strategisk inriktning för primärvården i Region Stockholm 2019–2025. Hälso- och sjukvårdsförvaltningen, Region Stockholm (2019). mal-och-strategisk-inriktning-for-primarvarden-2019-2025.pdf (regionstockholm.se)

Hälsa och vård 2040 – Slutrapport från långtidsutredningen. Hälso- och sjukvårdsförvaltningen, Region Stockholm (2022). slutrapport-fran-langtidsutredningen-halso--och-sjukvarden-2040-hsn-2021-2001.pdf (regionstockholm.se)

Folkhälsorapport 2023. Centrum för epidemiologi och samhällsmedicin, Region Stockholm (2023). Folkhälsorapport 2023 Stockholms län (folkhalsorapportstockholm.se)

Strategi för suicidprevention 2020. Hälso- och sjukvårdsförvaltningen, Region Stockholm (2020). Rapport (regionstockholm.se)

Fysisk aktivitets- och idrottsstrategi för Stockholmsregionen 2023. Region Stockholm (2023). Kulturförvaltningen - Region Stockholm

Handlingsplan för god och nära vård och omsorg i Stockholms län 2024–2030. Region Stockholm och Storstockholm – kommuner i samverkan (2023). handlingsplan-för-god-och-nära-vård-och-omsorg-i-stockholms-län-2024-2030.pdf (storsthlm.se)

Kultur och undervisning

Kulturstrategi för Stockholmsregionen 2018. Kulturförvaltningen, Stockholms läns landsting (2018). Styrande dokument (regionstockholm.se)

Folkbildningsstrategi för Stockholmsregionen 2022. Kulturförvaltningen, Region Stockholm (2022). Folkbildningsstrategi för Stockholmsregionen (regionstockholm.se)

Kulturmiljö

Regionalt kulturmiljöarbete i Stockholm – en kartläggning. Region Stockholm (2021). Rapport Regionalt kulturmiljöarbete_web_final.pdf (regionstockholm.se)

Landsbygd och skärgård

Landsbygds- och skärgårdsstrategi för Stockholmsregionen. Region Stockholm (2018). regionstockholm.se/490687/contentassets/ee9dd9e7bbfb4624b5248d0aa84bb6cf/landsbygds--och-skargardsstrategi-for-stockholmsregionen/?_t_id=u3G4-VDMGAJcAi-TEGi2mgQ%3d%3d&_t_uuid=uKIqwb-tT7uTywak-eEyTw&_t_q=landsbygd+och+skärgård&_t_tags=siteid%3a2766ae9f-98d2-4448-bd88-fd267971b483%2clanguage%3asv%2candquerymatch&_t_hit.id=RegionStockholm_Web_Features_General_ContentTypes_Media_DocumentMedia/_eee91808-be6c-4ae2-b45d-dfc68d5a2099&_t_hit.pos=2

Mobilitet, transporter och infrastruktur

Länsplan för regional transportinfrastruktur i Stockholms län 2022–2033. Regionledningskontoret, Region Stockholm (2021). Länsplan för regional transportinfrastruktur 2022 (regionstockholm.se)

Regional cykelplan för Stockholms län. Regionledningskontoret, Region Stockholm (2020). Regional cykelplan för Stockholms län (regionstockholm.se)

Kunskapssammanställning: Så kan andelen som reser med gång, cykel och kollektivtrafik öka. Delredovisning av budgetuppdrag om måluppfyllnad för trafik i Stockholmsregionen. Region Stockholm (2023). Kunskapssammanställning: Så kan andelen som reser med gång, cykel och kollektivtrafik öka (regionstockholm.se)

Kollektivtrafikplan 2050. Trafikförvaltningen, Region Stockholm (2021). untitled (regionstockholm.se)

Delrapport 2023. Trafiknämnden inklusive AB Storstockholms Lokaltrafik. Trafiknämnden, Region Stockholm (2023). Trafiknämnden (regionstockholm.se)

Åtgärdsvalsstudie. Kapacitetsbrister i järnvägssystemet i Stockholmsregionen inklusive följdeffekter av nya stambanor – Slutrapport för två uppdrag om utpekade brister i transportsystemet av järnvägen sträckan Järna – Stockholm C – Märsta/Arlanda – Myrbacken (länsgräns). Trafikverket (2021). RAPPORT_2021_122_Utpekade_brister_järnvägssystemet_Stockholm_210615_Slutversion (diva-portal.org)

Näringsliv

Näringslivs- och tillväxtstrategi för Stockholmsregionen. Regionledningskontoret, Region Stockholm (2021). Näringslivs- och tillväxt-strategi för Stockholmsregionen (regionstockholm.se)

Bilagor

1. Beräkning av demografiskt bostadsbehov i Stockholms län 2022–2060
   Bilaga till samrådsförslag för ny regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen

2. Samlad konsekvensbedömning
   Bilaga till samrådsförslag för ny regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen

Region Stockholm

Beräkning av demografiskt bostadsbehov i Stockholms regionen 2022–2060

Bilaga till samrådsförslag för ny regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen

Region Stockholm

Region Stockholm möjliggör en hållbar utveckling av Stockholmsregionen genom en regional utvecklingsplanering som grundas på kvalificerat underlag och analys. Genom samverkan och kommunikation bidrar vi till att regionens aktörer når en samsyn gällande regionens tillväxt och utveckling.

Region Stockholm tar initiativ till och skapar förutsättningar för att visioner, mål, strategier och åtaganden i den regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen, RUFS, kan förverkligas.

Citera gärna innehållet i rapporten men uppge alltid källan. Även kopiering av sidor i rapporten är tillåtet, förutsatt att källan anges och att spridning inte sker i kommersiellt syfte. Att återge bilder, foto, figurer och tabeller (digitalt eller analogt) är inte tillåtet utan särskilt medgivande.

Region Stockholm
Box 22550, 104 22 Stockholm
Besök: Lindhagensgatan 98
Telefon växel: 08-123 130 00
E-post: regionstockholm@regionstockholm.se
www.regionstockholm.se

Datum: april 2024
Diarienummer: 2024-0344

Grafisk form och produktion: Luxlucid

Innehåll

Sammanfattning **5**
Inledning **6**
Rapportens upplägg 7
Tillbakablick på bostadstillskottet i länet 8
Metod för att beräkna ett demografiskt bostadsbehov **11**
Rivningar, lediga bostäder och bostadsbuffert 12
Scenarier för befolkningsutvecklingen till 2040 och 2060 ..... **13**
Framskrivningar av länets befolkningsutveckling 13
Modellresultat 15
Bostadstillskott per kommun **17**

Sammanfattning

Regionalt bostadsbehov för Stockholmsregionen är ett underlag till samrådsförslaget för ny regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen. Underlagsrapporten beskriver beräkningsresultat för det demografiska bostadsbehovet i Stockholms län för tidsperioden 2022–2040–2060. Beräkningarna baseras på de befolkningsframskrivningar som Region Stockholm har tagit fram under 2023 (KRN 2023–0115) och görs utifrån tre olika scenarier – Låg, Bas och Hög. De senaste framskrivningarna över befolkningsutvecklingen innebär att tillväxttakten skrivs ned något i jämförelse med framskrivningarna som ligger till grund för bostadsbehovet i RUFS 2050. Detta beror främst på förändrade antaganden avseende migrationen till Sverige. Befolkningen i länet kommer dock att öka rätt kraftigt vilket ger ett fortsatt stort demografiskt bostadsbehov.

Metoden som har använts bygger på så kallade hushållskvoter och är en väl etablerad metod för att beräkna hushållsbildning och demografiskt bostadsbehov. Enligt beräkningarna behövs ett årligt bostadstillskott i länet om 11 700–16 400 bostäder för perioden 2022–2040 och 8 400–14 100 bostäder för perioden 2040–2060. Totalt för hela perioden behövs ytterligare 379 000–582 000 nya bostäder i länet bara för att möta befolkningsökningen. Alla bostäder måste inte tillkomma genom nybyggnation.

I genomsnitt har det tillkommit runt 15 000 bostäder per år perioden 2015–2022. Historiskt sett har en mindre andel av tillskottet också tillkommit genom permanentning av fritidshus och ombyggnation av vindar och lokaler. Länets kommuner har i hög grad mål för ett bostadstillskott i linje med det regionala behovet. Däremot har kommunernas bostadsmål till fullo inte kunnat realiseras.

Trots att tillskottet de senaste åren har legat på historiskt höga nivåer, sett till antalet färdigställda bostäder, står Stockholmsregionen fortsatt inför en stor utmaning att kunna bostadsförsörja regionens nuvarande och kommande invånare. För att skapa förutsättningar för alla regionens invånare att leva i goda bostäder krävs fler verktyg än endast tillskott av nya bostäder. Inte minst behövs insatser som bidrar till att sänka trösklarna för att fler ska få tillgång till bostadsmarknaden.

Inledning

Syftet med planering för bostadsförsörjningen är att skapa förutsättningar för alla att kunna leva i goda bostäder som tillgodoser invånarnas behov. Bostadsförsörjning handlar både om att bygga nytt och om att utveckla det befintliga beståndet. Utöver att tillföra nya bostäder för att möta kommande behov är det en utmaning att invånare i länet idag har svårt att klara sina boendekostnader eller av olika skäl inte kan efterfråga de bostäder som finns tillgängliga. För att möta det krävs fler verktyg än bostadsbyggande. Det kan till exempel handla om att stimulera till en rörlighet inom bostadsbeståndet eller att göra anpassningar i de äldre delarna av bostadsbeståndet för att förbättra tillgängligheten.

En väl fungerande bostadsförsörjning i hela Stockholmsregionen är väsentlig för såväl invånarna som för regionens fortsatta tillväxt och attraktionskraft. Tillgången till bostäder är central för individers möjlighet till ett gott liv och för regionens utveckling i stort. Stockholmsregionens förmåga att attrahera studenter, forskare och arbetskraft är avgörande för om regionen framgångsrikt ska behålla och utveckla näringslivet och Stockholmsregionens konkurrenskraft.

Som ett underlag till den fysiska strukturen i den reviderade regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen, behövs kunskap om regionens långsiktiga bostadsbehov. Till följd av en förändrad förväntad befolkningsutveckling samt den nya planens horisontår, 2060, har det demografiska bostadsbehovet setts över. Beräkningarna i detta underlag grundar sig i de framskrivningar[1] som regionerna inom ÖMS (östra mellanSverige) tog fram 2023, som utgör en viktig förutsättning i den regionala utvecklingsplaneringen. Framskrivningar har gjorts för tre alternativ: Låg, Bas och Hög.

Det huvudsakliga syftet är att ge en bild av det demografiska bostadsbehovet år 2040 och 2060 som beräknas bli följden av länets befolkningsutveckling. Dessa beräkningar kan därefter ligga till grund för bedömningar av vilket bostadstillskott som kommunerna i länet bör ha en mark- och planberedskap för. Ett grundläggande antagande i de beräkningar som har genomförts är att värderingen och drivkrafterna bakom hushållsbildningen är de samma som idag och att varje nytt hushåll antas ha behov av en bostad.

Begreppen ”bostadsefterfrågan” och ”bostadsbehov” har flera och delvis olika innebörder. Bostadsefterfrågan kan dels beräknas teoretiskt utifrån befolkningsutvecklingen och hushållens sammansättning, dels ses från marknadsperspektivet ”vad som kan säljas” eller vad hushållen har för förutsättningar att efterfråga bostäder på en marknad. Bostadsbehovet har många definitioner och kan utgå från normer om trångboddhet, kommuners bostadsförsörjningsansvar med mera. I tidigare bedömningar och i detta arbete använder Region Stockholm begreppet ”behov”, trots att en demografisk efterfrågan ligger till grund för bedömningarna. Orsaken till att begreppet behov

[1] Framskrivningar av befolkning och sysselsättning i östra Mellansverige, Region Stockholm (KRN 2023–0115)

används är att bedömningarna utgår från ett växande behov av bostäder på grund av befolkningsökningen och inte omfattar vad som är bygg- och säljbart.

För att få en bättre förståelse för hushållens förutsättningar att efterfråga godtagbara bostäder är det viktigt att komplettera denna analys. Det kan göras genom studier som undersöker hushållens finansiella förutsättningar och vilja att efterfråga olika typer av bostäder.[2]

Denna rapport redovisar beräkningarna som har gjorts av det demografiska bostadsbehovet till 2040 och 2060 med hjälp av hushållskvoter utifrån de nya befolkningsframskrivningarna (alternativ Låg, Bas och Hög) för länet. Beräkningen av det regionala bostadsbehovet utgår från hushållskvotsmodellen. Det är samma metod som Boverket använder i sina analyser för rikets alla regioner.

Avgränsningar för analysen

- Analysen redovisar enbart det regionala bostadsbehovet i relation till förväntad befolkningstillväxt utifrån de demografiska framskrivningar Region Stockholm tar fram i samverkan mellan regionerna i östra Mellansverige och Mälardalsrådet.
- Analysen väger inte in uppdämt behov av bostäder. Tillskottet av bostäder i länet har under lång tid inte varit i balans med befolkningsutvecklingen och det finns antagligen ett underskott av bostäder. Det saknas dock metoder för att bedöma hur stort ett eventuellt underskott av bostäder är.
- Analysen säger inget om hushållens ekonomiska möjlighet att efterfråga bostäder eller om hushållens möjligheter att tillgodogöra sig en godtagbar bostad. Region Stockholm har i rapporten Efterfrågan på nya bostäder i Stockholmsregionen studerat hur många hushåll som har möjlighet att efterfråga nyproduktion. I rapporten Hushållens tillgång till godtagbara bostäder i Stockholmsregionen har hushållens boendesituation studerats.
- Analysen tittar inte på vilken typ av bostäder, upplåtelseform, bostadstyp eller storlek som bör tillkomma eller efterfrågas. En studie av vilka bostadsstorlekar det finns behov av utifrån länets hushållssammanssättning är planerad att genomföras under 2024/2025.

Rapportens upplägg

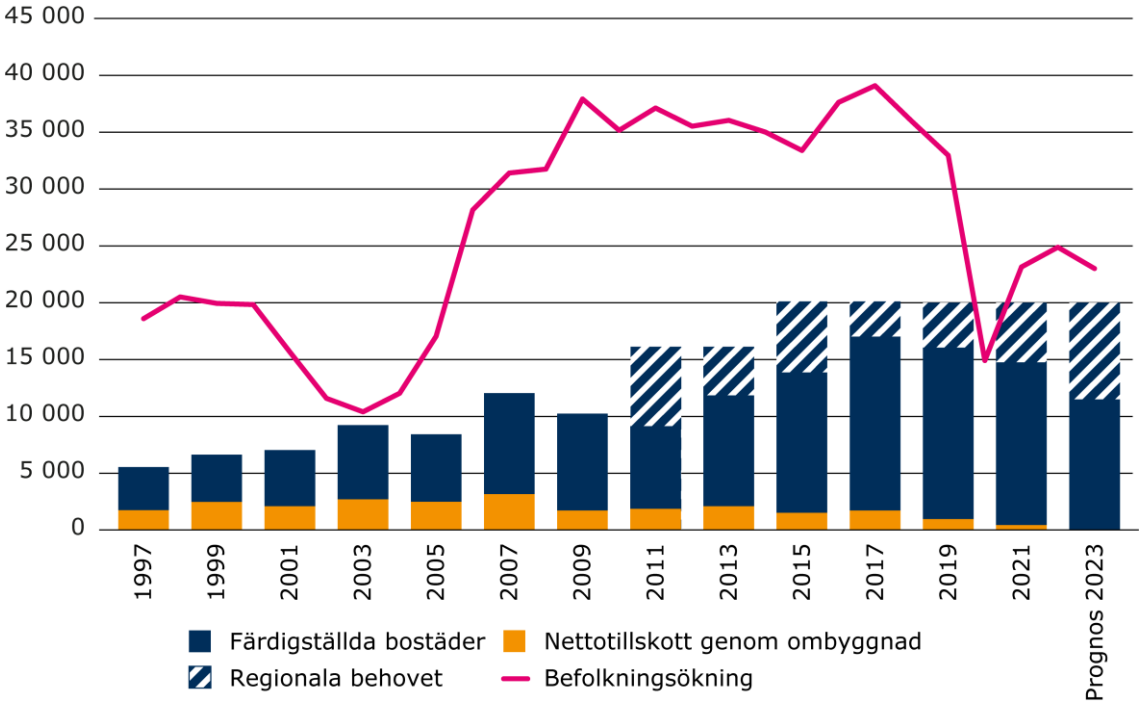
I följande avsnitt görs en tillbakablick på hur bostadstillskottet i länet har sett ut de senaste åren. Därefter beskrivs den metod som använts för att beräkna bostadsbehovet. I avsnitten därpå följer först en kort redogörelse av de nya framskrivningarna samt modellresultaten. Avslutningsvis redovisas ett förslag till fördelning av bostadsbehovet per kommun, det vill säga det tillskott av bostäder som respektive kommun bör planera för, om Stockholmsregionen ska kunna möta det tillkommande regionala demografiska bostadsbehovet.

[2] För exempel, se https://www.regionstockholm.se/globalassets/4.-regional-utveckling/bostadsstudie.pdf och efterfragan-pa-nya-bostader_webb.pdf (rufs.se)

Tillbakablick på bostadstillskottet i länet

Länsstyrelsen i Stockholms län följer i Läget i länet[3] varje år upp tillskottet av bostäder. Under åren 2015–2022 tillkom 15 000 bostäder per år, se Figur 1. Totalt tillkom 121 100 bostäder fördelat på 112 200 i nyproduktion och 8 900 i ombyggnation. Antalet nytillkomna bostäder ligger i linje med vad hushållen har möjligheter att efterfråga.

Figur 1. Tillskott av bostäder i Stockholms län 2015–2022.
Källa: Läget i länet - Bostadsmarknaden i Stockholms län 2023 (Länsstyrelsen rapport 2023:17).

Sett till åren 2015–2022 har en majoritet av kommunerna haft en planeringsberedskap i linje med vad Region Stockholm bedömer behöver tillkomma för att Stockholmsregionen över tid ska klara en bostadsförsörjning enligt det lägre scenariot, Låg, i RUFS 2050, se Tabell 1. Sett till kommunernas faktiska bostadstillskott, se Tabell 2, så följer det inte fullt ut kommunernas bostadsmål. Bostadstillskottet har ändå i hög utsträckning legat i linje med det lägre scenariot, Låg, i RUFS 2050.

[3] Länsstyrelsen i Stockholms län (Rapport 2023:17).

Tabell 1. Stockholmsregionens behov av årligt bostadstillskott och kommunernas mål. Källa: Läget i länet - Bostadsmarknaden i Stockholms län 2023 (Länsstyrelsen rapport 2023:17).

Kommun	Regionens behov av årligt bostadstillskott till 2030 enligt RUFS 2050	Kommunens mål för bostadstillskott till 2030, insamlat 2023
Botkyrka	650	650
Danderyd	300	Saknar mål
Ekerö	200	200
Haninge	700	750
Huddinge	1050	975
Järfälla	1 000	1 000
Lidingö	200	Saknar mål
Nacka	1 200	1 200
Norrtälje	600	1 000
Nykvarn	100	100
Nynäshamn	200	150
Salem	100	Saknar mål
Sigtuna	400	400
Sollentuna	650	500
Solna	800	800
Stockholm	7 500	10 000
Sundbyberg	1 000	Saknar mål
Södertälje	800	1 000
Tyresö	300	300
Täby	950	750
Upplands-Bro	300	400
Upplands Väsby	350	400
Vallentuna	400	400
Vaxholm	100	75
Värmdö	500	200
Österåker	350	350
Summa	**20 700**	**21 600**

Tabell 2. Tillskott av bostäder i Stockholms län 2015–2022.
Källa: Läget i länet - Bostadsmarknaden i Stockholms län 2023 (Länsstyrelsen rapport 2023:17).

Kommun	Totalt tillskott under perioden 2015–2022	Snitt under perioden 2015–2022	Årligt behov enligt RUFS 2050 2015–2030
Botkyrka	3 492	437	650
Danderyd	422	53	300
Ekerö	984	123	200
Haninge	5 866	733	700
Huddinge	4 137	517	1 050
Järfälla	7 526	941	1 000
Lidingö	1 405	176	200
Nacka	7 655	957	1 200
Norrtälje	2 494	312	600
Nykvarn	836	105	100
Nynäshamn	1 264	158	200
Salem	604	76	100
Sigtuna	2 789	349	400
Sollentuna	3 987	498	650
Solna	5 855	732	800
Stockholm	42 849	5 356	7 500
Sundbyberg	5 209	651	1 000
Södertälje	3 627	453	800
Tyresö	2 361	295	300
Täby	4 946	618	950
Upplands-Bro	2 719	340	300
Upplands Väsby	3 063	384	350
Vallentuna	1 299	162	400
Vaxholm	756	95	100
Värmdö	2 010	251	500
Österåker	3 005	376	350
Länet	**121 160**	**15 148**	**20 700**

Metod för att beräkna ett demografiskt bostadsbehov

För att beräkna det demografiska bostadsbehovet har så kallade hushållskvoter använts för att prognostisera hushållsbildning. Boverket har sedan länge använt denna metod för att beräkna behovet av bostäder.[4] I sin enklaste form innebär hushållskvotmetoden att den prognostiserade befolkningen per åldersgrupp multipliceras med hushållskvoten för respektive åldersgrupp. Hushållskvoten anger alltså ett genomsnittligt antal hushåll per person för respektive åldersgrupp.

Boverket har studerat om antalet hushåll påverkas av bostadspriser och av hushållens inkomster, men det visade sig att inkomst- och priselasticiteten var lika med noll för samtliga åldersgrupper.[5] Vid en prognos antas det därför att de länsspecifika hushållskvoterna hålls konstanta under prognosperioden. Detta förhållningssätt kan också ses som ett antagande att inkomster och priser påverkar bostadsefterfrågan på ett oförändrat sätt framöver. En fördel med metoden är att den är lättöverskådlig, pedagogisk och inte kräver en stor mängd indata. En nackdel är att den endast ger antalet hushåll och inte någon fördelning på hushållstyp eller hushållsstorlek.

Hushållskvotmetoden

Hushållskvotmetoden ger en uppfattning om hushållsbildningen antalsmässigt, det vill säga hur många fler hushåll som kan förväntas bildas, givet en viss befolkningsökning. Den ger ett underlag för en bedömning av det kvantitativa behovet av bostäder. Metoden ger däremot ingen information om fördelningen över hushållstyper, och säger därmed inget om vilken typ av bostäder som efterfrågas.

Kvoten anger antalet hushåll per 1 000 personer, efter kön och ålder. Till exempel innebär en kvot på 300 för 25-åriga kvinnor att 300 av 1 000 personer i den gruppen ger upphov till ett hushåll, som består av personen själv och eventuellt fler personer. Det är den som är äldst i hushållet som enligt den här beräkningsmetoden anses ”ge upphov till” hushållet.

Källa: Boverket, Hushållskvotmetoden, 2023 (hämtad 2024-02-06).

[4] Boverket (2007), Regional byggbehovsanalys 2003–2020 – en resultatrapport, samt Boverket (2015), Behov av bostadsbyggande – Teori och metod samt en analys av behovet av bostäder till 2025 (Rapport 2015:18).

[5] Boverket (2007), Regional byggbehovsanalys 2003–2020 – en resultatrapport.

Rivningar, lediga bostäder och bostadsbuffert

I Boverkets metod för att beräkna det totala behovet ingår rivningar, lediga bostäder och en så kallad bostadsbuffert i ekvationen. För Stockholms län har rivningar och lediga lägenheter en mycket liten inverkan på analysen. Enligt SCB har totalt 714 bostäder i flerfamiljshus rivits i länet 2012–2022. Det ger ett genomsnitt på 65 bostäder per år.

Antalet lediga lägenheter i länet har varierat mellan 600 och 1 100 den senaste tioårsperioden. I genomsnitt ger det runt 435 lediga lägenheter. Samtidigt finns en felmarginal i statistiken på i genomsnitt 135 lediga lägenheter. I jämförelse med det demografiska bostadsbehovet på 11 700–16 400 bostäder per år fram till år 2040 är antalet rivningar och lediga lägenheter i länet försumbara och ger ingen synbar effekt på beräkningarna av det regionala bostadsbehovet.

I Boverkets modell ska även en bostadsbuffert med lediga lägenheter vägas in. Enligt statistiken över lediga bostäder finns det ingen sådan bostadsreserv i länet i nuläget. Att bygga upp en bostadsbuffert är endast ett mindre steg mot en bättre fungerande bostadsmarknad. Ett kanske viktigare steg är att få till en större rörlighet i det befintliga beståndet. Till följd av osäkerheterna med en bostadsbuffert har en sådan inte ingått i beräkningarna. I kommande studier kan analyser av vad en bostadsbuffert eller omfattningen av lediga bostäder är eller bör vara bli aktuella att titta närmare på.

Foto: Susanne Wahlström

Scenarier för befolkningsutvecklingen till 2040 och 2060

Framskrivningar av länets befolkningsutveckling

I den regionala utvecklingsplaneringen är långsiktiga framtidsbilder av befolkningen, sysselsättningen och den ekonomiska utvecklingen viktiga underlag för att belysa strategiska frågor. Framskrivningar av befolkning och sysselsättning för östra Mellansverige tas fram på uppdrag av regionerna i östra Mellansverige (ÖMS) samt Mälardalsrådet inom ramen för ÖMS-samarbetet. Eftersom ändrade omvärldsförutsättningar och nya befolkningsprognoser är föränderliga uppdateras och revideras framskrivningarna löpande för att vara ett aktuellt planeringsunderlag. Genom att ha en gemensam bild för utvecklingen i länet underlättas samverkan mellan olika planeringsprocesser.

Framskrivningarna ska kunna användas i olika planeringsprocesser i regionen och kommunerna. För Region Stockholm är de viktiga underlag för framtagandet av den regionala utvecklingsplanen. Till exempel ligger de till grund för strukturanalyser och för uppdateringar av beräkningar av bostadsbehovet i Stockholms län. En nedbrytning av framskrivningarna på låg geografisk nivå används även som ett av flera underlag för långsiktig strategisk planering, till exempel i kollektivtrafikplanering. Framskrivningarna redovisar tre alternativa scenarier – Låg, Bas och Hög – som utgår från alternativa framskrivningar av rikets befolkning. Dessa spänner upp en realistisk ram för rikets flyttnetto och folkmängd.

Befolkningen växer, men inte lika kraftigt som tidigare

Befolkningsutvecklingen fortsätter enligt framskrivningarna att vara starkare i Stockholms län jämfört med de övriga länen i östra Mellansverige. Befolkningstillväxten i samtliga alternativ – Låg, Bas och Hög – beräknas vara svagare än den tillväxt som rådde under 2010-talet. Det beror främst på att det utrikes migrationsnettot antas vara lägre framöver jämfört med tidigare. I Bas-alternativet beräknas folkmängden i Stockholms län år 2060 uppgå till 3,3 miljoner.

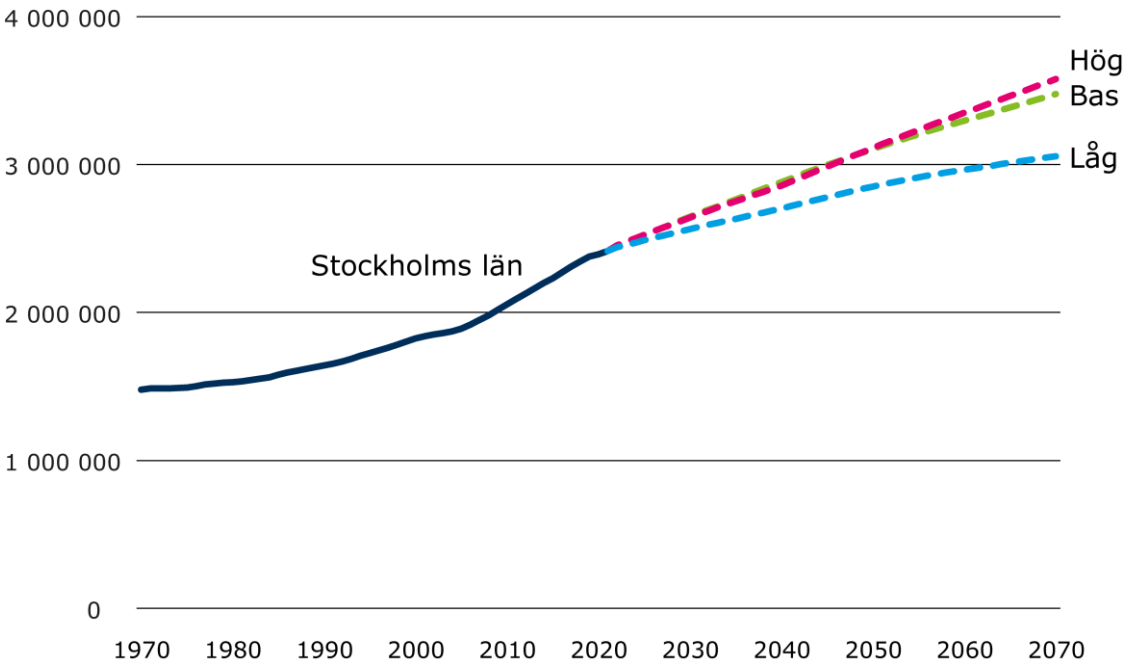
För Stockholms län ger framskrivningarna att folkmängden ökar från 2,4 miljoner personer år 2021 till mellan 2,7 och 2,86 miljoner personer år 2040, samt mellan 2,96 och 3,35 miljoner personer år 2060. Tabell 3 visar länets folkmängd år 2021 samt framskrivningar för 2040 och 2060 enligt alternativen Låg, Bas och Hög. Figur 1 visar befolkningsutvecklingen i Stockholms län 1968–2021 samt 2022–2070 enligt de tre alternativen.

Att befolkningstillväxten är högre i Bas än i Hög för Stockholms län under 2020- och 2030-talet är en effekt av att SCB:s nationella befolkningsprognos genererar en högre befolkning i Bas jämfört med Hög under början av 2020-talet och av att det är väldigt liten skillnad mellan de två alternativen i SCB:s befolkningsprognos fram till mitten av 2030-talet.

Tabell 3. Folkmängd i Stockholms län år 2022 samt framskrivningar för 2040 och 2060.

År	Folkmängd	Folkökning sedan 2022
2022	2 415 000	—
2040 LÅG	2 702 000	287 000
2040 BAS	2 882 000	467 000
2040 HÖG	2 857 000[6]	442 000
2060 LÅG	2 965 000	550 000
2060 BAS	3 297 000	882 000
2060 HÖG	3 350 000	935 000

Figur 2. Befolkningsutveckling i Stockholms län år 1968–2070 enligt tre alternativ[7].

[6] Att befolkningstillväxten är högre i Bas än i Hög för Stockholms län under 2020- och 2030-talet är en effekt av att SCB:s nationella befolkningsprognos genererar en högre befolkning i Bas jämfört med Hög under början av 2020-talet och att det är väldigt liten skillnad mellan de två alternativen i SCB:s befolkningsprognos fram till mitten av 2030-talet.

[7] Framskrivningar av befolkning och sysselsättning i östra Mellansverige, Region Stockholm (KRN 2023–0115).

Modellresultat

Tabell 4 redovisar ett beräknat demografiskt bostadsbehov i länet för år 2022 samt år 2040 och 2060, baserat på de nyligen framtagna befolkningsframskrivningarna. Varje tillkommande hushåll antas ha behov av en bostad och för år 2021 beräknas behovet till cirka 1 179 000 bostäder. Fram till år 2040 växer behovet till mellan 1 396 000 och 1 489 000 bostäder beroende på scenario. År 2060 beräknas behovet vara mellan 1 559 000 och 1 761 000 bostäder. År 2021 fanns det enligt SCB:s statistik över bostadsbestånd 1 126 000 bostäder i Stockholms län. Modellen beräknar, med andra ord, ett demografiskt behov som är cirka 53 000 bostäder större än det faktiska antalet bostäder. Detta kan vara ett uttryck för en befintlig bostadsbrist i länet. I denna rapport beräknas hur många fler bostäder som behövs till följd av de demografiska förändringarna i länet fram till 2040 och 2060, detta redovisas i tabell 5.

Tabell 4. Beräknat demografiskt bostadsbehov, totalt år 2021, 2040 och 2060.

År	Demografiskt bostadsbehov
2021	1 179 000
2040 LÅG	1 396 000
2040 BAS	1 489 000
2040 HÖG	1 476 000[8]
2060 LÅG	1 559 000
2060 BAS	1 733 000
2060 HÖG	1 761 000

Tabell 5. Beräknat demografiskt bostadsbehov, tillskott till 2040 och 2060.

År	Demografiskt bostadsbehov per år	Demografiskt bostadsbehov
2022–2040 LÅG–BAS/HÖG	11 700–16 400	—
2041–2060 LÅG–BAS/HÖG	8 400–14 100	—
2022–2060 LÅG–BAS/HÖG		379 000–582 000

[8] Att befolkningstillväxten är högre i Bas än i Hög för Stockholms län under 2020- och 2030-talet är en effekt av att SCB:s nationella befolkningsprognos genererar en högre befolkning i Bas jämfört med Hög under början av 2020-talet och att det är väldigt liten skillnad mellan de två alternativen i SCB:s befolkningsprognos fram till mitten av 2030-talet.

Utifrån beräkningarna av det demografiska bostadsbehovet behövs det i länet under perioden 2022 till 2040 ett årligt tillskott på mellan 11 700 och 16 400 bostäder. Behovet fram till 2040 är ungefär lika högt som det genomsnittliga bostadsbyggandet varit de senaste åren. För perioden 2041 till 2060 behövs ett årligt tillskott på mellan 8 400 och 14 100 bostäder. Det beräknade bostadsbehovet kan jämföras med det faktiska, genomsnittliga tillskottet som de senaste åren har legat på runt 13 000 bostäder[9].

Jämfört med de framskrivningar som låg till grund för RUFS 2050 har det beräknade bostadsbehovet en lägre spridning mellan alternativ Låg och Hög. Samtidigt ligger de senaste framskrivningarna i linje med alternativ Låg i de förra. Även om befolkningsutvecklingen i länet skrivits ned är det fortsatt tydligt att länets befolkning kommer att öka över tid.

Till år 2060 beräknas det demografiska bostadsbehovet i länet vara mellan 379 000 och 582 000 nya bostäder. Det är dock viktigt att understryka att alla bostäder inte måste tillkomma genom nybyggnation. Historiskt sett har en viss andel tillkommit genom permanentning av fritidshus och ombyggnation av vindar och lokaler. Det är troligt att det blir så även framöver, även om det är en liten andel. Potentialen som finns i att bygga om vindar, lokaler och fritidshus är också begränsad.

Uppdämt behov av bostäder

Ett eventuellt uppdämt behov av bostäder eller ett befintligt underskott finns inte med i beräkningarna av det demografiska bostadsbehovet. Utifrån hushållskvotsmetoden och ett antagande om att ett hushåll genererar behov av en bostad ger beräkningarna att det ”saknades” 53 000 bostäder i länet år 2021. År 2021 ger hushållskvoten ett behov av 1 179 000 bostäder, medan det fanns 1 126 000 faktiska bostäder i länet. Beräkningarna till RUFS 2050 visade på en skillnad på cirka 85 000 bostäder mellan det demografiska behovet och det faktiska antalet bostäder år 2015.

Skillnaden indikerar att bostadsutbudet i Stockholmsregionen inte är i balans. Boverket har också utvecklat ett mått på bostadsbrist och presenterar siffror på regional nivå. Även dessa siffror indikerar en befintlig brist på bostäder i Stockholmsregionen som varierar beroende på vilket mått som väljs.[10] Region Stockholm har studerat hushållens tillgång till godtagbara bostäder och fann att cirka 61 000 hushåll i länet inte anses ha en godtagbar boendesituation.[11] Även detta kan ses som ett mått på bostadsbrist som indikerar ett befintligt underskott på bostadsmarknaden.

[9] Länsstyrelsen i Stockholms län (Rapport 2023:17).

[10] https://www.boverket.se/sv/kommunernas-bostadsforsorjning/underlag-for-bostadsforsorjningen/anstrangd-boendeekonomi/

[11] Hushållens tillgång till godtagbara bostäder i Stockholmsregionen, Region Stockholm (TRN 2020-0127).

Bostadstillskott per kommun

Parallellt med att beräkna det demografiska bostadsbehovet i länet till 2040 och till 2060 har en bedömning gjorts över vilket bostadstillskott som behöver tillkomma i länets respektive kommun för att möta det totala regionala bostadsbehovet. Fördelningen utgår från de regionala planeringsstrategierna i den regionala utvecklingsplanen, den kommunfördelning som återfinns i den nu gällande regionala utvecklingsplanen RUFS 2050 och kommunernas egna mål och planeringsramar.[12] På längre sikt är osäkerheter kring den kommunala fördelningen av vilket bostadstillskott som krävs större, bland annat på till följd av osäkerheter om den demografiska utvecklingen och förändringar av värderingar och boendepreferenser. Den senaste tiden har till exempel några kommuner minskat sina bostadsambitioner. Efter 2030 antas de regionala stadskärnorna ha uppnått en högre mognadsgrad och efterfrågan på bostäder i centrala lägen förstärks. Lokaliseringen efter 2030 antas i hög grad drivas av den tillgänglighet som det framtida transportsystemet skapar och preferenserna för boende i centrala lägen med hög tillgänglighet förstärks ytterligare. Detta är ett lokaliseringsmönster som bidrar till att uppfylla de regionala målen och är i linje med de regionala planeringsstrategierna.

Fördelningen av bostäder per kommun för perioden 2022–2040–2060 redovisas, se Tabell 6[13], som ett intervall mellan det lägsta och högsta scenariot. Tabellen kan utläsas som den planberedskap kommunerna bör ha för tillkommande bostäder för att möta det regionala bostadsbehovet.

Foto: MASKOT

[12] I det här skedet har vi inte tagit hänsyn till Stockholms- och Sverigeförhandlingen. Under samrådsperioden av den nya utvecklingsplanen önskar Region Stockholm att ha en dialog med kommunerna kring pågående utvecklingsplaner och bostadsmål.

[13] Under samrådsperioden av den nya utvecklingsplanen önskar Region Stockholm att ha en dialog med kommunerna kring fördelningen av bostadstillskott för respektive kommun. Tabellen är, fram till det att utvecklingsplanen antas år 2026, att betrakta som ett dialogunderlag.

Tabell 6. Förslag på kommunfördelning av det bostadstillskott som årligen behöver tillkomma för att möta det regionala bostadsbehovet. Denna tabell kommer att uppdateras efter samrådsperioden för den regionala utvecklingsplanen och är att betrakta som ett dialogunderlag.

		Årligt tillskott 2022–2040 (avrundat 100-tal)	Årligt tillskott 2041–2060 (avrundat 100-tal)	Totalt tillskott 2060 (avrundat 1000-tal)		Antal bostäder 2060	
Kommun	Antal bostäder 2022			Låg	Hög	Låg	Hög
Botkyrka	37 200	400–500	300–400	12 000	18 000	48 900	55 200
Danderyd	13 600	200–200	100–200	5 000	8 000	18 900	21 700
Ekerö	10 700	100–200	100–100	4 000	6 000	14 500	16 500
Haninge	40 100	400–600	300–500	13 000	20 000	53 000	59 900
Huddinge	46 700	600–800	400–700	19 000	29 000	65 600	75 700
Järfälla	37 700	600–800	400–700	19 000	29 000	56 600	66 700
Lidingö	22 600	100–200	100–100	4 000	6 000	26 400	28 400
Nacka	46 600	700–900	500–800	22 000	34 000	68 600	80 300
Norrtälje	33 800	300–500	200–400	11 000	17 000	44 800	50 700
Nykvarn	4 500	100–100	100–100	2 000	3 000	6 400	7 400
Nynäshamn	13 700	100–200	100–100	4 000	6 000	17 500	19 600
Salem	6 900	100–100	100–100	2 000	3 000	8 800	9 800
Sigtuna	20 700	200–300	200–300	7 000	11 000	27 900	31 700
Sollentuna	32 400	400–500	300–400	12 000	18 000	44 100	50 400
Solna	45 400	400–600	300–600	15 000	23 000	60 200	68 100
Stockholm	511 100	4 100–5 900	2 900–5 100	137 000	209 000	647 700	720 600
Sundby-berg	27 100	600–800	400–700	19 000	29 000	46 100	56 200
Södertälje	44 000	400–600	300–600	15 000	23 000	58 800	66 700
Tyresö	20 600	200–200	100–200	5 000	8 000	26 000	28 800
Täby	32 800	500–700	400–700	17 000	27 000	50 300	59 600
Upplands-Bro	13 100	200–200	100–200	5 000	8 000	18 400	21 300
Upplands-Väsby	21 400	200–300	100–200	6 000	10 000	27 900	31 300
Vallentuna	14 500	200–300	200–300	7 000	11 000	21 700	25 500
Vaxholm	5 200	100–100	100–100	2 000	3 000	7 100	8 100
Värmdö	19 900	300–400	200–300	9 000	14 000	29 100	33 900
Österåker	19 600	200–300	100–200	6 000	10 000	26 000	29 500
Stockholms län	**1 142 100**	**11 700–16 400**	**8 400–14 100**	**379 000**	**582 000**	**1 521 300**	**1 723 600**

Samlad konsekvens-bedömning

Bilaga till samrådsförslag för ny regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen

Region Stockholm

Region Stockholm möjliggör en hållbar utveckling av Stockholmsregionen genom en regional utvecklingsplanering som grundas på kvalificerat underlag och analys. Genom samverkan och kommunikation bidrar vi till att regionens aktörer når en samsyn gällande regionens tillväxt och utveckling.

Region Stockholm tar initiativ till och skapar förutsättningar för att visioner, mål, strategier och åtaganden i den regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen, RUFS, kan förverkligas.

Citera gärna innehållet i rapporten men uppge alltid källan. Även kopiering av sidor i rapporten är tillåtet, förutsatt att källan anges och att spridning inte sker i kommersiellt syfte. Att återge bilder, foto, figurer och tabeller (digitalt eller analogt) är inte tillåtet utan särskilt medgivande.

Region Stockholm
Box 22550, 104 22 Stockholm
Besök: Lindhagensgatan 98
Telefon växel: 08-123 130 00
E-post: regionstockholm@regionstockholm.se
www.regionstockholm.se

Datum: april 2024
Diarienummer: 2024-0344

Grafisk form och produktion: Luxlucid

Innehåll

Inledning **5**
Bakgrund och syfte 5
Organisation 5
Utgångspunkter 5
Avgränsning av bedömningen 6
Vad händer om det inte finns någon plan eller om planen inte genomförs? 7

Sammanfattning av förslag till regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen **8**

Planförslagets påverkan och konsekvenser **9**
Regionala strukturer och system 10
Bebyggelsestruktur 10
Transportsystem och tekniska försörjningssystem 10
Grön- och blåstruktur 11
De som bor och verkar i regionen 11
Individer och hushåll 11
Näringslivets aktörer 12
Miljö och klimat 13
Naturmiljö och vatten 13
Kulturmiljö 13
Klimat 13
Ekonomiska effekter 14
Genomförbarhet 15

Samlad konsekvensbedömning **16**
Utgångspunkt 16
Målkonflikter 16
Genomförbarhet 16

Samlad bedömning **20**

1. Inledning **25**

2. Sammanfattning av förslag till ny regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen **26**
En jämlik, trygg och inkluderande region med god livsmiljö 26
En ledande tillväxt- och kunskapsregion 26
En tillgänglig och robust region utan klimatpåverkande utsläpp 27

3. Miljöbedömningens metod och process **29**
Avgränsning i tid 30
Avgränsning i rum 30
Avgränsning i sak 30

Arbetssätt 32
Värdering av konsekvenser 32

4. Miljökonsekvenser 36
Bedömningsgrunder 36
Nuläge 36
Effekter och konsekvenser 37
Rekommendationer och åtgärdsförslag 38
Bedömningsgrunder 39
Nuläge 40
Effekter och konsekvenser 41
Rekommendationer och åtgärdsförslag 42
Bedömningsgrunder 43
Nuläge 44
Effekter och konsekvenser 44
Rekommendationer och åtgärdsförslag 45
Bedömningsgrunder 45
Nuläge 46
Effekter och konsekvenser 48
Rekommendationer och åtgärdsförslag 49
Bedömningsgrunder 50
Nuläge 51
Effekter och konsekvenser 52
Rekommendationer och åtgärdsförslag 53
Bedömningsgrunder 53
Nuläge 53
Effekter och konsekvenser 54
Rekommendationer och åtgärdsförslag 55
Bedömningsgrunder 55
Nuläge 56
Effekter och konsekvenser 56
Rekommendationer och åtgärdsförslag 58

5. Alternativ 59

6. Referenser 61

Inledning

Bakgrund och syfte

Vid framtagandet av en regional utvecklingsplan enligt 2 § miljöbedömningsförordningen (2017:966) och 6 kap. 3 § miljöbalken (MB) ska en strategisk miljöbedömning göras. Region Stockholm har gett konsultföretaget WSP i uppdrag att ta fram en miljöbedömning med tillhörande miljökonsekvensbeskrivning (MKB), som är bilagd denna rapport. Därutöver har Region Stockholm valt att ta fram en samlad konsekvensbedömning, som utgör en bredare bedömning av planförslagets samlade konsekvenser ur ett ekologiskt, socialt och ekonomiskt perspektiv.

Den samlade konsekvensbedömningen syftar till att komplettera miljökonsekvensbeskrivningen med ett bredare resonemang om planförslagets påverkan och konsekvenser. Den samlade konsekvensbedömningen ska vara en integrerad del i den fortsatta processen med att ta fram den nya regionala utvecklingsplanen – och i förlängningen – vid genomförandet av den. Syftet är att identifiera behovet av utveckling, justering och fördjupning av planförslaget. De synpunkter som förs fram under samrådet och granskningen är viktiga inspel i det fortsatta arbetet.

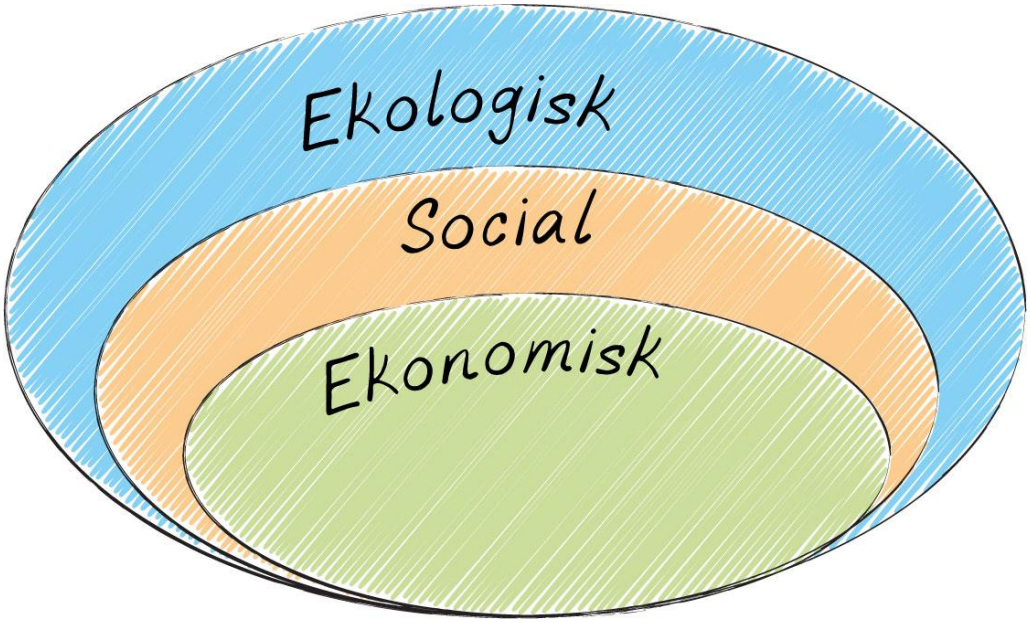
Organisation

Miljöbedömningen med tillhörande miljökonsekvensbeskrivning har letts av en konsultgrupp från konsultföretaget WSP i samarbete med ansvariga tjänstepersoner inom Region Stockholm. Den samlade konsekvensbedömningen har genomförts internt på Region Stockholm. Både miljöbedömningen och den samlade konsekvensbedömningen har integrerats i processen och arbetet med att ta fram ett samrådsförslag för den nya regionala utvecklingsplanen.

Utgångspunkter

Som utgångspunkt för bedömningen av planförslagets samlade konsekvenser har Region Stockholms samlade hållbarhetsstyrning, hållbarhetspolicy och hållbarhetsstrategi använts. Dessa dokument fastställer Region Stockholms viljeinriktning avseende hållbarhet på lång sikt och har utgjort ett ramverk och stöd i arbetet med att analysera planförslaget utifrån ett brett hållbarhetsperspektiv. Hållbarhetspolicyn och hållbarhetsstrategin grundas i regionala, nationella och globala mål som Agenda 2030, Parisavtalet, RUFS 2050 och Trafikförsörjningsprogrammet. Framtagandet av policyn och strategin har utgått från en analys av regionala och globala hållbarhetsutmaningar med prioritering av områden där Region Stockholm har rådighet och stor möjlighet att bidra. Principerna är utformade utifrån ett helhetsperspektiv där social, miljömässig och ekonomisk hållbarhet hänger ihop och integreras med varandra.

Figur 1. De tre hållbarhetsperspektiven där social, miljömässig och ekonomisk hållbarhet hänger ihop och integreras med varandra.

Med utgångspunkt i Region Stockholms hållbarhetspolicy och hållbarhetsstrategi har ett antal bedömningskriterier formulerats. Relevansen i relation till frågor i planförslaget har sedan bearbetats i interna workshops och övningar.

Samrådsförslagets påverkan och konsekvenser beskrivs utifrån fem frågeställningar:

- Hur påverkar planförslaget regionala strukturer och system i form av bebyggelsestruktur, transportsystem, tekniska försörjningssystem samt grön- och blåstruktur?
- Vilka konsekvenser får planförslaget för dem som bor och verkar i regionen?
- Vilka konsekvenser får planförslaget för regionens natur- och kulturmiljövärden och för klimatet?
- Vilka ekonomiska effekter kan planförslaget medföra?
- Hur genomförbart är planförslaget, och vilka är de viktigaste faktorerna som påverkar detta?

Avgränsning av bedömningen

Konsekvensbedömningen är avgränsad i tid, geografi och sakområden.

Tidsmässigt fokuserar bedömningen på läget i Stockholmsregionen år 2060, som är målåret för den kommande regionala utvecklingsplanen. Påverkan och konsekvenser i planförslaget kan sträcka sig olika långt beroende på sakfråga.

Geografiskt innefattar bedömningen två nivåer:

1. Land- och vattenområden inom Stockholms län; en totalarea om cirka 6 700 km², indelad i 26 kommuner och med en befolkning om cirka 2,44 miljoner invånare.

2. Influensområde; det omkringliggande område som bedöms påverkas av utvecklingsplanens genomförande. Det kan variera utifrån olika miljöaspekter, till exempel luft- och vattenföroreningar.

Bedömningen utgår från planförslagets mål, prioriteringar och plankarta med förhållningssätt i de fall det är relevant. Samrådsförslaget är brett och generellt formulerat, vilket får till följd att även konsekvenserna av planförslaget beskrivs på en övergripande nivå. Målåret 2060 är dessutom långt fram i tiden vilket gör det svårt att bedöma förslagets konsekvenser. Själva bedömningen av planförslagets konsekvenser blir därför övergripande och mer detaljerade bedömningar får göras successivt i takt med att planhandlingen färdigställs.

Vad händer om det inte finns någon plan eller om planen inte genomförs?

En miljökonsekvensbeskrivning ska enligt lag innehålla en ”beskrivning av miljöförhållanden och miljöns sannolika utveckling om planen, programmet eller ändringen inte genomförs”. Ofta benämns denna utveckling som nollalternativet. Det finns inga formella lagkrav på innehållet i en samlad konsekvensbeskrivning, men i detta arbete har det bedömts som relevant att föra ett liknande resonemang.

Nollalternativet utgör den utveckling av Stockholmsregionen som kan förväntas fram till 2060 om den regionala utvecklingsplanen inte antas eller inte genomförs. I nollalternativet antas att utvecklingen följer den trendmässiga utvecklingen och den översiktliga planeringen i respektive kommun. I Stockholmsregionen har emellertid regional planering bedrivits sedan 1930-talet, och kommunerna och andra aktörer har tagit hänsyn till regionala prioriteringar och ställningstaganden i sina respektive planeringar. Det innebär att den rådande utvecklingen och kommunernas översiktliga planering till stor del redan vilar på tidigare regionala utvecklingsplaner och vägval, även om aktuellt planförslag inte antas eller inte genomförs.

Region Stockholm har genomfört en strukturanalys som kunskapsunderlag för att undersöka effekterna av olika utvecklingsscenarier och strategiska vägval, däribland ett scenario i likhet med nollalternativet. Scenarierna skiljer sig åt vad gäller antaganden om markanvändning, täthet, lokaliseringsprinciper för bostäder och arbetsplatser samt exploateringstryck på jordbruksmark och grönområden. Strukturanalysen undersöker även effekten av framtida transportsystem.

Strukturanalysen som Region Stockholm har tagit fram visar att det finns potential för förtätning inom befintliga bebyggelseområden för att minska behovet av att ta ny mark i anspråk. Nollalternativet bedöms medföra mer anspråkstagande av mark än planförslaget. En av de största skillnaderna är mängden jordbruksmark och naturmark som tas i anspråk.

Utan en aktuell utvecklingsplan kan det dessutom antas att regionen inte driver utvecklingsfrågor i den utsträckning som förutses i planförslaget. Den regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen beskriver utmaningar som Stockholmsregionen står inför och som kräver regional samverkan för att hantera. Om regional samsyn kring dessa utmaningar saknas bedöms regionens förutsättningar att hantera utmaningarna försvåras, även om följdeffekterna är svåra att följa upp. Den regionala utvecklingsplanen ska ge stöd till efterföljande planering. Avsikten med den regionala planeringen är att den ska utgöra ett underlag och stöd inom kommunöverskridande frågor som infrastruktur, klimat och regional bostadsförsörjning.

Sammanfattning av förslag till regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen

Den regionala utvecklingsplanen är ett verktyg för Stockholmsregionens samlade och långsiktiga utveckling och utgår från visionen *Stockholmsregionen ska vara Europas mest attraktiva storstadsregion att bo, leva och verka i*. Visionen konkretiseras genom tre övergripande mål som siktar mot år 2060:

- En jämlik, trygg och inkluderande region med god livsmiljö
- En ledande tillväxt- och kunskapsregion
- En tillgänglig och robust region utan klimatpåverkande utsläpp

Varje inriktning ger en kort beskrivning av vad regionens aktörer – gemensamt och/eller var för sig – behöver hantera och kraftsamla kring för att nå planförslagets övergripande vision och mål. För varje område föreslår Region Stockholm även ett antal prioriteringar som pekar på vad aktörerna behöver göra för att nå målen.

Mark- och vattenanvändning har avgörande betydelse för måluppfyllelsen i den regionala utvecklingsplanen. Planförslagets målstruktur kompletteras därför av en plankarta med förhållningssätt som visar strukturen för regionalt viktiga funktioner, som bebyggelsestruktur, transportsystem, grönstruktur och tekniska försörjningssystem, i syfte att bidra med ett tydligt underlag till planeringen i kommuner och med berörda aktörer.

Planförslagets påverkan och konsekvenser

Kapitlet beskriver planförslagets påverkan och konsekvenser på regionala strukturer och system, för de som bor, lever och verkar här samt för miljön och klimatet. I kapitlet förs också ett resonemang om förslagets genomförbarhet och ekonomiska effekter. Bedömningskriterier har tagits fram baserat på principer, prioriteringar och fokusområden i Region Stockholms styrdokument för hållbarhet. I de fall där det bedömts relevant har även slutsatser från miljöbedömningen tagits med. Ikonerna illustrerar kopplingen till bedömningskriterierna som utarbetats utifrån Region Stockholms styrande dokument för hållbarhet.

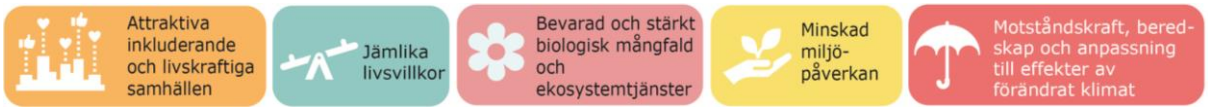
Figur 2. Figuren visar de bedömningskriterier som utarbetats utifrån Region Stockholms styrande dokument för hållbarhet: hållbarhetspolicyn och hållbarhetsstrategin.

Regionala strukturer och system

Avsnittet sammanfattar bedömningen av planförslagets påverkan och konsekvenser med relevans för bebyggelsestruktur, transportsystem, tekniska försörjningssystem samt grön- och blåstruktur.

Figur 3. Ikonerna illustrerar avsnittets koppling till bedömningskriterierna som utarbetats utifrån Region Stockholms styrande dokument för hållbarhet.

Bebyggelsestruktur

Att växa på ett hållbart sätt när invånarna blir fler och konkurrensen om marken ökar, är en utmaning som innebär att olika intressen behöver vägas mot varandra. Ambitionen i planförslaget är att utveckla attraktiva, inkluderande och livskraftiga samhällen i hela Stockholmsregionen. Intentionen att hantera regionens rumsliga utveckling genom ett effektivt ianspråkstagande av mark och att utveckla större regional balans mellan bostäder, samhällsfunktioner och arbetsplatser samt främja hållbara transportsätt och hållbart resande, skapar förutsättningar för detta. Intentionen är att utveckla regionens flerkärnighet med fokus på den centrala regionkärnan och de regionala stadskärnorna i kombination med att främja en levande landsbygd och skärgård.

Strukturanalysen som Region Stockholm har tagit fram visar att det finns potential för förtätning inom befintliga bebyggelseområden för att minska behovet av att ta ny mark i anspråk. Region Stockholms strukturanalys visar att bebyggelse på jordbruksmark och regional grönstruktur kan undvikas. Den regionala bebyggelsestrukturen, så som den avgränsas i planförslaget, innebär att ianspråkstagande av jordbruksmark och grönstruktur begränsas jämfört med en mer utspridd struktur.

Det är svårt att bedöma hur mycket den regionala utvecklingsplanen i sig kommer att leda till bebyggelseutveckling i linje med förslagets målsättningar. Det är i den efterföljande planeringen som intentionerna i planförslaget får genomslag, i huvudsak genom kommunernas översiktsplanering.

Transportsystem och tekniska försörjningssystem

Planförslagets prioriteringar för hållbart resande och transporteffektivitet i planeringen bedöms kunna ge positiv inverkan för hållbar utveckling, givet att prioriteringarna tillämpas i kommande planering och beslut. Planförslaget föreslår bland annat fokus på transporteffektivitet, hållbart resande i transportplaneringen, utökade styrmedel för att reglera efterfrågan samt utökat underhåll och reinvestering.

De tekniska försörjningssystemens förutsättningar och behov uppmärksammas i den nya regionala utvecklingsplanen. Om de förhållningssätt och ställningstaganden som redovisas tillämpas i kommande planeringar och beslut finns förutsättningar för att systemen utvecklas och bidrar till att de övergripande ambitionerna i planförslaget kan uppnås. Planförslaget lyfter att de tekniska försörjningssystemen kommer att behöva byggas ut väsentligt fram till år 2060 för att täcka de behov som befolkningsökning, omställning och elektrifiering, klimatanpassning och så vidare innebär. Utbyggnad av ledningar och anläggningar kommer att innebära att mark tas i anspråk, vilket i sin tur kommer att leda till målkonflikter mellan olika

anspråk och intressen. Det är av stor vikt att tillkommande anläggningar lokaliseras strategiskt för att stötta effektiva system.

Transportsystem och tekniska försörjningssystem är grundläggande men sårbara samhällsfunktioner med krav på robusthet och klimatanpassning. Det framgår inte i samrådsversionen av planförslaget hur potentiella målkonflikter kopplade till buller och risker, som dessa anläggningar ofta medför, kan hanteras. Kommande regional planering och åtgärder med stöd av den regionala utvecklingsplanen bör fokusera på att ytterligare synliggöra avvägningar.

Grön- och blåstruktur

I jämförelse med den gällande regionala utvecklingsplanen har den regionala grönstrukturens utbredning i planförslaget utvidgats. Det har gjorts för att bidra till tydligare vägledning kring grönstrukturen på landsbygden i den efterföljande planeringen. Miljöbedömningen konstaterar att det vore positivt att tillsammans med kommunerna fortsätta att vidareutveckla den regionala grönstrukturen för Stockholmsregionens yttre delar och för skärgården.

Miljöbedömningen konstaterar att det finns goda förutsättningar för att den regionala grönstrukturen undantas från exploatering om planförslagets s prioriteringar och vägledning följs. Vidare konstaterar miljöbedömningen att det med en kraftig bebyggelseutveckling i regionen finns en risk för att den lokala grönstrukturen försvinner, vilket bör hanteras tydligare i planförslaget. Ställningstaganden kring blåstrukturen behöver vidareutvecklas till granskningsversionen.

Miljöbedömningen konstaterar att planförslaget saknar ställningstaganden gällande skogsmark och skogsbruk, vilket behöver vidareutvecklas till granskning. Planförslaget innehåller ett övergripande ställningstagande om att länets jordbruksmark ska värnas och bevaras.
I miljöbedömningen konstateras att planförslaget kan medföra ianspråktagande av både skogsmark och till viss del jordbruksmark, vilket sannolikt innebär irreversibla effekter för markens produktivitet. Vidare konstateras att planförslaget bör redovisa jordbruksmark i relation till mål om livsmedelsförsörjning.

De som bor och verkar i regionen

Avsnittet sammanfattar bedömningen av planförslagets konsekvenser för individer och hushåll samt för näringslivets aktörer.

Figur 4. Ikonerna illustrerar avsnittets koppling till bedömningskriterierna som utarbetats utifrån Region Stockholms styrande dokument för hållbarhet.

Individer och hushåll

Intentionen att utveckla en sammanhållen bebyggelsestruktur med närhet och god tillgänglighet till viktiga funktioner som kollektivtrafik, arbetsplatser, utbildning, samhällsservice,

välfärdstjänster och natur- och kulturmiljöer bidrar till att skapa attraktiva livsmiljöer för Stockholmsregionens invånare. En sammanhållen bebyggelsestruktur kan även främja ett hållbart resande och bidra till en god hälsa. Planförslaget innehåller även prioriteringar som syftar till att skapa ett varierat och tillgängligt bostadsutbud och till att möjliggöra ett livslångt lärande genom omskolning och fortbildning. Det i sin tur bidrar till såväl förbättrade livsvillkor som goda förutsättningar för en god hälsa. Genom att samla bebyggelse och viktiga funktioner i regionala stadskärnor och strategiska centrumlägen får fler invånare närhet till arbetsplatser och vardagliga målpunkter.

Planen visar på ambition i frågor om jämlika livsvillkor och de insatser som redovisas bör kunna bidra till en utjämning mellan såväl olika geografiska delar i regionen som mellan olika socioekonomiska grupper. Konsekvenserna av planförslagets intentioner är dock svåra att följa upp. För att minimera risken för att områden med sårbara livsvillkor består även i framtiden, kan planförslaget med fördel redovisa vilka åtgärder som krävs för att motverka detta. Det är viktigt att det finns ett gemensamt ansvarstagande hos länets aktörer eftersom utmaningen med ojämlika förutsättningar i livsvillkor inte kan lösas genom insatser endast på de platser som påverkas negativt. Inomregionala skillnader hämmar hela regionens utveckling. Mot bakgrund av att barnkonventionen är lag sedan år 2020 kan barnperspektivet med fördel förtydligas genom hela planförslaget.

Planens rumsliga struktur med förhållningssätt gällande att planera för och värna om mark för samhällsservice och välfärdstjänster ger förutsättningar för god tillgänglighet till service och vård för individer och hushåll. För att stärka arbetet med en jämlik folkhälsa kan planförslaget med fördel ge mer utförlig vägledning kring vikten av att skapa miljöer som uppmuntrar till fysisk aktivitet och tillgång till rekreation och friluftsliv. Planförslaget bör också betona vikten av att utvecklingen av bebyggelse, infrastruktur och tekniska försörjningssystem inte försämrar förutsättningarna för hälsofrämjande miljöer, avseende till exempel buller och luftföroreningar. Miljöbedömningen lyfter att planförslaget bör tydliggöra vikten av hälsosamma boendemiljöer och behovet av den lokala grönstrukturen i den bebyggda miljön för folkhälsan.

Näringslivets aktörer

Inriktningen och intentionerna i planförslaget är en bra utgångspunkt för att skapa goda förutsättningar för näringsliv, forskning och innovation. I förlängningen bidrar det sannolikt också till en stabil arbetsmarknad och ger positiva effekter på invånarnas möjligheter till arbete och utbildning. En välfungerande arbetsmarknad utgör en grundtrygghet för invånarna, bidrar positivt till länets ekonomiska utveckling och är avgörande för att tillgodose näringslivets behov av kompetensförsörjning. Planförslaget bedöms bidra till en positiv utveckling i detta avseende även om konsekvenserna av förslagets intentioner är svåra att följa upp och bedöma. Planförslaget visar på en ambition att skapa förutsättningar för ekonomisk utveckling och tillväxt i hela Stockholmsregionen, genom att exempelvis stärka flerkärnigheten med de regionala stadskärnorna och verka för effektiva och tillförlitliga transporter. Det finns även ställningstaganden som belyser vikten av grön omställning i näringslivet och skrivningar om effektiv och hållbar cirkulär resursanvändning och effektiv resursförbrukning. Här finns stora innovations- och utvecklingsmöjligheter för näringslivet, men även målkonflikter kan förekomma. Exempelvis har planförslaget en tydlig ambition att öka Stockholmsregionens export och internationella tillgänglighet, vilket kan generera ett ökat transportbehov som ger mer eller mindre påverkan på klimat beroende på vilket transportsätt som används.

Sammantaget visar planförslaget på högt ställda ambitioner för såväl tillväxt som grön omställning, men prioriteringarna är på en övergripande nivå, vilket innebär att ansvaret för att hantera målkonflikter hänvisas till den fortsatta planeringen.

Miljö och klimat

Avsnittet sammanfattar bedömningar av konsekvenser för naturmiljö och vatten, kulturmiljö och klimat.

Figur 5. Ikonerna illustrerar avsnittets koppling till bedömningskriterierna som utarbetats utifrån Region Stockholms styrande dokument för hållbarhet.

Naturmiljö och vatten

Miljöbedömningen framhåller att grönstrukturens värden beskrivs med fokus på rekreation och biologisk mångfald i planförslaget och att dessa med fördel kan beskrivas mer utförligt med fokus på kolinlagring, klimatanpassning, rening av vatten och luft, buller och så vidare. Miljöbedömningen framhåller att det är positivt att naturbaserade lösningar lyfts som en kostnadseffektiv åtgärd för bland annat rening av vatten och att det även kan ge mervärden för andra miljöaspekter. I miljöbedömningen konstateras att planförslaget medför en ökad exploatering inom avrinningsområdena för regionens vattenförekomster. Den utbyggnad som sker till följd av planförslaget påverkar ytvatten genom utsläpp av föroreningar och snabbare flöden av dagvatten till vattendrag och recipienter. Planförslaget för inget resonemang kring regionens förutsättningar kopplat till vattenkvalitet och kvantitet. Det saknas även en tydlighet i hur utvecklingsplanen ämnar bidra till att miljökvalitetsnormerna ska kunna följas. Sammantaget bedöms planförslaget medföra risk för negativa konsekvenser för miljöaspekten vatten.

Kulturmiljö

Planens intentioner kräver stora investeringar i både bebyggelse och infrastruktur, något som riskerar att ha en negativ påverkan på kulturmiljöer och kulturarv. Förtätning kan få negativa konsekvenser för kulturmiljön när ursprungliga stadskvaliteter med bebyggelse i samspel med natur försvinner.

Miljöbedömningen konstaterar att planförslaget har flera riktlinjer som behandlar kulturmiljö men de bedöms inte vara tillräckligt styrande. Sammantaget bedöms planförslaget medföra en risk för negativa konsekvenser för regionens kultur- och landskapsvärden.

Klimat

En av de större målkonflikterna i utvecklingen av Stockholmsregionen handlar om att hantera de behov av expansion som finns i en växande region och samtidigt minska länets klimatpåverkan och gå mot nettonollutsläpp. Planförslaget innehåller en rad åtgärder för att styra mot en minskning av utsläpp och resursförbrukning, men utvecklingen av bostäder,

infrastruktur och näringsliv med mera kommer att innebära en klimatpåverkan och resursförbrukning som försvårar arbetet för att nå klimatmålen. För att stödja den fortsatta planeringen kan planförslaget kompletteras genom att beskriva den här målkonflikten och belysa vikten av att minska den klimatpåverkan som bebyggelseutvecklingen samt utvecklingen av transportinfrastruktur och tekniska försörjningssystem förväntas ge upphov till. Även åtgärder för att hantera de ökade transporter som en utveckling av regionens näringsliv medför, genom ökad export och internationell tillgänglighet, kan med fördel lyftas fram på ett tydligare sätt. Till exempel kan transporter i vissa fall undvikas eller styras om till mer hållbara alternativ. Målkonflikten avseende klimat och beredskap bör beaktas tydligare, där beredskap och motståndskraft i stor utsträckning är beroende av fossila bränslen.

Miljöbedömningen lyfter att planförslaget bör förtydliga vilka risker och utmaningar ett förändrat klimat innebär. Förutsättningar för klimatanpassning, översvämningsskydd och temperaturreglering behöver lyftas tydligare i planförslaget, till exempel i ett tematiskt avsnitt eller under utmaningar. Vidare betonar miljöbedömningen behovet och vikten av åtgärder för klimatanpassning i den byggda miljön. Detta kan med fördel göras med kolsänkor, naturbaserade lösningar och genom att lyfta vikten av ett finmaskigt grönt nätverk av parker, gator, torg och boendemiljöer vilket även har synergier med andra miljöaspekter.

Det är svårt att bedöma i vilken omfattning planförslaget kommer bidra till att uppfylla klimatmålen om nettonollutsläpp. Detta kommer att bero på hur olika insatser utformas och på hur målkonflikter hanteras. Kommande regional planering och åtgärder med stöd av den regionala utvecklingsplanen bör därför fokusera på att ytterligare synliggöra avvägningar.

Ekonomiska effekter

Figur 6. Ikonen illustrerar avsnittets koppling till bedömningskriterierna som utarbetats utifrån Region Stockholms styrande dokument för hållbarhet.

Samtliga av planförslagets prioriteringar har direkta eller indirekta ekonomiska konsekvenser. Förutom de prioriteringar som berör näringslivet ingår även prioriteringar som beskriver hur förslaget bidrar till att hushålla med befintliga resurser. Det handlar om klimatskäl men även det faktum att de offentliga och privata ekonomiska resurserna är begränsade. Prioriteringar om att nyttja befintligt bostadsbestånd, planera och bygga cirkulärt, nyttja befintliga transportsystem genom styrning och underhåll samt att effektivisera befintliga tekniska system för att utnyttja kapaciteten är exempel på det. Även invånare påverkas ekonomiskt utifrån hur planer för exempelvis bostäder, transportsystem och klimat genomförs, samt av näringslivets utveckling och dess kompetensförsörjningsbehov.

Planens fulla ekonomiska effekter är svårbedömda eftersom flera konkreta avvägningar och ställningstaganden av nödvändighet skjuts till senare planering. Kommande regional planering och åtgärder med stöd av den regionala utvecklingsplanen bör därför fokusera på att synliggöra ekonomiska effekter.

Genomförbarhet

Planförslaget behöver tydligt redogöra för en riktning som länets aktörer kan ställa sig bakom. En konsekvensbedömning av genomförbarheten försvåras av att samrådsförslaget är generellt skrivet och har breda mål och prioriteringar. Det här för med sig det goda att många aktörer kan ställa sig bakom planförslaget. Nackdelen är att svåra avvägningar mellan motstridiga intressen behöver hanteras i efterföljande planering.

En utvecklingsplan kan inte hantera alla kommunala och lokala intressen, ytterligare avvägningar måste därför göras i efterföljande planering. På regional nivå handlar det om att peka på inriktningar och övergripande avvägningar mellan olika intressen och förhållningssätt som ska användas som vägledning i den efterföljande planeringen, samt att redovisa övergripande geografiska regionala avvägningar.

Planens genomförbarhet är därför beroende av samsyn och en gemensam kraftsamling av regionala aktörer kring regionala utvecklingsområden och prioriteringar.

Samlad konsekvensbedömning

I det här avsnittet presenteras ett resonemang av planförslagets samlade påverkan och konsekvenser med en beskrivning av möjligheterna att nå de mål som satts för år 2060. Bedömningen baseras på planförslagets mål, prioriteringar och plankarta med förhållningssätt, i de fall detta är relevant.

Utgångspunkt

Samrådsförslaget till ny regional utvecklingsplan har 2060 som målår och är brett och generellt formulerat. Detta får till följd att det är svårt att ingående bedöma vilka konsekvenser planförslaget får. Bedömningen av planförslagets konsekvenser kommer på grund av detta därför att vara mycket övergripande i samrådsförslaget och successivt bli mer detaljerad i takt med att planhandlingen färdigställs.

Arbetet med att bedöma vilka konsekvenser planförslaget för med sig fortsätter som en integrerad del i processen för att ta fram en ny regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen och är ett kontinuerligt arbete för att identifiera behovet av utveckling, justering och fördjupning i planförslaget. Ett viktigt inspel i detta är de synpunkter som kommer in från regionens aktörer under samrådet.

Målkonflikter

Så här långt identifierar konsekvensbedömningen ett antal målkonflikter som kan ha avgörande påverkan för att nå visionen i den regionala utvecklingsplanen. Dessa behöver tas om hand, såväl i det fortsatta arbetet med planförslaget som i det faktiska genomförandet.

Planförslaget innehåller både prioriteringar för att minska Stockholmsregionens klimatpåverkan och därmed nå nettonollutsläpp, och prioriteringar som förordar expansion på flera områden i takt med att regionen växer. Förslaget skulle bättre kunna beskriva den målkonflikt som uppstår när tillgången på bostäder och utvecklingen av infrastruktur ska prioriteras samtidigt som Stockholmsregionens klimatpåverkan ska minska.

Omställningen till fossilfrihet har betydande påverkan på transporter, både inom och utanför regionens gränser. Planförslaget skulle bättre kunna beskriva de målkonflikter som uppstår när prioriteringar som leder till internationell tillgänglighet, främst med flyg, är en förutsättning för tillväxt och besöksnäring i Stockholmsregionen.

Planförslaget innehåller prioriteringar för att öka tillgängligheten till bland annat välfärdstjänster, service, bostäder, rekreation och kollektivtrafik, utan att problematisera det faktum att de offentliga och privata ekonomiska resurserna är begränsade. Detta innebär att genomförandet av förslagets prioriteringar är svårbedömda och att många svåra avvägningar behöver göras i efterföljande planering.

Genomförbarhet

En utvecklingsplan kan inte hantera alla kommunala och lokala intressen, och ytterligare avvägningar måste därför göras i efterföljande planering. På regional nivå handlar det om att peka på inriktningar och övergripande avvägningar mellan olika intressen och

förhållningssätt som ska användas som vägledning i den efterföljande planeringen, samt att redovisa övergripande geografiska regionala avvägningar.

För att planförslaget ska få genomslag i efterföljande planering behöver regionens aktörer arbeta i enlighet med regionala inriktningar, mål och prioriteringar. Planförslaget behöver därmed tydligt redogöra för en riktning som Stockholmsregionens aktörer kan ställa sig bakom. Konsekvensbedömningen av förslagets genomförbarhet försvåras av att samrådsförslaget är generellt skrivet och har breda mål och prioriteringar. Fördelen är att många aktörer kan ställa sig bakom planförslaget, nackdelen är att svåra avvägningar och målkonflikter behöver hanteras i den efterföljande planeringen.

Planförslagets genomförbarhet är starkt beroende av samsyn hos de regionala aktörerna och en gemensam kraftsamling kring regionala inriktningar, mål och prioriteringar. Det är först i den efterföljande planeringen som intentionerna i planförslaget får genomslag, till exempel i kommunernas översiktsplanering.

Miljöbedömning av samrådsförslag för ny regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen

Innehåll

Samlad bedömning 20

1. Inledning 25
1.1 Läsanvisning 25
1.2 Den regionala utvecklingsplanens förhållande till andra planer och program 25
1.3 Samlad hållbarhetsbedömning av planförslaget 25

2. Sammanfattning av förslag till regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen 26
En jämlik, trygg och inkluderande region med god livsmiljö 26
En ledande tillväxt- och kunskapsregion 26
En tillgänglig och robust region utan klimatpåverkande utsläpp 27

3. Miljöbedömningens metod och process 29
3.1 Syfte med miljöbedömningen 29
3.2 Avgränsning 30
3.3 Bedömningsmetodik 32
3.4 Osäkerheter 35

4. Miljökonsekvenser 36
4.1 Vatten 36
4.2 Naturmiljö 39
4.3 Kulturmiljö, landskap och bebyggelse 43
4.4 Klimatpåverkan 45
4.5 Hälsa och livsmiljö 50
4.6 Risk och klimatanpassning 53
4.7 Hushållning med mark, vatten och den fysiska miljön 55

5. Alternativ 59
5.1 Nollalternativ 59
5.2 Alternativ 60

6. Referenser 1

Samlad bedömning

Region Stockholms nya regionala utvecklingsplan ska vara en övergripande och vägledande plan. Den ska vara ett verktyg för att regionala aktörer, tillsammans och var och en för sig, ska kunna jobba mot en gemensam vision och mot övergripande mål som syftar till en långsiktig och hållbar utveckling av hela Stockholmsregionen.

För alla nya utvecklingsplaner ska en strategisk miljöbedömning genomföras. Syftet med denna bedömning är att integrera miljöaspekter i planen så att en hållbar utveckling främjas. Den här miljöbedömningen har genomförts parallellt med, och integrerat i, processen för framtagandet av utvecklingsplanen. Detta avsnitt sammanfattar konsekvensbeskrivningen för Region Stockholms nya utvecklingsplan inför samråd. Texten utgör en *icke-teknisk sammanfattning av arbetet*.

Under miljöbedömningsprocessen har löpande avstämningsmöten och arbetsmöten genomförts mellan projektgruppen för utvecklingsplanen och projektgruppen för miljöbedömningen. Den iterativa processen har resulterat i flera förändringar av planförslaget som har höjt hållbarhetsprestandan.

Stockholmsregionen är en av Europas snabbast växande storstadsregioner där invånarantalet beräknas öka till 3,3 miljoner år 2060. För att möta den ökade befolkningstillväxten behöver regionen växa. Planförslaget föreslår främst att utveckla ny bebyggelse inom den regionalt prioriterade bebyggelsestrukturen och planera för ett effektivt markutnyttjande genom att bygga i kollektivtrafiknära lägen. Samtidigt ska invånarnas livsvillkor förbättras och livsmiljöer samt vatten- och grönområden stärkas.

Den regionala utvecklingsplanen har höga ambitioner för regionens naturmiljö och klimatet. Planförslaget lyfter vikten av många miljöaspekter som framför allt hanteras i den kommande planeringen. Effekterna av planförslaget är svårbedömda till följd av förslagets övergripande karaktär.

Samlad bebyggelse och förtätning innebär att områden med natur- och kulturvärden och känslig vattenkvalitet kan komma att påverkas. Byggande av bostäder och infrastruktur kan medföra ökade klimatutsläpp trots planförslagets höga klimatambitioner.

I jämförelse med nollalternativet innebär planförslaget att mindre mark tas i anspråk. Planförslaget bedöms i större utsträckning än nollalternativet bidra till nationella miljömål genom de förhållningssätt som presenteras. Planförslaget bedöms medföra något mindre negativa konsekvenser och effekter för miljöaspekter jämfört med nollalternativet.

Nedan sammanfattas bedömningen av planförslagets konsekvenser. Alla bedömningar är i jämförelse med nuläget och tar sikte på horisontåren. År 2040 avser kort och medellång sikt, år 2060 avser lång sikt. Klimatpåverkan och jordbruksmark som långsiktig resurs bedöms med en längre tidshorisont till år 2100. Bedömning av hur planförslaget bidrar eller inte bidrar till de svenska miljömålen kan läsas i tabellen nedan.

Vatten

Avsnitt 4.1

Planförslaget medför en ökad exploatering inom avrinningsområdena för regionens vattenförekomster. Den utbyggnad som sker till följd av förslaget påverkar ytvatten genom risk för utsläpp av föroreningar och ökade flöden av dagvatten till vattendrag och recipienter. Planförslaget för inget resonemang kring regionens förutsättningar kopplat till vattenkvalitet och kvantitet. Det saknas även en tydlighet i hur förslaget ska bidra till att miljökvalitetsnormerna ska kunna följas.

Naturmiljö

Avsnitt 4.2

Det är positivt att planförslaget har stort fokus på grönstrukturen och pekar ut en grönstruktur där ekologiska funktioner ska bevaras och där bebyggelse ska undvikas. Risken är dock stor för att naturmark kan behöva tas i anspråk när regionen växer och konkurrensen om marken ökar. Främst i anslutning till de utpekade bebyggelseområdena är risken stor för förlust av naturvärden, vilket kan försvaga gröna samband och den regionala grönstrukturen.

Kulturmiljö, landskap och bebyggelse

Avsnitt 4.3

Planförslaget har flera förhållningssätt som behandlar kulturmiljö, men de bedöms inte vara tillräckligt styrande för kommande planering och för att säkerställa kulturmiljövärden. Eftersom planförslaget inte pekar ut särskilda värdefulla kulturmiljöer eller identifierar de utmaningar som regionen har att möta gällande bevarandet av kulturhistoriska värden är det svårt att veta vad som ska värnas och bevaras samt på vilket sätt. Planförslaget medför även förtätning av flera orter vilket kan leda till en negativ påverkan på kulturhistoriska kvaliteter.

Klimatpåverkan

Avsnitt 4.4

Planförslagets målsättningar ligger i linje med nationella mål och åtaganden. Prioriteringar och förhållningssätt för efterföljande planering finns formulerade för att ge vägledning som bidrar till målen. För att minska utsläppen och nå klimatmålen behövs även andra åtgärder. Beslut som fattas av EU, riksdag och regering om styrmedel för till exempel energi och bränsle, utveckling av teknik och för att minska de konsumtionsbaserade utsläppen är av stor betydelse för att klara omställningen. Det kommer vara svårt att uppnå regionens klimatmål om nettonoll till 2045 trots planförslaget höga klimatambitioner.

Hälsa och befolkning

Avsnitt 4.5

Planförslaget kan medföra risk för negativa konsekvenser med avseende på buller och luft, framför allt från trafik. Miljökvalitetsnormer för luft, riktvärden för buller och åtgärdsprogram kommer fortsatt att tillämpas vid efterkommande planering. Planförslaget kan innebära risk för negativa konsekvenser för den lokala grönstrukturen och tillgång till rekreation i bebyggelseområden.

Risk och klimatanpassning

Avsnitt 4.6

Planförslaget innebär förtätning och utökning av infrastruktur vilket medför ökade risker i ett förändrat klimat. Vägledning ges främst för risker kopplat till översvämning och ökade flöden men saknas för andra klimatrelaterade risker.

Hushållning med mark, vatten och den fysiska miljön i övrigt

Avsnitt 4.7

Planförslaget kan medföra ianspråktagande av både skogsmark och till viss del jordbruksmark, vilket sannolikt innebär irreversibla effekter för markens produktivitet. Sett till regionen som helhet är det en liten andel av skogs- och jordbruksmarken som påverkas av bebyggelse. Huvudinriktningen för planeringen inom regionen är att tillgodose tillväxten genom förtätning i befintliga tätorter, vilket kan leda till ett effektivt nyttjande av marken och begränsa ianspråktagandet av mark som är bättre lämpad för annan användning. Det finns bra övergripande intentioner och ställningstaganden kopplat till hushållning med naturresurser, bland annat vatten, berg- och grusmaterial, samt effektivt nyttjande av resurser genom cirkularitet.

Nedan görs en bedömning av på vilket sätt planförslagets genomförande bidrar till, eller motverkar, att de nationella miljökvalitetsmålen nås. Den bedömningen är översiktlig, men kan ändå tjäna som ett stöd i en diskussion om planförslagets egenskaper och vilka delar som behöver vidareutvecklas i de följande faserna i planprocessen.

Generationsmålet i den svenska miljöpolitiken är att ”…till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser.” Arbetet tar stöd i 16 miljökvalitetsmål. Arbetet med att nå miljökvalitetsmålen och generationsmålet utgör grunden för den nationella miljöpolitiken. Miljökvalitetsmålen med preciseringar ska ge en långsiktig målbild för miljöarbetet och fungerar som vägledning för hela samhällets miljöarbete, såväl myndigheters, länsstyrelsers och kommuners som näringslivets och andra aktörers.

Av de 16 miljökvalitetsmålen bedöms fem inte vara relevanta för utvecklingsplanen, eftersom planförslagets mål samt föreslagen mark- och vattenanvändning bara i begränsad omfattning påverkar om målen nås, givet de preciseringar som finns. Dessa mål är: Skyddande ozonskikt, Säker strålmiljö, Storslagen fjällmiljö, Giftfri miljö och Myllrande våtmarker.

För resterande miljökvalitetsmål görs nedan en bedömning av hur planförslagets genomförande påverkar möjligheterna att dessa ska kunna nås, se Tabell 1.

Bedömningen illustreras på följande sätt:

 Planförslaget bedöms bidra till måluppfyllelse.

 Planförslaget varken bidrar till eller motverkar möjligheterna att nå målet.

 Planförslaget motverkar måluppfyllelse.

Tabell 1. Planförslagets bidrag till miljökvalitetsmålen.

Miljökvalitets-mål	Bedömning	Motivering
Begränsad klimatpåverkan		Planförslagets målsättningar ligger i linje med nationella mål och åtaganden. Trots att ambitionerna är höga kommer mer behöva göras för att klara den omställning som krävs. Det kommer vara svårt att uppnå regionens klimatmål om nettonoll till 2045. Jämfört med noll-alternativet tas mindre naturmark i anspråk vilket är en viktig kolsänka. Det är ingen större skillnad i andel kollektivt resande mellan nollalter-nativet och planförslaget.
Frisk luft		Planförslaget bedöms varken motverka eller bidra till målet. Om försla-get bidrar positivt eller negativt till luftkvaliteten kommer till stor del bero på teknikutveckling och trafikutveckling i bebyggelseområden. Jämfört med nollalternativet är det ingen större skillnad i trafikarbetet.
Ingen övergödning		Jämfört med nollalternativet bidrar planförslaget lika mycket eller bättre till målet, eftersom nollalternativet kan innebära mer utspridd bebyggelse som inte kopplas till teknisk infrastruktur. Förslaget för inget resonemang kring regionens förutsättningar kopplat till vattenkvalitet. Blå- och grönstruktur sparas i de gröna kilarna och naturbaserade lösningar för dagvattenhantering förordas. Teknisk infrastruktur byggs ut vid sammanhållen bebyggelse och förhållningssätt finns för avloppslösningar vid bebyggelseutveckling utanför strategiska bebyggelselägen.
God bebyggd miljö		Planförslaget bedöms varken motverka eller bidra till målet. Planförslaget kan innebära minskad tillgång till rekreation i bebyggda miljöer, försämrad luftkvalitet och bullerstörningar från trafik. Jämfört med nollalternativet är det ingen större skillnad i trafikarbetet.
Ett rikt växt- och djurliv		Det är positivt att planförslaget pekar ut gröna kilar som ska bevaras. Detta kan leda till att en övergripande struktur värnas och bidrar till målet. Förslaget innebär att naturmark kan tas i anspråk främst i bebyggelselägen, vilket riskerar innebära förlust av främst lokala naturvärden och ekologiska samband. Jämfört med nollalternativet bidrar planförslaget bättre till målet eftersom nollalternativet innebär att mer naturmark tas i anspråk.
Levande sjöar och vattendrag		Planförslaget för inget resonemang kring regionens förutsättningar kopplat till vattenkvalitet och kvantitet. Blå- och grönstruktur sparas i de gröna kilarna. Jämfört med nollalternativet bedöms planförslaget i större utsträckning bidra till målet genom förhållningssätt gällande bland annat dagvatten, VA-lösningar och hänsyn till blåstruktur.

Hav i balans och levande kust och skärgård		Planförslaget för inget resonemang kring regionens förutsättningar kopplat till vattenkvalitet och kvantitet. Blå- och grönstruktur sparas i de gröna kilarna. Jämfört med nollalternativet bedöms planförslaget i större utsträckning bidra till målet genom förhållningssätt gällande bland annat dagvatten, VA-lösningar och hänsyn känsliga marina miljöer.
Grundvatten av god kvalitet		Planförslaget för inget resonemang kring regionens förutsättningar kopplat till vattenkvalitet och kvantitet. Blå- och grönstruktur sparas i de gröna kilarna. Jämfört med nollalternativet bedöms planförslaget i större utsträckning bidra till målet genom förhållningssätt gällande bland annat dagvatten, VA-lösningar och skydd av vattentäkter.
Levande skogar		Det är positivt att planförslaget pekar ut gröna kilar som ska bevaras. Detta kan leda till att en övergripande struktur värnas och bidrar till målet. Planförslaget innebär att skogsmark kan tas i anspråk, främst i bebyggelselägen, vilket riskerar innebära förlust av främst lokala naturvärden och ekologiska samband. Jämfört med nollalternativet bidrar planförslaget bättre till målet eftersom nollalternativet innebär att mer naturmark tas i anspråk.
Ett rikt odlings-landskap		Huvudinriktningen för planförslaget är att tillgodose tillväxten genom samlad bebyggelse, vilket kan leda till ett effektivt nyttjande av marken och begränsa ianspråktagandet av jordbruksmark. Det är positivt att planförslaget pekar ut gröna kilar som ska bevaras där även odlings-landskap ingår. Jämfört med nollalternativet tas mindre mängd jord-bruksmark i anspråk än i planförslaget.
Bara naturlig försurning		Påverkan sker främst genom kväveoxider från trafiken. Planförslaget har en ambition att minska utsläppen från trafiken, men detta är bero-ende av teknisk utveckling. Jämfört med nollalternativet är det ingen större skillnad i trafikarbetet.

1. Inledning

Region Stockholm reviderar och uppdaterar den regionala utvecklingsplanen som är både en regional utvecklingsstrategi (RUS) enligt lagen om regionalt utvecklingsansvar (2010:630) och en regionplan enligt plan- och bygglagen (2010:900) (PBL).

Enligt 2 § miljöbedömningsförordningen (2017:966) och 6 kap. 3 § miljöbalken (MB) ska en strategisk miljöbedömning göras för en regionplan. Det här dokumentet utgör miljökonsekvensbeskrivningen för Region Stockholms nya regionala utvecklingsstrategi och plan.

1.1 Läsanvisning

Rapporten har följande delar: Kapitel 1 redovisar en inledning med förutsättningarna. I kapitel 2 beskrivs kortfattat planförslagets huvudsakliga innehåll. Kapitel 3 summerar den metod som använts i arbetet med miljöbedömningen och vilka avgränsningar som gjorts. Planförslagets miljökonsekvenser redovisas i kapitel 4. I kapitlet ges konkreta förslag på hur planförslaget kan utvecklas och kompletteras inför nästa skede för respektive miljöaspekt. Alternativ och miljöns sannolika utveckling om planförslaget inte antas redovisas i kapitel 5.

1.2 Den regionala utvecklingsplanens förhållande till andra planer och program

Den regionala utvecklingsplanen följs av ett antal strategier och handlingsplaner. Den regionala utvecklingsplanen är paraplyet som samlar och visar visionen, de övergripande målen och inriktningarna för regionens utveckling utifrån ett långsiktigt och ett helhetsperspektiv. Det är i underliggande dokument som de övergripande målen bryts ner och konkretiseras i ett kortare tidsperspektiv genom mer detaljerade mål, viljeinriktningar och insatsområden. Inom ramen för RUFS 2050 har flera handlingsplaner tagits fram.

1.3 Samlad hållbarhetsbedömning av planförslaget

Parallellt med miljöbedömningen gör regionen en samlad hållbarhetsbedömning av samrådsförslaget som är bredare än en miljöbedömning. Miljöbedömningen kommer att integreras i den samlade konsekvensbedömningen.

2. Sammanfattning av förslag till ny regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen

Den regionala utvecklingsplanen utgår från visionen *Stockholmsregionen ska vara Europas mest attraktiva och hållbara storstadsregion att bo, leva och verka i.* Den genomsyrar all utveckling och gäller både nu och bortom 2060. Visionen konkretiseras i tre övergripande mål för regionens utveckling. De övergripande målen är *en jämlik, trygg och inkluderande region med god livsmiljö, en ledande tillväxt- och kunskapsregion samt en tillgänglig och robust region utan klimatpåverkande utsläpp*. Till varje övergripande mål föreslås ett antal delmål som förtydligar ambitionen och viljeinriktningen för Stockholmsregionens utveckling. Målen har tidsperspektivet 2040.

En jämlik, trygg och inkluderande region med god livsmiljö

- Förbättrad folkhälsa i hela länet.
- Goda livsmiljöer där invånare trivs och känner delaktighet i samhällsutvecklingen.
- En bostadsförsörjning som tillgodoser invånarnas behov.

Prioriteringar:

- En fungerande bostadsförsörjning
- Utveckla attraktiva livsmiljöer och nyttja lägen med god kollektivtrafik
- Stärkta livsvillkor
- Verka för ökad trygghet och framtidstro
- Kraftsamling för jämlik folkhälsa
- Vidareutveckla de regionala stadskärnorna
- Främja en levande landsbygd och skärgård
- Stärk regionens vatten- och grönområden

En ledande tillväxt- och kunskapsregion

- Stärkt internationell position inom forskning och näringsliv
- Världsledande inom grön omställning
- Säkerställd kompetensförsörjning och möjlighet till arbete

Prioriteringar:

- Stärk Stockholmsregionens attraktionskraft
- Underlätta rekrytering av internationella talanger och spetskompetens
- Öka Stockholmsregionens internationella tillgänglighet
- Främja grön omställning i näringslivet

- Underlätta företagande och stärk små och medelstora företag
- Stärka Stockholmsregionens internationella position inom forskning och innovation
- Stärk och koordinera Stockholmsregionens innovationsekosystem
- Innovationsledande genom smart specialisering
- Fler innovationsfrämjande upphandlingar
- Stärk kopplingen mellan utbildning och arbetsmarknad
- Skapa regional balans

En tillgänglig och robust region utan klimatpåverkande utsläpp

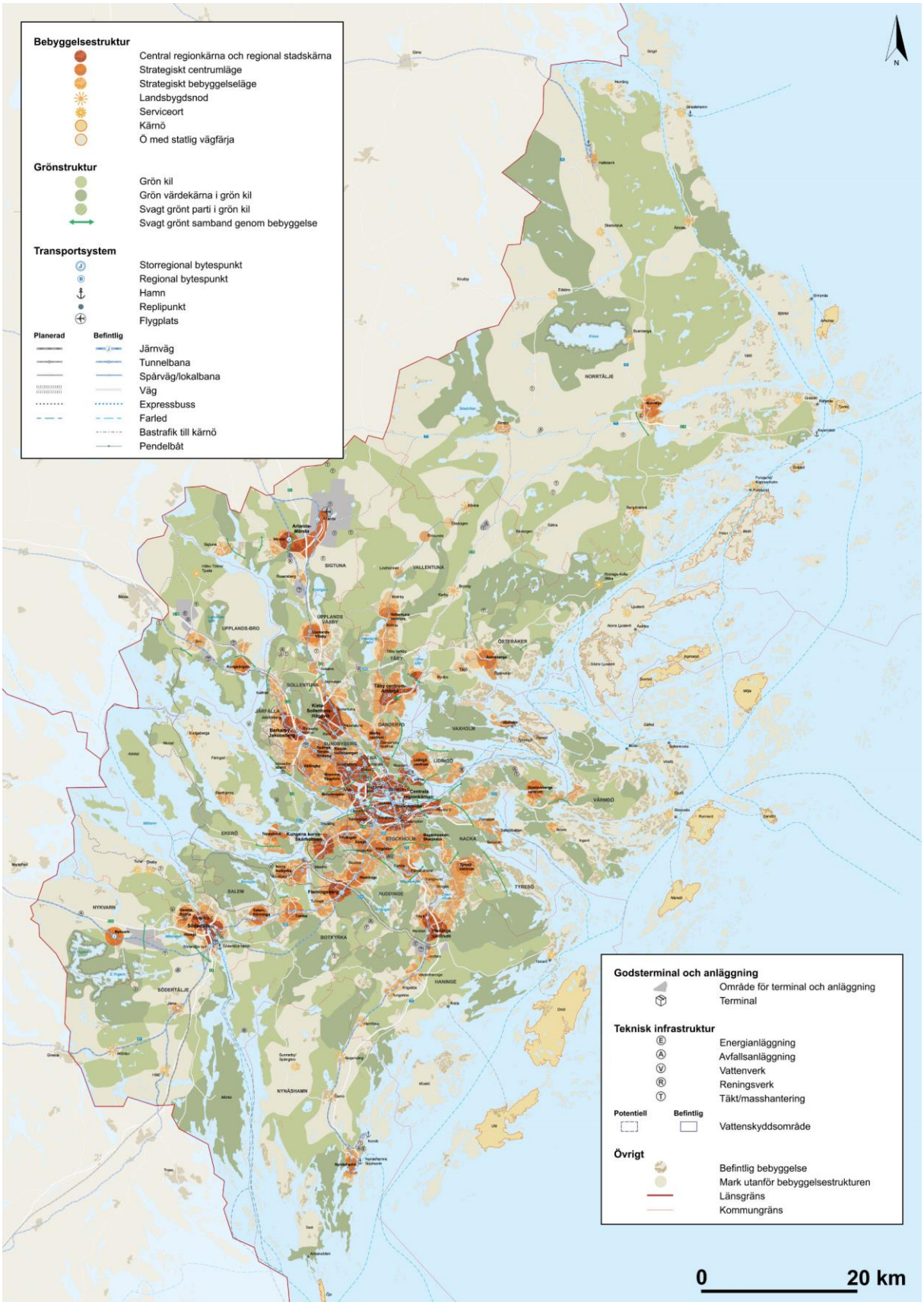
- Säkerställ att Stockholmsregionen kan uppnå nettonollutsläpp 2045
- Ökad transporteffektivitet i hela regionen
- Säkra en robust och hållbar energiförsörjning och stärk elektrifieringen
- Säkerställda och robusta system, strukturer och samband som möter krav på höjd beredskap.

Prioriteringar:

- Gör det lätt att leva och verka klimatsmart
- Vidareutveckla cirkulär och fossilfri resursanvändning
- Klimatanpassning för att säkra mark, vatten och livsmedel
- Robusta tekniska försörjningssystem med säker tillgång
- Effektivisera befintliga system för att utnyttja kapaciteten
- Stärkt beredskap i hela samhället
- Investera för ett transporteffektivt samhälle
- Skapa ett pålitligt transportsystem genom att prioritera underhåll och återinvestering
- Utnyttja det befintliga transportsystemet mer effektivt genom styrning
- Prioritera hållbart resande i transportplaneringen

Plankartan och tillhörande förhållningssätt ger vägledning i regionala frågor av mellankommunal karaktär som har betydelse för användningen av mark- och vattenområden i Stockholmsregionen. Plankartan och förhållningssätten ska vara ett stöd för kommuner och andra aktörer i den fortsatta planeringen och i andra beslut som rör mark- och vattenanvändning, se Figur 1. Till plankartan hör förhållningssätt för bebyggelse, grönstruktur, transportsystem och tekniska försörjningssystem.

Figur 1. Planförslagets mark-och vattenanvändningskarta.

3. Miljöbedömningens metod och process

3.1 Syfte med miljöbedömningen

Syftet med att genomföra en miljöbedömning är enligt 6 kap. 1 § andra stycket miljöbalken *”att integrera miljöaspekter i planering och beslutsfattande så att en hållbar utveckling främjas”*. Miljöbedömningen ska fungera som stöd för, och ge underlag till, arbetet med att hitta en lämplig utformning av planen. Den ska främja ökad miljöhänsyn och göra det möjligt att redan i planarbetet väga miljökonsekvenser mot andra faktorer.

En miljöbedömning ska enligt miljöbalken identifiera och värdera de betydande miljöeffekter som genomförandet av en plan kan antas medföra med avseende på:

1. befolkning och människors hälsa
2. djur- eller växtarter som är skyddade enligt 8 kap. miljöbalken och biologisk mångfald i övrigt
3. mark, jord, vatten, luft, klimat, landskap, bebyggelse och kulturmiljö
4. mark, vatten och den fysiska miljön i övrigt
5. annan hushållning med material, råvaror och energi
6. andra delar av miljön

Miljöbedömningen syftar även till att bidra till att uppfylla plan- och bygglagen, PBL, som styr planläggning av mark, vatten och byggande:

1 kap. Syfte, innehåll och definitioner. Bestämmelserna syftar till att med hänsyn till den enskilda människans frihet främja en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden och en god och långsiktigt hållbar livsmiljö för människorna i dagens samhälle och för kommande generationer.

2 kap. Allmänna och enskilda intressen. Planläggning enligt denna lag ska med hänsyn till natur- och kulturvärden, miljö- och klimataspekter samt mellankommunala och regionala förhållanden främja en från social synpunkt god livsmiljö som är tillgänglig och användbar för alla samhällsgrupper.

3.2 Avgränsning

En miljökonsekvensbedömning ska innehålla de uppgifter som är rimliga med hänsyn till:

- Bedömningsmetoder och aktuell kunskap
- Planens eller programmets innehåll och detaljeringsgrad
- Allmänhetens intresse
- Att vissa frågor kan bedömas bättre i samband med prövningen av andra planer och program eller i tillståndsprövningen av verksamheter eller åtgärder.

Regionen ska samråda om omfattningen av och detaljeringsgraden i en miljökonsekvensbedömning med de kommuner, länsstyrelser och andra myndigheter som kan antas bli berörda av planen. Ett samråd om avgränsningen genomfördes med Länsstyrelsen Stockholm och kommunerna genom remissförfarande under maj–juni 2023. Remissvaren har bidragit till ytterligare avgränsning, som redovisas nedan.

Avgränsning i tid

Avgränsningen i tid utgår från flera tidshorisonter där två årtal är tongivande: År 2040 för kort och medellång sikt, och år 2060 för lång sikt. Däremot har konsekvensbedömningen i vissa avseenden en längre tidshorisont, till år 2100, för att kunna bedöma exempelvis klimatförändringarnas framtida konsekvenser och jordbruksmark som långsiktig resurs.

Avgränsning i rum

Miljökonsekvensbeskrivningens geografiska avgränsning utgörs i huvudsak av regiongränsen. Det är inom regiongränsen som direkta markanspråk kommer att ske. För flera av miljöaspekterna, exempelvis kulturmiljö och landskapsbild, buller, klimatpåverkan och vattenkvalitet kan dock konsekvenser uppstå även utanför planområdet. Den geografiska avgränsningen för miljökonsekvensbeskrivningens bedömningar varierar således beroende på vilken aspekt som studeras.

Avgränsning i sak

Betydande miljöaspekter

Nedan listade aspekter redovisas och bedöms i denna miljökonsekvensbedömning (MKB). Motiv till varför övriga miljöaspekter inte bedömts vara betydande och avgränsats bort finns i underlaget för avgränsningssamrådet[1].

- **Vatten**
  RUS eventuella påverkan på vatten och blåstruktur, exempelvis kopplat till miljökvalitetsnormer (MKN) för yt- och grundvatten samt eventuell fysisk påverkan på vattenmiljön.

[1] Region Stockholm, 2023-04-26. Avgränsningssamråd för miljökonsekvensbedömning avseende ny regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen.
Länsstyrelsen, 2023-06-13. Yttrande över avgränsning av miljökonsekvensbeskrivning avseende ny regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen.

- **Naturmiljö**
  RUS eventuella påverkan på natur och grönstruktur, exempelvis genom beaktande av viktigt samband och skyddade eller skyddsvärda områden.
- **Kulturmiljö, landskap och bebyggelse**
  RUS eventuella påverkan på kulturmiljövärden och landskapsbild. Exempelvis genom att bedöma ställningstaganden kopplat till fornlämningsmiljöer, riksintresseområden och andra områdesskydd.
- **Klimatpåverkan**
  RUS eventuella påverkan på klimatet, exempelvis genom att bedöma planförslagets ställningstaganden för minskade utsläpp samt lokalisering av utveckling och planens eventuella klimatpåverkan orsakat av ändrad markanvändning.
- **Hälsa och livsmiljö**
  RUS eventuella påverkan på människors hälsa kopplat till exempelvis buller, luftkvalitet och tillgång till grönområden och rekreation.
- **Risk och klimatanpassning**
  Ställningstaganden som berör risker för människor, fastigheter och miljö bedöms. Exempelvis ras och skred, transporter av farligt gods, föroreningar, värmeöar, kraftiga skyfall och översvämning.
- **Hushållning med mark, vatten och den fysiska miljön**
  RUS eventuella påverkan på värdefulla resurser såsom areella näringar men även hushållning i en bredare bemärkelse kopplat till hushållningsbestämmelserna i miljöbalken och plan- och bygglagen.

Riksintressen

Detaljeringsgraden i den regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen tillåter inte en utförlig beskrivning av hur riksintressen i regionen tillgodoses utan presenteras enbart i korthet. De riksintressen som har inkluderats i miljöbedömningen är följande:

- Riksintresse för kulturmiljövården enligt 3 kap. 6 § MB
- Riksintresse för naturvården enligt 3 kap. 6 § MB
- Riksintresse för friluftslivet enligt 3 kap. 6 § MB
- Riksintresse för det rörliga friluftslivet och turismen enligt 4 kap. 2 § MB
- Riksintresse för yrkesfiske enligt 3 kap. 5 § MB
- Riksintresse för energiproduktion och energidistribution enligt 3 kap. 8 § MB
- Riksintresse för vattenförsörjningen enligt 3 kap. 8 § MB

Sveriges miljökvalitetsmål

För att en hållbar utveckling ska kunna nås, behöver de svenska miljökvalitetsmålen uppfyllas. Riksdagen har antagit 16 miljökvalitetsmål. Följande mål bedöms vara relevanta i det kommande arbetet:

- Begränsad klimatpåverkan
- Frisk luft

- Bara naturlig försurning
- Ett rikt växt- och djurliv
- God bebyggd miljö
- Ingen övergödning
- Levande sjöar och vattendrag
- Grundvatten av god kvalitet
- Hav i balans samt levande kust och skärgård
- Levande skogar
- Ett rikt odlingslandskap

Av de 16 miljökvalitetsmålen bedöms fem inte vara relevanta för den regionala utvecklingsplanen, eftersom planförslagets mål och föreslagen mark- och vattenanvändning bara i begränsad omfattning påverkar om målen nås. Dessa mål är: Skyddande ozonskikt, Säker strålmiljö, Storslagen fjällmiljö, Giftfri miljö och Myllrande våtmarker.

3.3 Bedömningsmetodik

Arbetssätt

Genom att integrera mål för hållbarhet i den översiktliga fysiska planeringen ökar förutsättningarna för ett framgångsrikt arbete med hållbar utveckling. Arbetet med miljöbedömningen har samordnats och integrerats med planarbetet på flera sätt. Genom hela processens gång har löpande avstämningsmöten och arbetsmöten genomförts mellan projektgruppen för den regionala utvecklingsplanen och projektgruppen för miljöbedömningen. Det tidiga arbetet har innefattat inspel kring hur väl planförslaget omhändertar miljöaspekter och förbättringsförslag för att öka miljöhänsynen i planförslaget.

Beskrivningar och bedömningar har gjorts av WSP:s konsultgrupp med särskild kunskap om konsekvensbedömningar. Bedömningarna har gjorts i jämförelse med nuläget om inget annat anges. Nuläget för bedömningarna har tagits fram med hjälp av allmänt tillgängligt material från regionen och olika myndigheter. Några fristående beräkningar eller modellkörningar har inte gjorts inom ramen för miljöbedömningen.

En bedömning har även gjorts utifrån ett jämförelsealternativ i avsnitt 5 men på en mer övergripande nivå. Jämförelsealternativet är hämtat från den strukturanalys som genomfördes inför arbetet med den nya regionala utvecklingsplanen (Region Stockholm, 2023).

Värdering av konsekvenser

Vid bedömning av planförslagets miljökonsekvenser analyseras i huvudsak planförslagets mål med strategiska prioriteringar och den rumsliga utvecklingen med vägledning och plankarta. Miljöbedömningen syftar till att synliggöra om planförslaget bidrar till eller motverkar en hållbar utveckling. För att kunna besvara frågan bedöms huruvida förslaget ger tydlig vägledning för den fortsatta planeringen. För att ge tillräcklig vägledning måste mål, prioriteringar och den rumsliga utvecklingen med vägledning och plankarta vara samstämmiga och eventuella målkonflikter behöver hanteras.

I en strategisk miljöbedömning ska miljökonsekvensbeskrivningens omfattning och detaljeringsgrad anpassas till den aktuella planens innehåll och detaljeringsgrad, var i beslutsprocessen planen befinner sig, samt att vissa frågor bättre bedöms i samband med prövningen av andra planer och program. Utvecklingsplanens övergripande karaktär och det tidiga planeringsstadiet speglas i miljökonsekvensbeskrivningen och innebär att befintliga miljöförhållanden, liksom effekter och konsekvenser, beskrivs på en generell nivå. En utvecklingsplans konsekvenser uppstår i första hand genom att mål, prioriteringar och förhållningssätt ger avtryck i efterföljande byggande och planering, i första hand på kommunal nivå. Planens konsekvenser beror därför både på vilka förhållningssätt som anges för kommande planering och eventuell brist eller frånvaro av förhållningssätt.

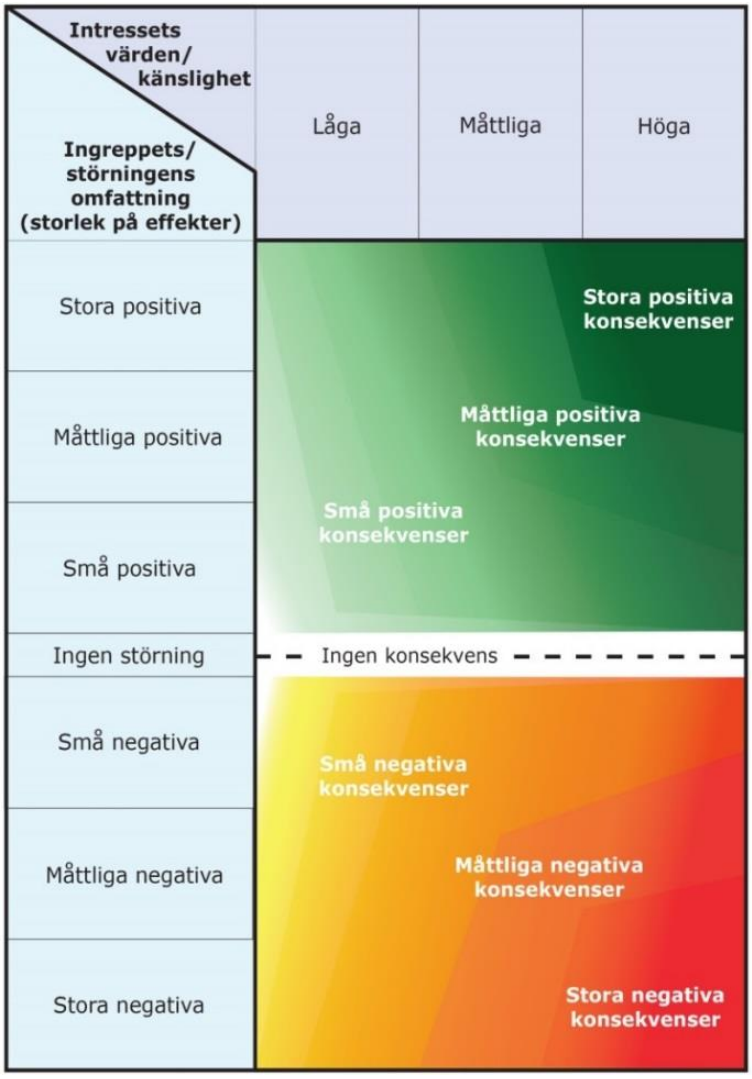
För att beskriva ett planförslags konsekvenser används ofta begreppen *påverkan*, *effekt* och *konsekvens*.

- **Påverkan** är den förändring av fysiska eller beteendemässiga förhållanden som planförslagets genomförande medför.
- **Effekt** är den förändring i miljön som påverkan medför, som till exempel förlust av värdefulla naturmiljöer, buller eller luftföroreningar.
- **Konsekvens** är den verkan de uppkomna effekterna har på en viss företeelse, till exempel människors hälsa eller biologisk mångfald.

För att beskriva konsekvenserna används följande skala:

- Negativa konsekvenser
- Varken positiva eller negativa konsekvenser
- Positiva konsekvenser

Figur 2. Princip för bedömning av konsekvenser som uppstår till följd av planens genomförande.

Ett värde kan vara olika stort, vilket får betydelse för hur stor konsekvensen blir, se Figur 2. Vid bedömning av konsekvenser vägs ingreppets omfattning och det berörda objektets värde alternativt känslighet in. Om ett område med högt värde/hög känslighet störs i stor omfattning innebär det stora negativa konsekvenser, medan små störningar i ett område med högt värde innebär måttliga negativa konsekvenser.

En utvecklingsplan är ett planeringssteg som ligger tidigt i planprocessen och det är därför inte alltid möjligt att dra slutsatser gällande omfattningen av de konsekvenser som planförslaget kommer att medföra. Till följd av tillgängligt underlag och detaljeringsgraden i planförslaget görs därför ingen gradering av konsekvensernas storlek för vissa aspekter och bedömningarna har delvis karaktären av riktningsanalyser som tydliggör om det bedöms finnas *risk för negativa konsekvenser* eller *kan leda till positiva konsekvenser*.

För vissa aspekter är det inte möjligt att dra slutsatser om konsekvenserna. I de fallen beskrivs främst den påverkan och de effekter som planförslaget kan medföra.

3.4 Osäkerheter

Miljöbedömningar är alltid förknippade med osäkerheter. Det finns dels genuina osäkerheter i alla antaganden om framtiden, dels osäkerheter förknippade med analytisk kvalitet och kunskapsläge. Osäkerheter ligger exempelvis i att de underlag och källor som använts för miljöbedömningen kan vara behäftade med olika brister. Prognoser och beräkningar kan exempelvis vara missvisande på grund av felaktiga antaganden, felaktiga ingångsvärden eller begränsningar och brister i bakomliggande modeller.

Flera av de miljöaspekter i denna miljöbedömning påverkas även av andra faktorer som inte kan styras av planen, till exempel politiska beslut, styrmedel och händelser i världen.

I de bedömningar som görs har särskild hänsyn tagits till eventuella osäkerheter i underlag och kunskapsläget kopplat till nuvarande planförslag. Detta i enlighet med försiktighetsprincipen i 3 § 2 kap. miljöbalken. I de fall det finns kunskapsluckor eller andra osäkerheter antas därför konsekvenserna bli negativa fram till dess att osäkerheten kan avskrivas.

4. Miljökonsekvenser

4.1 Vatten

Ytvattnet är det vatten som finns i hav, sjöar och vattendrag. Dagvatten är det vatten som tillfälligt ansamlas på markytan till följd av nederbörd, is/snösmältning eller uppträngande grundvatten. Via ytavrinning eller dagvattensystem kan dagvattnet nå våra ytvatten. Grundvatten bildas när nederbörd tränger ner i marken. Gränsen där samtliga hålrum, sprickor och porer i marken är vattenfyllda kallas för grundvattennivån. Inom ett avrinningsområde styrs grundvattennivån av ett antal olika faktorer så som marknivåns höjdskillnader, väderleksförhållanden, närliggande vattendrag samt lokala berg- och jordarter. I urbana miljöer påverkas grundvattenförhållandena även av hårdgjorda ytor, ledningar i mark med mera.

Yt- och grundvatten ingår som en integrerad del av det hydrologiska kretsloppet och det sker också ett ständigt utbyte mellan yt- och grundvatten. Avgörande för de olika vattnens kvalitet är deras naturliga egenskaper samt den omgivningspåverkan de utsätts eller tidigare utsatts för. Påverkan på yt- och grundvatten är starkt beroende av markanvändning. En ökad andel hårdgjorda ytor såsom asfalt minskar infiltrationen till grundvattnet och ökar mängden dagvatten. Föroreningsmängden i dag- och grundvatten påverkas av vilka verksamheter som finns.

Bedömningsgrunder

Miljökvalitetsnormer (MKN) för landets vattenförekomster är juridiskt bindande enligt 5 kap. miljöbalken och anger den kvalitet som en vattenförekomst ska ha till ett visst år.

Plan- och bygglagen samt miljöbalken

I en utvecklingsplan ska enligt plan- och bygglagen framgå på vilket sätt miljökvalitetsnormer enligt 5 kap. miljöbalken har följts. Den regionala fysiska planeringen ska utformas så att den skapar förutsättningar för en långsiktigt hållbar vattenanvändning och skydd av vattenresurserna. MKN beskriver ett tillstånd i vilket människors hälsa och miljön anses vara varaktigt skyddade. För att MKN ska kunna följas krävs därför ett långsiktigt och strategiskt arbete där flera olika åtgärder och insatser koordineras. Det handlar både om åtgärder som ska förbättra miljön och om att se till att andra åtgärder inte gör det svårare att följa MKN.

EU:s vattendirektiv

Enligt EU:s vattendirektiv ska medlemsstaterna skydda, förbättra och återställa alla ytvattenförekomster. Det finns alltså en skyldighet att bidra till en förbättring av recipientens status (det så kallade förbättringskravet). Vid alla planer och projekt ska det redovisas om möjligheten att uppnå MKN äventyras eller om det finns risk för statusförsämring.

Nuläge

I regionen finns många sjöar, vattendrag, våtmarker, hav och grundvatten. Alla vattendrag hänger ihop i en sammanhängande blåstruktur. Mälaren försörjer mer än två miljoner människor i Mälardalen med dricksvatten. Stockholmsregionen ligger i den nedre delen av Mälarens avrinningsområde och vattenkvaliteten påverkas därför av mark- och vattenanvändningen uppströms.

Enligt Vatteninformation Sverige (VISS, 2023) finns det i Stockholms län 547 vattenförekomster som utgörs av 117 sjöar, 97 vattendrag, 199 grundvattenförekomster, 130 kustvatten och fyra utsjövatten. Av regionens ytvattenförekomster (sjöar, vattendrag, kustvatten och utsjövatten) uppnår 19 procent god ekologisk status, 64 procent uppnår måttlig status, 9 procent otillfredsställande status och 5 procent uppnår ej god status. Ingen av ytvattenförekomsterna uppnår god kemisk status. Samtliga grundvattenförekomster har god kvantitativ status och 96 procent av grundvattenförekomsterna uppnår god kemisk status.

En stor del av påverkan på regionens sjöar och vattendrag kommer i nuläget från den bebyggda miljön. En större andel hårdgjord yta ökar risken för dagvattenproblem som exempelvis översvämningar. En annan utmaning är att utbyggnad av väg- och järnvägsinfrastruktur och transporter leder till ökade utsläpp av föroreningar.

I skogs-och jordbruksmarkslandskapet är det vanligt med fysiska förändringar av de naturliga vattensystemen, exempelvis dikning och uträtning av vattendrag, som stör ekosystemen och ökar risken för höga flöden. I kustnära områden består utmaningarna av att bevara känsliga marina områden, minska påverkan från småbåtar och hantera utsläpp från enskilda avlopp.

Stockholms län hör till de mest övergödda regionerna i Sverige, starkt kopplat till jordbruks- och avloppsfrågor samt dagvatten från tätorter. Övergödningen av länets sjöar, vattendrag och kustvatten är det mest utbredda och åtgärdskrävande miljöproblemet i länet. Närmare 80 procent av länets ytvattenförekomster som tas upp i VISS bedöms vara övergödda. Uppdelat per kategori är denna siffra omkring 60 procent för sjöar, 70 procent för vattendrag och 100 procent för kustvatten.

Det är Länsstyrelsen i Västmanland som är vattenmyndighet i Norra Östersjöns vattendistrikt, där Region Stockholm ingår. Vattenmyndigheterna samordnar bland annat Länsstyrelsens vattenförvaltningsarbete, och beslutar om förvaltningsplan, åtgärdsprogram och miljökvalitetsnormer för vatten i distriktet. I Norra Östersjöns vattendistrikt finns både en förvaltnings- och åtgärdsplan från 2022.

Effekter och konsekvenser

Planförslaget pekar ut områden för bebyggelseutveckling och en ökad exploatering inom avrinningsområdena för regionens vattenförekomster, vilka många är känsliga för förändringar och ytterligare belastning. Den utbyggnad som kan komma att ske till följd av planförslaget kan påverka ytvatten genom utsläpp av föroreningar och större dagvattenflöden till vattendrag och recipienter. Detta sker bland annat till följd av exploatering där mark hårdgörs.

Påverkanskällor i form av trafik har redan idag en betydande påverkan på den ekologiska statusen i regionens vattenförekomster. Med fler invånare i regionen och fler arbetstillfällen följer även fler trafikrörelser. Sammantaget kan denna utveckling bidra till negativ påverkan på vattenförekomsterna. För att undvika en ökad belastning och påverkan behöver därför dagvatten från utvecklingsområden och vägar fördröjas och renas innan det når recipienterna. Fördröjningsåtgärder och lösningar för rening av dagvatten måste studeras vidare och säkerställas i den kommunala planeringen.

Enligt planförslagets övergripande förhållningsätt för bebyggelseutveckling ska långsiktigt god hushållning av vatten vid planering av ny bebyggelse som riskerar att påverka yt- och grundvatten tryggas. Det lyfts även att påverkan av ökat dagvatten på kringliggande infrastruktur ska beaktas och att lokalt omhändertagande av dagvatten och naturbaserade lösningar ska prioriteras. För kärnöar och öar med vägfärja ska vattenkvaliteten i vattendrag och

grunda havsvikar vid planering av ny bebyggelse och omvandling av fritidshus säkerställas. Vid utveckling av de tekniska försörjningssystemen ska risken för påverkan på regionens vattenförekomster beaktas.

Planförslaget saknar information om nuläget och nuvarande påverkansfaktorer för regionens vattenförekomster. I planförslagets avsnitt om regionens utmaningar saknas vattenperspektivet helt. Naturbaserade lösningar lyfts som en kostnadseffektiv åtgärd för bland annat rening av vatten, men utöver det saknas konkret vägledning i planförslaget. För att regionens vattenförekomster ska uppnå god status krävs det även åtgärder i befintliga miljöer. Planförslaget saknar ett resonemang och vägledning kring detta.

Det är i dagsläget, med nuvarande underlag, svårt att göra en bedömning av huruvida planförslaget bidrar till eller motverkar att MKN uppnås för regionens vattenförekomster. Planförslagets konsekvenser uppstår främst genom att problembeskrivningar och förslag på mål ger avtryck i efterföljande byggande och planering, i första hand på kommunal nivå. Utvecklingsplanen har dock en viktig roll i vattenförvaltningsarbetet genom att ge vägledning kring hur kommunerna ska samverka och samordna sig. Planförslaget bedöms inte ge tillräckligt med vägledning till kommande planering. Exempelvis lyfter planförslaget inte regionens viktiga roll som samordnare och regionens roll i vattenförvaltningsarbetet, där avrinningsområdesperspektiv över kommungränser bör prioriteras. Det framgår inte heller tydligt att vattenmyndighetens arbete ska ligga till grund för den kommande planeringen.

Det förändrade klimatet med ökad nederbörd tillsammans med utbyggnad av både bebyggelse och infrastruktur kan leda till mer hårdgjorda ytor. Det kan få till följd att tekniska försörjningssystem måste kunna hantera ökat dagvatten och tillskottsvatten som annars kan påverka både vattenkvaliteten och kvantiteten. Vatten- och avloppsystemen är en förutsättning för att Stockholmsregionen ska fungera och utvecklas. Systemen behöver vara kapacitetsstarka, resurseffektiva och robusta, något som kräver både underhåll och utveckling för att möta länets växande behov. Enligt planförslaget ska reningsverk av regional betydelse värnas och behållas. Utöver det lyfts att behovet av ökad kapacitet och behovet av en fortsatt utveckling av de regionala reningsverken ska beaktas vid större exploateringar.

Planförslaget för inget resonemang kring regionens förutsättningar kopplat till vattenkvalitet och kvantitet. Det saknas även en tydlighet i hur miljökvalitetsnormer ska kunna följas vilket innebär en risk för negativa konsekvenser för miljöaspekten vatten.

Rekommendationer och åtgärdsförslag

- I den årliga återrapporteringen till vattenmyndigheten har kommunerna efterfrågat att tillsammans ta fram digitala kartunderlag. Detta skulle det kunna göras inom utvecklingsplanen.
- Planförslaget bör kompletteras med ett tematiskt avsnitt om vatten eller på annat sätt beskriva nuläge och förutsättningar utifrån aktuella underlag.
- Förtydliga att kommunernas vattenplanering- och förvaltning ska utgå från avrinningsområden.
- Hänvisa till att den kommande fysiska planeringen ska utgå från vattenmyndighetens förvaltnings- och åtgärdsplan samt kommunernas åtgärdsarbeten.

- Regionen bör ha en samordnande roll kring vattenmyndighetens utpekade åtgärder som rör den fysiska planeringen i regionen. Planförslaget bör särskilt identifiera de utmaningar och de åtgärder där mellankommunalt samarbete är nödvändigt.
- Komplettera planförslaget med förhållningssätt för åtgärder i befintliga miljöer. För att uppnå god status krävs åtgärder i både tillkommande bebyggelse och i befintliga miljöer.
- Förbättringskravet bör fångas upp i förhållningssätt.
- Regionen bör i planförslaget kartlägga om det finns områden som har långt kvar för att nå MKN samt om det finns många påverkansfaktorer kopplat till urban markanvändning. Om det planeras utveckling i dessa områden bör det finnas förhållningssätt om att hänsyn till detta ska tas.

4.2 Naturmiljö

I det här avsnittet bedöms hur väl den regionala utvecklingsplanen förväntas bidra till att bevara eller stärka förutsättningar för biologisk mångfald och ekologiska samband. Skyddet och vårdandet av naturmiljöer är en förutsättning för att kunna bevara den biologiska mångfalden och i förlängningen allt biologiskt liv, likaså de funktioner och processer som är viktiga för att ekosystem och livsmiljöer ska bestå och utvecklas. Robusta ekosystem är en förutsättning för de tjänster och produkter – ekosystemtjänster – som naturen bidrar med.

Den gröna infrastrukturen är det nätverk av natur som bidrar till fungerande livsmiljöer för växter och djur och till människors välbefinnande. En fungerande grön infrastruktur ökar också motståndskraften mot negativa förändringar, exempelvis klimatförändringar.

Bedömningsgrunder

Plan- och bygglagen

I plan- och bygglagen anges bland annat att man i planeringen ska ta hänsyn till naturvärden. I 3 och 4 kap. miljöbalken finns bestämmelser om en god hushållning med mark- och vattenområden. I 7 och 8 kap. i samma lag finns bestämmelser om skydd av områden och djur- och växtarter.

Miljöbalken

I 3 och 4 kap. miljöbalken finns bestämmelser om en god hushållning med mark- och vattenområden. Mark- och vattenområden som är särskilt känsliga ur ekologisk synpunkt ska så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan skada naturmiljön. Särskilda skrivningar om just ekologiska spridningssamband saknas.

Konventionen om biologisk mångfald (CBD) och EU:s strategi för biologisk mångfald 2030

Ramverket innehåller totalt fyra tillståndsmål och 23 åtgärdsmål som ska uppnås till 2050. Ett av de viktigaste målen handlar om att skydda 30 procent av jordens yta till havs och på land till 2030.

Naturvårdsverket slutredovisade i november 2023 sitt regeringsuppdrag med ett förslag till nationell strategi och handlingsplan kopplat till konventionen om biologisk mångfald (CBD). Förslaget innehåller ett övergripande mål och tre strategiska temaområden. Målet är att Sverige har stoppat och vänt förlusten av biologisk mångfald senast år 2030. De strategiska

temaområdena är att minska hoten mot biologisk mångfald genom bevarande, restaurering och samhällsplanering, hållbart samhälle och nyttodelning av biologisk mångfald och kunskap, bred delaktighet och gemensamt genomförande.

EU-kommissionens strategi för biologisk mångfald till 2030 är en del av den europeiska gröna given. Investeringar i skydd och återställande av naturen inkluderas, och en målsättning är att rättsligt skydda minst 30 procent av EU:s landyta samt 30 procent av havsområdet. En milstolpe för strategin är att säkerställa att Europas biologiska mångfald senast 2030 ska vara på väg att återhämta sig till nytta för människor, planeten, klimatet och ekonomin.

Etappmål för ekosystemtjänster och stadsgrönska

En majoritet av kommunerna ska senast år 2025 ta tillvara och integrera stadsgrönska och ekosystemtjänster i urbana miljöer vid planering, byggande och förvaltning i städer och tätorter.

Aldrig långt till naturen – skydd av tätortsnära natur i Stockholmsregionen

Region Stockholm har tillsammans med Länsstyrelsen Stockholm och 23 av länets kommuner tagit fram programmet. Programmet föreslår ett 70-tal områden som långsiktigt bör skyddas i form av kultur- eller naturreservat för att ge varaktigt skydd för de mest värdefulla tätortsnära naturområdena i regionen.

Regional handlingsplan för grön infrastruktur

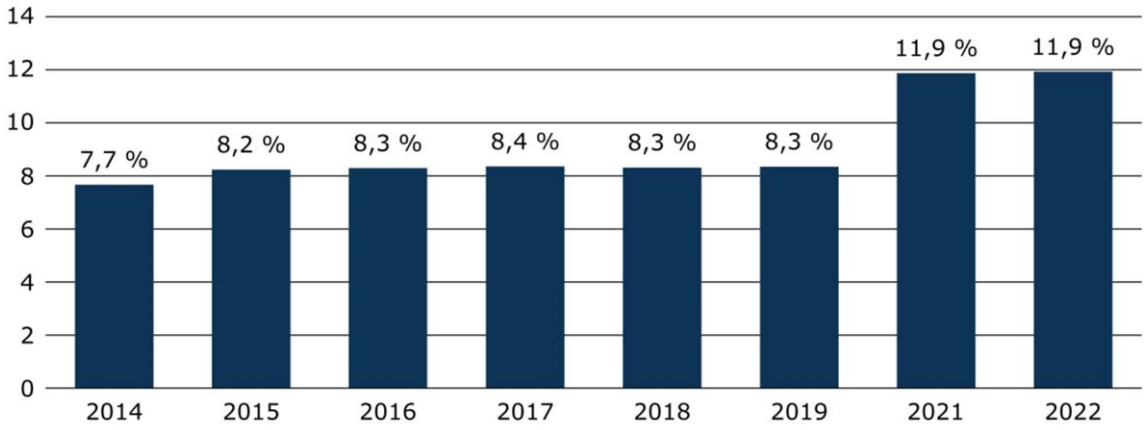
Länsstyrelsen Stockholm har tagit fram en regional handlingsplan för grön infrastruktur. Planen föreslår åtgärder som behövs för att bibehålla och utveckla biologisk mångfald och ekosystemtjänster och gäller åren 2019–2025.

Nuläge

Den största delen av länets yta består av hav, på andra plats hamnar skogsmark. Av landarealen utgör skogen 57 procent. Åker utgör 17 procent och öppen mark 7 procent. Våtmarker (sumpskog och våtmarker) utgör 3 procent. Den totala landarealen är nästan 7 000 km^2, sjöar cirka 600 km^2 och hav 9 500 km^2.

De skyddade områdena i länet täcker knappt 200 000 hektar varav cirka 60 000 hektar är land. Av landarealen i länet omfattas cirka 9 procent av formellt skydd, och av vattenmiljöerna cirka 14 procent, se Figur 3. Skogsmark utgör en stor del av den skyddade arealen, den omfattar dessutom betydande delar av skärgården. Miljöer som i mindre utsträckning ingår i skyddade områden är till exempel naturbetesmarker och sötvatten.

Figur 3. Areal skyddad natur i Region Stockholm. Med skyddad natur avses område inom nationalpark, naturreservat, naturvårdsområden och biotopskyddsområde. Källa: SCB.

Riksintressen för naturvård och friluftsliv representerar huvuddragen i svensk natur med de mest värdefulla områdena i ett nationellt perspektiv och finns utpekade i länet. Cirka 486 000 hektar av länets natur bedöms som riksintressant. Stockholms ytterskärgård utgör en mycket stor del av riksintressearealen (395 000 hektar). Större områden pekas ut direkt i miljöbalken som riksintressanta på grund av sina samlade natur- och kulturvärden. I Stockholms län är det länets kust- och skärgårdsområde, Mälaren med öar och strandområden, Kungliga nationalstadsparken Ulriksdal-Haga-Brunnsviken-Djurgården och Natura 2000-områden.

Stockholms län är idag en av Europas snabbast växande storstadsregioner, vilket innebär både förtätning och utbyggnad av bebyggelse. Den nya bebyggelsen läggs till ett landskap där bebyggelse och vägar samt annan ”grå” infrastruktur redan utgör en stor del om man jämför med andra delar av Sverige. Länet har även en betydande del landsbygd – ytmässigt utgör landsbygden den största delen av länet. På landsbygden sker också en betydande påverkan från ny bebyggelse och vägnät, men den största påverkan sker här genom areella näringar (främst jord- och skogsbruk). Klimatförändringarna förväntas också få en mycket stor påverkan på den gröna infrastrukturen. Den gröna infrastrukturen har idag en mycket viktig funktion som kolsänka och för klimatanpassning.

I den regionala uppföljningen som Länsstyrelsen Stockholm gjorde 2022 konstaterades att det pågår en långsam men kontinuerlig förlust av biologisk mångfald i länet. Utvecklingen beror bland annat på att Stockholm är en expansiv region, där olika typer av exploatering isolerar naturområden med höga värden. Rationella brukningsformer i lant- och skogsbruk påverkar också utvecklingen negativt. Följden av detta är att livsmiljöer och arter knutna till skogs- och odlingslandskapet minskar, till exempel insekter och blommor som är beroende av naturbetesmarker och slåtterängar. Genom reservatsbildning och skötsel kan de mest värdefulla naturkärnorna sparas och utvecklas. Samtidigt sker fortlöpande förändringar i landskapet däremellan, som gör att områdena blir alltmer isolerade. (Länsstyrelsen, 2022)

Effekter och konsekvenser

En av planförslagets prioriteringar är att stärka regionens vatten- och grönområden. Grön- och blåstrukturen ska ses som en viktig resurs i utvecklingen av regionen. Planförslaget pekar ut tio gröna kilar med sammanhängande grönstruktur. Planförslaget innehåller övergripande förhållningssätt som bland annat är att bebyggelse i den regionala grönstrukturen ska

undvikas och den sammanhängande strukturen ska bevaras och stärkas. Planförslaget anger även förhållningssätt för att anpassa och utforma bebyggelseutveckling till naturvärden på landsbygden och i skärgård.

Skyddade områden och många av riksintressena för naturvård ingår i de gröna kilarna och bedöms inte påverkas negativt av planförslaget. Den regionala grönstrukturen består också av områden med höga värden som idag inte har något formellt skydd. Ett förhållningssätt för de gröna kilarna är att i områden med särskilt höga värden bör ett långsiktigt skydd övervägas. Om planförslagets prioriteringar och förhållningssätt följs finns det goda möjligheter att den regionala grönstrukturen bevaras. Det bedöms dock som att det finns en stor risk för målkonflikter mellan att bevara den regionala grönstrukturen och att hitta platser för bostäder, anläggningar och teknisk- och transportinfrastruktur.

Den regionala grönstrukturen består av natur-, kultur- och friluftsvärden. I planförslaget framgår det inte vilka värden som ligger till grund för avgränsningen av den regionala grönstrukturen och dess innehåll av grön kil, värdekärnor, svaga partier i gröna kilar och svaga samband genom bebyggelsen.

Svaga samband mellan gröna kilar har pekats ut för vissa bebyggelseområden. Det saknas dock en förklaring till varför dessa områden är svaga samband (är det de rekreativa sambanden som är svaga eller är det sambanden för biologisk mångfald?). I Länsstyrelsen Stockholms handlingsplan för grön infrastruktur finns det flera samband för biologisk mångfald som inte ingår i planförslaget.

Eftersom planförslaget även tydliggör att skadelindringshierarkin ska tillämpas när negativ påverkan på grönstrukturen riskeras, kan förslaget komma att bidra till att dessa frågor uppmärksammas tidigt i kommande planering.

Grönstrukturen är av stor betydelse även i regionens yttre delar som inte ingår de gröna kilarna. Det framgår inte av planförslaget hur grönstrukturen hänger ihop på landsbygden eller i skärgården och vilka samband som är viktiga att stärka eller bevara.

Regionens övergripande förhållningsätt är att de gröna kilarna och sambanden ska redovisas i kommunernas översiktsplaner tillsammans med riktlinjer. Detta kan bidra till att grön infrastruktur uppmärksammas och att fler kommuner gör kartläggningar och ger vägledning i översiktsplanerna.

Den samlade bedömningen är att det är positivt att planförslaget har stort fokus på grönstrukturen och pekar ut en grönstruktur där ekologiska funktioner ska bevaras och där bebyggelse ska undvikas. Risken är dock stor att naturmark kan behöva tas i anspråk när regionen växer och konkurrensen om marken ökar. Främst i anslutning till de utpekade bebyggelseområdena är risken stor för förlust av naturvärden, vilket kan försvaga gröna samband och den regionala grönstrukturen.

Rekommendationer och åtgärdsförslag

- Tydliggör motiven till det urval av ”gröna samband genom bebyggelse” som gjorts och komplettera vid behov utifrån befintliga analyser av grön infrastruktur.
- Utveckla den regionala grönstrukturen för regionens yttre delar tillsammans med kommunerna.

4.3 Kulturmiljö, landskap och bebyggelse

Kulturmiljö är miljöer som människan påverkat genom tiderna och som därför vittnar om historiska och geografiska sammanhang. Det kan gälla allt från enskilda byggnader eller objekt till stora landskapsavsnitt.

Tidsmässigt kan kulturmiljöer vara allt från förhistoriska lämningar till dagens bebyggelsemiljöer. Kulturmiljön är en viktig del av vårt kulturarv som vi medvetet eller omedvetet förmedlar i form av traditioner, idéer och värden mellan generationer. Kulturarvet bidrar till en stimulerande livsmiljö och är en viktig resurs för rekreation, friluftsliv, turism och besöksnäring. För att kulturmiljövärden ska bestå är det viktigt att kontinuiteten i miljön upprätthålls, till exempel genom att kulturmiljöers ursprung är fortsatt tydliga och att kopplingar mellan olika tider bevaras.

Begreppet kulturhistoriskt värde definieras i Riksantikvarieämbetets plattform för kulturhistorisk värdering och urval (2015) som ”de möjligheter materiella och immateriella företeelser kan ge vad gäller att inhämta och förmedla kunskaper om och förståelse av olika skeenden och sammanhang samt därigenom människors livsvillkor i skilda tider, inklusive de förhållanden som råder idag”.

Bedömningsgrunder

Miljöbalken

Enligt 3 kap. 6 § miljöbalken ska mark- och vattenområden samt fysisk miljö i övrigt som har betydelse från allmän synpunkt på grund av sina natur- eller kulturvärden eller med hänsyn till friluftslivet, så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada natur- eller kulturmiljön.

Huvudkriterium kopplat till kulturmiljö är:

- Områden med särskilt goda förutsättningar för berikande upplevelser i natur- och/eller kulturmiljöer

Stödkriterier kopplat till kulturmiljö och/eller landskapsbild:

- Orördhet (frånvaro av ingrepp i landskapet)
- Tilltalande landskapsbild (tilltalande perspektiv och utblick över landskap och vatten med mera)
- Omväxling (variation i fråga om topografi, fördelning mark/vatten, vegetation, kulturprägel med mera)

Plan- och bygglagen

Enligt plan- och bygglagen ska särskilt värdefull kulturmiljö beaktas i den fysiska planeringen. I 2 kap. 3 § PBL anges att planering ska ske med hänsyn till bland annat kulturvärden. Om en väsentlig egenskap går förlorad eller om områdets särart eller karaktär väsentligt ändras sker en förvanskning. För att undvika en förvanskning måste därför bärande karaktärsdrag, egenskaper och särarter identifieras och pekas ut. Som ett allmänintresse är kulturmiljöperspektivet en central och ibland avgörande aspekt för lämpligheten i att bebygga ett markområde. Särskild hänsyn ska alltid tas till kulturvärdena på platsen. Centralt i den fysiska planeringen är begreppet ”särskilt värdefull”, som kan gälla enskilda byggnader,

bebyggelseområden och allmänna platser. Råd för definition av särskilt värdefull byggnad/bebyggelse finns angivet i Boverkets föreskrifter och råd (BFS 2016:6).

Nuläge

I regionen finns en mångfald av landskap och kulturmiljöer som rymmer stora kulturhistoriska värden. Bland annat finns det flera omfattande historiska lämningar från mänsklig verksamhet från olika epoker, allt från stenåldersboplatser, monumentala bronsåldersrösen och järnålderns bygravfält intill historiska by- och gårdstomter, till storstadsnära slott, herrgårdar med underlydande torp, byggnader från industrialiseringen och modern bebyggelse.

I de stadspräglade landskapen finns mångfalden av olika epokers arkitektoniska avtryck. Ett antal riksintresseområden utgör stöd för att tillvarata kulturhistoriska värden av nationellt intresse. I Stockholms län finns mer än hundra områden av riksintresse för kulturmiljövård. Stockholms innerstad utgör ett samlat riksintresse i egenskap av politiskt, administrativt och kulturellt centrum sedan medeltiden. Ett 30-tal av länets riksintressanta kulturmiljöer består av slotts- och herrgårdsmiljöer, ofta med ett kontinuerligt brukande av marken sedan forntiden, men även mer sentida miljöer som industrier, egnahems- och sommarstugeområden.

I regionen finns två kulturreservat, Brottö och Igelbäcken. Kulturreservat är skyddade helhetsmiljöer där marker, bebyggelse, lämningar och spår är uttryck för historiska skeenden och verksamheter. Det finns fler än 18 000 fornlämningar i länet.

Effekter och konsekvenser

Enligt planförslaget ska tillväxten i regionen hanteras genom att främja en sammanhållen bebyggelse. I planförslagets mål lyfts Stockholmsregionens mångfald av landskap och kulturmiljöer med stora kulturhistoriska värden som något som bidrar till regionens identitet och en kvalitet för god livsmiljö. De kulturhistoriska värden som ligger inom regionens vatten- och grönområden omfattas av den strategiska prioriteringen om att stärka regionens vatten- och grönområden.

Planförslagets inriktning med en samlad bebyggelsestruktur kan påverka kulturmiljövärden negativt eftersom detta kan innebära att ursprungliga stadskvaliteter med bebyggelse i samspel med landskapet försvinner vid förtätningar. Landskapet inkluderar även ett stort antal fornlämningar, vilket ofta är en förklaring till att marken inte tidigare bebyggts. Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse som saknar estetiska kvaliteter riskerar att rivas eller förstöras. Även bebyggelse med särskilda kulturhistoriska och arkitektoniska värden kan väljas bort om marknadstrycket är tillräckligt starkt. Förtätningens omfattning och höjd kan få konsekvenser för centrala områden i form av störningar av siluettverkan samt vattenrummets kulturmiljöer. Planförslaget pekar inte ut värdefulla regionala kulturmiljöer och det saknas avsnitt som beskriver kulturmiljöns förutsättningar i regionen. Detta leder till att det finns risk att värden går förlorade när det inte är tydligt vad som ska värnas.

I avsnittet om den regionala bebyggelsestrukturen fångas kulturmiljö upp i övergripande förhållningssätt för bebyggelseutvecklingen genom att bebyggelse ska planeras med varsamhet om befintliga kulturmiljövärden finns. Det finns även mer specifika förhållningssätt för vissa bebyggelsekategorier. I den centrala regionkärnan bör de höga kulturmiljövärdena som präglar stora delar av den centrala regionkärnan tillvaratas och hanteras som en resurs utifrån sina förutsättningar. För kärnöarna gäller att ny bebyggelse ska anpassas till befintliga kulturvärden. Bebyggelseutvecklingen utanför den regionalt prioriterade bebyggelsestrukturen ska lokaliseras och utformas med hänsyn till platsens karaktär och större utbyggnader och

etableringar av störande verksamhet ska undvikas i värdefulla natur- och kulturmiljöer. Det bedöms som positivt att kulturmiljö fångas upp i den övergripande vägledningen samt att det finns mer specifika vägledningar till vissa bebyggelseområden. Förhållningssätten är dock delvis vaga och säkerställer inte att det inte sker någon negativ påverkan på regionens kulturmiljövärden.

Planförslaget medför bebyggelseutveckling inom flera områden som utgör riksintresse för kulturmiljövården, vilket kan innebära att dessa påverkas. Eftersom utvecklingsplanen endast ska beskriva utvecklingen på en övergripande nivå kommer frågan behöva hanteras i den kommunala planeringen. Det är inte möjligt i dagsläget att bedöma eventuell påverkan på riksintressena, eftersom det inte finns detaljerade beskrivningar av hur utvecklingen ska ske inom den regionalt prioriterade bebyggelsestrukturen.

Planförslaget har flera förhållningssätt som behandlar kulturmiljö, men de bedöms inte vara tillräckligt styrande för kommande planering och för att säkerställa kulturmiljövärden. Eftersom förslaget inte pekar ut särskilda värdefulla kulturmiljöer eller identifierar de utmaningar som regionen har att möta gällande bevarandet av kulturhistoriska värden är det svårt att veta vad som ska värnas och bevaras samt på vilket sätt. Planförslaget medför även förtätning av flera orter vilket kan leda till en negativ påverkan på kulturhistoriska kvaliteter.

Rekommendationer och åtgärdsförslag

- Använd ställningstagandena från RUFS 2050 som förhållningssätt.
  - Hantera kulturmiljöfrågorna tidigt vid förtätning i befintlig bebyggelse.
  - Inkludera ett kulturhistoriskt perspektiv vid utveckling.
- Inkludera ett tydligare landskapsperspektiv i utvecklingsplanen.
  - Kulturmiljövärden bör hanteras och prioriteras på ett sätt som motsvarar hanteringen av grönstrukturen. Exempelvis genom att peka ut kulturmiljövärden som är viktiga på en regional nivå och ge tydligare och mer konkreta förhållningssätt, liknande de för grönstruktur, som vägleder den kommande planeringen.
- Fortsatt arbete: Ta fram ett regionalt kulturmiljöprogram.

4.4 Klimatpåverkan

Utsläpp av växthusgaser till atmosfären ger upphov till negativ klimatpåverkan som påverkar hela vår planet. All ny bebyggelse medför utsläpp av växthusgaser som påverkar klimatet. Hur omfattande utvecklingen är och var den sker är viktiga faktorer att ta hänsyn till vid bedömningen av planförslagets klimatpåverkan. Det finns nationella och internationella mål som påverkar det regionala utvecklingsarbetet liksom regionens och kommunernas egna målsättningar.

Bedömningsgrunder

Plan- och bygglagen

I plan- och bygglagen står att hänsyn ska tas till miljö- och klimataspekter i planeringen.

Sveriges klimatpolitiska mål

Sveriges övergripande klimatmål är att nå nettonollutsläpp av växthusgaser senast år 2045, och att därefter ha negativa nettoutsläpp. Att inte ha några nettoutsläpp av växthusgaser betyder i det här fallet att utsläppen av växthusgaser från verksamheter i Sverige ska vara minst 85 procent lägre år 2045 än utsläppen år 1990. För transporterna gäller det nationella etappmålet att minska utsläppen med minst 70 procent till 2030 jämfört med 2010.

Klimatfärdplan 2050 för Stockholmsregionen

Klimatfärdplanen vägleder Stockholmsregionen i omställningen mot nettonollutsläpp. Den bidrar till att stärka genomförandet av RUFS 2050 på klimatområdet.

Stockholmsregionen ska nå nettonoll utsläpp senast år 2045, och både direkta och indirekta utsläpp per invånare ska i princip halveras till 2030 jämfört med 2014. Samtidigt ska energianvändningen effektiviseras och energiproduktionen vara helt förnybar.

Klimat- och energistrategi för Stockholms län 2020–2045

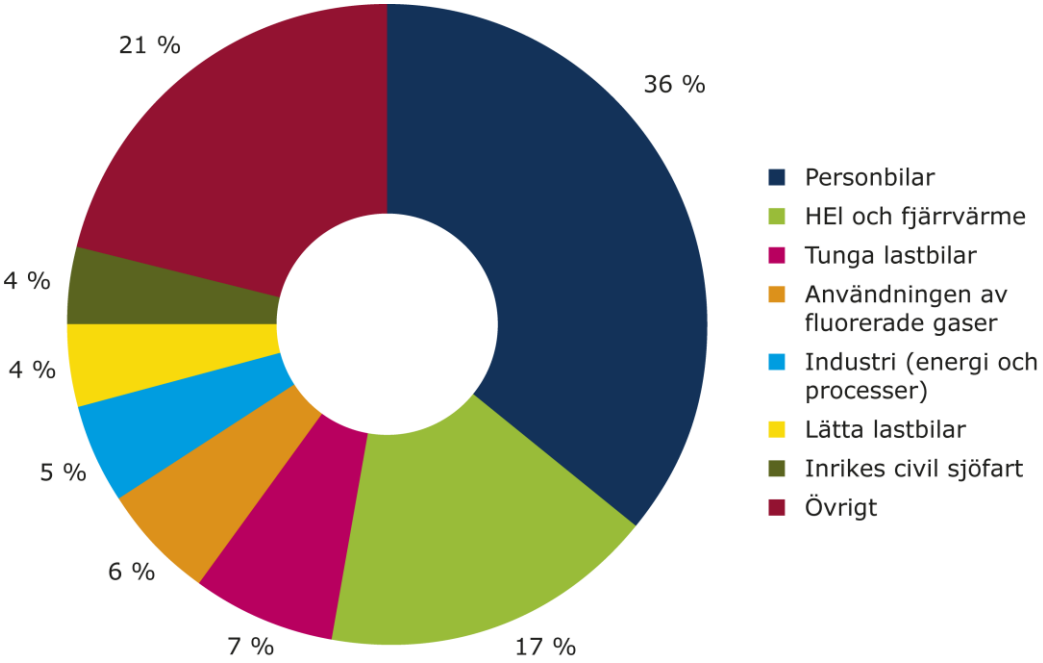
Länsstyrelsen Stockholm har i samverkan med andra aktörer i länet reviderat länets klimat- och energistrategi. Det är inom områdena transporter och resande, energiförsörjning, samhällsplanering och bebyggelse samt konsumtion som det finns störst potential att minska utsläppen. För att nå målet om nettonollutsläpp av växthusgaser år 2045 föreslår Länsstyrelsen Stockholm till exempel att samverkan mellan länets aktörer stärks.

Nuläge

De territoriella[2] utsläppen av växthusgaser i Stockholms län år 2021 låg runt 4 miljoner ton koldioxidekvivalenter. I Stockholms län har utsläppen sjunkit med 45 procent sedan 1990 (Region Stockholm, 2022). Delvis beror det på att ett alltmer tjänstebaserat näringsliv i Stockholmsregionen. Det beror också på att en större del av energianvändningen bygger på el och biobränslen i stället för fossila bränslen.

[2] Utsläpp av växthusgaser som uppstår inom länets gränser.

Figur 4. CO_2e-utsläpp i Stockholms län 2020 specificerat på de åtta största undersektorerna. Källa: SMHI, 2022.

De stora utsläppssektorerna inom länet är transportsektorn (54 procent), se Figur 4. Av dessa står personbilar för en stor andel (36 procent). Den näst största utsläppssektorn är el och fjärrvärme (17 procent). En stor del av utsläppen från el- och fjärrvärmesektorn kommer från restavfall som förbränns, där cirka 30 procent består av fossila material. Det fossila materialet är främst olika plaster som inte har sorterats ut från restavfallet (Region Stockholm, 2022).

Ett delmål i Klimatfärdplan 2050 är att utsläppen av växthusgaser ur ett konsumtionsperspektiv ska halveras. De mätningar som finns indikerar att utsläppen från konsumtion är på runt 25 miljoner ton koldioxidekvivalenter per år för Stockholmsregionen och är därmed långt större än de direkta utsläppen på runt 4 miljoner ton per år.

Under 2022 genomfördes en studie om klimatarbetet i Stockholms läns 26 kommuner. Studien visar att nästan alla kommuner i Stockholms län har en klimatstrategi. Att uppnå nettonollutsläpp av växthusgaser är ett vanligt förekommande mål hos kommunerna. För att uppnå klimatneutralitet presenterar många kommuner strategier och åtgärder inom framför allt transport, bebyggelse och konsumtion.

Under 2022 tog Region Stockholm och Länsstyrelsen Stockholm fram en koldioxidbudget för Stockholms län. Budgeten visar att utsläppen i Stockholmsregionen behöver minska med minst 12 procent per år från och med 2022 om länet ska kunna bidra till att nå Parisavtalets mål. Den visar också att länets budget är förbrukad redan inom sju år om den nuvarande utsläppstakten fortsätter. Det skulle betyda att utsläppen av klimatgaser helt måste upphöra efter 2028.

Effekter och konsekvenser

Planförslagets inriktning är att skapa en sammanhållen bebyggelsestruktur i kollektivtrafiknära lägen med ett effektivt och fossilfritt transportsystem. Detta bedöms som positivt ur klimatsynpunkt och är en viktig förutsättning för att klara klimatmålen samtidigt som regionen växer. Allt byggande innebär ökade utsläpp av växthusgaser och en negativ påverkan på klimatet. Enligt planförslaget ska utveckling av befintliga byggnader prioriteras framför att bygga nytt och återbrukat byggmaterial ska användas i första hand. Detta kan bidra till att begränsa påverkan.

Kollektivtrafik och cykel

Det är positivt att planförslaget är inriktat mot hållbart resande och kollektivtrafiken som ryggrad i regionen. Det är en viktig förutsättning för att klara klimatmålen och för att öka framkomligheten. Kollektivtrafik har regionen själv stor rådighet över. En förutsättning för att undvika negativ påverkan på klimatet och för att nå klimatmålen är att investeringar i underhåll och ökad kapacitet görs. Planförslaget innehåller redan genomförda eller beslutade investeringar i kollektivtrafiken vilket bedöms ge en positiv påverkan på utsläppen, men för att nå klimatmålen till 2045 behövs sannolikt fler investeringar i kollektivtrafiken och att fler reser kollektivt.

För utveckling av infrastruktur för cykeltrafikanter krävs samarbete med kommunerna vilket planförslaget belyser. Utvecklingen av cykelvägar tas upp i planförslaget som ett sätt att skapa förutsättningar för ett hållbart resande. Planförslaget pekar ut regionala cykelstråk/cykelvägnät som är särskilt viktiga för att koppla samman länets olika delar och cykelinfrastruktur. Förhållningssättet är att säkerställa tillgången till mark för denna struktur. För de olika bebyggelseområdena är det bara för de regionala stadskärnorna samt den centrala regionkärnan som det finns förhållningsätt som syftar till att stärka infrastrukturen för cykel.

Tekniska försörjningssystem

Planförslaget innehåller befintliga tekniska försörjningssystem. Enligt förslagets vägledning ska kommunerna säkerställa att det finns tillräckligt med utrymme för att utveckla och upprätthålla funktionen i de tekniska försörjningssystemen när bebyggelsen utvecklas och att beakta behov av mark för stora framtida anläggningar (till exempel kraftstationer, energilager och avfallsanläggningar).

Planförslaget bedöms innebära en risk för negativ klimatpåverkan, eftersom målkonflikter om markanvändning riskerar att medföra att tekniska försörjningssystem inte beaktas eller byggs ut i den takt som krävs ur klimatsynpunkt. Bedömningen är att det kommer behövas en ökad kapacitet, en snabbare utbyggnad och mer mark avsatt för tekniska försörjningssystem för att klara befolkningsutvecklingen och samtidigt minska utsläppen av växthusgaser. Till exempel är elnätet centralt för regionens utveckling och det råder stor kapacitetsbrist som tar tid att åtgärda. Planförslagets inriktning är att verka för att säkra regionens elförsörjning och främja lösningar både för förnybar och planerbar energiproduktion, samt att verka för en större samsyn för att minska ledtiderna.

Kolinlagring

I det övergripande målet ”En tillgänglig och resurseffektiv region utan klimatpåverkande utsläpp” beskrivs storskalig kolinfångning som en viktig kompletterande åtgärd för att nå klimatmålen. På mark- och vattenanvändningskartan finns inte någon plats utpekad för detta eller hur processen för att genomföra storskalig koldioxidinfångning ser ut. Teknik och anläggning behöver finnas klart till 2045, vilket gör att planeringen av anläggningar för

koldioxidinfångning borde komma i gång inom tidsramen för utvecklingsplanen. Enligt planförslaget ska regionen bidra till att utveckla kunskap och beräkningsmetoder för detta samt bidra till att kolsänkor är en del i beslutsprocessen vid markanvändning. Den kolinlagrande funktionen som den befintliga regionala grönstrukturen har lyfts i planförslaget som ett av flera motiv till att värna och stärka den gröna strukturen.

Konsumtion

En ökad cirkularitet med en omställning till cirkulär konsumtion lyfts fram i de övergripande målen. En omställning till mer cirkulär konsumtion är avgörande för att minska klimatpåverkan och nå klimatmålen. Utsläppen från konsumtion beräknas till runt 25 miljoner ton koldioxidekvivalenter per år för Stockholmsregionen och är därmed långt större än de direkta utsläppen på runt 4 miljoner ton per år. Med 1 miljon fler invånare i regionen är risken stor att utsläppen från konsumtion ökar om inte mer görs för att minska konsumtionen. Åtgärder för att minska konsumtionen är till stor del förändrade vanor, vilket inte kan styras med en regional utvecklingsplan. Det bedöms ändå som positivt att planförslaget innehåller ambitioner om att göra det lätt att leva klimatsmart och ta fram metoder för att mäta konsumtion, vilket kan vara till stor nytta för kommunerna.

Masshantering

Enligt den rumsliga utvecklingen ska massor hanteras i nära anslutning till byggprojekten för att minska transporter och plats för infrastruktur i enlighet med den regionala strategin för masshantering, vilket är positivt ur klimatsynpunkt. Samtidigt bedöms risken som stor för att det blir målkonflikter med strategin om att förtäta i utpekade bebyggelseområden.

Planens målsättningar ligger i linje med nationella mål och åtaganden. Prioriteringar och förhållningssätt för efterföljande planering finns formulerade för att ge vägledning som bidrar till målen. För att minska utsläppen och nå klimatmålen behövs även andra åtgärder. Beslut som fattas av EU, riksdag och regering om styrmedel för till exempel energi och bränslen, utveckling av teknik och minskade konsumtionsbaserade utsläpp är av stor betydelse för att klara omställningen. Det kommer vara svårt att uppnå regionens klimatmål om nettonoll till 2045 trots planförslagets höga klimatambitioner.

Rekommendationer och åtgärdsförslag

- Lokalisering av ny teknisk infrastruktur behöver lösas i samsyn mellan kommunerna där regionen har en viktig roll för att dessa avgörande investeringar görs och att det reserveras mark.
- Lägg till regionala cykelvägar i plankartan, befintliga samt utvecklingsbehov och ange förhållningssätt för cykelvägar i bebyggelseområden.
- Hänvisa till handlingsplaner och strategier eller ange hur processen för att säkerställa platser ska gå till och tydliggör regionens roll för att se till att platser för tekniska försörjningssystem, lagring av koldioxid, masshantering kommer till.
- Tydliggör och utveckla hur planförslaget ska bidra till att kolinlagring kan ske genom att bevara och utveckla den gröna infrastrukturen. Exempelvis i mål och prioriteringar.

4.5 Hälsa och livsmiljö

Viktiga aspekter som behandlas i detta avsnitt är främst rekreation och friluftsliv, luftkvalitet och ljudmiljö, som alla är viktiga aspekter för människors hälsa. Tillgång till gröna rekreativa utomhusmiljöer är viktigt för folkhälsan, eftersom de uppmuntrar till och möjliggör fysisk aktivitet, avkoppling och återhämtning samt ofta är viktiga mötesplatser för människor. Att utsättas för luftföroreningar kan öka risken för bland annat hjärt- och kärlsjukdomar, luftvägssjukdomar och cancer. Buller påverkar människans hälsa och välbefinnande och kan orsaka sömnstörningar och öka risken för att drabbas av exempelvis hjärt- och kärlsjukdomar och diabetes.

Bedömningsgrunder

Vid planläggning ska områden och bostäder planeras så att de bildar en god livsmiljö samt främjar en god hälsa för människor som lever och verkar inom området.

Rekreation och friluftsliv – PBL, folkhälsopolitiska mål, Region Stockholms folkhälsopolicy, Sveriges friluftspolitiska mål och Länsstyrelsens friluftsstrategi

Planförslagets påverkan på rekreationsmöjligheter bedöms med stöd av hur väl förslaget förväntas bidra till 1 kap. 1 § och 2 kap. 3 § p 2 plan- och bygglagen (PBL). Planförslagets påverkan kopplas till att den ska bidra till att uppfylla folkhälsopolitiska mål med fokus på mål 5 (boende och närmiljö) och Region Stockholms folkhälsopolicy. Sveriges friluftlivspolitiska mål och Länsstyrelsens friluftsstrategi är även grund för bedömningen. Syftet med de friluftspolitiska målen är att stödja människors möjligheter att vistas ute i naturen och utöva friluftsliv där allemansrätten är en grund för friluftslivet. Alla människor ska ha möjlighet att få naturupplevelser, välbefinnande, social gemenskap och ökad kunskap om natur och miljö. Friluftsstrategins mål är att alla i Stockholms län ska ha möjlighet till upplevelser av och vistelse i natur- och kulturmiljöer och att alla ska kunna utöva ett rikt och varierat friluftsliv på jämlika villkor, för välbefinnande och hälsa, utan att äventyra natur- och kulturmiljöers alla värden. Natur- och kulturmiljöer ska tillgängliggöras baserat på ett hållbart nyttjande av naturen och friluftlivsstrategin ska främja dialog och samarbete mellan berörda aktörer.

Luftkvalitet – PBL och MB, miljökvalitetsnormen för luft

Enligt 2 kap. plan- och bygglagen (PBL) ska miljökvalitetsnormerna i 5 kap. miljöbalken (MB) eller i föreskrifter som har meddelats med stöd av 5 kap. MB följas vid planläggning.

Planförslagets påverkan på luftkvalitet bedöms med stöd av hur väl förslaget förväntas bidra på ett övergripande sätt till att miljökvalitetsnormen för luft uppfylls. En bedömning av huruvida bebyggelseområden och infrastruktur innebär en risk för överskridande kommer inte göras, eftersom en utvecklingsplan inte medger en bedömning på den detaljnivån.

Miljökvalitetsnormer (MKN) för luft är antingen så kallade gränsvärdesnormer för föroreningsnivåer i utomhusluft som inte får överskridas, eller så kallade målsättningsnormer som ska eftersträvas. De flesta miljökvalitetsnormerna för luftkvalitet är gränsvärden som ska följas och som inte får överskridas. Detta gäller till exempel partiklar och kväveoxider. Ett åtgärdsprogram för kväveoxider och partiklar i Stockholms län finns och har tagits fram i dialog med berörda kommuner och Trafikverket. (Länstyrelsen, 2023).

Buller – PBL, MB och förordning och vägledning om trafikbuller och omgivningsbuller

Såväl plan- och bygglagen (PBL) som miljöbalken (MB) utgår från behovet av en god livsmiljö. Människors hälsa har en central betydelse i båda lagarna. PBL medför möjlighet att ”förebygga olägenhet för människors hälsa i fråga om omgivningsbuller” (2 kap. 6a § PBL). De allmänna hänsynsreglerna i miljöbalken innehåller grundläggande krav som gäller vid tillämpningen av miljöbalken.

Planförslagets påverkan på ljudmiljön bedöms med stöd av hur väl förslaget förväntas bidra till att begränsa bullrets skadliga effekter på människors hälsa. En bedömning av huruvida bebyggelseutvecklingen uppfyller rådande förordning om trafikbuller med riktvärden vid bostadsbyggnader kommer inte göras, eftersom en utvecklingsplan inte medger en bedömning på den detaljnivån.

Kommuner med fler än 100 000 invånare och Trafikverket utför bullerkartläggningar och utarbetar åtgärdsprogram för att begränsa omgivningsbullrets skadliga effekter på människors hälsa. Detta regleras i förordningen om omgivningsbuller.

Nuläge

Rekreation och friluftsliv

Den regionala grönstrukturen består av tio gröna kilar. De gröna kilarna utgör en sammanhängande struktur av områden med värden för rekreation. De bildar stråk av grönska och vatten i anslutning till bebyggelsestrukturen och ger god tillgång till tätortsnära natur. Stränder längs länets sjöar, vattendrag och kuststräckor innehåller många olika värden och funktioner. De omfattar stora natur- och kulturvärden och erbjuder rekreationsmiljöer och aktiviteter såsom bad, båtliv, skridskoåkning och friluftsliv. De gröna kilarna kan långsiktigt förse invånarna och bebyggelseområdena med grönområden. Stora delar av kilarna är av riksintresse för friluftslivet.

Den lokala grönstrukturen består av trädgårdar, bostadsgårdar, större och mindre parker, tätortsnära skogar och gröna stråk. De är betydelsefulla för invånarnas hälsa och välmående genom att de ger möjlighet till bland annat vardagsmotion, återhämtning, mötesplatser samt som lekområden för barn.

Luftkvalitet

I Stockholms län är vägtrafiken den största bidragande faktorn till höga halter av kvävedioxid och partiklar. Exponering för luftföroreningar påverkar folkhälsan negativt och beräknas leda till flera tusen förtida dödsfall i Sverige.

Luften i regionen påverkas både av lokala utsläppskällor och av långväga föroreningar. De luftföroreningar som är vanligast i tätorter är kväveoxider (NO_2) och partiklar (PM10). Den långsiktiga trenden visar att luftkvaliteten i Stockholms län har blivit bättre. Kvävedioxidhalterna har minskat tack vare att äldre dieselbilar (personbilar) successivt fasas ut inom fordonsflottan. Sedan år 2020 klaras miljökvalitetsnormen för kvävedioxid på samtliga mätstationer i länet. Partikelhalterna (PM10) har också minskat tack vare minskad intransport från andra länder och med elektrifiering av fordon, hårdare avgaskrav och minskad dubbdäcksanvändning. Länsstyrelsen bedömer dock att ett fortsatt åtgärdsarbete är en förutsättning för att undvika att gränsvärdena överskrids framöver. Minskad dubbdäcksandel och ett transporteffektivt samhälle med goda möjligheter till att gå, cykla och åka kollektivt är viktiga åtgärder för att klara miljökvalitetsnormer för luft. (Länsstyrelsen, 2024).

Buller

Stockholms län är en region som expanderar kraftigt, samtidigt spås efterfrågan på transporter öka. Utan åtgärder medför detta en ökning av ljudnivåerna i regionen och att antalet tysta och rekreativa områden minskar. Enligt en uppskattning baserad på data från 2015 (2013 för flyg) utsätts nästan en femtedel av befolkningen i Stockholms län för buller från något av trafikslagen som överstiger 55 dB ekvivalent ljudnivå. Vägtrafiken är den dominerande källan, följt av spår- respektive flygtrafik. I alla beräkningar har hänsyn tagits till befintliga bullerskärmar vad gäller väg- och spårtrafik. (Region Stockholm, 2020).

Andelen som störs av trafikbuller i Stockholms län är högre än i landet som helhet. I den regionala miljöhälsoenkäten 2015 rapporterade 11 procent av befolkningen i Stockholms län att de besväras mycket eller väldigt mycket av väg-, tåg- eller flygbuller, jämfört med 8procent sett till hela Sverige. Även andelen sömnstörda är högre i Stockholms län (4,6 procent) än i övriga Sverige (3,4 procent). (Region Stockhollm, 2017).

Omgivningsbuller är en av de miljöfaktorer som påverkar flest människor i Stockholms län där flertalet lever i tätorter (Region Stockholm, 2021). Buller är ibland ett problem också utanför tätorterna, framför allt för boende nära motorvägar och andra stora vägar, järnvägar eller flygplatser. Exponeringen för buller riskerar att öka framöver på grund av ökad urbanisering, förtätning av bebyggelsen och ökande trafikmängder, men också på grund av att riktvärdena för trafikbuller lättats vid nybyggnation vilket innebär att bostadsbebyggelse tillåts i högre utsträckning i miljöer med höga ljudnivåer.

Effekter och konsekvenser

En av planförslagets prioriteringar är att en sammanhållen bebyggelsestruktur ska främjas, som är utformad med närhet till rekreation och tätortsnära natur som uppmuntrar till rörelse och som fungerar som en buffert mot buller och luftföroreningar. I inledningen om hur plankartan ska användas anges att utförligare bedömning behöver göras i den fortsatta planeringen för att bland annat säkerställa att förslaget är lämpligt med hänsyn till människors hälsa och säkerhet och att miljökvalitetsnormer följs. I det övergripande förhållningssättet för regionens bebyggelse framgår att regionen ska planera för hälsosamma miljöer avseende buller, luftkvalitet, förorenad mark och tillgång till parker och grönområden.

Förhållningssätt och hänvisning till fortsatt planering bedöms som en rimlig detaljeringsgrad för utvecklingsplanens nivå och för att tydliggöra för efterkommande planering att frågorna behöver finnas med. Miljökvalitetsnormer för luft och riktvärden för buller behöver finnas med och ingå i den kommande planeringen. Det kommer vara en utmaning att bygga sammanhållet i kollektivtrafiknära lägen och samtidigt främja hälsosamma miljöer avseende buller och luft i dessa områden.

Det är positivt att planförslaget lyfter de gröna kilarna som viktiga för det regionala friluftslivet och människors hälsa. Detta kan leda till att stora sammanhängande områden bevaras och tillgängliggörs om planförslaget följs. Den lokala grönstrukturen i bebyggelsen har stor betydelse för människors hälsa (rekreation). Planförslaget saknar förhållningssätt för bebyggelsestrukturen. Om trycket på mark ökar kan det även innebära en stor risk att gröna miljöer i bebyggelsen försvinner vilket skulle kunna påverka lokala rekreationsvärden negativt.

Planförslaget kan medföra risk för negativa konsekvenser avseende buller och luft, framför allt från trafik. Miljökvalitetsnormer för luft, riktvärden för buller och åtgärdsprogram kommer fortsatt att tillämpas vid planering. Planförslaget kan innebära risk för negativa konsekvenser för den lokala grönstrukturen och tillgång till rekreation i bebyggelseområden.

Rekommendationer och åtgärdsförslag

- Tydliggör behovet av den lokala grönstrukturen i den byggda miljön för folkhälsan.
- Det övergripande förhållningssättet för bebyggelseområden behöver kompletteras med vikten av att bevara och stärka den lokala grönstrukturen.

4.6 Risk och klimatanpassning

Risk och säkerhet inom samhällsplanering är ett allmängiltigt begrepp som kan avse en lång rad händelser med mycket varierande allvarlighetsgrad. Begreppet risk avser i detta sammanhang kombinationen av sannolikheten för en händelse och dess konsekvenser.

Framtidens klimat kommer att skilja sig från dagens. Bland annat förutses ökade nederbördsmängder samt höjda medeltemperaturer. Värmeböljor och kraftig nederbörd förväntas inträffa allt oftare. Klimatanpassning innebär att minimera sårbarheten och förebygga skador som orsakas av ett förändrat klimat avseende skyfall, höjda havsnivåer, höga temperaturer, erosion och skred. Såväl nuvarande som tillkommande bostäder och infrastruktur behöver anpassas till klimatförändringens effekter. Utöver klimatrelaterade risker behöver även risker kopplade till exempelvis föroreningar och transporter av farligt gods hanteras i planeringen.

Bedömningsgrunder

Plan- och bygglagen Enligt 2 kap. 5 § plan- och bygglagen (PBL) ska risker för människors hälsa och säkerhet beaktas i all planering. Byggnadsverk ska lokaliseras till mark som är lämpad för ändamålet med hänsyn till risken för olyckor, översvämning och erosion.

Regional handlingsplan för klimatanpassning

Länsstyrelsen Stockholm har tagit fram ett förslag på en regional handlingsplan för klimatanpassning som är ute på remiss. Handlingsplanen innehåller en översiktlig genomgång av sårbarheter i länet och vilka utmaningar som särskilt bör prioriteras under handlingsplanens programperiod. Planen innehåller också mål, effektmål samt åtgärder som ska bidra till att effektmålen nås.

Nuläge

SMHI:s klimatanalys för Stockholms län visar att årsmedelnederbörden och förekomsten av kraftiga regn och skyfall kommer att öka med 20–30 procent mot slutet av århundrandet (SMHI, 2015). Analysen visar även att årsmedeltemperaturen kommer att öka med 3–5 grader mot slutet av århundradet. Fler och längre värmeböljor kan ge konsekvenser för en stor andel av befolkningen, särskilt för äldre personer. Den fysiska planeringen erbjuder möjligheter till en långsiktig och förebyggande klimatanpassning av bebyggelse och infrastruktur. Samhällsviktiga funktioner som sjukhus, vårdhem, skolor och övergripande infrastruktur är extra viktiga att skydda inför risker som härrör från ett ändrat klimat. Anläggningar för vatten, avlopp, avfall, el och telenät samt industrier med stor miljöpåverkan är också viktiga att skydda mot översvämning, ras och skred.

Enligt Länsstyrelsen i Stockholm kartläggning av översvämningsrisk vid skyfall finns ett flertal riskområden inom länet. Det finns även flera lågpunkter som riskeras att översvämmas vid kraftiga regn.

Länsstyrelsen Stockholm har tagit fram en riskhanteringsplan i enlighet med EU:s översvämningsdirektiv som behandlar översvämning från Oxundaån, Tyresån, Bällstaån, Mälaren och Östersjön samt skyfall. Översvämningsrisker till följd av skyfall har gjorts för Botkyrka, Danderyd, Haninge, Järfälla, Lidingö, Nacka, Sigtuna, Sollentuna, Solna, Sundbyberg, Täby, Upplands Väsby, Vallentuna och Vaxholm.

Länsstyrelsen Stockholmhar tagit fram en värmekartläggning baserad på satellitdata som visar högsta uppmätta yttemperatur. Påverkan av värme är som störst i tätorterna, medan den avtar ju längre ut från städer man kommer, i takt med att bebyggelsens täthet avtar. Om en utveckling planeras inom områden som i nuläget utgörs av naturmark påverkar det områdets värmereglerande funktion och markens infiltrationskapacitet. Det kan öka risken för värmeöar och översvämning vid kraftiga skyfall.

Risk för ras och skred finns inom flera kommuner i länet. Förutsättningar för erosion är som störst längs kusten och Mälaren. Där finns riskområden främst inom områden där jorden utgörs av sand och silt. Sådana förutsättningar finns inom ett stort antal områden längs hela kusten och längs Mälaren.

Förorenade områden är platser som riskerar att skada eller skapa olägenhet för miljön eller människors hälsa. I Stockholms län finns det upp emot 12 000 områden som potentiellt kan vara förorenade. Dessa platser är utspridda i hela länet, men mer koncentrerat kring tätorterna.

Farligt gods transporteras i länet framför allt på väg, men också via järnväg, sjöfart och flyg. På väg sker det främst på de större vägarna. Inom länet finns det även flera verksamheter som klassas som farliga, vilka ligger i anslutning till de rekommenderade vägarna för transport av farligt gods.

Effekter och konsekvenser

Med den förändrade markanvändningen med tät bebyggelse som planförslaget innebär bedöms de negativa effekterna av klimatförändringarna öka. Täta och hårdgjorda stadsmiljöer ökar risken för översvämningar och att negativa hälsoeffekter uppstår till följd av höga temperaturer. Hur bebyggelse och infrastruktur utformas kommer ha stor betydelse för riskfrågorna. Naturbaserade lösningar lyfts i planförslaget som en möjlighet för klimatanpassning i bebyggelse, vilket är särskilt viktigt för att hantera effekterna av pågående klimatförändring i en tät bebyggelse. Underhåll och investeringar i teknisk infrastruktur är även betydelsefulla åtgärder i klimatanpassningsarbetet för att hantera ökade risker med ökade regnmängder i dagvattensystem och avlopp.

I inledande text om hur plankartan ska användas anges att utförligare bedömning behöver göras i kommande planering för att bland annat säkerställa lämplighet med hänsyn till risk för olyckor, översvämningar och erosion.

De gröna kilarna lyfts som viktiga, eftersom de bland annat bidrar till länets klimatanpassning. Planförslagets övergripande mål är att dessa ska bevaras, men förtätningen innebär att grönområden tas i anspråk vilket kan förvärra problematiken i många områden. Risken för negativa konsekvenser till följd av klimatförändringar är särskilt stor i bebyggda miljöer.

Det övergripande förhållningsättet för bebyggelsestrukturen är att hänsyn ska tas till översvämningsrisker och andra risker kopplade till förhöjda havsnivåer och nederbördsmönster vid planering av ny bebyggelse. Samhällsviktiga funktioner ska kunna upprätthållas vid en översvämning. Dagvattenhantering som är anpassad till ett förändrat klimat ska säkerställas.

Lokalt omhändertagande av dagvatten och naturbaserade lösningar prioriteras. Planförslaget lyfter att det är särskilt viktigt att säkerställa lokalisering av samhällsviktiga verksamheter med hänsyn till bland annat risk för översvämning. Detta bedöms som positivt och kan leda till att frågan uppmärksammas och hanteras i kommande planering. Detta kan främst mildra de ökade översvämningsrisker som utbyggnaden medför.

Problematiken med att ökade temperaturer och perioder med ihållande värme medför ökade negativa hälsorisker lyfts inte i planförslaget eller i förhållningssätten för bebyggelseutveckling. Detta kan medföra att frågan inte prioriteras, vilket kan innebära ökade risker för människors hälsa.

Planförslaget innebär förtätning och utökning av infrastruktur, vilket medför ökade risker i ett förändrat klimat. Vägledning ges främst för risker kopplade till översvämning och ökade flöden, men saknas för andra klimatrelaterade risker.

Rekommendationer och åtgärdsförslag

- Tematiska kartor och hänvisningar till andra underlag blir viktiga för den fortsatta planeringen.
- Lyft behovet av den lokala grönstrukturen och naturbaserade lösningar som klimatanpassningsåtgärder i bebyggda miljöer, även för värmeböljor.

4.7 Hushållning med mark, vatten och den fysiska miljön

Vad som är god hushållning med mark och vatten baseras bland annat på hushållningsbestämmelser i 3–4 kap. miljöbalken. Enligt 3 kap. 1 § ska företräde ges åt sådan markanvändning som medför en hushållning som är god ur allmän synpunkt. Bestämmelserna omfattar bland annat markområden som har värde eller betydelse för jord- och skogsbruk samt utvinning av värdefulla ämnen och material.

Hushållning med mark och vatten samt den fysiska miljön i övrigt är ett av de perspektiv som ska uppmärksammas enligt miljöbalkens bestämmelser om miljöbedömningar. Naturresurser är de råvaror som vi människor kan nyttja från naturen. Dessa resurser kan vara ändliga eller förnyelsebara. Det är dock alltid viktigt att de nyttjas på ett effektivt och miljöanpassat sätt så att de kan nyttjas även av framtida generationer. Odlingsbar mark är en begränsad resurs som kan ge livsmedel, energi eller foder. Om jordbruksmarken förvaltas väl kan den generera resurser i tusentals år framöver.

Bedömningsgrunder

Miljöbalken

Miljöbalkens bestämmelser om hushållning med mark och vatten ska tillämpas i planeringen. Enligt 2 kap. 6 § miljöbalken ska mark- och vattenområden användas för det eller de ändamål för vilka områdena är mest lämpade med hänsyn till beskaffenhet och läge samt föreliggande behov. Företräde ska ges sådan användning som medför en från allmän synpunkt god hushållning.

Jord- och skogsbruk är enligt 3 kap. 4 § miljöbalken av nationell betydelse. Enligt bestämmelserna i 3 kap. 4 § är markens brukningsvärde centralt för bevarandeintresset. Det är således jord- och skogsbruksnäringen som är av nationellt intresse, inte enbart marken. Brukningsvärd jordbruksmark får endast tas i anspråk för anläggningar som tillgodoser väsentliga

samhällsintressen om detta behov inte kan tillgodoses tillfredsställande på annan plats. Skogsmark ska så långt det är möjligt skyddas från åtgärder som försvårar ett rationellt skogsbruk.

Nuläge

I Sverige minskar arealen jordbruksmark successivt varje år[3]. Av Stockholms läns yta utgör drygt 13 procent (12 procent åkermark och drygt 1,6 procent ängs- och betesmark) jordbruksmark. De senaste tio åren har jordbruksmarken i regionen minskat med drygt 6 procent.

Drygt hälften av all landyta i länet består av skogsmark, varav drygt 85 procent utgörs av produktiv skogsmark.

Mälaren, kust- och skärgårdsområdena samt de större grundvattenförande grusåsarna har stor regional betydelse för vattentillgång och dricksvattenförsörjning. Vattentillgångar som är viktiga för vattenförsörjningen behöver skyddas. Alla allmänna vattentäkter och övriga större vattentäkter bör därför ha vattenskyddsområde. Syftet med vattenskyddsområden är att skydda vattentillgångarna mot verksamheter som kan påverka vattnets kvalitet och kvantitet negativt. För de allmänna vattentäkterna i Stockholms län finns idag vattenskyddsområden inrättade för fem yt- respektive 36 grundvattentäkter. Det saknas fortfarande skydd för en yt- respektive sju grundvattentäkter. Den totala andelen allmänna vattentäkter i Stockholms län som omfattas av vattenskyddsområden uppgår år 2023 till 83,7 procent. Av länets samlade allmänna vattenuttag kommer 99,5 procent från täkter som ligger inom ett vattenskyddsområde.

Sjöar och grusåsar med god grundvattentillgång är viktiga naturresurser och har stor betydelse för regionens vattenförsörjning. Delar av regionens grusåsar pekas ut som riksintressen för vattenförsörjningen.

Mälaren har av Fiskeriverket (numera Havs- och vattenmyndigheten) i sin helhet utsetts som riksintresseområde för fiskerinäringen. I skriften Områden av riksintresse för yrkesfisket (2006:1) anges att alla insjöar som hyser minst två yrkesverksamma fiskare bör klassas som riksintressen. De vattenområden som anses utgöra riksintressen är fångstplatser med omfattande fiskeaktivitet samt lek- och uppväxtområden för kommersiellt viktiga arter. Eftersom det saknas information i tillräcklig grad angående fångstplatser i de stora insjöarna måste hela vattenområdet (i det här fallet Mälaren) anses vara ett riksintresse. Det finns även fem områden i Östersjön som utgör riksintresse för yrkesfisket.

Inom regionen finns det fem områden som utgör riksintresse för vattenförsörjning. Det finns även fem områden som utgör riksintresse för energiproduktion och som lämpar sig för vindbruk. Samtliga dessa områden ligger ute till havs.

Effekter och konsekvenser

Den planerade bebyggelseutvecklingen i regionen ska främst ske genom att bygga sammanhållet och förtäta bebyggelsen i närheten av befintliga områden eller i direkt anslutning till befintlig bebyggelse. Detta är positivt eftersom det i vissa fall kan minska ianspråktagandet av mark som är mer lämpad för andra ändamål. Planförslaget poängterar att detta även ska följas i landsbygd och skärgård.

[3] Jordbruksmarkens värden, Jordbruksverket, 2020.

En god hushållning innebär att mark- och vattenområden ska användas för det eller de ändamål för vilka områdena är mest lämpade med hänsyn till deras beskaffenhet och läge och utifrån de behov som finns. För varje ny exploatering krävs därför att den tänkta markanvändningen bedöms i sitt sammanhang. På utvecklingsplanenivå bör god hushållning i första hand handla om att det långsiktiga skyddet av omistliga värden säkerställs och att strukturskapande element och anläggningar ges en ändamålsenlig funktion och placering i ett lokalt, regionalt och storregionalt perspektiv.

Enligt planförslagets övergripande förhållningssätt för regionens bebyggelseutveckling får brukningsvärd jordbruksmark endast tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar om det behövs för att tillgodose ett väsentligt samhällsintresse och om detta behov inte kan tillgodoses genom att annan mark tas i anspråk. Bebyggelsen eller anläggningen ska utformas så att exploateringen av jordbruksmarken minimeras och på ett sätt som innebär en så begränsad inverkan som möjligt för jordbruket. Exploatering på sammanhängande jordbruksmark ska i största mån undvikas.

Planförslaget kommer innebära målkonflikter om markanvändningen i regionalt prioriterade bebyggelseområden och på landsbygden, där avvägningar görs mellan bebyggelse och jordbruksmark. En viss utveckling av bebyggelse kan antas ske på jordbruksmark. Omvandling av jordbruksmark för bebyggelse är inte endast en fråga om markanvändningens lämplighet (som den beskrivs i PBL). För att bygga bort jordbruksmark måste kommunen även visa i vilken mån det finns väsentliga samhällsintressen som endast kan tillgodoses genom omvandlingen (enligt reglering i miljöbalken[4]). Vilka områden som berörs pekas inte ut i planförslaget, men förslaget innehåller övergripande förhållningssätt om jordbruksmark och väsentliga samhällsintressen som stöd för den fortsatta planeringen.

Skogsmark är precis som jordbruksmark av nationell betydelse, vilket innebär att mark som har betydelse för skogsnäringen och som ger förutsättningar för rationell drift ska skyddas mot åtgärder som påverkar brukandet. Planförslaget behandlar inte skogsmark eller skogsbruk, men en viss utveckling av bebyggelse kan antas ske på skogsmark.

Planen kommer medföra ett ökat behov av berg- och grusmaterial för konstruktions- och markförberedande arbeten i regionen. För att nå en god hushållning med naturresurser bör återanvändning av befintliga utvunna resurser möjliggöras och underlättas. Enligt planförslaget ska lösningar som använder sig av befintlig bebyggelse i stället för att bygga med nya byggmaterial prioriteras. Vidare ska åtgärder för en cirkulär plan- och byggprocess där regionen använder klimatsmarta byggmaterial utvecklas och regionen ska verka för cirkularitet i alla steg.

Regionen har idag god tillgång till dricksvatten. Mälarens funktion som dricksvattentäkt är god och säkerställer regionens behov av dricksvatten. När fler förväntas bo i regionen i framtiden är det viktigt att säkerställa en god vattenförsörjning. Enligt planförslaget bör yt- och grundvattentäkter med omgivande markområden skyddas mot påverkan och utsläpp i enlighet med den regionala vattenförsörjningsplanen. Förhållningssättet är även att trygga långsiktigt god hushållning med vatten vid planering av ny bebyggelse som riskerar att påverka yt- och grundvatten. Förlust av viktiga funktioner och värden behöver kompenseras med lämpliga åtgärder. Inga ytor som är i behov av nya vattenskyddsområden pekas ut i

[4] Miljöbalken 3 kap. 4 §: Jord- och skogsbruk är av nationell betydelse. Brukningsvärd jordbruksmark får tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk.

planförslaget, men förhållningssättet är att vid behov ska ytterligare vattenskyddsområden inrättas för att säkerställa den långsiktiga regionala och lokala vattenförsörjningen i enlighet med den regionala vattenförsörjningsplanen.

Ingen utveckling planeras i områdena som utgör riksintresse för yrkesfiske eller energiproduktion. Gällande områden som utgör riksintresse för vattenförsörjningen är det svårt att göra en bedömning i dagsläget. Planförslaget medför viss utveckling i nära anslutning till dessa. Eventuell påverkan och dess konsekvenser behöver hanteras i den kommande kommunala planeringen.

Planförslaget kan medföra ianspråktagande av både skogsmark och till viss del jordbruksmark, vilket sannolikt innebär irreversibla effekter för markens produktivitet. Sett till regionen som helhet är det en liten andel av skogs- och jordbruksmarken som påverkas av bebyggelse. Huvudinriktningen för planeringen inom regionen är att tillgodose tillväxten genom förtätning i befintliga tätorter, vilket kan leda till ett effektivt nyttjande av marken och begränsa ianspråktagandet av mark som är bättre lämpad för annan användning. Det finns bra övergripande intentioner och ställningstaganden kopplat till hushållning med naturresurser, bland annat vatten, berg- och grusmaterial, samt om effektivt nyttjande av resurser genom cirkularitet.

Rekommendationer och åtgärdsförslag

- Planen bör redovisa jordbruksmark i relation till mål om livsmedelsförsörjning.
- Ge förhållningssätt till kommunerna om att kartlägga skogsområden där exploatering kan genomföras utan att det försvårar ett rationellt skogsbruk.
- Redovisa eller hänvisa till prioriterade vattenresurser i vattenförsörjningsplanen så att hänsyn tas i kommunal planering.

5. Alternativ

Bedömningarna i kapitel 4 har gjorts jämfört med nuläget. I detta kapitel beskrivs nollalternativet, det vill säga, miljöns sannolika utveckling om den regionala utvecklingsplanen inte antas samt avfärdade alternativ.

5.1 Nollalternativ

En miljökonsekvensbeskrivning ska innehålla en beskrivning av miljöns sannolika utveckling om planförslaget inte genomförs. Att planförslaget inte genomförs benämns ofta som det så kallade nollalternativet. För utvecklingsplaner görs bedömningen vanligtvis mot ett framskrivet nuläge, det vill säga att utvecklingen följer trenden från de senaste åren. Bedömningen är gjord utifrån samma horisontår som valts i miljöbedömningen, år 2060.

I arbetet med att ta fram den nya regionala utvecklingsplanen har en strukturanalys tagits fram med ett så kallat jämförelsealternativ och två utredningsalternativ (Region Stockholm, 2023). Jämförelsealternativet (hädanefter nollalternativet) är ett försök att beskriva en framtid där ställningstaganden, förhållningssätt och styrmedel som förordas i den nya regionala utvecklingsplanen inte tillåts påverka regionens utveckling på ett sådant sätt som planen avser, det vill säga utvecklingen utan en ny regional utvecklingsplan. Utan en aktuell regional utvecklingsplan kan det antas att regionen inte driver utvecklingsfrågor i den utsträckning som förutses i planförslaget.

Utfallet av nollalternativet och planförslaget är i många fall snarlikt, det finns dock skillnader. I nollalternativet utvecklas bebyggelsen i Stockholms län till stor del enligt rådande trender och kommunal översiktsplanering – det vill säga att bebyggelsetillskottets lokalisering, bostadstyp, bebyggelsetäthet, markkonsumtion, boendetäthet och lokalytekonsumtion följer den trendmässiga utvecklingen i respektive kommun. Detta innebär att kommunernas rådande bebyggelsekaraktär bibehålls. Kommuner med hög andel småhusbebyggelse fortsätter exempelvis ha en hög andel småhusbebyggelse. Vidare antas nollalternativet leda till fortsatt utveckling genom exploatering för bostäder och verksamheter i anslutning till de nuvarande tätortsgränserna. Detta resulterar i karaktäristiska årsringar av ny bebyggelse runt den nuvarande bebyggelsen. I takt med tillkommande bebyggelse flyttas därmed tätortsgränsen till att täcka allt större områden. I nollalternativet sker därmed mindre av bebyggelseutvecklingen inom befintliga tätorter, jämfört med planförslaget.

Den bebyggelseutveckling som följer av nollalternativet bedöms medföra något större markanspråk än planförslaget. En av de största skillnaderna är mängden jordbruksmark och naturmark som tas i anspråk. Nollalternativets samlade yta av intrång är cirka fyra gånger större än i planförslaget. Något under hälften av detta är jordbruksmark och resterande del regional grönstruktur. Intrånget är även större i de gröna värdekärnorna än i planförslaget, vilket förklaras av att en stor del av de gröna värdekärnorna är tätortsnära och att nollalternativet i större utsträckning tillför bebyggelse i dessa lägen.

Nollalternativet innebär att en mindre andel av den tillkommande bebyggelsen lokaliseras till de bästa lägena sett till kollektivtrafiktillgänglighet. I en jämförelse mellan andelen resor med kollektivtrafik, gång och cykel samt bil är skillnaderna dock mycket små. Motsvarande likheter mellan nollalternativet och planförslaget kan även ses gällande totalt trafikarbete på vägarna och trängsel utmed vägnätet.

I nollalternativet ges ingen styrning gällande dagvatten, VA-lösningar, vattenförsörjning och känslig blåstruktur. Likaså innebär nollalternativet en avsaknad av vägledning avseende kulturmiljövärden.

Sammantaget bedöms de negativa effekterna och konsekvenserna vara något större i nollalternativet jämfört med det nu aktuella planförslaget, främst till följd av ett större ianspråktagande av grönstruktur och jordbruksmark.

5.2 Alternativ

En miljökonsekvensbeskrivning ska enligt regelverket resonera kring alternativa utformningar samt varför olika alternativ valts eller valts bort under processen.

I framtagandet av samrådsförslaget har regionen lutat sig mot den bedömning som gjordes i RUFS 2050 gällande övergripande principer för bebyggelsestrukturen och att analysen kring den övergripande strukturen och analyser och resonemang om alternativ fortfarande håller. I arbetet med den nya regionala utvecklingsplanen antas därför samma alternativ och resonemang som vid RUFS 2050.

I arbetet med RUFS 2050 genomfördes strukturanalysen ”Strukturanalyser för Stockholms län och östra Mellansverige år 2050 – Konsekvenser av två strukturbilder år 2050. Underlag till samrådshandling” (Tillväxt- och regionplaneförvaltningen, 2016).

I arbetet fanns ursprungligen tre rumsliga strukturer som analyserades utifrån bland annat markanvändning, tillgänglighet, resande, trängsel och klimatpåverkan. Samrådsförslaget för RUFS 2050 sammanvägde och redovisade två huvudstrukturer: en där en större del av bebyggelsetillskottet sker i Stockholmsregionens centrala delar och med en större andel förtätning i redan befintliga bebyggelselägen. Den andra strukturbilden innebar att bebyggelsetillskottet sker relativt sett mer jämnt fördelat över regionen, men också mer utspritt i förhållande till befintlig bebyggelse. I det slutliga planförslaget för RUFS 2050 sammanvägdes de två strukturalternativen till en plankarta. Markanvändningen i RUFS 2050 baserades på en tillväxt i alla länets kommuner, men med ett starkt fokus på en sammanhållen bebyggelse i mycket kollektivtrafiktillgängliga lägen.

Gemensamt för alla alternativ är att lokaliseringen huvudsakligen drivs av den tillgänglighet som det framtida trafiksystemet skapar. De regionala skillnaderna mellan alternativen består i huvudsak av olika grad av kärnutveckling, och representerar därför olika grad av regionala tyngdpunktsförskjutningar till olika områden i regionen där utvecklingen kan förväntas ske.

Motiv för den slutliga planen var att analyserna pekade på att den föreslagna rumsliga strukturen skapar goda förutsättningar för att upprätthålla och förstärka ett hållbart resande såväl inom som till och från regionen, samt för att öka möjligheten att utveckla hållbara livsmiljöer i alla länets kommuner och för god hushållning med mark.

6. Referenser

Länsstyrelsen. (2022). *Regional årlig uppföljning Stockholms län 2022.*

Länsstyrelsen. (2024). *Luftkvaliteten i Stockholms län har blivit bättre. Hämtat från https://www.lansstyrelsen.se/stockholm/om-oss/pressrum/nyheter/nyheter---stockholm/2024-01-16-luftkvaliteten-i-stockholms-lan-har-blivit-battre.html*

Länsstyrelsen. (2023). *Rapport 2023:24. Åtgärdsprogram för kvävedioxid och partiklar i Stockholms län.*

Region Stockholm (2017). *Miljöhälsorapport Stockholms län.*

Region Stockholm. (2020). *Trafikbuller i befolkningen: Exponering, utsatta grupper och besvär.*

Region Stockholm. (2021). *Miljöhälsorapport Stockholms län.*

Region Stockholm. (2022). *Kontrollstation 2022 – uppföljning av Klimatfärdplan 2050 för Stockholmsregionen.*

Region Stockholm. (2023). *Inför ny RUFS.*

SMHI. (2015). *Framtidsklimat i Stockholms län – enligt RCP-scenarier.*

SMHI. (2022). *Nationella emissionsdatabasen.*
Hämtat från https://nationellaemissionsdatabasen.smhi.se/

Tillväxt- och regionplaneförvaltningen. (2016). *Strukturanalyser för Stockholms län och östra Mellansverige år 2050.*

VISS. (2023). *Vatteninformationssystem Sverige.* Hämtat från *https://viss.lansstyrelsen.se/*